

ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ

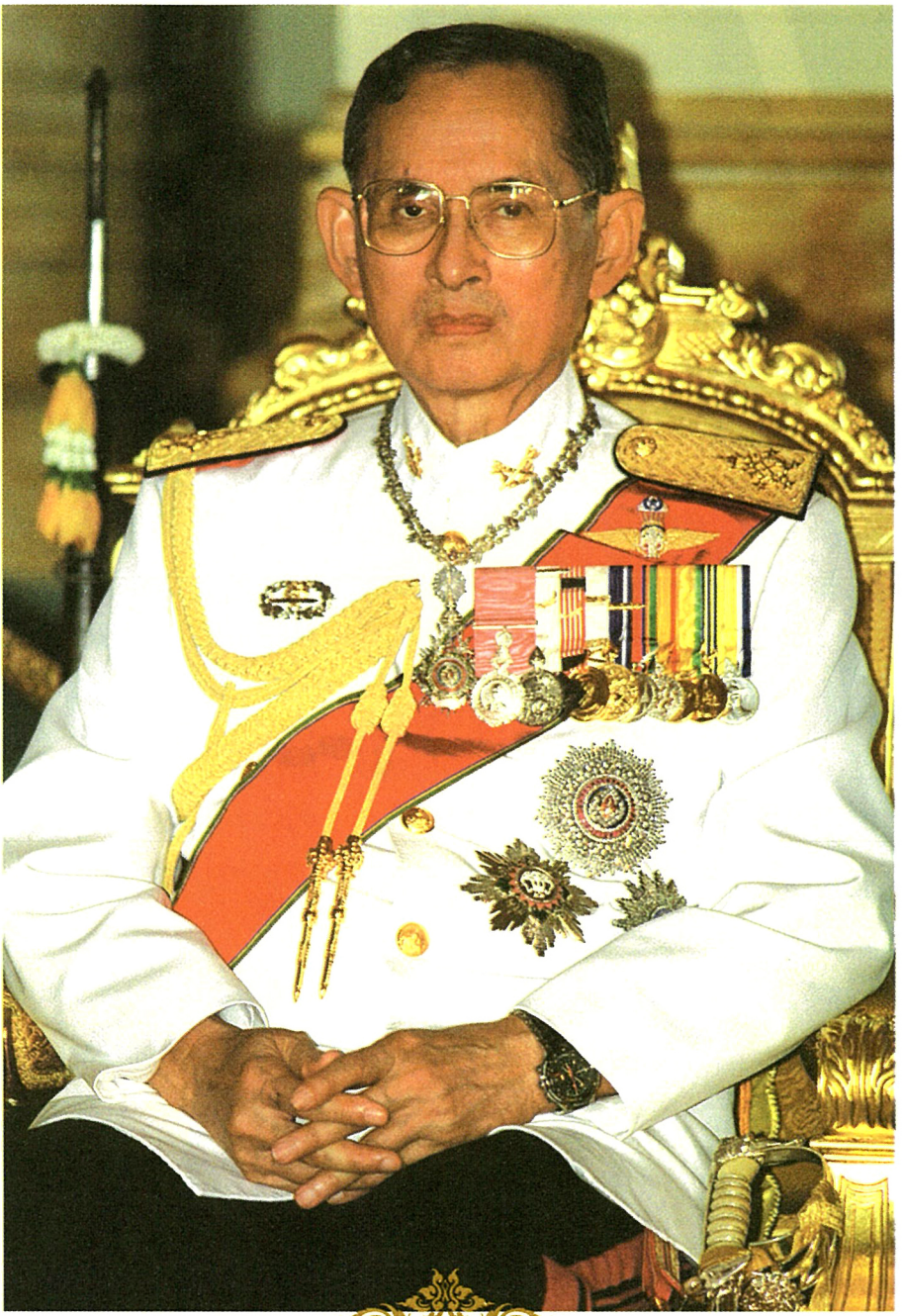
๒๕๔๙ พุทฺธวสฺเส

วินยปิฏเก มหาวคฺคปาลิ [ปฐโม ภาโค] ปาลิวิโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิพลสฺส ปรมินฺทมหาราชวรสฺส
ปริปุณฺณสฏฺฐิวสฺเส สิริรชฺชมงฺคลมหกมฺมกาเล
ทยฺยสงฺฆมหาเถรสมาคเมน มุทฺทาปิตา

๔

ที่ระลึกในโอกาสพิธีรายสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ *"คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ฝูงท่วย มีศรัทธาใน***พระพุทธศาสนา** *ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว..."*

พระบรมสัตยาธิฏฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า *"ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุง***พระพุทธศาสนา** *ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า" พอตกพระโอษฐ์ลง พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...*

น้ำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช *"พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือ***พระพุทธศาสนา***มาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน*

ศาสนา อย่างนี้เป็นการยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?" "จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า **ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อ ๆ กันมาถึง ๒,๒๒๙ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้นเป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้"**

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

"อันตัวพ่อ ชื่อว่า พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก กู้ชาติ พระศาสนา
ถวายแผ่นดิน ให้เป็น พุทธบูชา
แด่พระศาสนา สมณะ พระพุทธโคดม
ให้ยืนยง คงถ้วน ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี ปฏิบัติ ให้พอสม
เจริญสมถะ วิปัสสนา พ่อชื่นชม
ถวายบังคม รอยบาท พระศาสดา
คิดถึงพ่อ พ่ออยู่ คู่กับเจ้า
ชาติของเรา คงอยู่ คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา อยู่ยง คู่องค์กษัตรา
พระศาสดา ฝากไว้ ให้คู่กัน"

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี"

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย *"ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว...* **ทรงพระราชศรัทธาจะยกรื้อวิสาขบูชามหายัญพิธี** *อันขาดประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปรากฏสำหรับแผ่นดินสืบไปจะให้เป็นอัตตัตถประโยชน์และปรัตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑเสมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า..."*

น้ำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว *"ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนาม* **พระรัตนตรัยสรณาคมน์อันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง** *ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรสามัคคีรสปรึกษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวัยวุฒิปรีชารอบรู้ราชานุวัตร* **จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา** *แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมไหสวรรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร..."*

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร *"การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดขุ่นเคืองขัดใจเลย* **พระนครนี้เป็น**

ถิ่นที่ของคนนับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น *คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโทมนัสน้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเลย ถ้าโทมนัสก็ชื่อว่าโลภล่วงเกินไป...”*

พระราชปฏิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช *“ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสดาอื่นนอกจาก***สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่** *อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบกว่าสิ้นชีวิต...”*

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา *เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก่ท่านทั้งหลายว่า* **พุทธศาสนาเป็นของไทย** เรามาชวนกันนับถือ**พระพุทธศาสนา***เถิด...* **ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาดูถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ...** *เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...”* และพระองค์ได้พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอร่ำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด
*ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ **หมายพระไตรรัตน์***
และธรรมะคุ้มจิตไทย...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว *“แต่บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ* **พระพุทธศาสนา***ก็เศร้าหมองจนสงฆมณฑล*

*เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้น***พระพุทธศาสนาในมณฑลนี้มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย** *เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วนคดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนคดีธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น"*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราโชวาทซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"** ได้มีพระราชดำรัสตรัสลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า "โดยที่**พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของเรา** *ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตามราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบุรพการีตามคตินิยมด้วย..."* และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า **"คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีทั่วกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ"**

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความบริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยความสุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลีของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะตราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั้น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดถึงพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุฒาจารย์

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า **พระธรรมวินัย** *พระธรรม* ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ *พระวินัย* ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมาเมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต, โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.

แปลความว่า *"ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอโดยกาลล่วงไปแห่งเรา"*

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสอบทานความถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติพร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณาสอบทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

เป็นหมวด ไว้ ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า **พระไตรปิฎก** อันประกอบด้วย *พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก* และ*พระอภิธรรมปิฎก*

พระวินัยปิฎก *หมวดพระวินัย* ว่าด้วยพระพุทธบัญญัติที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวชประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธดำรัสตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ *มหาวิภังค์ ภิกขุนีวิภังค์ มหาวรรค จุลลวรรค* และ*ปริวาร* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก *หมวดพระสูตร* ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนาตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า *นิกาย ๕* คือ *ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย* และ*ขุททกนิกาย* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก *หมวดพระอภิธรรม* ว่าด้วยประมวลพระพุทธพจน์อันเกี่ยวกับหลักปรมัตถธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วน ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ *ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก* และ*ปัฏฐาน* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัตติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวังคสัตถุศาสน์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิปัตติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

> *"พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับภารธุระสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา โยชนา สัททาวิเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน*

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่..."

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมาด้วย*ภาษามคธ* หรือ*ภาษาบาลี* อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความฟั่นเฟือเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติผิดหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะถือเอาเป็นภารธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระสังคีติกาจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า *"ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร"* เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครองประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่างลำเค็ญ มีความฝืดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกันทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไรจะฉันเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อสาธยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเริบก็ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสาธยายทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษาสิงหล แล้วนำสืบเผยแผ่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นรูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎกฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และธัมมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบุรพมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้อิสรภาพจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารภว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเชิญราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า *พระไตรปิฎกฉบับทอง* ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับรดน้ำแดง* แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี*ฉบับรดน้ำเอก ฉบับเทพชุมนุม* เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับล่องชาด*

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปริวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ** : *พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ* พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมดนับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๘๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมินัดหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า *พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น* จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภารธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาลิวิโสธกะ คณะกรรมาธิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ** เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฏฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ ๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส** : *พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐* โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม**จึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้งต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กันกลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมิได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นภารธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมาให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลัดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นปรู๊ฟเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณาจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดหามาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธาธิบาย นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มาสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมที่จะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณาจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า *ทิม* ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าวรรคตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม** ปรารภเหตุที่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธศาสนานอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศาสนศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาคู่กับชาติไทยตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐** สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จุนท์ พฺรหฺมคุตฺโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญฺโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้วตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน ทาสธมฺโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็น ประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัด ปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็น ประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียง ตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส) (๒) สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส) (๓) มหาจุฬาเตปิฏกำ (อนุสฺสรณียำ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส) และพระไตรปิฎก บาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฏกำ (พระไตรปิฎก บาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฏฐสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๘) (๒) อิงฺคลิสเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สีหฬเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลนฺทาเทวนาครีปาลิเตปิฏกำ (พระ ไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับ พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม กำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไอศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดีจงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณาประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทฺธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิโต
ทสฺเสนฺโต สพฺพโลกสฺส อุชุมคฺคํ วิสุทฺธิยา.

ขอพระสัทธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดงทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

มหาเถรสมาคม

THE PAḶĪ ALPHABET
IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a อา = ā อิ = i อี = ī อุ = u อู = ū เอ = e โอ = o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

ก = ka	ข = kha	ค = ga	ฆ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฏ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ต = ta	ถ = tha	ท = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha ฬ = ḷa ◌ं = ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka	กา = kā	กิ = ki	กี = kī	กุ = ku	กู = kū	เก = ke	โก = ko
ข = kha	ขา = khā	ขิ = khi	ขี = khī	ขุ = khu	ขู = khū	เข = khe	โข = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏเก
สงฺเกตวิญฺญาปนำ

อิ.	=	อิงฺคลิสเตปิฏกำ
ฉ.	=	ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฏกำ
ทยฺ.	=	ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส)
เท.	=	นาลนฺทาเทวนาคริปาลิเตปิฏกำ
โป.	=	โปราณเตปิฏกำ
มหา.	=	มหาจุฬาเตปิฏกำ (อนุสฺสรณียำ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส)
สี.	=	สีหฬเตปิฏกำ
สฺยา.	=	สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส)

วินยปิฎเก
มหาวคฺคปาลิยา ปฐมภาเค
กิตฺตนปตฺตํ

มาติกา **องฺเก**

๑. มหาขนฺธโก

๑. โพธิกถา ๑
๒. อชปาลนิโครุธกถา ๔
๓. มุจลินฺทกถา ๕
๔. ราชายตนกถา ๖
๕. พฺรหฺมยาจนกถา ๗
๖. ปญฺจวคฺคิยกถา ๑๑
๗. ปพฺพชฺชากถา ๒๕
๘. มารกถา ๓๔
๙. ปพฺพชฺชูปสมฺปทากถา ๓๕
๑๐. ทุติยมารกถา ๓๗
๑๑. ภทฺทวคฺคิยสหายกวตฺถุ ๓๘
๑๒. อุรุเวลปาฏิหาริยกถา ๓๙
๑๓. พิมฺพิสารสมาคมกถา ๕๗
๑๔. สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานปพฺพชฺชากถา ๖๓
อภิญฺญาตานํ ปพฺพชฺชา ๖๙
๑๕. อุปชฺฌายวตฺตกถา ๗๑
๑๖. สทฺธิวิหาริกวตฺตกถา ๘๑

มาติกา **องฺเก**

๑๗. ปณามิตกถา ๘๗
๑๘. อาจริยวตฺตกถา ๙๕
๑๙. อนฺเตวาสิกวตฺตกถา ๑๐๗
๒๐. ปณามนาขมาปนากถา ๑๑๓
๒๑. พาลอพฺยตฺตวตฺตวตฺถุ ๑๑๖
๒๒. นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิกถา ๑๑๗
๒๓. อุปสมฺปาเทตพฺพปญฺจกํ ๑๑๗
๒๔. อุปสมฺปาเทตพฺพฉกฺกํ ๑๒๓
๒๕. อญฺญติตฺถิยปุพฺพกถา ๑๒๘
๒๖. ปญฺจาพาธวตฺถุ ๑๓๓
๒๗. ราชภฏฺวตฺถุ ๑๓๖
๒๘. องฺคุลิมาลโจรวตฺถุ ๑๓๗
๒๙. การเภทกโจรวตฺถุ ๑๓๘
๓๐. ลิขิตกโจรวตฺถุ ๑๓๙
๓๑. กสาหตวตฺถุ ๑๓๙
๓๒. ลกฺขณาหตวตฺถุ ๑๔๐
๓๓. อิณายิกวตฺถุ ๑๔๐
๓๔. ทาสวตฺถุ ๑๔๑
๓๕. กมฺมารภณฺฑุวตฺถุ ๑๔๑
๓๖. อุปาลิทารกวตฺถุ ๑๔๒
๓๗. อหิวาตกโรควตฺถุ ๑๔๕
๓๘. กณฺฏกวตฺถุ ๑๔๖
๓๙. อาหุนฺทริกวตฺถุ ๑๔๖
๔๐. นิสฺสยมุจฺจนกถา ๑๔๗

มาติกา **องฺเก**

๔๑. ราหุลวตฺถุ ๑๕๒
๔๒. สิกฺขาปทกถา ๑๕๕
๔๓. ทณฺฑกมฺมวตฺถุ ๑๕๕
๔๔. อนาปุจฺฉาวรณวตฺถุ ๑๕๗
๔๕. อปลาฬนวตฺถุ ๑๕๗
๔๖. กณฺฏกสามเณรวตฺถุ ๑๕๘
๔๗. ปณฺฑกวตฺถุ ๑๕๘
๔๘. เถยฺยสตฺถกวตฺถุ ๑๕๙
๔๙. ติรจฺฉานคตวตฺถุ ๑๖๐
๕๐. มาตุฆาตกวตฺถุ ๑๖๒
๕๑. ปิตุฆาตกวตฺถุ ๑๖๓
๕๒. อรหนฺตฆาตกวตฺถุ ๑๖๓
๕๓. ภิกฺขุนีทูสกวตฺถุ ๑๖๔
๕๔. อุภโตพฺยญฺชนกวตฺถุ ๑๖๕
๕๕. อนุปชฺฌายกาทิวตฺถุ ๑๖๕
๕๖. อปตฺตกาทิวตฺถุ ๑๖๖
๕๗. นปพฺพาเชตพฺพปุคฺคลกถา ๑๖๘
๕๘. อลชฺชีนิสฺสยวตฺถูนิ ๑๗๐
๕๙. คมิกาทินิสฺสยวตฺถูนิ ๑๗๐
๖๐. โคตฺเตน อนุสฺสาวนานุชานนา ๑๗๒
๖๑. เทฺวอุปสมฺปทาเปกฺขาทิวตฺถุ ๑๗๒
๖๒. คพฺภวีสูปสมฺปาทานุชานนา ๑๗๓
๖๓. อุปสมฺปทาวิธิ ๑๗๓
๖๔. จตฺตาโร นิสฺสยา ๑๗๘

มาติกา **องฺเก**

๖๕. จตฺตาริ อกรณียานิ ๑๗๙
๖๖. อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตกวตฺถูนิ ตสฺสุทฺทานํ ๑๘๐ ๑๘๓

๒. อุโปสถกฺขนฺธโก

๑. สนฺนิปาตานุชานนา ๑๘๗
๒. ปาติโมกฺขุทฺเทสนานุชานนา ๑๘๙
๓. มหากปฺปินวตฺถุ ๑๙๓
๔. สีมานุชานนา ๑๙๕
๕. อุโปสถาคารกถา ๑๙๖
๖. อุโปสถปฺปมุขานุชานนา ๑๙๘
๗. อวิปฺปวาสสีมานุชานนา ๑๙๙
๘. สีมาสมูหนนา ๒๐๑
๙. คามสีมาทิ ๒๐๓
๑๐. อุโปสถเภทาทิ ๒๐๔
๑๑. สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขุทฺเทสาทิ ๒๐๕
๑๒. วินยปุจฺฉนกถา ๒๐๖
๑๓. วินยวิสชฺชนกถา ๒๐๗
๑๔. โจทนากถา ๒๐๘
๑๕. อธมฺมกมฺมปฏิกฺโกสนาทิ ๒๐๙
๑๖. ปาติโมกฺขุทฺเทสกอชฺเฌสนาทิ ๒๑๑
๑๗. ปกฺขคณนาทิอุคฺคหณานุชานนา ๒๑๓
๑๘. ปุพฺพกรณานุชานนา ๒๑๔
๑๙. ทิสงฺคมิกาทิวตฺถุ ๒๑๖

มาติกา **องฺเก**

๒๐. ปาริสุทฺธิทานกถา ๒๑๘
๒๑. ฉนฺททานกถา ๒๒๐
๒๒. ญาตกาทิคฺคหณกถา ๒๒๓
๒๓. อุมฺมตฺตกสมฺมติ ๒๒๔
๒๔. สงฺฆุโปสถาทิเภโท ๒๒๖
๒๕. อาปตฺติปฏิกฺกมฺมวิธิ ๒๒๘
๒๖. อาปตฺติอาวิกรณวิธิ ๒๒๙
๒๗. สภาคาปตฺติปฏิกฺกมวิธิ ๒๓๐
๒๘. อนาปตฺติปณฺณรสกํ ๒๓๓
๒๙. วคฺควคฺคสญฺญิปณฺณรสกํ ๒๓๘
๓๐. เวมติกปณฺณรสกํ ๒๔๐
๓๑. กุกฺกุจฺจปกตปณฺณรสกํ ๒๔๑
๓๒. เภทปุเรกฺขารปณฺณรสกํ ๒๔๓
๓๓. สีโมกฺกนฺติกเปยฺยาโล ๒๔๘
๓๔. ลิงฺคาทิทสฺสนํ ๒๔๙
๓๕. นานาสังวาสกาทีหิ อุโปสถกรณํ ๒๕๑
๓๖. นคนฺตพฺพวาโร ๒๕๓
๓๗. คนฺตพฺพวาโร ๒๕๕
๓๘. วชฺชนียปุคฺคลสนฺทสฺสนา ๒๕๕
ตสฺสุทฺทานํ ๒๕๗

๓. วสฺสูปนายิกกฺขนฺธโก

๑. วสฺสูปนายิกานุชานนา ๒๕๙
๒. วสฺสาเน จาริกาปฏิกฺเขปาทิ ๒๖๐

มาติกา **องฺเก**

๓. สตฺตาหกรณียานุชานนา ๒๖๑
๔. ปญฺจนฺนํ อปฺปหิเตปิ อนุชานนา ๒๖๘
๕. สตฺตนฺนํ อปฺปหิเตปิ อนุชานนา ๒๗๖
๖. ปหิเตเยว อนุชานนา ๒๗๗
๗. อนฺตราเย อนาปตฺติวสสจฺเฉทวาโร ๒๗๙
๘. สงฺฆเภเท อนาปตฺติวสสจฺเฉทวาโร ๒๘๒
๙. วชาทีสุ วสฺสูปคมนํ ๒๘๕
๑๐. วสฺสํ อนุปคนฺตพฺพฏฺฐานานิ ๒๘๕
๑๑. อธมฺมิกกติกา ๒๘๗
๑๒. ปฏิสฺสวทุกฺกฏาปตฺติ ๒๘๘
ตสฺสุทฺทานํ ๒๙๔

๔. ปวารณากฺขนฺธโก

๑. อผาสุกวิหาโร ๒๙๖
๒. ปวารณาเภโท ๓๐๒
๓. ปวารณาทานานุชานนา ๓๐๓
๔. ญาตกาทิคฺคหณกถา ๓๐๕
๕. สงฺฆปวารณาทิปฺปเภโท ๓๐๖
๖. อาปตฺติปฏิกมฺมวิธิ ๓๑๑
๗. อาปตฺติอาวิกรณวิธิ ๓๑๒
๘. สภาคาปตฺติปฏิกมฺมวิธิ ๓๑๒
๙. อนาปตฺติปณฺณรสกํ ๓๑๓
๑๐. วคฺคาวคฺคสญฺญีปณฺณรสกํ ๓๑๗
๑๑. เวมติกปณฺณรสกํ ๓๑๘

มาติกา	องฺเก
๑๒. กุกฺกุจฺจปกตปณฺณรสกํ	๓๑๙
๑๓. เภทปุเรกฺขารปณฺณรสกํ	๓๒๐
๑๔. สีโมกฺกนฺติกเปยฺยาโล	๓๒๕
๑๕. ทิวสนานตฺตํ	๓๒๖
๑๖. ลิงฺคาทิทสฺสนํ	๓๒๗
๑๗. นานาสํวาสกาทีหิ ปวารณา	๓๒๙
๑๘. นคนฺตพฺพวาโร	๓๓๐
๑๙. คนฺตพฺพวาโร	๓๓๒
๒๐. วชฺชนียปุคฺคลสนฺทสฺสนา	๓๓๓
๒๑. เทฺววาจิกาทิปวารณา	๓๓๔
๒๒. ปวารณาจปนํ	๓๓๗
๒๓. ถุลฺลจฺจยวตฺถุกาทิ	๓๔๓
๒๔. วตฺถุจปนาทิ	๓๔๔
๒๕. ภณฺฑนการกวตฺถุ	๓๔๕
๒๖. ปวารณสงฺคโห	๓๔๙
ตสฺสุทฺทานํ	๓๕๑
ปทานุกฺกโม	๓๕๓
อสาธารณนามานิ	๔๒๓
คาถานุกฺกโม	๔๒๗
ธมฺมปฺปเภโท	๔๒๘

วินยปิฎเก
มหาวคฺคปาลิ
[ปฐโม ภาโค]

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. มหาขนฺธโก

๑. โพธิกถา

[๑] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา อุรุเวลายํ วิหรติ นชฺชา เนรญฺชราย ตีเร โพธิรุกฺขมูเล ปฐมาภิสมฺพุทฺโธ. อถโข ภควา โพธิรุกฺขมูเล สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสีทิ วิมุตฺติสุขปฏิสํเวที. อถโข ภควา รตฺติยา ปฐมํ ยามํ ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ อนุโลมปฏิโลมํ มนสากาสิ "อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ, สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ, โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ. อวิชฺชาย เตฺวว อเสสวิราค-นิโรธา สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูป นิโรโธ, นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ, สฬายตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ, ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ, เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรโธ,

ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ.

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมนฺติ.

[๒] อถโข ภควา รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ อนุโลมปฏิโลมํ มนสากาสิ "อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ, สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ. อวิชฺชาย เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ, นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ, สฬายตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ, ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ, เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรโธ, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ.

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ขยํ ปจฺจยานํ อเวทีติ.

[๓] อถโข ภควา รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ อนุโลมปฏิโลมํ มนสากาสิ "อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ, สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ. อวิชฺชาย เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ, นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ, สฬายตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ, ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ, เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรโธ, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ.

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส

วิธูปยํ ติฏฺฐติ มารเสนา
สุริโย[๑] โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ.

โพธิกถา นิฏฺฐิตา.

๒. อชปาลนิโคฺรธกถา

[๔] อถโข ภควา สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา โพธิรุกฺขมูลา, เยน อชปาลนิโคฺรโธ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อชปาลนิโคฺรธรุกฺขมูเล[๒] สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสีทิ วิมุตฺติสุขปฏิสํเวที.

อถโข อญฺญตโร หุหุกชาติโก[๓] พฺราหฺมโณ. เยน ภควา. เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ[๔] วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิตฺตาวตา นุ โข โภ โคตม พฺราหฺมโณ โหติ, กตเม จ ปน พฺราหฺมณกรณา[๕] ธมฺมาติ.

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

---

[๑] ฉ.,เท. สูริโย, กตฺถจิ สูโรวาติปิ ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท. อชปาลนิโครุธมูเล

[๓] ฉ. หุหุกชาติโก, เท. หหุกชาติโก, (อฏฺฐกถา) หุหกชาติโก หหุกชาติโกติ โส กิร ทิฏฺฐมงฺคลิโก นาม มานวเสน โกธวเสนจ หหุนฺติ กโรนฺโต วิจรติ, ตสฺมา หหุกชาติโกติ วุจฺจติ. หุหุกฺกชาติโกปิ ปรนฺตีติ ตพฺพณฺณนา. [๔] สฺยา. สาราณียํ, เอวมุปริปิ.

[๕] สี.,ฉ.,เท. พฺราหฺมณการกา

โย พฺราหฺมโณ พาหิตปาปธมฺโม
นีหุ̆หุโก[๑] นิกฺกสาโว ยตตฺโต
เวทนฺตคู วูสิตพฺรหฺมจริโย[๒]
ธมฺเมน โส พฺรหฺมวาทํ วเทยฺย
ยสฺสุสฺสทา นตฺถิ กุหิญฺจิ โลเกติ.

อชปาลนิโคฺรธกถา[๓] นิฏฺฐิตา.

๓. มุจลินฺทกถา

[๔] อถโข ภควา สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา อชปาลนิโคฺรธมูลา, เยน มุจลินฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มุจลินฺทมูเล สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสีทิ วิมุตฺติสุขปฏิสํเวที.

เตน โข ปน สมเยน มหาอกาลเมโฆ อุทปาทิ. สตฺตาหวทฺทลิกา สีตวาตทุทฺทินี. อถโข มุจลินฺโท นาคราชา สกภวนา นิกฺขมิตฺวา ภควโต กายํ สตฺตกฺขตฺตุํ โภเคหิ ปริกฺขิปิตฺวา อุปริมุทฺธนิ มหนฺตํ ผณํ กริตฺวา อฏฺฐาสิ “มา ภควนฺตं สีตํ, มา ภควนฺตํ อุณฺหํ, มา ภควนฺตํ ฑํสมกสวาตาตปสิรึสป[๔]สมฺผสฺโสติ. อถโข มุจลินฺโท นาคราชา สตฺตาหสฺส อจฺจเยน วิทฺธํ วิคตพลาหกํ เทวํ วิทิตฺวา ภควโต กายา โภเค วินีเวเจตฺวา[๕] สกวณฺณํ ปฏิสํหริตฺวา มาณวกวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวา ภควโต ปุรโต อฏฺฐาสิ อญฺชลิโก[๖] ภควนฺตํ นมสฺสมาโน.

---

[๑] มหา. นิหุหุโก [๒] สี.,ฉ.,เท. วุสิตพฺรหฺมจริโย [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อชปาลกถา
[๔] สี.,ฉ.,เท. ...สรีสป... [๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. วินิเวเจตฺวา [๖] สี.,ฉ.,เท. ปญฺชลิโก

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

สุโข วิเวโก ตุฏฺฐสฺส สุตธมฺมสฺส ปสฺสโต
อพฺยาปชฺฌ[๑] สุขํ โลเก ปาณภูเตสุ สญฺญโม.[๒]
สุขา วิราคตา โลเก กามานํ สมติกฺกโม
อสฺมิมานสฺส โย วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขนฺติ.

มุจลินฺทกถา นิฏฺฐิตา.

๔. ราชายตนกถา

[๖] อถโข ภควา สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา มุจลินฺทมูลา, เยน ราชายตนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ราชายตนมูเล สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสีทิ วิมุตฺติสุขปฏิสํเวที.

เตน โข ปน สมเยน ตปุสฺสภลฺลิกา วาณิชา อุกฺกลา ตํ เทสํ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนา[๓] โหนฺติ. อถโข ตปุสฺสภลฺลิกานํ วาณิชานํ ญาติสาโลหิตา เทวตา ตปุสฺสภลฺลิเก วาณิเช เอตทโวจ "อยํ มาริสา ภควา ราชายตนมูเล วิหรติ ปฐมาภิสมฺพุทฺโธ, คจฺฉถ ตํ ภควนฺตํ มนฺเถน จ มธุปิณฺฑิกาย จ ปฏิมาเนถ, ตํ โว ภวิสฺสติ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

อถโข ตปุสฺสภลฺลิกา วาณิชา มนฺถญฺจ มธุปิณฺฑิกญฺจ อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ตปุสฺสภลฺลิกา วาณิชา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อพฺยาปชฺชํ [๒] สี.,ฉ.,เท. สยโม. [๓] สี.,ฉ. อทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺนา

ภควนฺตํ เอตทโวจุ๎ "ปฏิคฺคณฺหาตุ โน ภนฺเต ภควา มนฺถญฺจ มธุปิณฺฑิกญฺจ, ยํ อมฺหากํ อสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "น โข ตถาคตา หตฺเถสุ ปฏิคฺคณฺหนฺติ, กิมฺหิ นุ โข อหํ ปฏิคฺคณฺเหยฺยํ มนฺถญฺจ มธุปิณฺฑิกญฺจาติ.

อถโข จตฺตาโร มหาราชาโน[๑] ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย จตุทฺทิสา จตฺตาโร เสลมเย ปตฺเต ภควโต อุปนาเมสุ๎ "อิธ ภนฺเต ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ มนฺถญฺจ มธุปิณฺฑิกญฺจาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา ปจฺจคฺเฆ เสลมเย ปตฺเต มนฺถญฺจ มธุปิณฺฑิกญฺจ, ปฏิคฺคเหตฺวา จ ปริภุญฺชิ.

อถโข ตปุสฺสภลฺลิกา วาณิชา ภควนฺตํ [ ][๒] เอตทโวจุ๎ "เอเต มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉาม ธมฺมญฺจ, อุปาสเก โน ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปเต สรณํ คเตติ. เต จ[๓] โลเก ปฐมํ อุปาสกา อเหสุ๎ เทฺววาจิกา.

ราชายตนกถา นิฏฺฐิตา.

๕. พฺรหฺมยาจนกถา

[๗] อถโข ภควา สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา ราชายตนมูลา, เยน อชปาลนิโคฺรโธ, เตนุปสงฺกมิ. [ ][๔] ตตฺร สุทํ ภควา อชปาลนิโคฺรธมูเล วิหรติ. อถโข ภควโต

---

[๑] สฺยา. มหาราชา, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร โอนีตปตฺตปาณึ วิทิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ. [๓] สี.,อิ. เต ว [๔] เอตฺถนฺตเร อุปสงฺกมิตฺวาติปิ ปาโฐ ทิสฺสติ, โส อติเรโกติ ทฏฺฐพฺโพ.

รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "อธิคโต โข มยายํ ธมฺโม คมฺภีโร ทุทฺทโส ทุรนุโพโธ สนฺโต ปณีโต อตกฺกาวจโร นิปุโณ ปณฺฑิตเวทนีโย, อาลยรามา โข ปนายํ ปชา อาลยรตา อาลยสมฺมุทิตา, อาลยรามาย โข ปน ปชาย อาลยรตาย อาลยสมฺมุทิตาย ทุทฺทสํ อิทํ ฐานํ ยทิทํ อิทปฺปจฺจยตาปฏิจฺจสมุปฺปาโท; อิทมฺปิ โข ฐานํ สุทุทฺทสํ ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ. อหญฺเจว โข ปน ธมฺมํ เทเสยฺยํ, ปเร จ เม น อาชาเนยฺยุ; โส มมสฺส กิลมโถ, สา มมสฺส วิเหสาติ. อปิสฺสุ ภควนฺตํ อิมา อนจฺฉริยา คาถาโย ปฏิภํสุ ปุพฺเพ อสฺสุตปุพฺพา

กิจฺเฉน เม อธิคตํ หลนฺทานิ ปกาสิตุํ
ราคโทสปเรเตหิ นายํ ธมฺโม สุสมฺพุโธ.
ปฏิโสตคามึ นิปุณํ คมฺภีรํ ทุทฺทสํ อณุํ
ราครตฺตา น ทกฺขนฺติ ตโมกฺขนฺเธน อาวุฏาติ.

อิติห ภควโต ปฏิสญฺจิกฺขโต อปฺโปสฺสุกฺกตาย จิตฺตํ นมติ โน ธมฺมเทสนาย.

[๘] อถโข พฺรหฺมุโน สหมฺปติสฺส ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย เอตทโหสิ "นสฺสติ วต โภ โลโก, วินสฺสติ วต โภ โลโก, ยตฺร หิ นาม ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อปฺโปสฺสุกฺกตาย จิตฺตํ นมติ, โน ธมฺมเทสนายาติ. อถโข พฺรหฺมา สหมฺปติ, เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว พฺรหฺมโลเก อนฺตรหิโต ภควโต ปุรโต ปาตุรโหสิ. อถโข พฺรหฺมา สหมฺปติ

เอกำสำ อุตฺตราสงฺคำ กริตฺวา ทกฺขิณชาณุมณฺฑลำ[๑] ปถวิยำ นิหนฺตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ภควนฺตำ เอตทโวจ "เทเสตุ ภนฺเต ภควา ธมฺมำ, เทเสตุ สุคโต ธมฺมำ, สนฺติ[๒] สตฺตา อปฺปรชกฺขชาติกา, อสฺสวนตา ธมฺมสฺส ปริหายนฺติ, ภวิสฺสนฺติ ธมฺมสฺส อญฺญาตาโรติ. อิทมโวจ พฺรหฺมา สหมฺปติ, อิทำ วตฺวาน อถาปรำ เอตทโวจ

ปาตุรโหสิ มคเธสุ ปุพฺเพ
ธมฺโม อสุทฺโธ สมเลหิ จินฺติโต
อปาปุเรตำ อมตสฺส ทฺวารำ
สุณนฺตุ ธมฺมำ วิมเลนานุพุทฺธำ.

เสเล ยถา ปพฺพตมุทฺธนิฏฺฐิโต
ยถาปิ ปสฺเส ชนตำ สมนฺตโต
ตถูปมำ ธมฺมมยำ สุเมธ
ปาสาทมารุยฺห สมนฺตจกฺขุ
โสกาวติณฺณำ ชนตำ[๓] อเปตโสโก
อเวกฺขสฺสุ[๔] ชาติชราภิภูตำ.

อุฏฺเจหิ วีร วิชิตสงฺคาม
สตฺถวาห อนณ วิจร โลเก
เทสสฺสุ ภควา ธมฺมำ อญฺญาตาโร ภวิสฺสนฺตีติ.

[๙] อถโข ภควา พฺรหฺมุโน จ อชฺเฌสนำ วิทิตฺวา สตฺเตสุ จ การุญฺญตำ ปฏิจฺจ พุทฺธจกฺขุนา โลกำ โวโลเกสิ, อทฺทสา โข

---

[๑] อิ. ทกฺขิณญฺชานุมณฺฑลำ
[๒] สนฺตีธาติปิ ปาโฐ.
[๓] สี.,เท. ชนตมเปตโสโก
[๔] อเปกฺขสฺสูติปิ ปาโฐ.

ภควา พุทฺธจกฺขุนา โลกํ โวโลเกนฺโต สตฺเต อปฺปรชกฺเข มหารชกฺเข ติกฺขินฺทฺริเย มุทินฺทฺริเย สฺวากาเร ทฺวากาเร สุวิญฺญาปเย ทุวิญฺญาปเย อปฺเปกจฺเจ ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน[๑] วิหรนฺเต. เสยฺยถาปิ นาม อุปฺปลินิยํ วา ปทุมินิยํ วา ปุณฺฑรีกินิยํ วา อปฺเปกจฺจานิ อุปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺฑรีกานิ วา อุทเก ชาตานิ อุทเก สํวฑฺฒานิ อุทกานุคฺคตานิ อนฺโตนิมุคฺคโปสีนิ, อปฺเปกจฺจานิ อุปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺฑรีกานิ วา อุทเก ชาตานิ อุทเก สํวฑฺฒานิ สโมทกํ ฐิตานิ, อปฺเปกจฺจานิ อุปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺฑรีกานิ วา อุทเก ชาตานิ อุทเก สํวฑฺฒานิ อุทกา อจฺจุคฺคมฺม ติฏฺฐนฺติ[๒] อนุปลิตฺตานิ อุทเกน; เอวเมว[๓] ภควา พุทฺธจกฺขุนา โลกํ โวโลเกนฺโต อทฺทส สตฺเต อปฺปรชกฺเข มหารชกฺเข ติกฺขินฺทฺริเย มุทินฺทฺริเย สฺวากาเร ทฺวากาเร สุวิญฺญาปเย ทุวิญฺญาปเย อปฺเปกจฺเจ ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต, [ ][๔] ทิสฺวาน พฺรหฺมานํ สหมฺปตึ คาถาย อชฺฌภาสิ[๕]

อปารุตา เต[๖] อมตสฺส ทฺวารา
เย โสตวนฺโต ปมุญฺจนฺตุ สทฺธํ
วิหึสสญฺญี ปคุณํ น ภาสึ
ธมฺมํ ปณีตํ มนุเชสุ พฺรหฺเมติ.

---

[๑] สี.,ฉ. ...ทสฺสาวิเน, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. จิตานิ
[๓] สี.,ฉ. เอวเมวํ
[๔] สี.,ฉ.,มหา เอตฺถนฺตเร อปฺเปกจฺเจ น ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิเน วิหรนฺเตติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ, เท. เอตฺถนฺตเร อปฺเปกจฺเจ น ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเตติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[๕] สี.,ฉ. ปจฺจภาสิ
[๖] สี.,ฉ.,อิ.,เท.,มหา. เตสํ

อถโข พฺรหฺมา สหมฺปติ "กตาวกาโส โขมฺหิ ภควตา ธมฺม-เทสนายาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ.

พฺรหฺมยาจนกถา นิฏฺฐิตา.

๖. ปญฺจวคฺคิยกถา

[๑๐] อถโข ภควโต เอตทโหสิ "กสฺส นุ โข อหํ ปฐมํ ธมฺมํ เทเสยฺยํ, โก อิมํ ธมฺมํ ขิปฺปเมว อาชานิสฺสตีติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "อยํ โข อาฬาโร กาลาโม ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี ทีฆรตฺตํ อปฺปรชกฺขชาติโก, ยนฺนูนาหํ อาฬารสฺส กาลามสฺส ปฐมํ ธมฺมํ เทเสยฺยํ, โส อิมं ธมฺมํ ขิปฺปเมว อาชานิสฺสตีติ. อถโข เทวตา[๑] อนฺตรหิตา ภควโต อาโรเจสิ "สตฺตาหกาลกโต ภนฺเต อาฬาโร กาลาโมติ. ภควโตปิ โข ญาณํ อุทปาทิ "สตฺตาหกาลกโต อาฬาโร กาลาโมติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "มหาชานิโย โข อาฬาโร กาลาโม, สเจ หิ โส อิมं ธมฺมं สุเณยฺย, ขิปฺปเมว อาชาเนยฺยาติ.

อถโข ภควโต เอตทโหสิ "กสฺส นุ โข อหํ ปฐมํ ธมฺมํ เทเสยฺยํ, โก อิมं ธมฺมํ ขิปฺปเมว อาชานิสฺสตีติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "อยํ โข อุทฺทโก[๒] รามปุตฺโต ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี ทีฆรตฺตํ อปฺปรชกฺขชาติโก, ยนฺนูนาหํ อุทฺทกสฺส รามปุตฺตสฺส ปฐมํ ธมฺมํ เทเสยฺยํ, โส อิมं ธมฺมํ ขิปฺปเมว อาชานิสฺสตีติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,เท. อนฺตรหิตา เทวตา　　[๒] สี.,ฉ. อุทโก, เอวมุปริปิ.

อถโข เทวตา[๑] อนฺตรหิตา ภควโต อาโรเจสิ “อภิโทสกาลกโต ภนฺเต อุทฺทโก รามปุตฺโตติ. ภควโตปิ โข ญาณํ อุทปาทิ “อภิโทสกาลกโต อุทฺทโก รามปุตฺโตติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ “มหาชานิโย โข อุทฺทโก รามปุตฺโต, สเจ หิ โส อิมํ ธมฺมํ สุเณยฺย, ขิปฺปเมว อาชาเนยฺยาติ.

อถโข ภควโต เอตทโหสิ “กสฺส นุ โข อหํ ปฐมํ ธมฺมํ เทเสยฺยํ, โก อิมํ ธมฺมํ ขิปฺปเมว อาชานิสฺสตีติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ “พหูปการา[๒] โข เม ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู, เย มํ ปธาน-ปหิตตฺตํ อุปฏฺฐหึสุ; ยนฺนูนาหํ ปญฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ ปฐมํ ธมฺมํ เทเสยฺยนฺติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ “กหํ นุ โข เอตรหิ ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู วิหรนฺตีติ. อทฺทสา โข ภควา ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู พาราณสิยํ วิหรนฺเต อิสิปตเน มิคทาเย. อถโข ภควา อุรุเวลายํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน พาราณสี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ.

[๑๑] อทฺทสา โข อุปโก อาชีวโก ภควนฺตํ อนฺตรา จ คยํ อนฺตรา จ โพธึ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนํ, ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ “วิปฺปสนฺนานิ โข เต อาวุโส อินฺทฺริยานิ, ปริสุทฺโธ ฉวิวณฺโณ ปริโยทาโต, กสิ ตฺวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชิโต, โก วา เต สตฺถา, กสฺส วา ตฺวํ ธมฺมํ โรเจสีติ. เอวํ วุตฺเต, ภควา อุปกं อาชีวกํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,เท.,มหา. อนฺตรหิตา เทวตา [๒] สี.,ฉ. พหุการา

สพฺพาภิภู สพฺพวิทูหมสฺมิ
สพฺเพสุ ธมฺเมสุ อนูปลิตฺโต
สพฺพญฺชโห ตณฺหกฺขเย วิมุตฺโต
สยํ อภิญฺญาย กมุทฺทิเสยฺยํ.

น เม อาจริโย อตฺถิ สทิโส เม น วิชฺชติ
สเทวกสฺมึ โลกสฺมึ นตฺถิ เม ปฏิปุคฺคโล.

อหญฺหิ อรหา โลเก อหํ สตฺถา อนุตฺตโร
เอโกมฺหิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สีติภูโตสฺมิ นิพฺพุโต.

ธมฺมจกฺกํ ปวตฺเตตุํ คจฺฉามิ กาสินํ ปุรํ
อนฺธภูตสฺมึ โลกสฺมึ อหญฺญึ[1] อมตทุนฺทุภินฺติ.

ยถา โข ตฺวํ อาวุโส ปฏิชานาสิ อรหสิ อนนฺตชิโนติ.

มาทิสา เว ชินา โหนฺติ เย ปตฺตา อาสวกฺขยํ
ชิตา เม ปาปกา ธมฺมา ตสฺมาหมุปก ชิโนติ.

เอวํ วุตฺเต, อุปโก อาชีวโก "หุเวยฺยาวุโสติ[2] วตฺวา สีสํ โอกมฺเปตฺวา อุมฺมคฺคํ คเหตฺวา ปกฺกามิ.

[๑๒] อถโข ภควา อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน พาราณสี อิสิปตนํ มิคทาโย, เยน ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสํสุ โข ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควนฺตํ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน อญฺญมญฺญํ [ ][3] สณฺฐเปสุํ "อยํ อาวุโส สมโณ โคตโม อาคจฺฉติ พาหุลฺลิโก ปธานวิพฺภนฺโต อาวตฺโต พาหุลฺลาย, โส เนว

---

[1] สี.,ฉ. อาหญฺฉ, เท. อาหญฺฉุ, อิ. อหญฺหิ [2] สี.,ฉ.,อิ. หุเปยฺยปาวุโสติ
[3] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร กติกนฺติ อยํ ปาโจ ทิสฺสติ.

อภิวาเทตพฺโพ, น ปจฺจุฏฺฐาตพฺโพ, นาสฺส ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, อปิจ โข อาสนํ ฯเปตพฺพํ, สเจ [ ][1] อากงฺขิสฺสติ, นิสีทิสฺสตีติ. ยถา ยถา โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู อุปสงฺกมติ, ตถา ตถา เต ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู [ ][2] สกาย กติกาย [ ][3] อสณฺฐหนฺตา ภควนฺตํ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา เอโก ภควโต ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหสิ, เอโก อาสนํ ปญฺญาเปสิ, เอโก ปาโททกํ ปาทปีฐं ปาทกถลิกं[4] อุปนิกฺขิปิ. นิสีทิ ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน; นิสชฺช โข ภควา ปาเท ปกฺขาเลสิ. อปิสฺสุ ภควนฺตं นามेน จ อาวุโสวาเทน จ สมุทาจรนฺติ. เอวं วุตฺเต, ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู เอตทโวจ "มา ภิกฺขเว ตถาคตं นามेน จ อาวุโสวาเทน จ สมุทาจริตฺถ,[5] อรหं ภิกฺขเว ตถาคโต สมฺมาสมฺพุทฺโธ, โอทหถ ภิกฺขเว โสตं, อมตมธิคตं อหมนุสาสามิ, อหं ธมฺมं เทเสมิ, ยถานุสิฏฺฐิं ปฏิปชฺชมานา นจิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยं ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรं พฺรหฺมจริยปริโยสานं ทิฏฺเฐ ว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสถาติ. เอวं วุตฺเต, ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควนฺตं เอตทโวจุं "ตายปิ โข ตฺวं อาวุโส โคตม จริยาย[6] ตาย ปฏิปทาย ตาย ทุกฺกรการิกาย เนวชฺฌคา อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณ-ทสฺสนวิเสสา, กึ ปน ตฺวं เอตรหิ พาหุลฺลิโก ปธานวิพฺภนฺโต อาวตฺโต พาหุลฺลาย อธิคมิสฺสสิ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสนฺติ. เอวं วุตฺเต, ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู เอตทโวจ "น ภิกฺขเว

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร โสติ อยं ปาโฐ ทิสฺสติ.
[2] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร นาสกฺขึสุนฺติ อยं ปาโฐ ทิสฺสติ.
[3] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร สณฺฐาตุนฺติ อยं ปาโฐ ทิสฺสติ.
[4] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอโก ปาโททกं, เอโก ปาทปีฐं, เอโก ปาทกถลิกं
[5] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สมุทาจรถ [6] สี.,ฉ.,มหา. อิริยาย, เอวมุปริปิ.

ตถาคโต พาหุลฺลิโก, น ปธานวิพฺภนฺโต, น อาวตฺโต พาหุลฺลาย, อรหํ ภิกฺขเว ตถาคโต สมฺมาสมฺพุทฺโธ, โอทหถ ภิกฺขเว โสตํ, อมตมธิคตํ อหมนุสาสามิ, อหํ ธมฺมํ เทเสมิ, ยถานุสิฏฺฐิ ปฏิปชฺชมานา นจิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐ ว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสถาติ. ทุติยมฺปิ โข ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ๎ ฯเปฯ ทุติยมฺปิ โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู เอตทโวจ ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ๎ "ตายปิ โข ตฺวํ อาวุโส โคตม จริยาย ตาย ปฏิปทาย ตาย ทุกฺกรการิกาย เนวชฺฌคา อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ, กึ ปน ตฺวํ เอตรหิ พาหุลฺลิโก ปธาน-วิพฺภนฺโต อาวตฺโต พาหุลฺลาย อธิคมิสฺสสิ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อลมริยญาณทสฺสนวิเสสนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู เอตทโวจ "อภิชานาถ เม โน ตุมฺเห ภิกฺขเว อิโต ปุพฺเพ เอวรูปึ ภาสิตเมตนฺติ. โนเหตํ ภนฺเต.[๑] [ ][๒] "อรหํ ภิกฺขเว ตถาคโต สมฺมาสมฺพุทฺโธ, โอทหถ ภิกฺขเว โสตํ, อมตมธิคตํ อหมนุสาสามิ, อหํ ธมฺมํ เทเสมิ, ยถานุสิฏฺฐิ ปฏิปชฺชมานา นจิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐ ว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสถาติ. อสกฺขิ โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู สญฺญาเปตุ๎. อถโข ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควนฺตํ สุสฺสูสึสุ, โสตํ โอทหึสุ อญฺญาย[๓] จิตฺตํ อุปฏฺฐาเปสุ๎.

---

[๑] โป.,เท.,อิ.,มหา. ภนฺเตติ.

[๒] อิ. เอตฺถนฺตเร ปุนสทฺโท ทิสฺสติ.

[๓] สี.,โป.,ฉ.,อิ. อญฺญา

[๑๓] อถโข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"เทฺวเม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิเตน น เสวิตพฺพา. [ ][1] โย จายํ กาเมสุ กามสุขลฺลิกานุโยโค หีโน คมฺโม โปถุชฺชนิโก อนริโย อนตฺถสญฺหิโต, โย จายํ อตฺตกิลมถานุโยโค ทุกฺโข อนริโย อนตฺถสญฺหิโต. เอเต เต[2] ภิกฺขเว อุโภ อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. กตมา จ สา ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค, เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. อยํ โข สา ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

[๑๔] อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ, ชาติปิ ทุกฺขา, ชราปิ ทุกฺขา, พฺยาธีปิ ทุกฺขา,[3] มรณมฺปิ ทุกฺขํ, อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข, ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข, ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ, สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา. อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ, ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกา นนฺทิราคสหคตา ตตฺร ตตฺราภินนฺทินี. เสยฺยถีทํ. กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ, โย ตสฺสาเยว ตณฺหาย

---

[1] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร กตเม เทฺวติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ. [2] เท. โข
[3] สี.,เท.,มหา. พฺยาธิปิ ทุกฺโข

อเสสวิราคนิโรโธ จาโค ปฏินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย. อิทำ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจำ, อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค, เสยฺยถีทำ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ.

[๑๕] 'อิทำ ทุกฺขำ อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุำ อุทปาทิ ญาณำ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. 'ตำ โข ปนิทำ ทุกฺขำ อริยสจฺจำ ปริญฺเญยฺยนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุำ อุทปาทิ ญาณำ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. 'ตำ โข ปนิทำ ทุกฺขำ อริยสจฺจำ ปริญฺญาตนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุำ อุทปาทิ ญาณำ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ.

'อิทำ ทุกฺขสมุทโย[๑] อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุำ อุทปาทิ ญาณำ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. 'ตำ โข ปนิทำ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจำ ปหาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ฯเปฯ[๒] ปหีนนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุำ อุทปาทิ ญาณำ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ.

'อิทำ ทุกฺขนิโรโธ[๓] อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุำ อุทปาทิ ญาณำ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ทุกฺขสมุทยำ
[๒] สี.,ฉ.,เท. ปริปุณฺณตฺโถ ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท. ทุกฺขนิโรธำ

อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ‘ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺฉิกาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ฯเปฯ สจฺฉิกตนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุ๎ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ.

‘อิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุ๎ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ‘ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ฯเปฯ ภาวิตนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุ๎ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ.

[๑๖] ยาวกีวญฺจ เม ภิกฺขเว อิเมสุ จตูสุ อริยสจฺเจสุ เอวนฺติปริวฏฺฏํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ญาณทสฺสนํ น สุวิสุทฺธํ อโหสิ, เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ[๑] ปจฺจญฺญาสึ. ยโต จ โข เม ภิกฺขเว อิเมสุ จตูสุ อริยสจฺเจสุ เอวนฺติปริวฏฺฏํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ญาณทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ อโหสิ, อถาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจญฺญาสึ. ญาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาทิ ‘อกุปฺปา เม วิมุตฺติ,[๒] อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ. [ ][๓]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อภิสมฺพุทฺโธติ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. เจโตวิมุตฺติ

[๓] สี.,ฉ.,อิ. เอตฺถนฺตเร อิทมโวจ ภควา อตฺตมนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺตีติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน อายสฺมโต โกณฺฑญฺญสฺส วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุ๎ อุทปาทิ ‘ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

[๑๗] ปวตฺติเต จ[๑] ภควตา ธมฺมจกฺเก, ภุมฺมา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุ๎ “เอตมฺภควตา[๒] พาราณสิยํ อิสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ. ภุมฺมานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา จาตุมฺมหาราชิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุ๎. จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ตาวตึสา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุ๎ ฯเปฯ ยามา เทวา ... ตุสิตา เทวา ... นิมฺมานรตี เทวา ... ปรนิมฺมิตวสวตฺตี เทวา ... พฺรหฺมกายิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุ๎ “เอตมฺภควตา พาราณสิยํ อิสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ. อิติห เตน ขเณน[๓] เตน มุหุตฺเตน ยาว พฺรหฺมโลกา สทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉิ. อยญฺจ ทสสหสฺสี โลกธาตุ สงฺกมฺปิ สมฺปกมฺปิ สมฺปเวธิ. อปฺปมาโณ จ อุฬาโร โอภาโส โลเก ปาตุรโหสิ อติกฺกมฺเมว[๔] เทวานํ เทวานุภาวํ. อถโข ภควา อุทานํ[๕] อุทาเนสิ “อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญ, อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญติ. อิติหิทํ อายสฺมโต โกณฺฑญฺญสฺส “อญฺญาโกณฺฑญฺโญเตฺวว[๖] นามํ อโหสิ.

---

[๑] สี.,เท. จ ปน
[๒] อิ. เอวํ ภควตา
[๓] ฉ. เตน สมเยน
[๔] สี.,ฉ. อติกฺกมฺม
[๕] สี.,เท.,อิ.,มหา. อิมํ อุทานํ
[๖] สี.,ฉ. อญฺญาสิ โกณฺฑญฺโญเตฺวว, อิ. อญฺญาตโกณฺฑญฺโญ

[๑๘] อถโข อายสฺมา อญฺญาโกณฺฑญฺโญ[๑] ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺต-ธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาฬฺหธมฺโม ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิคตกถังกโถ เวสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุ สาสเน[๒] ภควนฺตํ เอตทโวจ "ลเภยฺยาหํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ. "เอหิ ภิกฺขูติ ภควา อโวจ "สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จร พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว ตสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทา อโหสิ.

[๑๙] อถโข ภควา ตทวเสเส ภิกฺขู ธมฺมิยา กถาย โอวทิ อนุสาสิ. อถโข อายสฺมโต จ วปฺปสฺส อายสฺมโต จ ภทฺทิยสฺส ภควตา ธมฺมิยา กถาย โอวทิยมานานํ อนุสาสิยมานานํ วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ "ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

เต ทิฏฺฐธมฺมา ปตฺตธมฺมา วิทิตธมฺมา ปริโยคาฬฺหธมฺมา ติณฺณ-วิจิกิจฺฉา วิคตกถังกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจุ "ลเภยฺยาม มยं ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. "เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ "สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.

อถโข ภควา ตทวเสเส ภิกฺขู นีหารภตฺโต [ ][๓] ธมฺมิยา กถาย โอวทิ อนุสาสิ. ยํ ตโย ภิกฺขู ปิณฺฑาย จริตฺวา อาหรนฺติ, เตน ฉพฺพคฺโค ยาเปติ. อถโข อายสฺมโต จ มหานามสฺส

---

[๑] สี.,ฉ. อญฺญาสิ โกณฺฑญฺโญเตฺวว, อิ. อญฺญาตโกณฺฑญฺโญ [๒] ฉ.,มหา. สตฺถุสาสเน, เอวมุปริปิ. [๓] อิ. เอตฺถนฺตเร อิมินา นีหาเรนาติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

อายสฺมโต จ อสฺสชิสฺส ภควตา ธมฺมิยา กถาย โอวทิยมานานํ อนุสาสิยมานานํ วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุ อุทปาทิ "ยงฺกิญฺจิ สมุทย-ธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ. เต ทิฏฺฐธมฺมา ปตฺตธมฺมา วิทิตธมฺมา ปริโยคาฬฺหธมฺมา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถังกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน ภควนฺตं เอตทโวจุ "ลเภยฺยาม มยं ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชं, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. "เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ "สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยं สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสं อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.

[๒๐] อถโข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา. รูปญฺจ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส, นยิทํ รูปํ อาพาธาย สංวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ รูเป 'เอวํ เม รูปํ โหตุ, เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว รูปํ อนตฺตา, ตสฺมา รูปํ อาพาธาย สංวตฺตติ, น จ ลพฺภติ รูเป 'เอวํ เม รูปํ โหตุ, เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ. เวทนา [ ][1] อนตฺตา, เวทนา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส, นยิทํ เวทนา อาพาธาย สංวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ เวทนาย 'เอวํ เม เวทนา โหตุ, เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว เวทนา อนตฺตา, ตสฺมา เวทนา อาพาธาย สංวตฺตติ, น จ ลพฺภติ เวทนาย 'เอวํ เม เวทนา โหตุ, เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ. สญฺญา [ ][1] อนตฺตา, สญฺญา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส, นยิทํ สญฺญา

---

[1] เท. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขเวติ อยं ปาโฐ ทิสฺสติ.

อาพาธาย สංวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ สญฺญาย ‘เอวํ เม สญฺญา โหตุ, เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สญฺญา อนตฺตา, ตสฺมา สญฺญา อาพาธาย สංวตฺตติ, น จ ลพฺภติ สญฺญาย ‘เอวํ เม สญฺญา โหตุ, เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ. สงฺขารา [ ][๑] อนตฺตา, สงฺขารา จ หิทं ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺสංสุ นยิทं สงฺขารา อาพาธาย สංวตฺเตยฺยุ, ลพฺเภถ จ สงฺขาเรสุ ‘เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ, เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สงฺขารา อนตฺตา, ตสฺมา สงฺขารา อาพาธาย สංวตฺตนฺติ, น จ ลพฺภติ สงฺขาเรสุ ‘เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ, เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ. วิญฺญาณं [ ][๑] อนตฺตา. วิญฺญาณญฺจ หิทं ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส, นยิทं วิญฺญาณं อาพาธาย สංวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ วิญฺญาเณ ‘เอวํ เม วิญฺญาณं โหตุ, เอวํ เม วิญฺญาณं มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว วิญฺญาณं อนตฺตา, ตสฺมา วิญฺญาณं อาพาธาย สංวตฺตติ, น จ ลพฺภติ วิญฺญาเณ ‘เอวํ เม วิญฺญาณं โหตุ, เอวํ เม วิญฺญาณं มา อโหสีติ.

[๒๑] “ตं กึ มญฺญถ ภิกฺขเว รูปं นิจฺจं วา อนิจฺจं วาติ. อนิจฺจं ภนฺเต. ยं ปนานิจฺจं, ทุกฺขं วา ตं สุขं วาติ. ทุกฺขं ภนฺเต. ยं ปนานิจฺจं ทุกฺขं วิปริณามธมฺมं, กลฺลं นุ ตं สมนุปสฺสิตุं ‘เอตं มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตं ภนฺเต. เวทนา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภนฺเต. ยं ปนานิจฺจं, ทุกฺขं วา ตं สุขं วาติ. ทุกฺขं ภนฺเต. ยं ปนานิจฺจं ทุกฺขं วิปริณามธมฺมं,

---

[๑] เท. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขเวติ อยं ปาโฐ ทิสฺสติ.

กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุ๎ ‘เอตํ มม เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. สญฺญา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุ๎ ‘อตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. สงฺขารา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุ๎ ‘เอตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุ๎ ‘เอตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต.

[๒๒] “ตสฺมาติห ภิกฺขเว ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา, ยํ ทูเร วา[๑] สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. ยา กาจิ เวทนา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา อชฺฌตฺตา[๒] วา พหิทฺธา วา โอฬาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปณีตา วา, ยา ทูเร วา สนฺติเก วา, สพฺพา เวทนา ‘เนตํ มม, เนโสหมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. ยา กาจิ สญฺญา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอฬาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปณีตา วา, ยา

---

[๑] โป.,สี.,ฉ. วาสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ. อชฺฌตฺตํ, เอวมุปริปิ.

ทูเร วา สนฺติเก วา, สพฺพา สญฺญา 'เนตํ มม, เนโสหมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. เย เกจิ สงฺขารา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอฬาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปณีตา วา, เย ทูเร วา สนฺติเก วา, สพฺเพ สงฺขารา 'เนตํ มม, เนโสหมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺฌตฺตं วา พหิทฺธา วา โอฬาริกं วา สุขุมं วา หีนं วา ปณีตं วา, ยं ทูเร วา สนฺติเก วา, สพฺพं วิญฺญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ.

[๒๓] เอวํ ปสฺสं ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก รูปสฺมิปิ นิพฺพินฺทติ, เวทนายปิ นิพฺพินฺทติ, สญฺญายปิ นิพฺพินฺทติ, สงฺขาเรสุปิ นิพฺพินฺทติ, วิญฺญาณสฺมิปิ นิพฺพินฺทติ, นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมุจฺจติ, วิมุตฺตสฺมึ, วิมุตฺตมิติ[๑] ญาณํ โหติ, 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ.

[๒๔] อิทมโวจ ภควา, อตฺตมนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุํ. อิมสฺมึ จ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน ปญฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสุ.

เตน โข ปน สมเยน ฉ โลเก อรหนฺโต โหนฺติ.

ปญฺจวคฺคิยกถา นิฏฺฐิตา.

ปฐมภาณวาโร.

---

[๑] เท. วิมุตฺตมฺหีติ

๗. ปพฺพชฺชากถา

[๒๕] เตน โข ปน สมเยน พาราณสิยํ ยโส นาม กุลปุตฺโต เสฏฺฐิปุตฺโต สุขุมาโล โหติ. ตสฺส ตโย ปาสาทา โหนฺติ; เอโก เหมนฺติโก, เอโก คิมฺหิโก, เอโก วสฺสิโก. โส วสฺสิเก ปาสาเท จตฺตาโร มาเส นิปฺปุริเสหิ ตุริเยหิ ปริจารยมาโน[๑] น เหฏฺฐาปาสาทํ[๒] โอโรหติ. อถโข ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส ปญฺจหิ กามคุเณหิ สมปฺปิตสฺส สมงฺคิภูตสฺส ปริจารยมานสฺส ปฏิกจฺเจว[๓] นิทฺทา โอกฺกมิ, ปริชนสฺสปิ ปจฺฉา[๔] นิทฺทา โอกฺกมิ. สพฺพรตฺติโย จ เตลปฺปทีโป ฌายติ. อถโข ยโส กุลปุตฺโต ปฏิกจฺเจว ปพุชฺฌิตฺวา[๕] อทฺทส สกํ ปริชนํ สุปนฺตํ อญฺญิสฺสา กจฺเฉ วีณํ อญฺญิสฺสา กณฺเร มุทิงฺคํ[๖] อญฺญิสฺสา อุเร[๗] อาลมฺพรํ อญฺญํ วิเกสิกํ อญฺญํ วิเขฬิกํ อญฺญา วิปฺปลปนฺติโย[๘] หตฺถปฺปตฺตํ สุสานํ มญฺเญ; ทิสฺวานสฺส อาทีนโว ปาตุรโหสิ, นิพฺพิทาย จิตฺตํ สณฺฐาสิ. อถโข ยโส กุลปุตฺโต อุทานํ อุทาเนสิ "อุปทฺทุตํ[๙] วต โภ, อุปสฏฺฐํ วต โภติ.

อถโข ยโส กุลปุตฺโต สุวณฺณปาทุกาโย อาโรหิตฺวา, เยน นิเวสนทฺวารํ, เตนุปสงฺกมิ. อมนุสฺสา ทฺวารํ วิวรึสุ "มา ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส โกจิ อนฺตรายมกาสิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ. อถโข ยโส กุลปุตฺโต, เยน นครทฺวารํ, เตนุปสงฺกมิ. อมนุสฺสา

---

[๑] อิ.,เท. ปริจาริยมาโน
[๒] อิ. เหฏฺฐาปาสาทา
[๓] เท.,อิ. ปฏิกจฺเจว, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๕] อิ. ปฏิพุชฺฌิตฺวา
[๖] อิ. มุติงฺคํ, อยํ ปน มฤทงฺโคติ สกฏสทฺเทน น สเมติ.
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กจฺเฉ
[๘] โป. อญฺญิสฺสา วิเกสิกํ วา วิเขฬิกํ วิปฺปลปนฺติโย
[๙] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุปทฺทุตํ, เอวมุปริปิ.

ทฺวารํ วิวรึสุ "มา ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส โกจิ อนฺตรายมกาสิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ. อถโข ยโส กุลปุตฺโต, เยน อิสิปตนํ มิคทาโย, เตนุปสงฺกมิ.

[๒๖] เตน โข ปน สมเยน ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย อชฺโฌกาเส จงฺกมติ.[๑] อทฺทสา โข ภควา ยสํ กุลปุตฺตํ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ, ทิสฺวาน จงฺกมา โอโรหิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถโข ยโส กุลปุตฺโต ภควโต อวิทูเร อุทานํ อุทาเนสิ "อุปทฺทุตํ วต โภ, อุปสฺสฏฺฐํ วต โภติ. อถโข ภควา ยสํ กุลปุตฺตํ เอตทโวจ "อิทํ โข ยส อนุปทฺทุตํ, อิทํ อนุปสฺสฏฺฐํ, เอหิ ยส นิสีท, ธมฺมํ เต เทเสสฺสามีติ.

อถโข ยโส กุลปุตฺโต "อิทํ กิร อนุปทฺทุตํ, อิทํ อนุปสฺสฏฺฐนฺติ หฏฺโฐ อุทคฺโค สุวณฺณปาทุกาหิ โอโรหิตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนสฺส โข ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส ภควา อนุปุพฺพิกถํ[๒] กเถสิ. เสยฺยถีทํ. ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอกาเรสงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยทา ภควา อญฺญาสิ ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส กลฺลจิตฺตํ มุทุจิตฺตํ วินีวรณจิตฺตํ อุทคฺคจิตฺตํ ปสนฺนจิตฺตนฺติ, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคนฺติ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหยฺย; เอวเมว ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส ตสฺมึเยวาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ "ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมนฺติ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

---

[๑] โป. จงฺกมิ. [๒] สี.,ฉ.,เท. อนุปุพฺพึ กถํ

[๒๗] อถโข ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส มาตา ปาสาทํ อภิรูหิตฺวา ยสํ กุลปุตฺตํ อปสฺสนฺตี, เยน เสฏฺฐี คหปติ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เสฏฺฐึ คหปตึ เอตทโวจ “ปุตฺโต เต คหปติ ยโส น ทิสฺสตีติ. อถโข เสฏฺฐี คหปติ จตุทฺทิสา อสฺสทูเต อุยฺโยเชตฺวา สามญฺเญว, เยน อิสิปตนํ มิคทาโย, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข เสฏฺฐี คหปติ สุวณฺณปาทุกานํ นิกฺเขปึ; ทิสฺวาน ตญฺเญว อนุคมา.[๑] อทฺทสา โข ภควา เสฏฺฐึ คหปตึ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ, ทิสฺวาน ภควโต เอตทโหสิ “ยนฺนูนาหํ ตถารูปึ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขเรยฺยํ, ยถา เสฏฺฐี คหปติ อิธ นิสินฺโน อิธ นิสินฺนํ ยสํ กุลปุตฺตํ น ปสฺเสยฺยาติ. อถโข ภควา ตถารูปึ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขเรสิ. อถโข เสฏฺฐี คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “อปิ ภนฺเต ภควา ยสํ กุลปุตฺตํ ปสฺเสยฺยาติ.[๒] “เตนหิ คหปติ นิสีท, อปฺเปว นาม ตฺวํ อิธ นิสินฺโน อิธ นิสินฺนํ ยสํ กุลปุตฺตํ ปสฺเสยฺยาสีติ. อถโข เสฏฺฐี คหปติ “อิเธว กิราหํ นิสินฺโน อิธ นิสินฺนํ ยสํ กุลปุตฺตํ ปสฺสิสฺสามีติ หฏฺโฐ อุทคฺโค ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนสฺส โข เสฏฺฐิสฺส คหปติสฺส ภควา อนุปุพฺพิกถํ กเถสิ. เสยฺยถีทํ. ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอการํ สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยทา ภควา อญฺญาสิ เสฏฺฐึ คหปตึ กลฺลจิตฺตํ มุทุจิตฺตํ วินีวรณจิตฺตํ อุทคฺคจิตฺตํ ปสนฺนจิตฺตํ, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ

---

[๑] โป. อนุปคมฺม, สี.,ฉ.,เท.,อิ. อนุคมาสิ. [๒] โป. ปสฺเสยฺยาสีติ.

ปฏิคฺคณฺเหยฺย, เอวเมว เสฏฺฐิสฺส คหปติสฺส ตสฺมึเยวาสเน วิรชं วีตมลํ ธมฺมจกฺขุ อุทปาทิ “ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ. อถโข เสฏฺฐี คหปติ ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาฬฺหธมฺโม ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิคตกถงฺกโถ เวสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต; เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตं ธาเรยฺย ‘จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ;[๑] เอวเมวं[๒] ภควตา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต, เอสาหं ภนฺเต ภควนฺตं สรณं คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกं มं ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตं สรณं คตนฺติ. โส จ โลเก ปฐมं อุปาสโก อโหสิ เตวาจิโก.

[๒๘] อถโข ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส ปิตุโน ธมฺเม เทสิยมาเน, ยถาทิฏฺฐํ ยถาวิทิตํ ภูมึ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตं วิมุจฺจิ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ “ยสสฺส โข กุลปุตฺตสฺส ปิตุโน ธมฺเม เทสิยมาเน, ยถาทิฏฺฐํ ยถาวิทิตํ ภูมึ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตं วิมุตฺตं, อภพฺโพ โข ยโส กุลปุตฺโต หีนายาวตฺติตฺวา กาเม ปริภุญฺชิตุํ, เสยฺยถาปิ ปุพฺเพ อาคาริกภูโต; ยนฺนูนาหं ตं อิทฺธาภิสงฺขารํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยนฺติ. อถโข ภควา ตं อิทฺธาภิสงฺขารํ ปฏิปฺปสฺสมฺภสิ. อทฺทสา โข เสฏฺฐี คหปติ ยสं กุลปุตฺตं นิสินฺนํ; ทิสฺวาน ยสं กุลปุตฺตं เอตทโวจ “มาตา

---

[๑] เท.,อิ. ทกฺขินฺตีติ [๒] เอวเมวาติ สพฺพตฺถ ทิสฺสติ.

เต ตาต ยส ปริเทวิ โสกสมาปนฺนา,[๑] เทหิ มาตุยา[๒] ชีวิตนฺติ. อถโข ยโส กุลปุตฺโต ภควนฺตํ อุลฺโลเกสิ. อถโข ภควา เสฏฺฐึ คหปตึ เอตทโวจ "ตํ กึ มญฺญสิ คหปติ, ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส เสเขน ญาเณน เสเขน ทสฺสเนน ธมฺโม ทิฏฺโฐ วิทิโต เสยฺยถาปิ ตยา; ตสฺส ยถาทิฏฺฐํ ยถาวิทิตํ ภูมึ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ, ภพฺโพ นุ โข ยโส คหปติ หีนายาวตฺติตฺวา กาเม ปริภุญฺชิตุ, เสยฺยถาปิ ปุพฺเพ อาคาริกภูโตติ. "โน เหตํ ภนฺเตติ. "ยสสฺส โข คหปติ กุลปุตฺตสฺส เสเขน ญาเณน เสเขน ทสฺสเนน ธมฺโม ทิฏฺโฐ วิทิโต เสยฺยถาปิ ตยา; ตสฺส ยถาทิฏฺฐํ ยถาวิทิตํ ภูมึ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ, อภพฺโพ โข คหปติ ยโส กุลปุตฺโต หีนายาวตฺติตฺวา กาเม ปริภุญฺชิตุ, เสยฺยถาปิ ปุพฺเพ อาคาริกภูโตติ. "ลาภา ภนฺเต ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส, สุลทฺธํ ภนฺเต ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส, ยถา ยสสฺส กุลปุตฺตสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ, อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา อชฺชตนาย ภตฺตํ ยเสน กุลปุตฺเตน ปจฺฉาสมเณนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข เสฏฺฐี คหปติ ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถโข ยโส กุลปุตฺโต, อจิรปฺปกฺกนฺเต เสฏฺฐิมฺหิ คหปติมฺหิ, ภควนฺตํ เอตทโวจ "ลเภยฺยาหํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ. "เอหิ ภิกฺขูติ ภควา อโวจ "สฺวากฺขาโต

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ปริเทวโสกสมาปนฺนา [๒] อิ. มาตุ

ธมฺโม, จร พฺรหฺมจริยนฺติ. สา ว ตสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทา อโหสิ.

เตน โข ปน สมเยน สตฺต โลเก อรหนฺโต โหนฺติ.

ยสสฺส ปพฺพชฺชา[๑] นิฏฺฐิตา.

[๒๙] อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย อายสฺมตา ยเสน ปจฺฉาสมเณน, เยน เสฏฺฐิสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถโข อายสฺมโต ยสสฺส มาตา จ ปุราณทุติยิกา จ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. ตาสํ ภควา อนุปุพฺพิกถํ กเถสิ. เสยฺยถีทํ. ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอการํ สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยทา ตา ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺตา มุทุจิตฺตา วินีวรณจิตฺตา อุทคฺคจิตฺตา ปสนฺนจิตฺตา, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคต-กาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหยฺย; เอวเมว ตาสํ ตสฺมึเยวาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ "ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ. ตา ทิฏฺฐธมฺมา ปตฺตธมฺมา วิทิตธมฺมา ปริโยคาฬฺห-ธมฺมา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถังกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต; เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา

---

[๑] เท.,อิ. ยสปพฺพชฺชา

เตลปฺปชฺโชตํ ธาเรยฺย ‘จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ; เอวเมวํ ภควตา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต; เอตา มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉาม ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสิกาโย โน ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตา สรณํ คตาติ. ตา จ โลเก ปฐมํ อุปาสิกา อเหสุ เตวาจิกา.

อถโข อายสฺมโต ยสสฺส มาตา จ ปิตา จ ปุราณทุติยิกา จ ภควนฺตญฺจ อายสฺมนฺตญฺจ ยสํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. อถโข ภควา อายสฺมโต ยสสฺส มาตรญฺจ ปิตรญฺจ ปุราณทุติยิกญฺจ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

[๓๐] อสฺโสสุ โข อายสฺมโต ยสสฺส จตฺตาโร คิหิสหายกา พาราณสิยํ เสฏฺฐานุเสฏฺฐีนํ กุลานํ ปุตฺตา วิมโล สุพาหุ ปุณฺณชิ ควมฺปติ “ยโส กิร กุลปุตฺโต เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโตติ; สุตฺวาน เนสํ เอตทโหสิ “น หิ นูน โส โอรโก ธมฺมวินโย, น สา โอรกา ปพฺพชฺชา, ยตฺถ ยโส กุลปุตฺโต เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโตติ. เต,[๑] เยนายสฺมา ยโส, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ ยสํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. อถโข อายสฺมา ยโส เต จตฺตาโร คิหิสหายเก อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ

---

[๑] เท.,อิ. จตฺตาโร ชนา

อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ยโส [ ][1] เอตทโวจ "อิเม เม ภนฺเต จตฺตาโร คิหิสหายกา พาราณสิยํ เสฏฺฐานุเสฏฺฐีนํ กุลานํ ปุตฺตา วิมโล สุพาหุ ปุณฺณชิ ควมฺปติ, อิเม[2] ภควา โอวทตุ อนุสาสตูติ. เตสํ ภควา อนุปุพฺพิกถํ กเถสิ. เสยฺยถีทํ. ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอการํ สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยทา เต ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺเต มุทุจิตฺเต วินีวรณจิตฺเต อุทคฺคจิตฺเต ปสนฺนจิตฺเต, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคเณฺหยฺย; เอวเมว เตสํ ตสฺมึเยวาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ "ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ. เต ทิฏฺฐธมฺมา ปตฺตธมฺมา วิทิตธมฺมา ปริโยคาฬฺห-ธมฺมา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถังกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจุ "ลเภยฺยาม มยं ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. "เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ "สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ. อถโข ภควา เต ภิกฺขู ธมฺมิยา กถาย โอวทิ อนุสาสิ. เตสํ ภควตา ธมฺมิยา กถาย โอวทิยมานานํ อนุสาสิยมานานํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสุ.

เตน โข ปน สมเยน เอกาทส โลเก อรหนฺโต โหนฺติ.

จตุคฺคิหิสหายกปพฺพชฺชา นิฏฺฐิตา.

---

[1] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร ภควนฺตนฺติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ. [2] เท.,อิ. จตฺตาโร

[๓๑] อสฺโสสุ โข อายสฺมโต ยสสฺส ปญฺจาสมตฺตา คิหิ-สหายกา ชานปทา ปุพฺพานุปุพฺพกานํ กุลานํ ปุตฺตา “ยโส กิร กุลปุตฺโต เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโตติ; สุตฺวาน เนสํ เอตทโหสิ “น หิ นูน โส โอรโก ธมฺมวินโย, น สา โอรกา ปพฺพชฺชา, ยตฺถ ยโส กุลปุตฺโต เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโตติ. เต, เยนายสฺมา ยโส, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ ยสํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. อถโข อายสฺมา ยโส เต ปญฺจาสมตฺเต คิหิสหายเก อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ยโส ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิเม เม ภนฺเต ปญฺจาสมตฺตา คิหิสหายกา ชานปทา ปุพฺพานุ-ปุพฺพกานํ กุลานํ ปุตฺตา, อิเม ภควา โอวทตุ อนุสาสตูติ. เตสํ ภควา อนุปุพฺพิกถํ กเถสิ. เสยฺยถีทํ. ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอกาโร สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยทา เต ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺเต มุทุจิตฺเต วินีวรณจิตฺเต อุทคฺคจิตฺเต ปสนฺนจิตฺเต, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหยฺย; เอวเมว เตสํ ตสฺมึเยวาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ “ยงฺกิญฺจิ สมุทย-ธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ. เต ทิฏฺฐธมฺมา ปตฺตธมฺมา วิทิตธมฺมา ปริโยคาฬฺหธมฺมา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจุ “ลเภยฺยาม มยं

ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. "เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ "สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ. อถโข ภควา เต ภิกฺขู ธมฺมิยา กถาย โอวทิ อนุสาสิ. เตสํ ภควตา ธมฺมิยา กถาย โอวทิยมานานํ อนุสาสิยมานานํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสุ.

เตน โข ปน สมเยน เอกสฏฺฐี โลเก อรหนฺโต โหนฺติ.

ปญฺญาสคิหิสหายกปพฺพชฺชา นิฏฺฐิตา.

๘. มารกถา

[๓๒] อถโข ภควา เต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "มุตฺตาหํ ภิกฺขเว สพฺพปาเสหิ, เย ทิพฺพา เย จ มานุสา, ตุมฺเหปิ ภิกฺขเว มุตฺตา สพฺพปาเสหิ, เย ทิพฺพา เย จ มานุสา, จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ, มา เอเกน เทฺว อคมิตฺถ, เทเสถ ภิกฺขเว ธมฺมํ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ, สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสถ, สนฺติ สตฺตา อปฺปรชกฺขชาติกา, อสฺสวนตา ธมฺมสฺส ปริหายนฺติ, ภวิสฺสนฺติ ธมฺมสฺส อญฺญาตาโร, อหมฺปิ ภิกฺขเว, เยน อุรุเวลา เสนานิคโม, เตนุปสงฺกมิสฺสามิ ธมฺมเทสนายาติ.

[๓๓] อถโข มาโร ปาปิมา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

พหฺโธสิ สพฺพปาเสหิ　　เย ทิพฺพา เย จ มานุสา
มหาพนฺธนพหฺโธสิ　　น เม สมณ โมกฺขสีติ.

มุตฺโตหํ[๑] สพฺพปาเสหิ　　เย ทิพฺพา เย จ มานุสา
มหาพนฺธนมุตฺโตมฺหิ　　นิหโต ตฺวมสิ อนฺตกาติ.

อนฺตลิกฺขจโร ปาโส　　ยฺวายํ จรติ มานโส
เตน ตํ พนฺธยิสฺสามิ[๒]　　น เม สมณ โมกฺขสีติ.

รูปา สทฺทา คนฺธา รสา　　โผฏฺฐพฺพา จ มโนรมา
เอตฺถ เม วิคโต ฉนฺโท　　นิหโต ตฺวมสิ อนฺตกาติ.

อถโข มาโร ปาปิมา "ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ มํ สุคโตติ ทุกฺขี ทุมฺมโน ตตฺเถวนฺตรธายิ.[๓]

มารกถา นิฏฺฐิตา.

๙. ปพฺพชฺชูปสมฺปทากถา

[๓๔] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นานาทิสา นานาชนปทา ปพฺพชฺชาเปกฺเข จ อุปสมฺปทาเปกฺเข จ อาเนนฺติ "ภควา เน ปพฺพาเชสฺสติ อุปสมฺปาเทสฺสตีติ. ตตฺถ ภิกฺขู เจว กิลมนฺติ ปพฺพชฺชาเปกฺขา จ อุปสมฺปทาเปกฺขา จ. อถโข ภควโต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "เอตรหิ โข ภิกฺขู นานาทิสา นานาชนปทา ปพฺพชฺชาเปกฺเข จ อุปสมฺปทาเปกฺเข จ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. มุตฺตาหํ, เอวมุปริปิ.　　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พาธยิสฺสามิ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

อาเนนฺติ ‘ภควา เน ปพฺพาเชสฺสติ อุปสมฺปาเทสฺสตีติ, ตตฺถ ภิกฺขู เจว กิลมนฺติ ปพฺพชฺชาเปกฺขา จ อุปสมฺปทาเปกฺขา จ; ยนฺนูนาหํ ภิกฺขูนํ อนุชาเนยฺยํ ‘ตุมฺเหวทานิ ภิกฺขเว ตาสุ ตาสุ ทิสาสุ เตสุ เตสุ ชนปเทสุ ปพฺพาเชถ อุปสมฺปาเทถาติ. อถโข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ [๑]ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา[๑] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อิธ มยฺหํ ภิกฺขเว รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ ‘เอตรหิ โข ภิกฺขู นานาทิสา นานาชนปทา ปพฺพชฺชาเปกฺเข จ อุปสมฺปทาเปกฺเข จ อาเนนฺติ ‘ภควา เน ปพฺพาเชสฺสติ อุปสมฺปาเทสฺสตีติ, ตตฺถ ภิกฺขู เจว กิลมนฺติ ปพฺพชฺชาเปกฺขา จ อุปสมฺปทาเปกฺขา จ, ยนฺนูนาหํ ภิกฺขูนํ อนุชาเนยฺยํ ‘ตุมฺเหวทานิ ภิกฺขเว ตาสุ ตาสุ ทิสาสุ เตสุ เตสุ ชนปเทสุ ปพฺพาเชถ อุปสมฺปาเทถาติ, อนุชานามิ ภิกฺขเว, ตุมฺเหวทานิ ตาสุ ตาสุ ทิสาสุ เตสุ เตสุ ชนปเทสุ ปพฺพาเชถ อุปสมฺปาเทถ.[๒] เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปพฺพาเชตพฺโพ อุปสมฺปาเทตพฺโพ

ปฐมํ เกสมสฺสุํ โอหาราเปตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาทาเปตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ การาเปตฺวา ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทาเปตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทาเปตฺวา อญฺชลึ ปคฺคณฺหาเปตฺวา ‘เอวํ วเทหีติ วตฺตพฺโพ ‘พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ; ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ. ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ,

---

[๑-๑] สี.,ฉ.,มหา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] เท. อุปสมฺปาเทถาติ.

ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามีติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ตีหิ สรณคมเนหิ ปพฺพชฺชं อุปสมฺปทนฺติ.

ตีหิ สรณคมเนหิ อุปสมฺปทากถา นิฏฺฐิตา.

๑๐. ทุติยมารกถา

[๓๕] อถโข ภควา วสฺสํ[๑] วุตฺโถ ภิกฺขู อามนฺเตสิ "มยฺหํ โข ภิกฺขเว โยนิโส มนสิการา โยนิโส สมฺมปฺปธานา อนุตฺตรา วิมุตฺติ อนุปฺปตฺตา, อนุตฺตรา วิมุตฺติ สจฺฉิกตา, ตุมฺเหปิ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิการา โยนิโส สมฺมปฺปธานา อนุตฺตรํ วิมุตฺตึ อนุปาปุณาถ, อนุตฺตรํ วิมุตฺตึ สจฺฉิกโรถาติ.

อถโข มาโร ปาปิมา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

พทฺโธสิ มารปาเสหิ เย ทิพฺพา เย จ มานุสา
มารพนฺธนพทฺโธสิ[๒] น เม สมณ โมกฺขสีติ.

มุตฺโตหํ มารปาเสหิ เย ทิพฺพา เย จ มานุสา
มารพนฺธนมุตฺโตมฺหิ[๓] นิหโต ตฺวมสิ อนฺตกาติ.

อถโข มาโร ปาปิมา "ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ มํ สุคโตติ ทุกฺขี ทุมฺมโน ตตฺเถวนฺตรธายิ.[๔]

ทุติยมารกถา นิฏฺฐิตา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. วสฺสำวุฏฺโฐ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. มหาพนฺธนพทฺโธสิ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. มหาพนฺธนมุตฺโตมฺหิ
[๔] โป. ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

๑๑. ภทฺทวคฺคิยสหายกวตฺถุ[๑]

[๓๖] อถโข ภควา พาราณสิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน อุรุเวลา, เตน จาริกํ ปกฺกามิ. อถโข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม, เยน อญฺญตโร วนสณฺโฑ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ วนสณฺฑํ อชฺโฌคาเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิ.

เตน โข ปน สมเยน ตีสมตฺตา ภทฺทวคฺคิยา สหายกา สปชาปติกา ตสฺมึ[๒] วนสณฺเฑ ปริจาเรนฺติ. เอกสฺส ปชาปติ นาโหสิ. ตสฺสตฺถาย เวสี อานีตา อโหสิ. อถโข สา เวสี เตสุ ปมตฺเตสุ ปริจาเรนฺเตสุ, ภณฺฑํ อาทาย ปลายิตฺถ. อถโข เต สหายกา สหายกสฺส เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺตา ตํ อิตฺถึ คเวสนฺตา ตํ วนสณฺฑํ อาหิณฺฑนฺตา อทฺทสํสุ ภควนฺตํ อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺนํ; ทิสฺวาน เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจุ๋ "อปิ ภนฺเต ภควา อิตฺถึ[๓] ปสฺเสยฺยาติ. "กึ ปน โว กุมารา อิตฺถิยาติ. "อิธ มยํ ภนฺเต ตีสมตฺตา ภทฺทวคฺคิยา สหายกา สปชาปติกา อิมสฺมึ วนสณฺเฑ ปริจารยิมฺหา,[๔] เอกสฺส ปชาปติ นาโหสิ, ตสฺสตฺถาย เวสี อานีตา อโหสิ, อถโข สา ภนฺเต เวสี อมฺเหสุ ปมตฺเตสุ ปริจาเรนฺเตสุ, ภณฺฑํ อาทาย ปลายิตฺถ, เตน[๕] มยํ ภนฺเต สหายกา สหายกสฺส เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺตา ตํ อิตฺถึ คเวสนฺตา อิมํ วนสณฺฑํ อาหิณฺฑามาติ. "ตํ กึ มญฺญถ โว กุมารา, กตมํ นุ โข ตุมฺหากํ วรํ, ยํ วา ตุมฺเห อิตฺถึ คเวเสยฺยาถ, ยํ วา อตฺตานํ คเวเสยฺยาถาติ. "เอตเทว ภนฺเต อมฺหากํ วรํ, ยํ มยํ อตฺตานํ คเวเสยฺยามาติ. "เตนหิ โว กุมารา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ภทฺทวคฺคิยวตฺถุ [๒] เท.,อิ. ตสฺมึเยว [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอกํ อิตฺถึ
[๔] สี.,โป.,ฉ.,เท. ปริจาริมฺหา [๕] สี.,โป.,ฉ.,เท. เต

นิสีทถ, ธมฺมํ โว เทเสสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภทฺทวคฺคิยา สหายกา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เตสํ ภควา อนุปุพฺพิกถํ กเถสิ. เสยฺยถีทํ. ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอการํ สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยทา เต ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺเต มุทุจิตฺเต วินีวรณจิตฺเต อุทคฺคจิตฺเต ปสนฺนจิตฺเต, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคต-กาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคเณฺหยฺย; เอวเมว เตสํ ตสฺมึเยวาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ “ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ. เต ทิฏฺฐธมฺมา ปตฺตธมฺมา วิทิตธมฺมา ปริโยคาฬฺหธมฺมา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจุ “ลเภยฺยาม มยं ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชं, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. “เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ “สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.

ภทฺทวคฺคิยสหายกานํ วตฺถุ นิฏฺฐิตํ.

ทุติยภาณวาโร.

๑๒. อุรุเวลปาฏิหาริยกถา

[๓๗] อถโข ภควา อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน อุรุเวลา, ตทวสริ. เตน โข ปน สมเยน อุรุเวลายํ ตโย ชฏิลา ปฏิวสนฺติ; อุรุเวลกสฺสโป นทีกสฺสโป คยากสฺสโปติ. เตสุ อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ปญฺจนฺนํ ชฏิลสตานํ นายโก โหติ วินายโก อคฺโค ปมุโข ปาโมกฺโข. นทีกสฺสโป ชฏิโล ติณฺณํ ชฏิลสตานํ

นายโก โหติ วินายโก อคฺโค ปมุโข ปาโมกฺโข. คยากสฺสโป ชฏิโล ทฺวินฺนํ ชฏิลสตานํ นายโก โหติ วินายโก อคฺโค ปมุโข ปาโมกฺโข. อถโข ภควา, เยน อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส อสฺสโม, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อุรุเวลกสฺสปํ ชฏิลํ เอตทโวจ "สเจ เต กสฺสป อครุ, วเสยฺยาม เอกรตฺตึ[๑] อคฺยาคาเรติ. "น โข เม มหาสมณ ครุ, อปิจ[๒] โข จณฺเฑตฺถ นาคราชา อิทฺธิมา อาสีวิโส โฆรวิโส, โส ตํ มา วิเหเจสีติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา อุรุเวลกสฺสปํ ชฏิลํ เอตทโวจ "สเจ เต กสฺสป อครุ, วเสยฺยาม เอกรตฺตึ อคฺยาคาเรติ. น โข เม มหาสมณ ครุ อปิจ โข จณฺเฑตฺถ นาคราชา อิทฺธิมา อาสีวิโส โฆรวิโส, โส ตํ มา วิเหเจสีติ. ตติยมฺปิ โข ภควา อุรุเวลกสฺสปํ ชฏิลํ เอตทโวจ "สเจ เต กสฺสป อครุ, วเสยฺยาม เอกรตฺตึ อคฺยาคาเรติ. "น โข เม มหาสมณ ครุ, อปิจ โข จณฺเฑตฺถ นาคราชา อิทฺธิมา อาสีวิโส โฆรวิโส, โส ตํ มา วิเหเจสีติ. "อปฺเปว มํ น วิเหเจยฺย, อิงฺฆ ตฺวํ กสฺสป อนุชานาหิ อคฺยาคารนฺติ. "วิหร มหาสมณ ยถาสุขนฺติ. อถโข ภควา อคฺยาคารํ ปวิสิตฺวา ติณสนฺถรกํ ปญฺญาเปตฺวา นิสีทิ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุๆ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา.

[๓๘] อถโข[๓] โส นาโค อทฺทส ภควนฺตํ ปวิฏฺฐํ; ทิสฺวาน ทุกฺขี[๔] ทุมฺมโน ปธูปาสิ.[๕] อถโข ภควโต เอตทโหสิ "ยนฺนูนาหํ อิมสฺส นาคสฺส อนุปหจฺจ ฉวิญฺจ จมฺมญฺจ มํสญฺจ นฺหารุญฺจ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอกรตฺตึ, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท. อทฺทสา โข โส ภควนฺตํ ปวิฏฺฐํ
[๔] สี.,ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๕] สี.,ฉ.,มหา. ปธูปายิ, เอวมุปริปิ.

อฏฺจิญฺจ อฏฺจิมิญฺชญฺจ เตชสา เตชํ ปริยาเทยฺยนฺติ.[๑] อถโข ภควา ตถารูปึ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา ปฐมาสิ. อถโข โส นาโค มกฺขึ อสหนฺโต ปชฺชลิ. ภควาปิ เตโชธาตุ์ สมาปชฺชิตฺวา ปชฺชลิ. อุภินฺนํ สญฺโชติภูตานำ[๒] อคฺยาคารๆ อาทิตฺตๆ วิย โหติ สมฺปชฺชลิตๆ สญฺโชติภูตๆ.[๒] อถโข เต ชฏิลา อคฺยาคารๆ ปริวาเรตฺวา เอวมาหๆสุ "อภิรูโป วต โภ มหาสมโณ นาเคน วิเหจิยตีติ.[๓] อถโข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ตสฺส นาคสฺส อนุปหจฺจ ฉวิญฺจ จมฺมญฺจ มๆสญฺจ นฺหารุญฺจ อฏฺจิญฺจ อฏฺจิมิญฺชญฺจ เตชสา เตชๆ ปริยาทยิตฺวา ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส ทสฺเสสิ "อยนฺเต กสฺสป นาโค, ปริยาทินฺโน อสฺส เตชสา เตโชติ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม จณฺฑสฺส นาคราชสฺส อิทฺธิมโต อาสีวิสสฺส โฆรวิสสฺส เตชสา เตชๆ ปริยาทยิสฺสติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ.

[๓๙] เนรญฺชรายๆ[๔] ภควา อุรุเวลกสฺสปึ ชฏิลมโวจ

"สเจ เต กสฺสป อครุ, วิหเรมุ อชฺชุณฺโห อคฺคิสรณมฺหีติ.[๕]

"น โข เม มหาสมณ ครุ, ผาสุกาโม จ[๖] ตๆ นิวาเรมิ,

จณฺเฑตฺถ นาคราชา อิทฺธิมา อาสีวิโส โฆรวิโส, โส ตๆ มา วิเหเจสีติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ปริยาทิเยยฺยนฺติ.
[๒] สชฺโชติภูตานำ สชฺโชติภูตนฺติปิ ปาโฐ.
[๓] อิ. วิเหจิสฺสตีติ.
[๔] สฺยา. เนรญฺชราย
[๕] ฉ. อคฺคิสาลมฺหีติ
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ผาสุกาโม ว

"อปฺเปว[๑] มํ น วิเหเฐยฺย, อิงฺฆ ตฺวํ กสฺสป อนุชานาหิ อคฺยาคารนฺติ.

"ทินฺนนฺติ นํ วิทิตฺวา อภีโต[๒] ปาวิสิ ภยมตีโต.

ทิสฺวา อิสึ ปวิฏฺฐํ อหินาโค ทุมฺมโน ปฐูปาสิ.

สุมนมานโส[๓] น วิมโน[๔] มนุสฺสนาโคปิ ตตฺถ ปฐูปาสิ.

มกฺขญฺจ อสหมาโน อหินาโค ปาวโกว ปชฺชลิ.

เตโชธาตุกุสโล มนุสฺสนาโคปิ ตตฺถ ปชฺชลิ.

อุภินฺนํ สญฺโชติภูตานํ อคฺยาคารํ [ ][๕] อุทิจฺจเร.

ชฏิลา "อภิรูโป วต โภ มหาสมโณ นาเคน วิเหจิยตีติ ภณนฺติ.

อถ[๖] รตฺติยา อจฺจเยน อหินาคสฺส[๗] อจฺจิโย น[๘] โหนฺติ.

อิทฺธิมโต ปน จิตา อเนกวณฺณา อจฺจิโย โหนฺติ.

นีลา อถ โลหิตกา[๙] มญฺเชฏฺฐา[๑๐] ปีตกา ผลิกวณฺณาโย

องฺคิรสสฺส กาเย อเนกวณฺณา อจฺจิโย โหนฺติ.

ปตฺตมฺหิ โอทหิตฺวา อหินาคํ พฺราหฺมณสฺส ทสฺเสสิ

"อยํ เต กสฺสป นาโค, ปริยาทินฺโน อสฺส เตชสา เตโชติ.

---

[๑] โป. อปฺเปว นาม
[๒] อิ. อสมฺภีโต
[๓] สี.,ฉ.,เท. สุมนมนโส, อิ. สุมานโส
[๔] สี.,ฉ.,เท. อธิมโน, อิ. อวิมโน
[๕] สี.,มหา. เอตฺถนฺเตเร อาทิตฺตํ โหติ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[๖] สี.,มหา. อถ ตสฺสา, อิ. อถโข ตสฺสา
[๗] สี.,อิ.,มหา. หตา นาคสฺส
[๘] สี.,ฉ. นสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๙] สี.,ฉ.,เท. โลหิติกา
[๑๐] ฉ. มญฺชิฏฺฐา

อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ภควโต อิมินา อิทฺธิปาฏิหาริเยน อภิปฺปสนฺโน ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิเธว มหาสมณ วิหร[๑] อหนฺเต [ ][๒] ธุวภตฺเตนาติ.

ปญฺจมํ ปาฏิหาริยํ.

[๔๐] อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส อสฺสมสฺส อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ วนสณฺเฑ วิหาสิ. อถโข จตฺตาโร มหาราชาโน อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ วนสณฺฑํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา จตุทฺทิสา อฏฺฐํสุ, เสยฺยถาปิ มหนฺตา อคฺคิกฺขนฺธา. อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "กาโล มหาสมณ, นิฏฺฐิตํ ภตฺตํ, เก นุ โข เต มหาสมณ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ วนสณฺฑํ โอภาเสตฺวา, เยน ตฺวํ, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อภิวาเทตฺวา จตุทฺทิสา อฏฺฐํสุ, เสยฺยถาปิ มหนฺตา อคฺคิกฺขนฺธาติ. "เอเต โข กสฺสป จตฺตาโร มหาราชาโน, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมึสุ ธมฺมสฺสวนายาติ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม จตฺตาโรปิ มหาราชาโน อุปสงฺกมิสฺสนฺติ ธมฺมสฺสวนาย, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา ตสฺมึเยว วนสณฺเฑ วิหาสิ.

ทุติยํ ปาฏิหาริยํ.

---

[๑] โป. วิหรถ [๒] เท. เอตฺถนฺตเร อุปฏฺฐามีติ อยํ ปาโจ ทิสฺสติ.

[๔๑] อถโข สกฺโก เทวานมินฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ วนสณฺฑํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ, เสยฺยถาปิ มหาอคฺคิกฺขนฺโธ ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณีตตโร จ. อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "กาโล โข[๑] มหาสมณ, นิฏฺฐิตํ ภตฺตํ โก นุ โข โส มหาสมณ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ วนสณฺฑํ โอภาเสตฺวา, เยน ตฺวํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ, เสยฺยถาปิ มหาอคฺคิกฺขนฺโธ ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณีตตโร จาติ. "เอโส โข กสฺสป สกฺโก เทวานมินฺโท, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ ธมฺมสฺสวนายาติ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม สกฺโกปิ เทวานมินฺโท อุปสงฺกมิสฺสติ ธมฺมสฺสวนาย, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา ตสฺมึเยว วนสณฺเฑ วิหาสิ.

ตติยํ ปาฏิหาริยํ.

[๔๒] อถโข พฺรหฺมา สหมฺปติ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ วนสณฺฑํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

อฏฺฐาสิ, เสยฺยถาปิ มหาอคฺคิกฺขนฺโธ ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณีตตโร จ. อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "กาโล มหาสมณ, นิฏฺฐิตํ ภตฺตํ, โก นุ โข โส มหาสมณ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ วนสณฺฑํ โอภาเสตฺวา, เยน ตฺวํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ, เสยฺยถาปิ มหาอคฺคิกฺขนฺโธ ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณีตตโร จาติ. "เอโส โข กสฺสป พฺรหฺมา สหมฺปติ, เยนาหํ เตนุปสงฺกมิ ธมฺมสฺสวนายาติ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม พฺรหฺมา สหมฺปติ อุปสงฺกมิสฺสติ ธมฺมสฺสวนาย, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา ตสฺมึเยว วนสณฺเฑ วิหาสิ.

จตุตฺถํ ปาฏิหาริยํ.

[๔๓] เตน โข ปน สมเยน อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส มหายญฺโญ ปจฺจุปฏฺฐิโต โหติ. เกวลกปฺปา จ องฺคมคธา ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย อภิกฺกมิตุกามา โหนฺติ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "เอตรหิ โข เม มหายญฺโญ ปจฺจุปฏฺฐิโต, เกวลกปฺปา จ องฺคมคธา ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย อภิกฺกมิสฺสนฺติ, สเจ มหาสมโณ มหาชนกาเย อิทฺธิ-ปาฏิหาริยํ กริสฺสติ, มหาสมณสฺส ลาภสกฺกาโร อภิวฑฺฒิสฺสติ, มม ลาภสกฺกาโร ปริหายิสฺสติ, อโห นูน มหาสมโณ สฺวาตนาย นาคจฺเฉยฺยาติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เจตสา

เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย อุตฺตรกุรุๆ คนฺตฺวา ตโต ปิณฺฑปาตๆ อาหริตฺวา อโนตตฺตทเห ปริภุญฺชิตฺวา ตตฺเถว ทิวาวิหารๆ อกาสิ. อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตๆ เอตทโวจ "กาโล มหาสมณ, นิฏฺจิตๆ ภตฺตๆ, กึ นุ โข มหาสมณ หิยฺโย นาคมาสิ, อปิจ มยๆ ตๆ สราม 'กึ นุ โข มหาสมโณ นาคจฺฉตีติ, ขาทนียสฺส จ[๑] เต ปฏิวิโส[๒] จปิโตติ. นนุ เต กสฺสป เอตทโหสิ "เอตรหิ โข เม มหายญฺโญ ปจฺจุปฏฺจิโต, เกวลกปฺปา จ องฺคมคธา ปหูตๆ ขาทนียๆ โภชนียๆ อาทาย อภิกฺกมิสฺสนฺติ, สเจ มหาสมโณ มหาชนกาเย อิทฺธิปาฏิหาริยๆ กริสฺสติ, มหาสมณสฺส ลาภสกฺกาโร อภิวฑฺฒิสฺสติ, มม ลาภสกฺกาโร ปริหายิสฺสติ, อโห นูน มหาสมโณ สฺวาตนาย นาคจฺเฉยฺยาติ, "โส โข อหๆ กสฺสป ตว เจตสา เจโต-ปริวิตกฺกมญฺญาย อุตฺตรกุรุๆ คนฺตฺวา ตโต ปิณฺฑปาตๆ อาหริตฺวา อโนตตฺตทเห ปริภุญฺชิตฺวา ตตฺเถว ทิวาวิหารๆ อกาสินฺติ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม เจตสาปิ จิตฺตๆ ปชานิสฺสติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส ภตฺตๆ ภุญฺชิตฺวา[๓] ตสฺมึเยว วนสณฺเฑ วิหาสิ.

ปญฺจมๆ ปาฏิหาริยๆ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ขาทนียสฺส จ โภชนียสฺส จ
[๒] สี.,ฉ.,อิ. ปฏิวีโส, เท.,มหา. ปฏิวีโส
[๓] อิ. ปริภุญฺชิตฺวา

[๔๔] เตน โข ปน สมเยน ภควโต ปัสุกูลํ อุปฺปนฺนํ โหติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "กตฺถ นุ โข อหํ ปัสุกูลํ โธเวยฺยนฺติ. อถโข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย ปาณินา โปกฺขรณึ ขนิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิธ ภนฺเต ภควา ปัสุกูลํ โธวตูติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "กิมฺหิ นุ โข อหํ ปัสุกูลํ ปริมทฺเทยฺยนฺติ. อถโข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย มหตึ สิลํ อุปนิกฺขิปิ "อิธ ภนฺเต ภควา ปัสุกูลํ ปริมทฺทตูติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "กิมฺหิ นุ โข อหํ อาลมฺพิตฺวา อุตฺตเรยฺยนฺติ. อถโข กกุเธ อธิวตฺถา เทวตา ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย สาขํ โอนาเมสิ "อิธ ภนฺเต ภควา อาลมฺพิตฺวา อุตฺตรตูติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "กิมฺหิ นุ โข อหํ ปัสุกูลํ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ. อถโข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย มหตึ สิลํ อุปนิกฺขิปิ "อิธ ภนฺเต ภควา ปัสุกูลํ วิสฺสชฺเชตูติ.

อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "กาโล มหาสมณ, นิฏฺฐิตํ ภตฺตํ, กึ นุ โข มหาสมณ นายํ ปุพฺเพ อิธ โปกฺขรณี, สายํ อิธ โปกฺขรณี; นยิมา สิลา ปุพฺเพ อุปนิกฺขิตฺตา, เกนิมา สิลา อุปนิกฺขิตฺตา, นยิมสฺส กกุธสฺส ปุพฺเพ สาขา โอนตา สายํ สาขา โอนตาติ. "อิธ เม กสฺสป ปัสุกูลํ อุปฺปนฺนํ อโหสิ, ตสฺส มยฺหํ กสฺสป เอตทโหสิ 'กตฺถ นุ โข อหํ ปัสุกูลํ โธเวยฺยนฺติ, อถโข กสฺสป สกฺโก เทวานมินฺโท มม เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย ปาณินา โปกฺขรณึ ขนิตฺวา มํ เอตทโวจ 'อิธ ภนฺเต ภควา ปัสุกูลํ โธวตูติ, สายํ อมนุสฺเสน ปาณินา

ขนิตา โปกฺขรณี, ตสฺส มยฺหํ กสฺสป เอตทโหสิ 'กิมฺหิ นุ โข อหํ ปัสุกูลํ ปริมทฺเทยฺยนฺติ, อถโข กสฺสป สกฺโก เทวานมินฺโท มม เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย มหตึ สิลํ อุปนิกฺขิปิ 'อิธ ภนฺเต ภควา ปัสุกูลํ ปริมทฺทตูติ, สายํ อมนุสฺเสน นิกฺขิตฺตา สิลา, ตสฺส มยฺหํ กสฺสป เอตทโหสิ 'กิมฺหิ นุ โข อหํ อาลมฺพิตฺวา อุตฺตเรยฺยนฺติ, อถโข กสฺสป กกุเธ อธิวตฺถา เทวตา มม เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย สาขं โอนาเมสิ 'อิธ ภนฺเต ภควา อาลมฺพิตฺวา อุตฺตรตูติ, สฺวายํ อาหรหตฺโถ กกุโธ, ตสฺส มยฺหํ กสฺสป เอตทโหสิ 'กิมฺหิ นุ โข อหํ ปัสุกูลํ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ, อถโข กสฺสป สกฺโก เทวานมินฺโท มม เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย มหตึ สิลํ อุปนิกฺขิปิ 'อิธ ภนฺเต ภควา ปัสุกูลํ วิสฺสชฺเชตูติ, สายํ อมนุสฺเสน นิกฺขิตฺตา สิลาติ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ 'มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม สกฺโก เทวานมินฺโท เวยฺยาวจฺจํ กริสฺสติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา ตสฺมึเยว วนสณฺเฑ วิหาสิ.

[๑]ปัสุกูลํ นิฏฺจิตํ.[๑]

อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กาลํ อาโรเจสิ "กาโล มหาสมณ, นิฏฺจิตํ ภตฺตนฺติ. "คจฺฉ ตฺวํ กสฺสป อายามหนฺติ. อุรุเวลกสฺสปึ ชฏิลํ อุยฺโยเชตฺวา, ยาย ชมฺพุยา[๒] ชมฺพุทีโป

[๑-๑] สี.,ฉ.,เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] อิ. ชมฺพุยายํ, เอวมุปริปิ.

ปญฺญายติ, ตโต ผลํ คเหตฺวา ปจมตรํ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสีทิ. อทฺทสา โข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ภควนฺตํ อคฺยาคาเร นิสินฺนํ; ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ "กตเมน ตฺวํ มหาสมณ มคฺเคน อาคโต, อหํ ตยา ปจมตรํ ปกฺกนฺโต, โส ตฺวํ ปจมตรํ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสินฺโนติ. "อิธาหํ กสฺสป ตํ อุยฺโยเชตฺวา, ยาย ชมฺพุยา ชมฺพุทีโป ปญฺญายติ, ตโต ผลํ คเหตฺวา ปจมตรํ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสินฺโน, อิทํ โข กสฺสป ชมฺพุผลํ วณฺณสมฺปนฺนํ คนฺธสมฺปนฺนํ รสสมฺปนฺนํ, สเจ อากงฺขสิ, ปริภุญฺชาติ. "อลํ มหาสมณ, ตฺวเมเวตํ[๑] อาหรสิ, ตฺวเมเวตํ ปริภุญฺชาติ.[๒] อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม มํ ปจมตรํ อุยฺโยเชตฺวา, ยาย ชมฺพุยา ชมฺพุทีโป ปญฺญายติ, ตโต ผลํ คเหตฺวา ปจมตรํ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสีทิสฺสติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา ตสฺมึเยว วนสณฺเฑ วิหาสิ.

[๔๕] อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กาลํ อาโรเจสิ "กาโล มหาสมณ, นิฏฺจิตํ ภตฺตนฺติ. "คจฺฉ ตฺวํ กสฺสป, อายามหนฺติ อุรุเวลกสฺสปึ ชฏิลํ อุยฺโยเชตฺวา ยาย ชมฺพุยา ชมฺพุทีโป ปญฺญายติ, ตสฺสา อวิทูเร อมฺโพ ฯเปฯ ตสฺสา อวิทูเร อามลกี ฯเปฯ ตสฺสา อวิทูเร หรีตกี ฯเปฯ ตาวตึสํ คนฺตฺวา ปาริจฺฉตฺตกปุปฺผํ คเหตฺวา ปจมตรํ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสีทิ. อทฺทสา โข อุรุเวลกสฺสโป

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ. ตฺวเมว ตํ [๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปริภุญฺชาหีติ

ชฏิโล ภควนฺตํ อคฺยาคาเร นิสินฺนํ; ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ "กตเมน ตฺวํ มหาสมณ มคฺเคน อาคโต, อหํ ตยา ปฐมตรํ ปกฺกนฺโต, โส ตฺวํ ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสินฺโนติ. "อิธาหํ กสฺสป ตํ อุยฺโยเชตฺวา ตาวตีสํ คนฺตฺวา ปาริจฺฉตฺตกปุปฺผํ คเหตฺวา ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสินฺโน, อิทํ โข กสฺสป ปาริจฺฉตฺตกปุปฺผํ วณฺณสมฺปนฺนํ คนฺธสมฺปนฺนนฺติ. [ ][1] อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม มํ ปฐมตรํ อุยฺโยเชตฺวา ตาวตีสํ คนฺตฺวา ปาริจฺฉตฺตกปุปฺผํ คเหตฺวา ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสีทิสฺสติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ.

[๔๖] เตน โข ปน สมเยน เต ชฏิลา อคฺคึ ปริจริตุกามา น สกฺโกนฺติ กฏฺฐานิ ผาเลตุํ. อถโข เตสํ ชฏิลานํ เอตทโหสิ "นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธานุภาโว, ยถา มยํ น สกฺโกม กฏฺฐานิ ผาเลตุนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปึ ชฏิลํ เอตทโวจ "ผาลิยนฺตุ กสฺสป กฏฺฐานีติ. "ผาลิยนฺตุ มหาสมณาติ. สกิเทว ปญฺจ กฏฺฐสตานิ ผาลิยึสุ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม กฏฺฐานิปิ ผาลิยิสฺสนฺติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ.

[๔๗] เตน โข ปน สมเยน เต ชฏิลา อคฺคึ ปริจริตุกามา น สกฺโกนฺติ อคฺคึ อุชฺชเลตุํ. อถโข เตสํ ชฏิลานํ เอตทโหสิ "นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธานุภาโว, ยถา มยํ น สกฺโกม

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร สเจ อากงฺขสิ คณฺหาติ. อลํ มหาสมณ ตฺวเมเวตํ อาหรสิ, ตฺวเมเวตํ คณฺหาตีติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

อคฺคึ อุชฺชเลตุนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปึ ชฏิลํ เอตทโวจ "อุชฺชลิยนฺตุ กสฺสป อคฺคีติ. "อุชฺชลิยนฺตุ มหาสมณาติ. สกิเทว ปญฺจ อคฺคิสตานิ อุชฺชลึสุ.[๑] อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม อคฺคีปิ อุชฺชลิยิสฺสนฺติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ.

[๔๘] เตน โข ปน สมเยน เต ชฏิลา อคฺคึ ปริจริตฺวา น สกฺโกนฺติ อคฺคึ วิชฺฌาเปตุํ. อถโข เตสํ ชฏิลานํ เอตทโหสิ "นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธานุภาโว, ยถา มยํ น สกฺโกม อคฺคึ วิชฺฌาเปตุนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปึ ชฏิลํ เอตทโวจ "วิชฺฌายนฺตุ กสฺสป อคฺคีติ. "วิชฺฌายนฺตุ มหาสมณาติ. สกิเทว ปญฺจ อคฺคิสตานิ วิชฺฌายึสุ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ "มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม อคฺคีปิ วิชฺฌายิสฺสนฺติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ.

[๔๙] เตน โข ปน สมเยน เต ชฏิลา สีตาสุ เหมนฺติกาสุ รตฺตีสุ อนฺตรฏฺฐกาสุ หิมปาตสมเย นชฺชา เนรญฺชรายํ นิมุชฺชนฺติปิ อุมฺมุชฺชนฺติปิ อุมฺมุชฺชนิมุชฺชมฺปิ[๒] กโรนฺติ. อถโข ภควา ปญฺจมตฺตานิ มนฺทามุขิสตานิ อภินิมฺมินิ, ยตฺถ เต ชฏิลา อุตฺตริตฺวา วิสิพฺเพสุํ. อถโข เตสํ ชฏิลานํ เอตทโหสิ "นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธานุภาโว, ยถายิมา[๓] มนฺทามุขิโย นิมฺมิตาติ. อถโข

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. อุชฺชลิยึสุ. [๒] สี.,ฉ. อุมฺมุชฺชนฺติปิ นิมุชฺชนฺติปิ อุมฺมุชฺชนนิมุชฺชนมฺปิ, เท. อุมฺมุชฺชนฺติปิ นิมฺมุชฺชนฺติปิ อุมฺมุชฺชนนิมฺมุชฺชนมฺปิ

[๓] สี.,ฉ.,เท. ยถยิมา, อิ. ยถาหิมา

อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ “มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม ตาว พหู มนฺทามุขิโยปิ[๑] อภินิมฺมินิสฺสติ, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ.

[๕๐] เตน โข ปน สมเยน มหาอกาลเมโฆ ปาวสฺสิ, มหา-อุทกวาหโก สญฺชายิ. ยสฺมึ ปเทเส ภควา วิหรติ, โส ปเทโส อุทเกน โอตฺถโต[๒] โหติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ “ยนฺนูนาหํ สมนฺตา อุทกํ อุสฺสาเทตฺวา[๓] มชฺเฌ เรณุหตาย ภูมิยา จงฺกเมยฺยนฺติ. อถโข ภควา สมนฺตา อุทกํ อุสฺสาเทตฺวา มชฺเฌ เรณุหตาย ภูมิยา จงฺกมิ. อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล “มา เหว โข มหา-สมโณ อุทเกน วูฬฺโห[๔] อโหสีติ นาวาย สมฺพหุเลหิ ชฏิเลหิ สทฺธึ, ยสฺมึ ปเทเส ภควา วิหรติ, ตํ ปเทสํ อคมาสิ. อทฺทสา โข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ภควนฺตํ สมนฺตา อุทกํ อุสฺสาเทตฺวา มชฺเฌ เรณุหตาย ภูมิยา จงฺกมนฺตํ; ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธ[๕] นุ ตฺวํ มหาสมณาติ. “อาม อหมสฺมิ[๖] กสฺสปาติ ภควา เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา นาวาย ปจฺจุฏฺฐาสิ. อถโข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฏิลสฺส เอตทโหสิ “มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม อุทกมฺปิ นปฺปวาหิสฺสติ,[๗] น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ.

[๕๑] อถโข ภควโต เอตทโหสิ “จิรมฺปิ โข อิมสฺส โมฆ-ปุริสสฺส เอวํ ภวิสฺสติ ‘มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว, น เตฺวว จ โข อรหา, ยถา อหนฺติ, “ยนฺนูนาหํ อิมํ ชฏิลํ

---

[๑] อิ. มหามนฺทามุขิโย [๒] สี.,ฉ. น โอตฺถโฏ, มหา. โอตฺถโต, อิ. อนุโอตฺถโฏ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุสฺสาเรตฺวา, เอวมุปริปิ. [๔] สี.,ฉ.,เท. วูหฺโห.
[๕] สี.,ฉ.,เท. อิทำ [๖] สี.,ฉ.,เท. อยมหมสฺมิ [๗] อิ. น ปวหิสฺสติ

สำเวเชยฺยนฺติ. อถโข ภควา อุรุเวลกสฺสปํ ชฏิลํ เอตทโวจ "เนว โข[๑] ตฺวํ กสฺสป อรหา, นาปิ อรหตฺตมคฺคํ สมาปนฺโน, สาปิ เต ปฏิปทา นตฺถิ, ยาย ตฺวํ อรหา วา อสฺสสิ[๒] อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺโนติ. อถโข อุรุเวลกสฺสโป ชฏิโล ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "ลเภยฺยามหํ[๓] ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยามิ อุปสมฺปทนฺติ. ตฺวํ โขสิ กสฺสป ปญฺจนฺนํ ชฏิลสตานํ นายโก วินายโก อคฺโค ปมุโข ปาโมกฺโข, เตปิ ตาว อปโลเกหิ, ยถา เต มญฺญิสฺสนฺติ ตถา กริสฺสนฺตีติ. อถโข อุรุเวล-กสฺสโป ชฏิโล, เยน เต ชฏิลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ชฏิเล เอตทโวจ "อิจฺฉามหํ โภ มหาสมเณ พฺรหฺมจริยํ จริตุํ, ยถา ภวนฺโต มญฺญนฺติ ตถา กโรนฺตูติ. "จิรปฏิกา มยํ โภ มหาสมเณ อภิปฺปสนฺนา, สเจ ภวํ มหาสมเณ พฺรหฺมจริยํ จริสฺสติ สพฺเพ ว มยํ มหาสมเณ พฺรหฺมจริยํ จริสฺสามาติ. อถโข เต ชฏิลา เกสมิสฺสํ ชฏามิสฺสํ ขาริกาชมิสฺสํ อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ อุทเก ปวาเหตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "ลเภยฺยาม มยํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. "เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ "สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.

[๔๒] อทฺทสา โข นทีกสฺสโป ชฏิโล เกสมิสฺสํ ชฏามิสฺสํ ขาริกาชมิสฺสํ อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ อุทเก วุยฺหมาเน; ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ "มา เหว เม ภาตุโน อุปสคฺโค อโหสีติ. ชฏิเล ปาเหสิ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. เนว จ โข [๒] อิ. อสฺส [๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ลเภยฺยาหํ

“คจฺฉถ เม ภาตโร ชานาถาติ, สามญฺจ ตีหิ ชฏิลสเตหิ สทฺธึ, เยนายสฺมา อุรุเวลกสฺสโป, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อุรุเวลกสฺสปึ เอตทโวจ “อิทํ นุ โข กสฺสป เสยฺโยติ. “อามาวุโส อิทํ เสยฺโยติ. อถโข เต ชฏิลา เกสมิสฺสํ ชฏามิสฺสํ ขาริกาชมิสฺสํ อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ อุทเก ปวาเหตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจุ “ลเภยฺยาม มยं ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชं, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. “เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ “สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.

[๔๓] อทฺทสา โข คยากสฺสโป ชฏิโล เกสมิสฺสํ ชฏามิสฺสํ ขาริกาชมิสฺสํ อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ อุทเก วุยฺหมาเน; ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ “มา เหว เม ภาตูนํ อุปสคฺโค อโหสีติ. ชฏิเล ปาเหสิ “คจฺฉถ เม ภาตโร ชานาถาติ, สามญฺจ ทฺวีหิ ชฏิลสเตหิ สทฺธึ, เยนายสฺมา อุรุเวลกสฺสโป, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อุรุเวลกสฺสปึ เอตทโวจ “อิทํ นุ โข กสฺสป เสยฺโยติ. “อามาวุโส อิทํ เสยฺโยติ. อถโข เต ชฏิลา เกสมิสฺสํ ชฏามิสฺสํ ขาริกาชมิสฺสํ อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ อุทเก ปวาเหตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจุ “ลเภยฺยาม มยं ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชं, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. “เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ “สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.

ภควโต อธิฏฺฐาเนน ปญฺจ กฏฺจสตานิ น ผาลิยึสุ, ผาลิยึสุ, อคฺคี น อุชฺชลึสุ, อุชฺชลึสุ, น วิชฺฌายึสุ, วิชฺฌายึสุ, ปญฺจ มนฺทามุขิสตานิ อภินิมฺมินิ. เอเตน นเยน อฑฺฒุฑฺฒปาฏิหาริย-สหสฺสานิ โหนฺติ.

[๕๔] อถโข ภควา อุรุเวลายํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน คยาสีสํ, เตน จาริกํ ปกฺกามิ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ภิกฺขุ-สหสฺเสน สพฺเพเหว ปุราณชฏิเลหิ. ตตฺร สุทํ ภควา คยายํ วิหรติ คยาสีเส สทฺธึ ภิกฺขุสหสฺเสน. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"สพฺพํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ, กิญฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อาทิตฺตํ, จกฺขุ[๑] ภิกฺขเว[๒] อาทิตฺตํ, รูปา อาทิตฺตา, จกฺขุวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ, จกฺขุสมฺผสฺโส อาทิตฺโต, ยมฺปิทํ[๓] จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตมฺปิ อาทิตฺตํ. เกน อาทิตฺตํ. อาทิตฺตํ[๔] ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ. โสตํ อาทิตฺตํ, สทฺทา อาทิตฺตา, ฯเปฯ ฆานํ อาทิตฺตํ, คนฺธา อาทิตฺตา, ฯเปฯ ชิวฺหา อาทิตฺตา, รสา อาทิตฺตา, ฯเปฯ กาโย อาทิตฺโต, โผฏฺฐพฺพา อาทิตฺตา, ฯเปฯ มโน อาทิตฺโต, ธมฺมา อาทิตฺตา, มโนวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ, มโนสมฺผสฺโส อาทิตฺโต, ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตมฺปิ อาทิตฺตํ, เกน

---

[๑] ฉ.,มหา. จกฺขุ [๒] สี.,ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ. ยมิทํ, เท.,อิ. ยทิทํ, เอวมุปริปิ.
[๔] อยํ ปาโฐ สพฺพโปตฺถเกสุ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

อาทิตฺตํ. อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก จกฺขุสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ, รูเปสุปิ นิพฺพินฺทติ, จกฺขุวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ, จกฺขุสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ, ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ. โสตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ, สทฺเทสุปิ นิพฺพินฺทติ, ฯเปฯ ฆานสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ, คนฺเธสุปิ นิพฺพินฺทติ, ฯเปฯ ชิวฺหายปิ นิพฺพินฺทติ, รเสสุปิ นิพฺพินฺทติ, ฯเปฯ กายสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ, โผฏฺฐพฺเพสุปิ นิพฺพินฺทติ, ฯเปฯ มนสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ, ธมฺเมสุปิ นิพฺพินฺทติ, มโนวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ, มโนสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ, ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ. นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมุจฺจติ, วิมุตฺตสฺมึ วิมุตฺตมิติ[๑] ญาณํ โหติ, "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ. อิมสฺมึ จ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน ตสฺส ภิกฺขุสหสฺสสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสุ.

อาทิตฺตปริยายสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ตติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

---

[๑] เท. วิมุตฺตมฺหิ

๑๓. พิมฺพิสารสมาคมกถา

[๕๕] อถโข ภควา คยาสีเส ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน ราชคหํ, เตน จาริกํ ปกฺกามิ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ภิกฺขุสหสฺเสน สพฺเพเหว ปุราณชฏิเลหิ. อถโข ภควา อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน ราชคหํ, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา ราชคเห วิหรติ ลฏฺฐิวนุยฺยาเน[๑] สุปฺปติฏฺเฐ เจติเย.

อสฺโสสิ โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร "สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต ราชคหํ อนุปฺปตฺโต ราชคเห วิหรติ ลฏฺฐิวนุยฺยาเน สุปฺปติฏฺเฐ เจติเย, ตํ โข ปน ภควนฺตं โคตมํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต 'อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ,[๒] โส อิมं โลกं สเทวกं สมารกं สพฺรหฺมกं สสฺสมณพฺราหฺมณึ ปชं สเทวมนุสฺสं สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ, โส ธมฺมं เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ, สาตฺถं สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ; สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนं โหตีติ.

อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ทฺวาทสนหุเตหิ มาคธิเกหิ พฺราหฺมณคหปติเกหิ ปริวุโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ. เตปิ โข

---

[๑] สี.,ฉ. ลฏฺฐิวเน, เอวมุปริปิ.　　[๒] สี.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

ทฺวาทสนหุตา มาคธิกา พฺราหฺมณคหปติกา อปฺเปกจฺเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ ภควตา สทฺธึ สมฺโมทึสุ, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ เยน ภควา, เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ ภควโต สนฺติเก นามโคตฺตํ สาเวตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ ตุณฺหีภูตา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. อถโข เตสํ ทฺวาทสนหุตานํ มาคธิกานํ พฺราหฺมณคหปติกานํ เอตทโหสิ “กึ นุ โข มหาสมโณ อุรุเวลกสฺสเป พฺรหฺมจริยํ จรติ, อุทาหุ อุรุเวลกสฺสโป มหาสมเณ พฺรหฺมจริยํ จรตีติ. อถโข ภควา เตสํ ทฺวาทสนหุตานํ มาคธิกานํ พฺราหฺมณ-คหปติกานํ เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย อายสฺมนฺตํ อุรุเวลกสฺสปํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“กิเมว ทิสฺวา อุรุเวลวาสิ
ปหาสิ อคฺคึ กิสโกวทาโน
ปุจฺฉามิ ตं กสฺสป เอตมตฺถ
กถํ ปหีนํ ตว อคฺคิหุตฺตํ.[๑]

รูเป จ สทฺเท จ อโถ รเส จ
กามิตฺถิโย จาภิวทนฺติ ยญฺญา
เอตํ มลนฺติ อุปธีสุ ญตฺวา
ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชึ.[๒]

เอตฺถ[๓] จ เต มโน น รมิตฺถ กสฺสปาติ ภควา[๔]

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. อคฺคิหุตฺตนฺติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อรญฺชินฺติ.
[๓] ฉ.,เท. เอตฺเถว
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. (กสฺสปาติ ภควา)

รูเปสุ สทฺเทสุ อโถ รเสสุ
อถ โกจรหิ เทวมนุสฺสโลเก
รโต มโน กสฺสป พฺรูหิ เมตํ.[๑]
ทิสฺวา ปทํ สนฺตมนูปธีกํ
อกิญฺจนํ กามภเว อสตฺตํ
อนญฺญถาภาวิมนญฺญเนยฺยํ
ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชินฺติ.

[๕๖] อถโข อายสฺมา อุรุเวลกสฺสโป อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “สตฺถา เม ภนฺเต ภควา, สาวโกหมสฺมิ, สตฺถา เม ภนฺเต ภควา, สาวโกหมสฺมีติ. อถโข เตสํ ทฺวาทสนหุตานํ มาคธิกานํ พฺราหฺมณคหปติกานํ เอตทโหสิ “อุรุเวลกสฺสโป มหาสมเณ พฺรหฺมจริยํ จรตีติ. อถโข ภควา เตสํ ทฺวาทสนหุตานํ มาคธิกานํ พฺราหฺมณคหปติกานํ เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย อนุปุพฺพิกถํ[๒] กเถสิ. เสยฺยถีทํ. ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอการํ สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยถา เต ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺเต มุทุจิตฺเต วินีวรณจิตฺเต อุทคฺคจิตฺเต ปสนฺนจิตฺเต, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหยฺย; เอวเมว เอกาทสนหุตานํ มาคธิกานํ พฺราหฺมณคหปติกานํ พิมฺพิสารปฺปมุขานํ ตสฺมึเยวาสเน วิรชํ วีตมลํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เมตนฺติ [๒] สี.,ฉ.,เท. อนุปุพฺพึ กถํ, มหา. อนุปุพฺพีกถํ

ธมฺมจกฺขุ๎ อุทปาทิ “ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมนฺ, สพฺพนฺตำ นิโรธธมฺมนฺติ. เอกนหุตำ อุปาสกตฺตำ ปฏิเวเทสิ.

[๕๗] อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาฬฺหธมฺโม ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิคตกถังกโถ เวสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุ สาสเน ภควนฺตำ เอตทโวจ “ปุพฺเพ เม ภนฺเต กุมารสฺส สโต ปญฺจ อสฺสาสกา อเหสุ๎, เต เม เอตรหิ สมิทฺธา, ปุพฺเพ เม ภนฺเต กุมารสฺส สโต เอตทโหสิ ‘อโห วต มำ รชฺเช อภิสิญฺเจยฺยุนฺติ, อยำ โข เม ภนฺเต ปฐโม อสฺสาสโก อโหสิ, โส เม เอตรหิ สมิทฺโธ, ‘ตสฺส เม วิชิตำ อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โอกฺกเมยฺยาติ, อยำ โข เม ภนฺเต ทุติโย อสฺสาสโก อโหสิ, โส เม เอตรหิ สมิทฺโธ, ‘ตญฺจาหำ ภควนฺตำ ปยิรุปาเสยฺยนฺติ, อยำ โข เม ภนฺเต ตติโย อสฺสาสโก อโหสิ, โส เม เอตรหิ สมิทฺโธ, ‘โส จ เม ภควา ธมฺมำ เทเสยฺยาติ, อยำ โข เม ภนฺเต จตุตฺโถ อสฺสาสโก อโหสิ, โส เม เอตรหิ สมิทฺโธ, ‘ตสฺส จาหำ ภควโต ธมฺมำ อาชาเนยฺยนฺติ, อยำ โข เม ภนฺเต ปญฺจโม อสฺสาสโก อโหสิ, โส เม เอตรหิ สมิทฺโธ, ปุพฺเพ เม ภนฺเต กุมารสฺส สโต อิเม ปญฺจ อสฺสาสกา อเหสุ๎, เต เม เอตรหิ สมิทฺธา, อภิกฺกนฺตำ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตำ ภนฺเต, เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกุชฺชิตำ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนำ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคำ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตำ ธาเรยฺย ‘จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ; เอวเมวำ ภควตา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต. เอสาหำ ภนฺเต ภควนฺตำ สรณำ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกำ มำ ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตำ สรณำ คตำ, อธิวาเสตุ จ เม ภนฺเต ภควา สฺวาตนาย ภตฺตำ สทฺธึ

ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปสิ "กาโล ภนฺเต, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ.

[๕๘] อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหํ ปาวิสิ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ภิกฺขุสหสฺเสน สพฺเพเหว ปุราณชฏิเลหิ.

เตน โข ปน สมเยน สกฺโก เทวานมินฺโท มาณวกวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คจฺฉติ อิมา คาถาโย คายมาโน[๑]

"ทนฺโต ทนฺเตหิ สห ปุราณชฏิเลหิ วิปฺปมุตฺโต วิปฺปมุตฺเตหิ
สิงฺคีนิกฺขสุวณฺโณ ราชคหํ ปาวิสิ ภควา.

มุตฺโต มุตฺเตหิ สห ปุราณชฏิเลหิ วิปฺปมุตฺโต วิปฺปมุตฺเตหิ
สิงฺคีนิกฺขสุวณฺโณ ราชคหํ ปาวิสิ ภควา.

ติณฺโณ ติณฺเณหิ สห ปุราณชฏิเลหิ วิปฺปมุตฺโต วิปฺปมุตฺเตหิ
สิงฺคีนิกฺขสุวณฺโณ ราชคหํ ปาวิสิ ภควา.

สนฺโต สนฺเตหิ สห ปุราณชฏิเลหิ วิปฺปมุตฺโต วิปฺปมุตฺเตหิ
สิงฺคีนิกฺขสุวณฺโณ ราชคหํ ปาวิสิ ภควา.

---

[๑] อิ. คียมาโน

ทสวาโส ทสพโล ทสธมฺมวิทู ทสภิ จุเปโต
โส ทสสตปริวาโร ราชคหํ ปาวิสิ ภควาติ.

มนุสฺสา สกฺกํ เทวานมินฺทํ ปสฺสิตฺวา เอวมาหํสุ "อภิรูโป วตายํ มาณวโก, ทสฺสนีโย วตายํ มาณวโก, ปาสาทิโก วตายํ มาณวโก, กสฺส นุ โข อยํ มาณวโกติ. เอวํ วุตฺเต, สกฺโก เทวานมินฺโท เต มนุสฺเส คาถาย อชฺฌภาสิ

"โย ธีโร สพฺพธิ ทนฺโต สุทฺโธ อปฺปฏิปุคฺคโล
อรหํ สุคโต โลเก ตสฺสาหํ ปริจารโกติ.

[๔๙] อถโข ภควา, เยน รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆน. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺนสฺส โข รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส เอตทโหสิ "กตฺถ นุ โข ภควา วิหเรยฺย, ยํ อสฺส คามโต เนว อติทูเร[๑] น[๒] อจฺจาสนฺเน คมนาคมนสมฺปนฺนํ อตฺถิกานํ[๓] มนุสฺสานํ อภิกฺกมนียํ, ทิวา อปฺปกิณฺณํ[๔] รตฺตึ อปฺปสทฺทं อปฺปนิคฺโฆสं วิชนวาตं มนุสฺสราหเสยฺยกํ ปฏิสลฺลานสารุปฺปนฺติ. อถโข รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส เอตทโหสิ "อิทํ โข อมฺหากํ เวฬุวนํ อุยฺยานํ คามโต เนว อติทูเร น[๒]

---

[๑] เท.,อิ. อวิทูเร [๒] ฉ.,เท. น จ [๓] สี. อตฺถิกานํ อตฺถิกานํ, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,เท.,อิ.,มหา. อปฺปากิณฺณํ, เอวมุปริปิ.

อจฺจาสนฺเน คมนาคมนสมฺปนฺนํ อตฺถิกานํ มนุสฺสานํ อภิกฺกมนียํ, ทิวา อปฺปกิณฺณํ รตฺตึ อปฺปสทฺทํ อปฺปนิคฺโฆสํ วิชนวาตํ มนุสฺสราหเสยฺยกํ ปฏิสลฺลานสารุปฺปํ, ยนฺนูนาหํ เวฬุวนํ อุยฺยานํ พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทเทยฺยนฺติ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร โสวณฺณมยํ ภิงฺคารํ[๑] คเหตฺวา ภควโต โอโณเชสิ "เอตาหํ ภนฺเต เวฬุวนํ อุยฺยานํ พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทมฺมีติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา อารามํ. อถโข ภควา ราชานํ มาคธํ เสนิยं พิมฺพิสารํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อารามนฺติ.

พิมฺพิสารสมาคมกถา นิฏฐิตา.

๑๔. สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานปพฺพชฺชากถา

[๖๐] เตน โข ปน สมเยน สญฺชโย[๒] ปริพฺพาชโก ราชคเห ปฏิวสติ มหติยา ปริพฺพาชกปริสาย สทฺธึ อฑฺฒเตยฺเยหิ ปริพฺพาชกสเตหิ. เตน โข ปน สมเยน สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา สญฺชเย ปริพฺพาชเก พฺรหฺมจริยํ จรนฺติ. เตหิ กติกา กตา โหติ "โย ปฐมํ อมตํ อธิคจฺฉติ, โส อิตรสฺส[๓] อาโรเจตูติ. อถโข อายสฺมา อสฺสชิ ปุพฺพณฺหสมยं นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ภิงฺการํ [๒] สี.,ฉ. สญฺจโย [๓] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ปาสาทิเกน อภิกฺกนฺเตน ปฏิกฺกนฺเตน อาโลกิเตน วิโลกิเตน สมฺมิญฺชิเตน ปสาริเตน โอกฺขิตฺตจกฺขุ อิริยาปถสมฺปนฺโน. อทฺทสา โข สาริปุตฺโต ปริพฺพาชโก อายสฺมนฺตํ อสฺสชึ ราชคเห ปิณฺฑาย จรนฺตํ ปาสาทิเกน อภิกฺกนฺเตน ปฏิกฺกนฺเตน อาโลกิเตน วิโลกิเตน สมฺมิญฺชิเตน ปสาริเตน โอกฺขิตฺตจกฺขุ อิริยาปถสมฺปนฺนํ; ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ "เย วต โลเก อรหนฺโต วา อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺนา, อยํ เตสं ภิกฺขุ[๑] อญฺญตโร; ยนฺนูนาหं อิมं ภิกฺขุๆ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺเฉยฺยं 'กสิ ตฺวं อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชิโต, โก วา เต สตฺถา, กสฺส วา ตฺวं ธมฺมं โรเจสีติ. อถโข สารีปุตฺตสฺส ปริพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ "อกาโล โข อิมं ภิกฺขุๆ ปุจฺฉิตุๆ, อนฺตรฆรๆ ปวิฏโฐ ปิณฺฑาย จรติ; ยนฺนูนาหๆ อิมๆ ภิกฺขุๆ ปิฏฐิโต ปิฏฐิโต อนุพนฺเธยฺยๆ อตฺถิเกหิ อุปฺปญฺญาตๆ มคฺคนฺติ. อถโข อายสฺมา อสฺสชิ ราชคเห ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตๆ อาทาย ปฏิกฺกมิ. อถโข สาริปุตฺโต ปริพฺพาชโก, เยนายสฺมา อสฺสชิ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อสฺสชินา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียๆ กถๆ สารณียๆ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตๆ อฏฐาสิ; เอกมนฺตๆ ฐิโต โข สาริปุตฺโต ปริพฺพาชโก อายสฺมนฺตๆ อสฺสชึ เอตทโวจ "วิปฺปสนฺนานิ โข เต อาวุโส อินฺทฺริยานิ, ปริสุทฺโธ ฉวิวณฺโณ ปริโยทาโต, กสิ ตฺวं อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชิโต, โก วา เต สตฺถา, กสฺส วา ตฺวं ธมฺมं โรเจสีติ. "อตฺถาวุโส มหาสมโณ สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต, ตาหं ภควนฺตं อุทฺทิสฺส ปพฺพชิโต, โส จ เม ภควา, สตฺถา ตสฺส จาหं ภควา ธมฺมं โรเจมีติ.

---

[๑] อิ. ภิกฺขูนๆ, เอวมุปริปิ.

"กึวาที ปนายสฺมโต สตฺถา กิมกฺขายีติ. "อหํ โข อาวุโส นโว อจิรปพฺพชิโต อธุนาคโต อิมํ ธมฺมวินยํ, น ตาหํ สกฺโกมิ วิตฺถาเรน ธมฺมํ เทเสตุํ, อปิจ เต สงฺขิตฺเตน อตฺถํ วกฺขามีติ. [๑]อถโข สาริปุตฺโต ปริพฺพาชโก อายสฺมนฺตํ อสฺสชึ เอตทโวจ "โหตุ อาวุโส,[๑]

อปฺปํ วา พหุ๋ วา ภาสสฺสุ　　อตฺถเมว เม พฺรูหิ
อตฺเถเนว เม อตฺโถ　　กึ กาหสิ พฺยญฺชนํ พหุนฺติ.

อถโข อายสฺมา อสฺสชิ สาริปุตฺตสฺส ปริพฺพาชกสฺส อิมํ ธมฺมปริยายํ อภาสิ

"เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา　　เตสํ เหตุ๋ ตถาคโต (อาห)
เตสญฺจ โย นิโรโธ　　เอวำวาที มหาสมโณติ.

อถโข สาริปุตฺตสฺส ปริพฺพาชกสฺส อิมํ ธมฺมปริยายํ สุตฺวา วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุ๋ อุทปาทิ "ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

เอเสว ธมฺโม ยทิ ตาวเทว　　ปจฺจพฺยถา[๒] ปทมโสกๆ
อทิฏฺฐ๋ อพฺภตีตๆ　　พหุเกหิ กปฺปนหุเตหีติ.

[๖๑] อถโข สาริปุตฺโต ปริพฺพาชโก, เยน โมคฺคลฺลาโน ปริพฺพาชโก, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข โมคฺคลฺลาโน ปริพฺพาชโก สาริปุตฺตๆ ปริพฺพาชกๆ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตๆ; ทิสฺวาน สาริปุตฺตๆ ปริพฺพาชกๆ เอตทโวจ "วิปฺปสนฺนานิ โข เต อาวุโส อินฺทฺริยานิ,

---

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.　[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปจฺจพฺยตฺถ, เอวมุปริปิ.

ปริสุทฺโธ ฉวิวณฺโณ ปริโยทาโต, กจฺจิ นุ[๑] ตฺวํ อาวุโส อมตมธิคโตติ.[๒] "อาม อาวุโส อมตมธิคโตติ. "ยถา กถํ ปน ตฺวํ อาวุโส อมต-มธิคโตติ. "อิธาหํ อาวุโส อทฺทสํ อสฺสชึ ภิกฺขุ ราชคเห ปิณฺฑาย จรนฺตํ ปาสาทิเกน อภิกฺกนฺเตน ปฏิกฺกนฺเตน อาโลกิเตน วิโลกิเตน สมฺมิญฺชิเตน ปสาริเตน โอกฺขิตฺตจกฺขุ๎ อิริยาปถสมฺปนฺนํ; ทิสฺวาน เม เอตทโหสิ 'เย วต โลเก อรหนฺโต วา อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺนา, อยํ เตสํ ภิกฺขุ อญฺญตโร; ยนฺนูนาหํ อิมํ ภิกฺขุ๎ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺเฉยฺยํ 'กสิ ตฺวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชิโต, โก วา เต สตฺถา, กสฺส วา ตฺวํ ธมฺมํ โรเจสีติ. ตสฺส มยฺหํ อาวุโส เอตทโหสิ 'อกาโล โข อิมํ ภิกฺขุ๎ ปุจฺฉิตุ๎, อนฺตรฆรํ ปวิฏฺโฐ ปิณฺฑาย จรติ; ยนฺนูนาหํ อิมํ ภิกฺขุ๎ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺเธยฺยํ อตฺถิเกหิ อุปญฺญาตํ มคฺคนฺติ. อถโข อาวุโส อสฺสชิ ภิกฺขุ ราชคเห ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตํ อาทาย ปฏิกฺกมิ. อถขฺวาหํ อาวุโส, เยน อสฺสชิ ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา อสฺสชินา ภิกฺขุนา สทฺธึ สมฺโมทึ, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสึ; เอกมนฺตํ ฐิโต โข อหํ อาวุโส อสฺสชึ ภิกฺขุ๎ เอตทโวจํ 'วิปฺปสนฺนานิ โข เต อาวุโส อินฺทฺริยานิ, ปริสุทฺโธ ฉวิวณฺโณ ปริโยทาโต, กสิ ตฺวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชิโต, โก วา เต สตฺถา, กสฺส วา ตฺวํ ธมฺมํ โรเจสีติ. 'อตฺถาวุโส มหาสมโณ สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต, ตาหํ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิโต, โส จ เม ภควา สตฺถา, ตสฺส

---

[๑] ฉ.,มหา. โน [๒] สี.,ฉ.,เท. อมตํ อธิคโต, เอวมุปริปิ.

จาหํ ภควโต ธมฺมํ โรเจมีติ. ‘กึวาที ปนายสฺมโต สตฺถา กิมกฺขายีติ. ‘อหํ โข อาวุโส นโว อจิรปพฺพชิโต อธุนาคโต อิมํ ธมฺมวินยํ, น ตาหํ สกฺโกมิ วิตฺถาเรน ธมฺมํ เทเสตุ, อปิจ เต สงฺขิตฺเตน อตฺถํ วกฺขามีติ. อถขฺวาหํ อาวุโส อสฺสชึ ภิกฺขุ เอตทโวจ ‘โหตุ อาวุโส,

อปฺปํ วา พหุ๎ วา ภาสสฺสุ　　อตฺถเมว เม พฺรูหิ
อตฺเถเนว เม อตฺโถ　　กึ กาหสิ พฺยญฺชนํ พหุนฺติ.

อถโข อาวุโส อสฺสชิ ภิกฺขุ อิมํ ธมฺมปริยายํ อภาสิ

‘เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา　　เตสํ เหตุ๎ ตถาคโต (อาห)
เตสญฺจ โย นิโรโธ　　เอวำวาที มหาสมโณติ.

อถโข โมคฺคลฺลานสฺส ปริพฺพาชกสฺส อิมํ ธมฺมปริยายํ สุตฺวา วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุ๎ อุทปาทิ “ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

เอเสว ธมฺโม ยทิ ตาวเทว　　ปจฺจพฺยถา ปทมโสกํ
อทิฏฺฐํ อพฺภตีตํ　　พหุเกหิ กปฺปนหุเตหีติ.

[๖๒] อถโข โมคฺคลฺลาโน ปริพฺพาชโก สาริปุตฺตํ ปริพฺพาชกํ เอตทโวจ “คจฺฉาม มยํ อาวุโส ภควโต สนฺติเก, โส โน ภควา สตฺถาติ. “อิมานิ โข อาวุโส อฑฺฒเตยฺยานิ ปริพฺพาชกสตานิ อมฺเห นิสฺสาย อมฺเห สมฺปสฺสนฺตา อิธ วิหรนฺติ, เตปิ ตาว อปโลเกม[๑] ยถา เต มญฺญิสฺสนฺติ, ตถา [ ][๒] กริสฺสนฺตีติ. อถโข สาริปุตฺต-

---

[๑] อิ. อปโลกาม　　[๒] สี.,ฉ. เอตฺถนฺตเร เตติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

โมคฺคลฺลานา, เยน เต ปริพฺพาชกา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ปริพฺพาชเก เอตทโวจุ๋ "คจฺฉาม มยํ อาวุโส ภควโต สนฺติเก, โส โน ภควา สตฺถาติ. "มยํ อายสฺมนฺเต นิสฺสาย อายสฺมนฺเต สมฺปสฺสนฺตา อิธ วิหราม, สเจ อายสฺมนฺตา มหาสมเณ พฺรหฺมจริยํ จริสฺสนฺติ, สพฺเพ ว มยํ มหาสมเณ พฺรหฺมจริยํ จริสฺสามาติ. อถโข สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา, เยน สญฺชโย ปริพฺพาชโก, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา สญฺชยํ ปริพฺพาชกํ เอตทโวจุ๋ "คจฺฉาม มยํ อาวุโส ภควโต สนฺติเก, โส โน ภควา สตฺถาติ. "อลํ อาวุโส มา คมิตฺถ, สพฺเพ ว ตโย อิมํ คณํ ปริหริสฺสามาติ. ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา สญฺชยํ ปริพฺพาชกํ เอตทโวจุ๋ "คจฺฉาม มยํ อาวุโส ภควโต สนฺติเก, โส โน ภควา สตฺถาติ. "อลํ อาวุโส มา คมิตฺถ, สพฺเพ ว ตโย อิมํ คณํ ปริหริสฺสามาติ. อถโข สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา ตานิ อฑฺฒเตยฺยานิ ปริพฺพาชกสตานิ อาทาย, เยน เวพฺภารนฺ, เตนุปสงฺกมึสุ. สญฺชยสฺส ปน ปริพฺพาชกสฺส ตตฺเถว อุณฺหํ โลหิตํ มุขโต อุคฺคจฺฉิ.[๑]

อทฺทสา โข ภควา สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเน ทูรโต๋ ว อาคจฺฉนฺเต; ทิสฺวาน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เอเต ภิกฺขเว เทฺว สหายา อาคจฺฉนฺติ โกลิโต อุปติสฺโส จ, เอตํ เม สาวกยุคํ ภวิสฺสติ อคฺคํ ภทฺทยุคนฺติ.

คมฺภีเร ญาณวิสเย อนุตฺตเร อุปธิสงฺขเย
วิมุตฺเต อปฺปตฺเต เวพฺภารนฺ อถ เน สตฺถา พฺยากาสิ.

---

[๑] มหา. อุคฺคญฺฉิ

เอเต เทฺว สหายา[๑] อาคจฺฉนฺติ　โกลิโต อุปติสฺโส จ
เอตํ เม สาวกยุคํ　ภวิสฺสติ อคฺคํ ภทฺทยุคนฺติ.

อถโข สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจุ "ลเภยฺยาม มยํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ. "เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ "สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.

อภิญฺญาตานํ ปพฺพชฺชา

[๖๓] เตน โข ปน สมเยน อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา มาคธิกา กุลปุตฺตา ภควติ พฺรหฺมจริยํ จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "อปุตฺตกตาย ปฏิปนฺโน สมโณ โคตโม, เวธพฺยาย ปฏิปนฺโน สมโณ โคตโม, กุลุปจฺเฉทาย ปฏิปนฺโน สมโณ โคตโม; อิทานิ เตน[๒] ชฏิลสหสฺสํ ปพฺพาชิตํ, อิมานิ จ อฑฺฒเตยฺยานิ ปริพฺพาชก-สตานิ สญฺชยานิ[๓] ปพฺพาชิตานิ, อิเม จ อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา มาคธิกา กุลปุตฺตา สมเณ โคตเม พฺรหฺมจริยํ จรนฺตีติ. อปิสฺสุ ภิกฺขู ทิสฺวา อิมาย คาถาย โจเทนฺติ

"อาคโต โข มหาสมโณ　มาคธานํ คิริพฺพชํ
สพฺเพ สญฺชเย เนตฺวาน　กสฺสุทานิ นยิสฺสตีติ.

อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ, อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

---

[๑] สี.,เท.　สหายกา　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.　อเนน　[๓] สี.,ฉ.　สญฺจยานิ

"น ภิกฺขเว โส สทฺโท จิรํ ภวิสฺสติ, สตฺตาหเมว ภวิสฺสติ. สตฺตาหสฺส อจฺจเยน อนฺตรธายิสฺสติ; เตนหิ ภิกฺขเว, เย ตุมฺเห อิมาย คาถาย โจเทนฺติ

'อาคโต โข มหาสมโณ มาคธานํ คิริพฺพชํ
สพฺเพ สญฺชเย เนตฺวาน กำสุทานิ นยิสฺสตีติ.

เต ตุมฺเห อิมาย คาถาย ปฏิโจเทถ

'นยนฺติ เว มหาวีรา สทฺธมฺเมน ตถาคตา
ธมฺเมน นียมานานำ[๑] กา อุสูยฺยา[๒] วิชานตนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภิกฺขู ทิสฺวา อิมาย คาถาย โจเทนฺติ

"อาคโต โข มหาสมโณ มาคธานำ คิริพฺพชำ
สพฺเพ สญฺชเย เนตฺวาน กำสุทานิ นยิสฺสตีติ.

ภิกฺขู เต มนุสฺเส อิมาย คาถาย ปฏิโจเทนฺติ

"นยนฺติ เว มหาวีรา สทฺธมฺเมน ตถาคตา
ธมฺเมน นียมานานำ กา อุสูยฺยา วิชานตนฺติ.

มนุสฺสา เอวมาหำสุ "ธมฺเมน กิร สมณา สกฺยปุตฺติยา เนนฺติ, โน อธมฺเมนาติ. สตฺตาหเมว โส สทฺโท อโหสิ, สตฺตาหสฺส อจฺจเยน อนฺตรธายิ.

สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานปพฺพชฺชา นิฏฺฐิตา.

จตุตฺถภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. นยมานานำ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,เท. อุสูยา, เอวมุปริปิ.

๑๕. อุปชฺฌายวตฺตกถา

[๖๔] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อนุปชฺฌายกา [ ][1] อโนวทิยมานา อนนุสาสิยมานา ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จรนฺติ, มนุสฺสานำ[2] ภุญฺชมานานำ อุปริโภชเนปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตำ อุปนาเมนฺติ, อุปริขาทนีเยปิ[3] อุตฺติฏฺฐปตฺตำ อุปนาเมนฺติ, อุปริสายนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตำ อุปนาเมนฺติ, อุปริปานีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตำ อุปนาเมนฺติ, สามำ สูปมฺปิ โอทนมฺปิ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชนฺติ, ภตฺตคฺเคปิ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา วิหรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถำ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จริสฺสนฺติ, มนุสฺสานำ ภุญฺชมานานำ อุปริโภชเนปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตำ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริขาทนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตำ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริสายนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตำ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริปานีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตำ อุปนาเมสฺสนฺติ, สามำ สูปมฺปิ โอทนมฺปิ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชิสฺสนฺติ, ภตฺตคฺเคปิ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา วิหริสฺสนฺติ, เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณา พฺราหฺมณโภชเนติ.

อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสำ มนุสฺสานำ อุชฺฌายนฺตานำ ขียนฺตานำ วิปาเจนฺตานำ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา สนฺตุฏฺฐา ลชฺชิโน กุกฺกุจฺจกา สิกฺขากามา เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถำ หิ นาม ภิกฺขู ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จริสฺสนฺติ, มนุสฺสานำ ภุญฺชมานานำ อุปริโภชเนปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตำ

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร อนาจริยกาติ อยำ ปาโฐ ทิสฺสติ.　[2] อิ. เต มนุสฺสานำ
[3] เท. อุปริสายนีเยปิ

อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริฆาทนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริสายนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริปานีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, สามํ สูปมฺปิ โอทนมฺปิ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชิสฺสนฺติ, ภตฺตคฺเคปิ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา วิหริสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉิ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ภิกฺขู ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จรนฺติ, มนุสฺสานํ ภุญฺชมานานํ อุปริโภชเนปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมนฺติ, อุปริฆาทนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมนฺติ, อุปริสายนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมนฺติ, อุปริปานีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมนฺติ, สามํ สูปมฺปิ โอทนมฺปิ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชนฺติ, ภตฺตคฺเคปิ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา วิหรนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ.[๑] วิครหิ พุทฺโธ ภควา "อนนุจฺฉวิกํ[๒] ภิกฺขเว เตสํ โมฆปุริสานํ อนนุโลมิกํ อปฺปฏิรูปํ อสฺสามณกํ อกปฺปิยं อกรณียํ; กถญฺหิ นาม เต ภิกฺขเว โมฆปุริสา ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จริสฺสนฺติ, มนุสฺสานํ ภุญฺชมานานํ อุปริโภชเนปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริฆาทนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริสายนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริปานีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, สามํ สูปมฺปิ โอทนมฺปิ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชิสฺสนฺติ, ภตฺตคฺเคปิ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา วิหริสฺสนฺติ; เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ปสนฺนานํ วา ภิยฺโยภาวาย,

---

[๑] อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] อิ. อนนุจฺฉวิยं

อถเขฺวตํ[๑] ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานญฺเจว อปฺปสาทาย ปสนฺนานญฺจ เอกจฺจานํ อญฺญถตฺตายาติ.

อถโข ภควา เต ภิกฺขู อเนกปริยาเยน วิครหิตฺวา ทุพฺภรตาย ทุปฺโปสตาย มหิจฺฉตาย อสนฺตุฏฺฐิตาย[๒] สงฺคณิกาย โกสชฺชสฺส อวณฺณํ ภาสิตฺวา อเนกปริยาเยน สุภรตาย สุโปสตาย อปฺปิจฺฉสฺส สนฺตุฏฺฐิสฺส ธุตสฺส[๓] สลฺเลขสฺส ปาสาทิกสฺส อปฺปจฺจยสฺส[๔] วิริยารมฺภสฺส วณฺณํ ภาสิตฺวา ภิกฺขูนํ ตทนุจฺฉวิกํ ตทนุโลมิกํ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

[๖๕] "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปชฺฌายํ, อุปชฺฌาโย ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกมฺหิ ปุตฺตจิตฺตํ อุปฏฺฐเปสฺสติ, สทฺธิวิหาริโก อุปชฺฌายมฺหิ ปิตุจิตฺตํ อุปฏฺฐเปสฺสติ, เอวนฺเต อญฺญมญฺญํ สคารวา สปฺปติสฺสา สภาควุตฺติกา[๕] วิหรนฺตา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ[๖] เวปุลฺลํ อาปชฺชิสฺสนฺติ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว อุปชฺฌาโย คเหตพฺโพ. เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย "อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต โหหิ, อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต โหหิ, อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต โหหีติ. "สาหูติ วา "ลหูติ วา "โอปายิกนฺติ วา "ปฏิรูปนฺติ[๗] วา "ปาสาทิเกน สมฺปาเทหีติ วา กาเยน วิญฺญาเปติ, วาจาย วิญฺญาเปติ, กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, คหิโต โหติ อุปชฺฌาโย, น กาเยน วิญฺญาเปติ; น วาจาย วิญฺญาเปติ, น กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, น คหิโต โหติ อุปชฺฌาโย.

---

[๑] อิ. อถโข ตํ
[๒] สี. อสนฺตุฏฺฐิตาย, อิ. อสนฺตุฏฺฐิยา
[๓] สี.ฉ.,เท.,มหา. ธุตสฺส
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อปจยสฺส
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สภาควุตฺติโน
[๖] สี.,เท. วิรุฬฺหึ
[๗] สี.,เท. ปติรูปนฺติ

[๖๖] สทฺธิวิหาริเกน ภิกฺขเว อุปชฺฌายมฺหิ สมฺมาวตฺติตพฺพํ. ตตฺรายํ สมฺมาวตฺตนา.

กาลสฺเสว อุฏฺฐาย[๑] อุปาหนา โอมุญฺจิตฺวา เอกํสं อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ทนฺตกฏฺฐํ ทาตพฺพํ, มุโขทกํ ทาตพฺพํ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, สเจ ยาคุ โหติ, ภาชนํ โธวิตฺวา ยาคุ อุปนาเมตพฺพา, ยาคุ๋ ปีตสฺส อุทกํ ทตฺวา ภาชนํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน[๒] โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ, อุปชฺฌายมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อุปชฺฌาโย คามं ปวิสิตุกาโม โหติ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา, โธวิตฺวา ปตฺโต สอุทโก ทาตพฺโพ, สเจ อุปชฺฌาโย ปจฺฉาสมณํ อากงฺขติ, ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตฺวา กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ปารุปิตฺวา คณฺฐิกํ ปฏิมุญฺจิตฺวา โธวิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา อุปชฺฌายสฺส ปจฺฉาสมเณน โหตพฺพํ, นาติทูเร คนฺตพฺพํ, นาจฺจาสนฺเน คนฺตพฺพํ, ปตฺตปริยาปนฺนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, น อุปชฺฌายสฺส ภณมานสฺส อนฺตรนฺตรา กถา โอปาเตตพฺพา, อุปชฺฌาโย อาปตฺติสามนฺตา ภณมาโน นิวาเรตพฺโพ.

นิวตฺตนฺเตน ปธมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ทาตพฺพํ, นิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ.

---

[๑] สี.,เท. วุฏฺฐาย

[๒] สี.,เท. อปฺปฏิฆฺสนฺเตน

สเจ จีวรํ สินฺนํ โหติ, มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺพํ น จ อุณฺเห จีวรํ นิทหิตพฺพํ, จีวรํ สํหริตพฺพํ,[๑] จีวรํ สํหรนฺเตน[๒] จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเทตฺวา[๓] จีวรํ สํหริตพฺพํ "มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ, โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพํ.

สเจ ปิณฺฑปาโต โหติ, อุปชฺฌาโย จ ภุญฺชิตุกาโม โหติ, อุทกํ ทตฺวา ปิณฺฑปาโต อุปนาเมตพฺโพ, อุปชฺฌาโย ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, ภุตฺตาวิสฺส อุทกํ ทตฺวา ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน โธวิตฺวา โวทกํ กตฺวา มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺโพ, น จ อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ. ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, อุปชฺฌายมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมตพฺพํ, สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ อุปชฺฌาโย นหายิตุกาโม โหติ, นหานํ ปฏิยาเทตพฺพํ, สเจ สีเตน อตฺโถ โหติ, สีตํ ปฏิยาเทตพฺพํ, สเจ อุณฺเหน อตฺโถ โหติ, อุณฺหํ ปฏิยาเทตพฺพํ.

สเจ อุปชฺฌาโย ชนฺตาฆรํ ปวิสิตุกาโม โหติ, จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย อุปชฺฌายสฺส

---

[๑] สี.,เท.,มหา. สงฺฆริตพฺพํ [๒] สี.,เท.,มหา. สงฺฆรนฺเตน [๓] สี.,อิ. อุสฺสาเรตฺวา

ปิฏฺจิโต คนฺตฺวา ชนฺตาฆรปีฐํ ทตฺวา จีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, จุณฺณํ ทาตพฺพํ, มตฺติกา ทาตพฺพา, สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, น เถเร ภิกฺขู อนูปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาเหตพฺพา, ชนฺตาฆเร อุปชฺฌายสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, ชนฺตาฆรา นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ.

อุทเกปิ อุปชฺฌายสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, นหาเตน ปฐมตรํ อุตฺตริตฺวา อตฺตโน คตฺตํ โวทกํ กตฺวา นิวาเสตฺวา อุปชฺฌายสฺส คตฺตโต อุทกํ ปมชฺชิตพฺพํ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, สงฺฆาฏิ ทาตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, อุปชฺฌาโย ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ. สเจ อุทฺทิสาเปตุกาโม โหติ, อุทฺทิสาเปตพฺโพ.[๑] สเจ ปริปุจฺฉิตุกาโม โหติ, ปริปุจฺฉิตพฺโพ.

ยสฺมึ วิหาเร อุปชฺฌาโย วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ, วิหารํ โสเธนฺเตน ปฐมํ ปตฺตจีวรํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺโจ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, ปีฐํ นีจํ กตฺวา สาธุกํ

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. อุทฺทิสิตพฺโพ, เท. อุทิสาเปตพฺโพ.

อปริมฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพา, เขฬมลฺลโก นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภุมฺมตฺถรณํ ยถาปญฺญตฺตํ สลฺลกฺเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, สเจ วิหาเร สนฺตานกํ โหติ, อุลฺโลกา ปรมฺ โอหาเรตพฺพํ, อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา ปมชฺชิตพฺพา, สเจ เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ กาฬวณฺณกตา ภูมิ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ อกตา โหติ ภูมิ, อุทเกน ปริปฺโผเสตฺวา สมฺมชฺชิตพฺพา “มา วิหาโร รเชน อูหญฺญีติ, สงฺการํ วิจินิตฺวา เอกมนฺตํ ฉฑฺเฑตพฺพํ.

ภุมฺมตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโผเฏตฺวา[๑] อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพา, มญฺโจ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโผเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน[๒] อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺโพ, ปีโฐ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโผเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโผเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ โอตาเปตฺวา

---

[๑] ปปฺโผเฐตฺวาติปิ ปาโฐ, สี.,เท.,มหา. ปปฺโผเฏตฺวา, เอวมุปริปิ.

[๒] สี.,ฉ. อปฺปฏิมสนฺเตน, เท.,มหา. อปฏิมสนฺเตน, เอวมุปริปิ.

โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, เขพฺมลฺลโก โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพํ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ.

สเจ ปุรตฺถิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ ปจฺฉิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปจฺฉิมา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ อุตฺตรา สรชา วาตา วายนฺติ, อุตฺตรา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ ทกฺขิณา สรชา วาตา วายนฺติ, ทกฺขิณา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ สีตกาโล โหติ ทิวา วาตปานา วิวริตพฺพา, รตฺตึ ถเกตพฺพา; สเจ อุณฺหกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา ถเกตพฺพา, รตฺตึ วิวริตพฺพา.

สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปี โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ; สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ; สเจ อุปฏฺฐาน-สาลา อุกฺลาปา โหติ, อุปฏฺฐานสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ อคฺคิสาลา อุกฺลาปา โหติ, อคฺคิสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ วจฺจกุฏี อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ ปานียํ น โหติ, ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ; สเจ ปริโภชนียํ น โหติ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ; สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

สเจ อุปชฺฌายสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ, สทฺธิวิหาริเกน วูปกาเสตพฺโพ วูปกาสาเปตพฺโพ,[๑] ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา, สเจ อุปชฺฌายสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน วิโนเทตพฺพํ. วิโนทาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา, สเจ อุปชฺฌายสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน วิเวเจตพฺพํ วิเวจาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา, สเจ อุปชฺฌาโย ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายสฺส ปริวาสํ ทเทยฺยาติ. สเจ อุปชฺฌาโย มูลาย ปฏิกสฺสนารโห โหติ, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายํ มูลาย ปฏิกสฺเสยฺยาติ. สเจ อุปชฺฌาโย มานตฺตารโห โหติ, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายสฺส มานตฺตํ ทเทยฺยาติ. สเจ อุปชฺฌาโย อพฺภานารโห โหติ, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายํ อพฺเภยฺยาติ. สเจ สงฺโฆ อุปชฺฌายสฺส กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายสฺส กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ. กตํ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา. อุกฺเขปนียํ วา, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข อุปชฺฌาโย สมฺมาวตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

---

[๑] เท. วูปกาเสตพฺพา วูปกาสาเปตพฺพา

สเจ อุปชฺฌายสฺส จีวรํ โธวิตพฺพํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน โธวิตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อุปชฺฌายสฺส จีวรํ โธวิเยถาติ. สเจ อุปชฺฌายสฺส จีวรํ กาตพฺพํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน กาตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อุปชฺฌายสฺส จีวรํ กริเยถาติ. สเจ อุปชฺฌายสฺส รชนํ ปจิตพฺพํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน ปจิตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อุปชฺฌายสฺส รชนํ ปจิเยถาติ. สเจ อุปชฺฌายสฺส จีวรํ รเชตพฺพํ[๑] โหติ, สทฺธิวิหาริเกน รเชตพฺพํ อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อุปชฺฌายสฺส จีวรํ รชิเยถาติ. จีวรํ รเชนฺเตน[๒] สาธุกํ สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกํ รเชตพฺพํ, น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพํ.

น อุปชฺฌายํ อนาปุจฺฉา เอกจฺจสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปตฺโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส จีวรํ ทาตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส จีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปริกฺขาโร ปฏิคฺคเหตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส เกสา เฉเทตพฺพา, น เอกจฺเจน เกสา เฉทาเปตพฺพา, น เอกจฺจสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, น เอกจฺเจน ปริกมฺมํ การาเปตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส เวยฺยาวจฺโจ กาตพฺโพ, น เอกจฺเจน เวยฺยาวจฺโจ การาเปตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปจฺฉาสมเณน โหตพฺพํ, น เอกจฺโจ ปจฺฉาสมโณ อาทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปิณฺฑปาโต นีหริตพฺโพ, น เอกจฺเจน ปิณฺฑปาโต นีหราเปตพฺโพ; น อุปชฺฌายํ อนาปุจฺฉา คาโม ปวิสิตพฺโพ, น สุสานํ คนฺตพฺพํ, น ทิสา ปกฺกมิตพฺพา; สเจ อุปชฺฌาโย คิลาโน โหติ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐาตพฺโพ, วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพนฺติ.

อุปชฺฌายวตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา.,ทยฺ. รชิตพฺพํ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,เท.,อิ.,มหา. รชนฺเตน

๑๖. สทฺธิวิหาริกวตฺตกถา

[๖๗] อุปชฺฌาเยน ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกมฺหิ สมฺมาวตฺติตพฺพํ. ตตฺรายํ สมฺมาวตฺตนา.

อุปชฺฌาเยน ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริโก สงฺคเหตพฺโพ อนุคฺคเหตพฺโพ อุทฺเทเสน ปริปุจฺฉาย โอวาเทน อนุสาสนิยา, สเจ อุปชฺฌายสฺส ปตฺโต โหติ สทฺธิวิหาริกสฺส ปตฺโต น โหติ, อุปชฺฌาเยน สทฺธิวิหาริกสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส ปตฺโต อุปฺปชฺชิเยถาติ, สเจ อุปชฺฌายสฺส จีวรํ โหติ สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ น โหติ, อุปชฺฌาเยน สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ ทาตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ อุปฺปชฺชิเยถาติ, สเจ อุปชฺฌายสฺส ปริกฺขาโร โหติ สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกฺขาโร น โหติ อุปชฺฌาเยน สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกฺขาโร อุปฺปชฺชิเยถาติ.

สเจ สทฺธิวิหาริโก คิลาโน โหติ, กาลสฺเสว อุฏฺจาย ทนฺตกฏฺจํ ทาตพฺพํ, มุโขทกํ ทาตพฺพํ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ; สเจ ยาคุ โหติ, ภาชนํ โธวิตฺวา ยาคุ อุปนาเมตพฺพา, ยาคุ ปีตสฺส อุทกํ ทตฺวา ภาชนํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ, สทฺธิวิหาริกมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ สทฺธิวิหาริโก คามํ ปวิสิตุกาโม โหติ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา, โธวิตฺวา ปตฺโต สอุทโก ทาตพฺโพ. "เอตฺตาวตา

นิวตฺติสฺสตีติ อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ทาตพฺพํ, นิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, สเจ จีวรํ สินฺนํ โหติ, มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺพํ, น จ อุณฺเห จีวรํ นิทหิตพฺพํ, จีวรํ สหริตพฺพํ, จีวรํ สหรนฺเตน จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเทตฺวา จีวรํ สหริตพฺพํ “มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ, โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพํ.

สเจ ปิณฺฑปาโต โหติ สทฺธิวิหาริโก จ ภุญฺชิตุกาโม โหติ, อุทกํ ทตฺวา ปิณฺฑปาโต อุปนาเมตพฺโพ, สทฺธิวิหาริโก ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, ภุตฺตาวิสฺส อุทกํ ทตฺวา ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน[๑] โธวิตฺวา โวทกํ กตฺวา มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺโพ, น จ อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สทฺธิวิหาริกมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมตพฺพํ, สเจ โส เทโส อุกฺกลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ สทฺธิวิหาริโก นฺหายิตุกาโม โหติ, นฺหานํ ปฏิยาเทตพฺพํ, สเจ สีเตน อตฺโถ โหติ, สีตํ ปฏิยาเทตพฺพํ, สเจ อุณฺเหน อตฺโถ โหติ, อุณฺหํ ปฏิยาเทตพฺพํ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อปฺปฏิฆสนฺเตน, เอวมุปริปิ.

สเจ สทฺธิวิหาริโก ชนฺตาฆรํ ปวิสิตุกาโม โหติ, จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย คนฺตฺวา ชนฺตาฆรปีฐํ ทตฺวา จีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, จุณฺณํ ทาตพฺพํ, มตฺติกา ทาตพฺพา, สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, น เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาเหตพฺพา, ชนฺตาฆเร สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, ชนฺตาฆรา นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ.

อุทเกปิ สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, นฺหาเตน ปจฺฉมตรํ อุตฺตริตฺวา อตฺตโน คตฺตํ โวทกํ กตฺวา นิวาเสตฺวา สทฺธิวิหาริกสฺส คตฺตโต อุทกํ ปมชฺชิตพฺพํ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, สงฺฆาฏิ ทาตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปจฺฉมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, สทฺธิวิหาริโก ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ.

ยสฺมึ วิหาเร สทฺธิวิหาริโก วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ. วิหารํ โสเธนฺเตน ปจฺฉมํ ปตฺตจีวรํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺโจ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏ-ปิฏฺฐํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, ปีฐํ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพา,

เขพฺมลฺลโก นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภุมฺมตฺถรณํ ยถาปญฺญตฺตํ สลฺลกฺเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สเจ วิหาเร สนฺตานกํ โหติ, อุลฺโลกา ปจฺจมํ โอหาเรตพฺพํ, อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ กาฬวณฺณกตา ภูมิ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ อกตา โหติ ภูมิ, อุทเกน ปริปฺโผเสตฺวา[๑] สมฺมชฺชิตพฺพา "มา วิหาโร รเชน อูหญฺญีติ, สงฺการํ วิจินิตฺวา เอกมนฺตํ ฉฑฺเฑตพฺพํ.

ภุมฺมตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพา, มญฺโจ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฏฺเฏนฺเตน อสงฺฆฏฺเฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺโพ, ปีฐํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฏฺเฏนฺเตน อสงฺฆฏฺเฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถา-ปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, เขพฺมลฺลโก โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพํ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ

---

[๑] สี.,ฉ. ปริปฺโผสิตฺวา

คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ.

สเจ ปุรตฺถิมา สรชา วายนฺติ, ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ปจฺฉิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปจฺฉิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ อุตฺตรา สรชา วาตา วายนฺติ, อุตฺตรา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ทกฺขิณา สรชา วาตา วายนฺติ, ทกฺขิณา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ สีตกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา วิวริตพฺพา, รตฺตึ ถเกตพฺพา. สเจ อุณฺหกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา ถเกตพฺพา, รตฺตึ วิวริตพฺพา.

สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปึ โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ อุปฏฺฐาน-สาลา อุกฺลาปา โหติ, อุปฏฺฐานสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ อคฺคิสาลา อุกฺลาปา โหติ, อคฺคิสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ วจฺจกุฏี อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ ปานียํ น โหติ, ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ ปริโภชนียํ น โหติ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ, อุปชฺฌาเยน วูปกาเสตพฺโพ วูปกาสาเปตพฺโพ,[๑] ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา.

---

[๑] เท.,อิ. วูปกาเสตพฺพา วูปกาสาเปตพฺพา

สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อุปชฺฌาเยน วิโนเทตพฺพํ วิโนทาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อุปชฺฌาเยน วิเวเจตพฺพํ วิเวจาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ สทฺธิวิหาริโก ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกสฺส ปริวาสํ ทเทยฺยาติ. สเจ สทฺธิวิหาริโก มูลาย ปฏิกสฺสนารโห โหติ, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกํ มูลาย ปฏิกสฺเสยฺยาติ. สเจ สทฺธิวิหาริโก มานตฺตารโห โหติ, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกสฺส มานตฺตํ ทเทยฺยาติ. สเจ สทฺธิวิหาริโก อพฺภานารโห โหติ, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกํ อพฺเภยฺยาติ. สเจ สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกสฺส กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกสฺส กมฺมํ น กเรยฺย ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ. กตํ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริโก สมฺมาวตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ โธวิตพฺพํ โหติ, อุปชฺฌาเยน อาจิกฺขิตพฺพํ “เอวํ โธเวยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ โธวิเยถาติ. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ กาตพฺพํ โหติ, อุปชฺฌาเยน อาจิกฺขิตพฺพํ “เอวํ กเรยฺยาสีติ,

อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ กริเยถาติ. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส รชนํ ปจิตพฺพํ โหติ, อุปชฺฌาเยน อาจิกฺขิตพฺพํ "เอวํ ปเจยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุโข สทฺธิวิหาริกสฺส รชนํ ปจิเยถาติ. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ รเชตพฺพं[๑] โหติ, อุปชฺฌาเยน อาจิกฺขิตพฺพํ "เอวํ รเชยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ รชิเยถาติ. จีวรํ รเชนฺเตน สาธุกํ สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกํ รเชตพฺพํ, น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพํ. สเจ สทฺธิวิหาริโก คิลาโน โหติ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐาตพฺโพ, วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพนฺติ.

สทฺธิวิหาริกวตฺตกถา นิฏฺฐิตา.

๑๗. ปณามิตกถา

[๖๘] เตน โข ปน สมเยน สทฺธิวิหาริกา อุปชฺฌาเยสุ น สมฺมาวตฺตนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเป ฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สทฺธิวิหาริกา อุปชฺฌาเยสุ น สมฺมาวตฺติสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. [ ][๒] "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกา อุปชฺฌาเยสุ น สมฺมาวตฺตนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา [ ][๒] "กถํ หิ นาม ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกา อุปชฺฌาเยสุ น สมฺมาวตฺติสฺสนฺตีติ, วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริเกน อุปชฺฌายมฺหิ น สมฺมาวตฺติตพฺพํ. โย น สมฺมาวตฺเตยฺย,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา.,ทยฺ. รชิตพฺพํ, เอวมุปริปิ.　[๒] เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล ทิสฺสติ.

อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ. เนว สมฺมาวตฺตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อสมฺมาวตฺตนฺตํ ปณาเมตุ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปณาเมตพฺโพ ‘ปณาเมมิ ตนฺติ วา ‘มายิธ ปฏิกฺกมีติ วา ‘นีหร เต ปตฺตจีวรนฺติ วา ‘นาหํ ตยา อุปฏฺฐาตพฺโพติ วา กาเยน วิญฺญาเปติ วาจาย วิญฺญาเปติ, กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, ปณามิโต โหติ สทฺธิวิหาริโก. น กาเยน วิญฺญาเปติ, น วาจาย วิญฺญาเปติ, น กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, น ปณามิโต โหติ สทฺธิวิหาริโกติ.

เตน โข ปน สมเยน สทฺธิวิหาริกา ปณามิตา น ขมาเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ขมาเปตุนฺติ. เนว ขมาเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ปณามิเตน น ขมาเปตพฺโพ. โย น ขมาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อุปชฺฌายา ขมาปิยมานา น ขมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ขมิตุนฺติ. เนว ขมนฺติ. สทฺธิวิหาริกา ปกฺกมนฺติปิ วิพฺภมนฺติปิ ติตฺถิเยสุปิ สงฺกมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ขมาปิยมาเนน น ขมิตพฺพํ. โย น ขเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อุปชฺฌายา สมฺมาวตฺตนฺตํ ปณาเมนฺติ. อสมฺมาวตฺตนฺตํ น ปณาเมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว สมฺมาวตฺตนฺโต ปณาเมตพฺโพ. โย ปณาเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น จ ภิกฺขเว อสมฺมาวตฺตนฺโต น ปณาเมตพฺโพ. โย น ปณาเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.[๑]

---

[๑] สฺยา. ทุกฺกฏสฺส.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต สทฺธิวิหาริโก ปณาเมตพฺโพ; อุปชฺฌายมฺหิ นาธิมตฺตํ เปมํ โหติ, นาธิมตฺโต ปสาโท โหติ, นาธิมตฺตา หิรี โหติ, นาธิมตฺโต คารโว โหติ, นาธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต สทฺธิวิหาริโก ปณาเมตพฺโพ.

ปญฺจหิ ภิขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต สทฺธิวิหาริโก น ปณาเมตพฺโพ; อุปชฺฌายมฺหิ อธิมตฺตํ เปมํ โหติ, อธิมตฺโต ปสาโท โหติ, อธิมตฺตา หิรี โหติ, อธิมตฺโต คารโว โหติ, อธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต สทฺธิวิหาริโก น ปณาเมตพฺโพ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต สทฺธิวิหาริโก อลํ ปณาเมตุ; อุปชฺฌายมฺหิ นาธิมตฺตํ เปมํ โหติ, นาธิมตฺโต ปสาโท โหติ, นาธิมตฺตา หิรี โหติ, นาธิมตฺโต คารโว โหติ, นาธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต สทฺธิวิหาริโก อลํ ปณาเมตุ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต สทฺธิวิหาริโก นาลํ ปณาเมตุ; อุปชฺฌายมฺหิ อธิมตฺตํ เปมํ โหติ, อธิมตฺโต ปสาโท โหติ, อธิมตฺตา หิรี โหติ, อธิมตฺโต คารโว โหติ, อธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต สทฺธิวิหาริโก นาลํ ปณาเมตุ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ สทฺธิวิหาริกํ อปฺปณาเมนฺโต อุปชฺฌาโย สาติสาโร โหติ, ปณาเมนฺโต อนติสาโร โหติ; อุปชฺฌายมฺหิ นาธิมตฺตํ เปมํ โหติ, นาธิมตฺโต ปสาโท โหติ, นาธิมตฺตา หิรี โหติ, นาธิมตฺโต คารโว โหติ, นาธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข

ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ สทฺธิวิหาริกํ อปฺปณาเมนฺโต อุปชฺฌาโย สาติสาโร โหติ, ปณาเมนฺโต อนติสาโร โหติ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ สทฺธิวิหาริกํ ปณาเมนฺโต อุปชฺฌาโย สาติสาโร โหติ, อปฺปณาเมนฺโต อนติสาโร โหติ; อุปชฺฌายมฺหิ อธิมตฺตํ เปมํ โหติ, อธิมตฺโต ปสาโท โหติ, อธิมตฺตา หิรี โหติ, อธิมตฺโต คารโว โหติ, อธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ สทฺธิวิหาริกํ ปณาเมนฺโต อุปชฺฌาโย สาติสาโร โหติ, อปฺปณาเมนฺโต อนติสาโร โหตีติ.

[๖๙] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร พฺราหฺมโณ ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ตํ ภิกฺขู น อิจฺฉึสุ ปพฺพาเชตุํ. โส ภิกฺขูสุ ปพฺพชฺชํ อลภมาโน กิโส อโหสิ ลูโข ทุพฺพณฺโณ อุปฺปณฺฑุปฺปณฺฑุกชาโต ธมนิสนฺถตคตฺโต. อทฺทสา โข ภควา ตํ พฺราหฺมณํ กิสํ ลูขํ ทุพฺพณฺณํ อุปฺปณฺฑุปฺปณฺฑุกชาตํ ธมนิสนฺถต-คตฺตํ; ทิสฺวาน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "กินฺนุ โข โส ภิกฺขเว พฺราหฺมโณ กิโส ลูโข ทุพฺพณฺโณ อุปฺปณฺฑุปฺปณฺฑุกชาโต ธมนิสนฺถตคตฺโตติ.[๑] "เอโส ภนฺเต พฺราหฺมโณ ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ, ตํ ภิกฺขู น อิจฺฉึสุ ปพฺพาเชตุํ, โส ภิกฺขูสุ ปพฺพชฺชํ อลภมาโน กิโส ลูโข ทุพฺพณฺโณ อุปฺปณฺฑุปฺปณฺฑุกชาโต ธมนิสนฺถตคตฺโตติ. อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "โก นุ โข ภิกฺขเว ตสฺส พฺราหฺมณสฺส อธิการํ สรตีติ. เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สาริปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหํ โข ภนฺเต ตสฺส พฺราหฺมณสฺส

---

[๑] สฺยา. ธมนิสนฺถตคตฺโต.

อธิการำ สรามีติ. "กึ ปน ตฺวำ สาริปุตฺต ตสฺส พฺราหฺมณสฺส อธิการำ สรสีติ. "อิธ เม ภนฺเต โส พฺราหฺมโณ ราชคเห ปิณฺฑาย จรนฺตสฺส เอกำ[๑] กฏจฺฉุภิกฺขำ ทาเปสิ, อิทำ[๒] โข อหำ ภนฺเต ตสฺส พฺราหฺมณสฺส อธิการำ สรามีติ. "สาธุ สาธุ สาริปุตฺต, กตญฺญุโน หิ สาริปุตฺต สปฺปุริสา กตเวทิโน, เตนหิ ตฺวำ สาริปุตฺต ตำ พฺราหฺมณำ ปพฺพาเชหิ อุปสมฺปาเทหีติ. "กถาหำ ภนฺเต ตำ พฺราหฺมณำ ปพฺพาเชมิ อุปสมฺปาเทมีติ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถำ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ยา สา ภิกฺขเว มยา ตีหิ สรณคมเนหิ อุปสมฺปทา อนุญฺญาตา, ตาหำ อชฺชตคฺเค ปฏิกฺขิปามิ, อนุชานามิ ภิกฺขเว ญตฺติจตุตฺถเกน กมฺเมน อุปสมฺปทำ,[๓] เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว อุปสมฺปาเทตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๗๐] 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลำ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ อุปสมฺปาเทยฺย อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

---

[๑] สี.,เท. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.　[๒] สี.,เท. อิมำ　[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อุปสมฺปาเทตุำ

ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

อุปสมฺปนฺโน สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

[๗๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อุปสมฺปนฺน-สมนนฺตรา อนาจารํ อาจรติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ “มา อาวุโส เอวรูปึ อกาสิ, เนตํ กปฺปตีติ. โส เอวมาห “เนวาหํ อายสฺมนฺเต ยาจึ ‘อุปสมฺปาเทถ มนฺติ, กิสฺส มํ ตุมฺเห อยาจิตา อุปสมฺปาทิตฺถาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อยาจิเตน อุปสมฺปาเทตพฺโพ, โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ยาจิเตน อุปสมฺปาเทตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ยาจิตพฺโพ; เตน อุปสมฺปทาเปกฺเขน สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘สงฺฆํ ภนฺเต อุปสมฺปทํ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มํ ภนฺเต สงฺโฆ อนุกมฺปึ อุปาทายาติ. ทุติยมฺปิ ยาจิตพฺโพ. ตติยมฺปิ ยาจิตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๗๒] ‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, อิตฺถนฺนาโม สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทยฺย อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, อิตฺถนฺนาโม สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ ฯเปฯ ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ ฯเปฯ อุปสมฺปนฺโน สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

[๗๓] เตน โข ปน สมเยน ราชคเห ปณีตานํ ภตฺตานํ ภตฺตปฏิปาฏิ อฏฺฐิตา[๑] โหติ. อถโข อญฺญตรสฺส พฺราหฺมณสฺส เอตทโหสิ “อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา สุขสีลา สุขสมาจารา สุโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา นีวาเตสุ[๒] สยเนสุ สยนฺติ; ยนฺนูนาหํ สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพเชยฺยนฺติ. อถโข โส พฺราหฺมโณ ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ตํ ภิกฺขู ปพฺพาเชสุํ อุปสมฺปาเทสุํ. ตสฺมึ ปพฺพชิเต, ภตฺตปฏิปาฏิ ขียิตฺถ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ “เอหิทานิ อาวุโส, ปิณฺฑาย จริสฺสามาติ. โส เอวมาห “นาหํ อาวุโส

---

[๑] อิ. อธิฏฺฐิตา [๒] สี.,เท. นิวาเตสุ

เอตฺการณา ปพฺพชิโต 'ปิณฺฑาย จริสฺสามีติ, สเจ เม ทสฺสถ, ภุญฺชิสฺสามิ, โน เจ เม ทสฺสถ, วิพฺภมิสฺสามีติ. "กึ ปน ตฺวํ อาวุโส อุทรสฺส การณา ปพฺพชิโตติ. "เอวมาวุโสติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ภิกฺขู เอวํ สฺวากฺขาเต ธมฺมวินเย อุทรสฺส การณา ปพฺพชิสฺสตีติ. เต[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ อุทรสฺส การณา ปพฺพชิโตติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา "กถํ หิ นาม ตฺวํ โมฆปุริส เอวํ สฺวากฺขาเต ธมฺมวินเย อุทรสฺส การณา ปพฺพชิสฺสสิ; เนตํ โมฆปุริส อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ปสนฺนานํ วา ภิยฺโยภาวาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปสมฺปาเทนฺเตน จตฺตาโร นิสฺสเย อาจิกฺขิตุํ; ปิณฺฑิยาโลปโภชนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย; อติเรกลาโภ สงฺฆภตฺตํ อุทฺเทสภตฺตํ นิมนฺตนํ สลากภตฺตํ ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฏิปทิกํ. ปํสุกูลจีวรํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย; อติเรกลาโภ โขมํ กปฺปาสิกํ โกเสยฺยํ กมฺพลํ สาณํ ภงฺคนฺ. รุกฺขมูลเสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย; อติเรกลาโภ วิหาโร อฑฺฒโยโค ปาสาโท หมฺมิยํ คุหา. ปูติมุตฺตเภสชฺชํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย; อติเรกลาโภ สปฺปิ นวนีตํ เตลํ มธุ ผาณิตนฺติ.

อุปชฺฌายวตฺตภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

---

[๑] สี. เต ภิกฺขู, สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

๑๘. อาจริยวตฺตกถา

[๗๔] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร มาณวโก ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ตสฺส ภิกฺขู ปฏิกจฺเจว[๑] นิสฺสเย อาจิกฺขึสุ. โส เอวมาห "สเจ เม ภนฺเต ปพฺพชิเต นิสฺสเย อาจิกฺเขยฺยาถ, อภิรเมยฺยามหํ,[๒] นทานาหํ ภนฺเต ปพฺพชิสฺสามิ, เชคุจฺฉา เม นิสฺสยา ปฏิกูลาติ. [ ][๓] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "[ ][๔] ภิกฺขเว ปฏิกจฺเจว นิสฺสยา อาจิกฺขิตพฺพา; โย อาจิกฺเขยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปสมฺปนฺนสมนนฺตรา นิสฺสเย อาจิกฺขิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ทฺวคฺเคนปิ ติวคฺเคนปิ จตุวคฺเคนปิ[๕] คเณน อุปสมฺปาเทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. น ภิกฺขเว อูนทสวคฺเคน คเณน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ทสวคฺเคน วา อติเรกทสวคฺเคน วา คเณน อุปสมฺปาเทตุนฺติ.

[๗๕] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู เอกวสฺสาปิ ทฺวสฺสาปิ สทฺธิวิหาริกํ อุปสมฺปาเทนฺติ. อายสฺมาปิ อุปเสโน วงฺคนฺตปุตฺโต เอกวสฺโส สทฺธิวิหาริกํ อุปสมฺปาเทสิ.[๖] โส วสฺสํ วุตฺโถ ทฺวสฺโส เอกวสฺสํ สทฺธิวิหาริกํ อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. อาจิณฺณํ โข ปเนตํ พุทฺธานํ ภควนฺตานํ อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปฏิสมฺโมทิตุํ.

---

[๑] อิ. ปฏิคจฺเจว [๒] สี. อภิรเมยฺยญฺจาหํ, อิ. อภิรเมยฺยํ สฺวาหํ
[๓] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขูติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ. [๔] สี. เอตฺถนฺตเร นสทฺโท ทิสฺสติ.
[๕] สี.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๖] สี.,ฉ.,มหา. อุปสมฺปาเทติ.

อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อุปเสนํ วงฺคนฺตปุตฺตํ เอตทโวจ "กจฺจิ ภิกฺขเว[๑] ขมนียํ, กจฺจิ ยาปนียํ, [๒]กจฺจิตฺถ อปฺปกิลมเถน อทฺธานํ อาคตาติ.[๒] "ขมนียํ ภควา, ยาปนียํ ภควา, อปฺปกิลมเถน จ[๓] มยํ ภนฺเต อทฺธานํ อาคตาติ. ชานนฺตาปิ ตถาคตา ปุจฺฉนฺติ, ชานนฺตาปิ น ปุจฺฉนฺติ, กาลํ วิทิตฺวา ปุจฺฉนฺติ, กาลํ วิทิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อตฺถสญฺหิตํ ตถาคตา ปุจฺฉนฺติ, โน อนตฺถสญฺหิตํ, อนตฺถสญฺหิเต เสตุฆาโต ตถาคตานํ. ทฺวีหิ อากาเรหิ พุทฺธา ภควนฺโต ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉนฺติ "ธมฺมํ วา เทเสสฺสาม, สาวกานํ วา สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสฺสามาติ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อุปเสนํ วงฺคนฺตปุตฺตํ เอตทโวจ "กติวสฺโสสิ ตฺวํ ภิกฺขูติ. "ทุวสฺโส อหํ ภควาติ. "อยํ ปน ภิกฺขุ กติวสฺโสติ. "เอกวสฺโส ภควาติ. "กินฺตายํ ภิกฺขุ โหตีติ. "สทฺธิวิหาริโก เม ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา [ ][๔] "อนนุจฺฉวิกํ โมฆปุริส อนนุโลมิกํ อปฺปฏิรูปํ[๕] อสฺสามณกํ อกปฺปิยํ อกรณียํ; กถํ หิ นาม ตฺวํ โมฆปุริส อญฺเญหิ โอวทิโย อนุสาสิโย อญฺญํ โอวทิตุํ อนุสาสิตุํ มญฺญิสฺสสิ. อติลหุํ โข ตฺวํ โมฆปุริส พาหุลฺลาย อาวตฺโต, ยทิทํ คณพนฺธิกํ, เนตํ โมฆปุริส อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ปสนฺนานํ วา ภิยฺโยภาวาย[๖] ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว อูนทสวสฺเสน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ทสวสฺเสน วา อติเรกทสวสฺเสน วา อุปสมฺปาเทตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ภิกฺขู
[๒-๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. กิจฺจิ ตฺวํ ... อาคโตติ.
[๓] อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] มหา. ฯเปฯ
[๕] สี.,เท. อปฺปติรูปํ
[๖] อิ. ภิญฺโญภาวายาติ

[๗๖] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู "ทสวสฺสมฺห[๑] ทสวสฺสมฺหาติ พาลา อพฺยตฺตา อุปสมฺปาเทนฺติ. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา พาลา, สทฺธิวิหาริกา ปณฺฑิตา. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา อพฺยตฺตา, สทฺธิวิหาริกา พฺยตฺตา. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา อปฺปสฺสุตา, สทฺธิวิหาริกา พหุสฺสุตา. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา ทุปฺปญฺญา, สทฺธิวิหาริกา ปญฺญวนฺโต. อญฺญตโรปิ อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อุปชฺฌาเยน สหธมฺมิกํ วุจฺจมาโน อุปชฺฌายสฺส วาทํ อาโรเปตฺวา ตเมว ติตฺถายตนํ สงฺกมิ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถญฺหิ นาม ภิกฺขู 'ทสวสฺสมฺห ทสวสฺสมฺหาติ พาลา อพฺยตฺตา อุปสมฺปาเทนฺติ.[๒] นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา พาลา, สทฺธิวิหาริกา ปณฺฑิตา, นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา อพฺยตฺตา, สทฺธิวิหาริกา พฺยตฺตา. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา อปฺปสฺสุตา, สทฺธิวิหาริกา พหุสฺสุตา, นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา ทุปฺปญฺญา, สทฺธิวิหาริกา ปญฺญวนฺโตติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ภิกฺขู 'ทสวสฺสมฺห ทสวสฺสมฺหาติ พาลา อพฺยตฺตา อุปสมฺปาเทนฺติ, นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา พาลา, สทฺธิวิหาริกา ปณฺฑิตา. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา อพฺยตฺตา, สทฺธิวิหาริกา พฺยตฺตา. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา อปฺปสฺสุตา, สทฺธิวิหาริกา พหุสฺสุตา. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา ทุปฺปญฺญา, สทฺธิวิหาริกา ปญฺญวนฺโตติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา [ ][๓] "กถญฺหิ นาม เต ภิกฺขเว โมฆปุริสา 'ทสวสฺสมฺห ทสวสฺสมฺหาติ พาลา อพฺยตฺตา อุปสมฺปาเทสฺสนฺติ. นิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา พาลา, สทฺธิวิหาริกา ปณฺฑิตา. นิสฺสนฺติ

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. ทสวสฺสมฺหา, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,มหา. อุปสมฺปาเทสฺสนฺติ.
[๓] เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล นิสฺสติ.

อุปชฺฌายา อพฺยตฺตา, สทฺธิวิหาริกา พฺยตฺตา. ทิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา อปฺปสฺสุตา, สทฺธิวิหาริกา พหุสฺสุตา. ทิสฺสนฺติ อุปชฺฌายา ทุปฺปญฺญา, สทฺธิวิหาริกา ปญฺญวนฺโต; เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถึ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว พาเลน อพฺยตฺเตน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน ทสวสฺเสน วา อติเรกทสวสฺเสน วา อุปสมฺปาเทตุนฺติ.

[๗๗] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อุปชฺฌาเยสุ ปกฺกมนฺเตสุปิ วิพฺภมนฺเตสุปิ กาลกเตสุปิ ปกฺขสงฺกนฺเตสุปิ อนาจริยกา อโนวทิยมานา อนนุสาสิยมานา ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสานํ [ ][1] ภุญฺชมานานํ อุปริโภชเนปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมนฺติ, อุปริขาทนีเยปิ [2]อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมนฺติ,[2] อุปริสายนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมนฺติ, อุปริปานีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมนฺติ, สามํ สูปมฺปิ โอทนมฺปิ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชนฺติ, ภตฺตคฺเคปิ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา วิหรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถึ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จริสฺสนฺติ, มนุสฺสานํ ภุญฺชมานานํ อุปริโภชเนปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริขาทนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริสายนีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, อุปริปานีเยปิ อุตฺติฏฺฐปตฺตํ อุปนาเมสฺสนฺติ, สามํ สูปมฺปิ โอทนมฺปิ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชิสฺสนฺติ, ภตฺตคฺเคปิ อุจฺจาสทฺทา

---

[1] อิ. เอตฺถนฺตเร เตติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[2-2] สฺยา.,ทยฺ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.

มหาสทฺทา วิหริสฺสนฺติ, เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณา พฺราหฺมณโภชเนติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ[๑] วิปาเจนฺตานํ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ภิกฺขู ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ฯเปฯ วิหริสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ภิกฺขู ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ฯเปฯ วิหรนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"อนุชานามิ ภิกฺขเว อาจริยํ. อาจริโย ภิกฺขเว อนฺเตวาสิกมฺหิ ปุตฺตจิตฺตํ อุปฏฺฐาเปสฺสติ, อนฺเตวาสิโก อาจริยมฺหิ ปิตุจิตฺตํ อุปฏฺฐาเปสฺสติ. เอวนฺเต อญฺญมญฺญํ สคารวา สปฺปติสฺสา สภาควุตฺติกา[๒] วิหรนฺตา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิสฺสนฺติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว ทสวสฺสํ[๓] นิสฺสาย วตฺถุํ ทสวสฺเสน นิสฺสยํ ทาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว อาจริโย คเหตพฺโพ; เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อาจริโย เม ภนฺเต โหหิ, อายสฺมโต นิสฺสาย วจฺฉามิ, อาจริโย เม ภนฺเต โหหิ, อายสฺมโต นิสฺสาย วจฺฉามิ, อาจริโย เม ภนฺเต โหหิ, อายสฺมโต นิสฺสาย วจฺฉามีติ. 'สาหูติ วา ลหูติ วา โอปายิกนฺติ วา ปฏิรูปนฺติ วา ปาสาทิเกน สมฺปาเทหีติ วา กาเยน วิญฺญาเปติ, วาจาย วิญฺญาเปติ, กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, คหิโต โหติ อาจริโย. น กาเยน

---

[๑] สี.,เท. ขิยฺยนฺตานํ, เอวมุปริปิ.　[๒] สี.,ฉ.,มหา. สภาควุตฺติโน, เท.,อิ. สภาควตฺติโน
[๓] เท.,อิ. ทสวสฺสานิ

วิญฺญาเปติ, น วาจาย วิญฺญาเปติ, น กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, น คหิโต โหติ อาจริโย.

[๗๘] อนฺเตวาสิเกน ภิกฺขเว อาจริยมฺหิ สมฺมาวตฺติตพฺพํ. ตตฺรายํ สมฺมาวตฺตนา.

กาลสฺเสว อุฏฺฐาย อุปาหนา[๑] โอมุญฺจิตฺวา เอกํสं อุตฺตราสงฺคं กริตฺวา ทนฺตกฏฺฐं ทาตพฺพํ, มุโขทกํ ทาตพฺพํ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ. สเจ ยาคุ โหติ, ภาชนं โธวิตฺวา ยาคุ อุปนาเมตพฺพา, ยาคุ ปีตสฺส อุทกํ ทตฺวา ภาชนं ปฏิคฺคเหตฺวา นีจं กตฺวา สาธุกं อปริฆสนฺเตน[๒] โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ, อาจริยมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนं อุทฺธริตพฺพํ, สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ อาจริโย คามं ปวิสิตุกาโม โหติ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา, โธวิตฺวา ปตฺโต สอุทโก[๓] ทาตพฺโพ. สเจ อาจริโย ปจฺฉาสมณํ อากงฺขติ, ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตฺวา กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ปารุปิตฺวา คณฺฑิกํ ปฏิมุญฺจิตฺวา โธวิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา อาจริยสฺส ปจฺฉาสมเณน โหตพฺพํ, นาติทูเร คนฺตพฺพํ, นาจฺจาสนฺเน คนฺตพฺพํ, ปตฺตปริยาปนฺนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ. น อาจริยสฺส ภณมานสฺส อนฺตรนฺตรา กถา โอปาเตตพฺพา, อาจริโย อาปตฺติสามนฺตา ภณมาโน นิวาเรตพฺโพ.

นิวตฺตนฺเตน ปจมตรं อาคนฺตฺวา อาสนं ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกं ปาทปีฐं ปาทกถลิกं อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺต-

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. อุปาหนำ [๒] สี.,เท.,มหา. อปฺปฏิฆสนฺเตน [๓] สี.,ฉ. โสทโก

จีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ทาตพฺพํ, นิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ. สเจ จีวรํ สินฺนํ โหติ, มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺพํ, น จ อุณฺเห จีวรํ นิทหิตพฺพํ, จีวรํ สหริตพฺพํ,[๑] จีวรํ สหรนฺเตน จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเทตฺวา จีวรํ สหริตพฺพํ "มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ, โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพํ.

สเจ ปิณฺฑปาโต โหติ, อาจริโย จ ภุญฺชิตุกาโม โหติ, อุทกํ ทตฺวา ปิณฺฑปาโต อุปนาเมตพฺโพ, อาจริโย ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, ภุตฺตาวิสฺส อุทกํ ทตฺวา ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน โธวิตฺวา โวทกํ กตฺวา มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺโพ, น จ อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. อาจริยมฺหิ วุฏฺฐิเต, อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกา ปฏิสาเมตพฺพา. สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อาจริโย นฺหายิตุกาโม โหติ, นฺหานํ ปฏิยาเทตพฺพํ. สเจ สีเตน อตฺโถ โหติ, สีตํ ปฏิยาเทตพฺพํ; สเจ อุณฺเหน อตฺโถ โหติ, อุณฺหํ ปฏิยาเทตพฺพํ.

---

[๑] สี.,เท. สงฺฆริตพฺพํ, เอวมุปริปิ.

สเจ อาจริโย ชนฺตาฆรํ ปวิสิตุกาโม โหติ, จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย อาจริยสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวา ชนฺตาฆรปีฐํ ทตฺวา จีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, จุณฺณํ ทาตพฺพํ, มตฺติกา ทาตพฺพา. สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, น เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช[๑] นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาเหตพฺพา,[๒] ชนฺตาฆเร อาจริยสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, ชนฺตาฆรา นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ.

อุทเกปิ อาจริยสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, นฺหาเตน ปฐมตรํ อุตฺตริตฺวา อตฺตโน คตฺตํ โวทกํ กตฺวา นิวาเสตฺวา อาจริยสฺส คตฺตโต อุทกํ ปมชฺชิตพฺพํ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, สงฺฆาฏิ ทาตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, อาจริโย ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ. สเจ อุทฺทิสาเปตุกาโม โหติ, อุทฺทิสาเปตพฺโพ; สเจ ปริปุจฺฉิตุกาโม โหติ, ปริปุจฺฉิตพฺโพ.

ยสฺมึ วิหาเร อาจริโย วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ, วิหารํ โสเธนฺเตน ปฐมํ ปตฺตจีวรํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺโจ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏ-

---

[๑] สี.,เท. อนุปขชฺช [๒] สี.,ฉ. ปฏิพาหิตพฺพา

ปิฏฺฐึ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, ปีฐึ นีจึ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐึ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพา, เขฬมลฺลโก นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภุมฺมตฺถรณํ ยถาปญฺญตฺตํ สลฺลกฺเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สเจ วิหาเร สนฺตานกํ โหติ, อุลฺโลกา ปรมฺ โอหารตพฺพํ. อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา ปมชฺชิตพฺพา; สเจ เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกึ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา; สเจ กาฬวณฺณกตา ภูมิ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกึ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา; สเจ อกตา โหติ ภูมิ, อุทเกน ปริปฺโผเสตฺวา สมฺมชฺชิตพฺพา “มา วิหาโร รเชน อูหญฺญีติ, สงฺการึ วิจินิตฺวา เอกมนฺตํ ฉฑฺเฑตพฺพํ.

ภุมฺมตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพา, มญฺโจ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจึ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐึ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺโพ, ปีฐึ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจึ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐึ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, เขฬมลฺลโก โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพํ.

ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ.

สเจ ปุรตฺถิมา สรชา วาตา[๑] วายนฺติ, ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ ปจฺฉิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปจฺฉิมา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ อุตฺตรา สรชา วาตา วายนฺติ, อุตฺตรา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ ทกฺขิณา สรชา วาตา วายนฺติ, ทกฺขิณา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ สีตกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา วิวริตพฺพา, รตฺตึ ถเกตพฺพา; สเจ อุณฺหกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา ถเกตพฺพา, รตฺตึ วิวริตพฺพา.

สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปํ โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ; สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ; สเจ อุปฏฺฐาน-สาลา อุกฺลาปา โหติ, อุปฏฺฐานสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ อคฺคิสาลา อุกฺลาปา โหติ, อคฺคิสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ วจฺจกุฏี อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ ปานียํ น โหติ, ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ; สเจ ปริโภชนียํ น โหติ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ; สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

สเจ อาจริยสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ, อนฺเตวาสิเกน วูปกาเสตพฺโพ, วูปกาสาเปตพฺโพ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา, สเจ อาจริยสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน วิโนเทตพฺพํ, วิโนทาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อาจริยสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน วิเวเจตพฺพํ, วิเวจาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อาจริโย ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยสฺส ปริวาสํ ทเทยฺยาติ. สเจ อาจริโย มูลาย ปฏิกสฺสนารโห โหติ, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยํ มูลาย ปฏิกสฺเสยฺยาติ. สเจ อาจริโย มานตฺตารโห โหติ, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยสฺส มานตฺตํ ทเทยฺยาติ. สเจ อาจริโย อพฺภานารโห โหติ, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยํ อพฺเภยฺยาติ. สเจ สงฺโฆ อาจริยสฺส กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยสฺส กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ. กตํ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข อาจริโย สมฺมาวตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

สเจ อาจริยสฺส จีวรํ โธวิตพฺพํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน โธวิตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข อาจริยสฺส

จีวรํ โธวิเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส จีวรํ กาตพฺพํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน กาตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อาจริยสฺส จีวรํ กริเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส รชนํ ปจิตพฺพํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน ปจิตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อาจริยสฺส รชนํ ปจิเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส จีวรํ รเชตพฺพํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน รเชตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อาจริยสฺส จีวรํ รชิเยถาติ จีวรํ รเชนฺเตน สาธุกํ สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกํ รเชตพฺพํ, น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพํ.

น อาจริยํ อนาปุจฺฉา เอกจฺจสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปตฺโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ; น เอกจฺจสฺส จีวรํ ทาตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส จีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ; น เอกจฺจสฺส ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปริกฺขาโร ปฏิคฺคเหตพฺโพ; น เอกจฺจสฺส เกสา เฉเทตพฺพา, น เอกจฺเจน เกสา เฉทาเปตพฺพา; น เอกจฺจสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, น เอกจฺเจน ปริกมฺมํ การาเปตพฺพํ; น เอกจฺจสฺส เวยฺยาวจฺโจ กาตพฺโพ, น เอกจฺเจน เวยฺยาวจฺโจ การาเปตพฺโพ; น เอกจฺจสฺส ปจฺฉาสมเณน โหตพฺพํ, น เอกจฺโจ ปจฺฉาสมโณ อาทาตพฺโพ; น เอกจฺจสฺส ปิณฺฑปาโต นีหริตพฺโพ; น เอกจฺเจน ปิณฺฑปาโต นีหราเปตพฺโพ; น อาจริยํ อนาปุจฺฉา คาโม ปวิสิตพฺโพ, น สุสานํ คนฺตพฺพํ, น ทิสา ปกฺกมิตพฺพา; สเจ อาจริโย คิลาโน โหติ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐาตพฺโพ, วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพนฺติ.

อาจริยวตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๑๙. อนฺเตวาสิกวตฺถกถา

[๗๙] อาจริเยน ภิกฺขเว อนฺเตวาสิกมฺหิ สมฺมาวตฺติตพฺพํ. ตตฺรายํ สมฺมาวตฺตนา.

อาจริเยน ภิกฺขเว อนฺเตวาสิโก สงฺคเหตพฺโพ อนุคฺคเหตพฺโพ อุทฺทเสน ปริปุจฺฉาย โอวาเทน อนุสาสนิยา. สเจ อาจริยสฺส ปตฺโต โหติ, อนฺเตวาสิกสฺส ปตฺโต น โหติ, อาจริเยน อนฺเตวาสิกสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส ปตฺโต อุปฺปชฺชิเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส จีวรํ โหติ, อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ น โหติ, อาจริเยน อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ ทาตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ อุปฺปชฺชิเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส ปริกฺขาโร โหติ, อนฺเตวาสิกสฺส ปริกฺขาโร น โหติ, อาจริเยน อนฺเตวาสิกสฺส ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ "กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส ปริกฺขาโร อุปฺปชฺชิเยถาติ.

สเจ อนฺเตวาสิโก คิลาโน โหติ, กาลสฺเสว อุฏฺฐาย ทนฺตกฏฺฐํ ทาตพฺพํ, มุโขทกํ ทาตพฺพํ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ. สเจ ยาคุ โหติ, ภาชนํ โธวิตฺวา ยาคุ อุปนาเมตพฺพา, ยาคุ ปีตสฺส อุทกํ ทตฺวา ภาชนํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ, อนฺเตวาสิกมฺหิ วุฏฺฐิเต, อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, สเจ โส เทโส อุกฺกลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อนฺเตวาสิโก คามํ ปวิสิตุกาโม โหติ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา, โธวิตฺวา ปตฺโต สอุทโก ทาตพฺโพ "เอตฺตาวตา

นิวตฺติสฺสตีติ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ทาตพฺพํ, นิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ. สเจ จีวรํ สินฺนํ โหติ, มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺพํ, น จ อุณฺเห จีวรํ นิทหิตพฺพํ, จีวรํ สหริตพฺพํ, จีวรํ สหรนฺเตน จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเหตฺวา จีวรํ สหริตพฺพํ “มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ, โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพํ.

สเจ ปิณฺฑปาโต โหติ, อนฺเตวาสิโก จ ภุญฺชิตุกาโม โหติ, อุทกํ ทตฺวา ปิณฺฑปาโต อุปนาเมตพฺโพ, อนฺเตวาสิโก ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, ภุตฺตาวิสฺส อุทกํ ทตฺวา ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน โธวิตฺวา โวทกํ กตฺวา มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺโพ, น จ อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, อนฺเตวาสิกมฺหิ วุฏฺฐิเต, อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมตพฺพํ. สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อนฺเตวาสิโก นฺหายิตุกาโม โหติ, นฺหานํ ปฏิยาเทตพฺพํ; สเจ สีเตน อตฺโถ โหติ, สีตํ ปฏิยาเทตพฺพํ; สเจ อุณฺเหน อตฺโถ โหติ, อุณฺหํ ปฏิยาเทตพฺพํ.

สเจ อนฺเตวาสิโก ชนฺตาฆรํ ปวิสิตุกาโม โหติ, จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, ชนฺตาฆรปีโฐ อาทาย คนฺตฺวา ชนฺตาฆรปีโฐ ทตฺวา จีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, จุณฺณํ ทาตพฺพํ, มตฺติกา ทาตพฺพา. สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, น จ[๑] เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาเหตพฺพา, ชนฺตาฆเร อนฺเตวาสิกสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, ชนฺตาฆรา นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆร-ปีโฐ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ.

อุทเกปิ อนฺเตวาสิกสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, นฺหาเตน ปฐมตรํ อุตฺตริตฺวา อตฺตโน คตฺตํ โวทกํ กตฺวา นิวาเสตฺวา อนฺเตวาสิกสฺส คตฺตโต อุทกํ ปมชฺชิตพฺพํ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, สงฺฆาฏิ ทาตพฺพา, ชนฺตาฆรปีโฐ อาทาย ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีโฐ ปาทกถลิกา อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, อนฺเตวาสิโก ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ.

ยสฺมึ วิหาเร อนฺเตวาสิโก วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ. วิหารํ โสเธนฺเตน ปฐมํ ปตฺต-จีวรํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺโจ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ

---

[๑] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, ปีฐํ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพา, เขฬมลฺลโก นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภุมฺมตฺถรณํ ยถาปญฺญตฺตํ สลฺลกฺเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สเจ วิหาเร สนฺตานกา โหติ,[๑] อุลฺโลกา ปฐมํ โอหาเรตพฺพํ, อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา ปมชฺชิตพฺพา; สเจ เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา; สเจ กาฬวณฺณกตา ภูมิ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา; สเจ อกตา โหติ ภูมิ, อุทเกน ปริปฺโผเสตฺวา สมฺมชฺชิตพฺพา “มา วิหาโร รเชน อูหญฺญีติ, สงฺการํ วิจินิตฺวา เอกมนฺตํ ฉฑฺเฑตพฺพํ.

ภุมฺมตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพา, มญฺโจ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏ-ปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺโพ, ปีฐํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, เขฬมลฺลโก

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพํ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ.

สเจ ปุรตฺถิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ ปจฺฉิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปจฺฉิมา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ อุตฺตรา สรชา วาตา วายนฺติ, อุตฺตรา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ ทกฺขิณา สรชา วาตา วายนฺติ, ทกฺขิณา วาตปานา ถเกตพฺพา; สเจ สีตกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา วิวริตพฺพา, รตฺตึ ถเกตพฺพา; สเจ อุณฺหกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา ถเกตพฺพา, รตฺตึ วิวริตพฺพา.

สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปี โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ; สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ; สเจ อุปฏฺฐาน-สาลา อุกฺลาปา โหติ, อุปฏฺฐานสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ อคฺคิสาลา อุกฺลาปา โหติ, อคฺคิสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ วจฺจกุฏี อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา; สเจ ปานียํ น โหติ, ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ; สเจ ปริโภชนียํ น โหติ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ; สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

สเจ อนฺเตวาสิกสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ, อาจริเยน วูปกาเสตพฺพา, วูปกาสาเปตพฺพา, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา, สเจ อนฺเตวาสิกสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อาจริเยน วิโนเทตพฺพํ, วิโนทาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อาจริเยน วิเวเจตพฺพํ, วิเวจาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อนฺเตวาสิโก ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกสฺส ปริวาสํ ทเทยฺยาติ. สเจ อนฺเตวาสิโก มูลาย ปฏิกสฺสนารโห โหติ, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกํ มูลาย ปฏิกสฺเสยฺยาติ. สเจ อนฺเตวาสิโก มานตฺตารโห โหติ, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกสฺส มานตฺตํ ทเทยฺยาติ. สเจ อนฺเตวาสิโก อพฺภานารโห โหติ, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกํ อพฺเภยฺยาติ. สเจ สงฺโฆ อนฺเตวาสิกสฺส กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุโข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกสฺส กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ. กตํ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิโก สมฺมาวตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

สเจ อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ โธวิตพฺพํ โหติ, อาจริเยน อาจิกฺขิตพฺพํ “เอวํ โธเวยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ “กินฺติ

นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ โธวิเยถาติ. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ กาตพฺพํ โหติ, อาจริเยน อาจิกฺขิตพฺพํ “เอวํ กเรยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ กริเยถาติ. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส รชนํ ปจิตพฺพํ โหติ, อาจริเยน อาจิกฺขิตพฺพํ “เอวํ ปเจยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส รชนํ ปจิเยถาติ. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ รเชตพฺพํ โหติ, อาจริเยน อาจิกฺขิตพฺพํ “เอวํ รเชยฺยาสีติ. อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ “กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ รชิเยถาติ. จีวรํ รเชนฺเตน สาธุกํ สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกํ รเชตพฺพํ, น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพํ. สเจ อนฺเตวาสิโก คิลาโน โหติ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐาตพฺโพ, วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพนฺติ.

อนฺเตวาสิกวตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ฉฏฺโฐ ภาณวาโร.

๒๐. ปณามนาขมาปนากถา

[๘๐] เตน โข ปน สมเยน อนฺเตวาสิกา อาจริเยสุ น สมฺมาวตฺตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “น ภิกฺขเว อนฺเตวาสิเกน อาจริยมฺหิ น สมฺมาวตฺติตพฺพํ. โย น สมฺมาวตฺเตยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ. เนว สมฺมาวตฺตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อสมฺมาวตฺตนฺตํ ปณาเมตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปณาเมตพฺโพ. ‘ปณาเมมิ ตนฺติ วา ‘มายิธ ปฏิกฺกมีติ วา, ‘นีหร เต ปตฺตจีวรนฺติ วา ‘นาหํ ตยา อุปฏฺฐาตพฺโพติ วา กาเยน วิญฺญาเปติ, วาจาย วิญฺญาเปติ, กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ,

ปณามิโต โหติ อนฺเตวาสิโก. น กาเยน วิญฺญาเปติ, น วาจาย วิญฺญาเปติ, น กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, น ปณามิโต โหติ อนฺเตวาสิโกติ.

เตน โข ปน สมเยน อนฺเตวาสิกา ปณามิตา น ขมาเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ขมาเปตุนฺติ. เนว ขมาเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ปณามิเตน น ขมาเปตพฺโพ, โย น ขมาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อาจริยา ขมาปิยมานา น ขมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ขมิตุนฺติ. เนว ขมนฺติ. อนฺเตวาสิกา ปกฺกมนฺติปิ วิพฺภมนฺติปิ ติตฺถิเยสุปิ สงฺกมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ขมาปิยมาเนน น ขมิตพฺพํ, โย น ขเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อาจริยา สมฺมาวตฺตนฺตํ ปณาเมนฺติ, อสมฺมาวตฺตนฺตํ น ปณาเมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว สมฺมาวตฺตนฺโต ปณาเมตพฺโพ, โย ปณาเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น จ ภิกฺขเว อสมฺมาวตฺตนฺโต น ปณาเมตพฺโพ, โย น ปณาเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๘๑] “ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต อนฺเตวาสิโก ปณาเมตพฺโพ. อาจริยมฺหิ นาธิมตฺตํ เปมํ โหติ, นาธิมตฺโต ปสาโท โหติ, นาธิมตฺตา หิรี โหติ, นาธิมตฺโต คารโว โหติ, นาธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต อนฺเตวาสิโก ปณาเมตพฺโพ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต อนฺเตวาสิโก น ปณาเมตพฺโพ. อาจริยมฺหิ อธิมตฺตํ เปมํ โหติ, อธิมตฺโต ปสาโท

โหติ, อธิมตฺตา หิรี โหติ, อธิมตฺโต คารโว โหติ, อธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต อนฺเตวาสิโก น ปณาเมตพฺโพ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต อนฺเตวาสิโก อลํ ปณาเมตุํ. อาจริยมฺหิ นาธิมตฺตํ เปมํ โหติ, นาธิมตฺโต ปสาโท โหติ, นาธิมตฺตา หิรี โหติ, นาธิมตฺโต คารโว โหติ, นาธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต อนฺเตวาสิโก อลํ ปณาเมตุํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต อนฺเตวาสิโก นาลํ ปณาเมตุํ. อาจริยมฺหิ อธิมตฺตํ เปมํ โหติ, อธิมตฺโต ปสาโท โหติ, อธิมตฺตา หิรี โหติ, อธิมตฺโต คารโว โหติ, อธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต อนฺเตวาสิโก นาลํ ปณาเมตุํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ อนฺเตวาสิกํ อปฺปณาเมนฺโต อาจริโย สาติสาโร โหติ, ปณาเมนฺโต อนติสาโร โหติ. อาจริยมฺหิ นาธิมตฺตํ เปมํ โหติ, นาธิมตฺโต ปสาโท โหติ, นาธิมตฺตา หิรี โหติ, นาธิมตฺโต คารโว โหติ, นาธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ อนฺเตวาสิกํ อปฺปณาเมนฺโต อาจริโย สาติสาโร โหติ, ปณาเมนฺโต อนติสาโร โหติ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ อนฺเตวาสิกํ ปณาเมนฺโต อาจริโย สาติสาโร โหติ, อปฺปณาเมนฺโต อนติสาโร โหติ. อาจริยมฺหิ อธิมตฺตํ เปมํ โหติ, อธิมตฺโต ปสาโท โหติ, อธิมตฺตา หิรี โหติ,

อธิมตฺโต คารโว โหติ, อธิมตฺตา ภาวนา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ อนฺเตวาสิกํ ปณาเมนฺโต อาจริโย สาติสาโร โหติ, อปฺปณาเมนฺโต อนติสาโร โหตีติ.

๒๑. พาลอพฺยตฺตวตฺตวตฺถุ

[๘๒] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู "ทสวสฺสมฺห ทสวสฺสมฺหาติ พาลา อพฺยตฺตา นิสฺสยํ เทนฺติ. ทิสฺสนฺติ อาจริยา พาลา, อนฺเตวาสิกา ปณฺฑิตา. ทิสฺสนฺติ อาจริยา อพฺยตฺตา, อนฺเตวาสิกา พฺยตฺตา. ทิสฺสนฺติ อาจริยา อปฺปสฺสุตา, อนฺเตวาสิกา พหุสฺสุตา. ทิสฺสนฺติ อาจริยา ทุปฺปญฺญา, อนฺเตวาสิกา ปญฺญวนฺโต. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ภิกฺขู 'ทสวสฺสมฺห ทสวสฺสมฺหาติ พาลา อพฺยตฺตา นิสฺสยํ ทสฺสนฺติ. ทิสฺสนฺติ อาจริยา พาลา, อนฺเตวาสิกา ปณฺฑิตา. ทิสฺสนฺติ อาจริยา อพฺยตฺตา, อนฺเตวาสิกา พฺยตฺตา. ทิสฺสนฺติ อาจริยา อปฺปสฺสุตา, อนฺเตวาสิกา พหุสฺสุตา. ทิสฺสนฺติ อาจริยา ทุปฺปญฺญา, อนฺเตวาสิกา ปญฺญวนฺโตติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ภิกฺขู 'ทสวสฺสมฺห ทสวสฺสมฺหาติ พาลา อพฺยตฺตา นิสฺสยํ เทนฺติ. ทิสฺสนฺติ อาจริยา พาลา ฯเปฯ อนฺเตวาสิกา ปญฺญวนฺโตติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว พาเลน อพฺยตฺเตน นิสฺสโย ทาตพฺโพ, โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน ทสวสฺเสน วา อติเรกทสวสฺเสน วา นิสฺสยํ ทาตุนฺติ.

๒๒. นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิกถา

[๘๓] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อาจริยุปชฺฌาเยสุ ปกฺกนฺเตสุปิ วิพฺภนฺเตสุปิ กาลกเตสุปิ ปกฺขสงฺกนฺเตสุปิ นิสฺสย-ปฏิปฺปสฺสทฺธิโย น ชานนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

"ปญฺจิมา ภิกฺขเว นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิโย อุปชฺฌายมฺหา. อุปชฺฌาโย ปกฺกนฺโต วา โหติ, วิพฺภนฺโต วา, กาลกโต วา, ปกฺขสงฺกนฺโต วา, อาณตฺติเยว ปญฺจมี. อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิโย อุปชฺฌายมฺหา.

ฉยิมา ภิกฺขเว นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิโย อาจริยมฺหา. อาจริโย ปกฺกนฺโต วา โหติ, วิพฺภนฺโต วา, กาลกโต วา, ปกฺขสงฺกนฺโต วา, อาณตฺติเยว ปญฺจมี, อุปชฺฌาเยน วา สโมธานคโต[๑] โหติ. อิมา โข ภิกฺขเว ฉ นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิโย อาจริยมฺหา.

๒๓. อุปสมฺปาเทตพฺพปญฺจกํ

[๘๔] ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุป-สมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. น อเสเขน[๒] สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน สมาธิกฺ-ขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว

---

[๑] อิ. สโมธานํ คโต [๒] สี.,ฉ. อเสกฺเขน, เอวมุปริปิ.

ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๒)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อตฺตนา น อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข สีลกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา น อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข สมาธิกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา น อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข ปญฺญากฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา น อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข วิมุตฺติกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา น อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธ สมาทเปตา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๓)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อตฺตนา อเสเขน

สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข สีลกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข สมาธิกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข ปญฺญากฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข วิมุตฺติกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธ สมาทเปตา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๔)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี[๑] โหติ, กุสีโต โหติ, มุฏฺฐสฺสติ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๕)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปี[๒] โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, อุปฏฺฐิตสฺสติ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๖)

---

[๑] สฺยา.,อิ. อโนตฺตาปี [๒] สฺยา.,อิ. โอตฺตาปี

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, อติทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิวิปนฺโน โหติ, อปฺปสฺสุโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๗)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. น อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, น อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, น อติทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิวิปนฺโน โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๘)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. น ปฏิพโล โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหาริึ วา คิลานํ อุปฏฺฐาตุ วา อุปฏฺฐาเปตุ วา, อนภิรตึ[๑] วูปกาเสตุ วา วูปกาสาเปตุ วา, อุปฺปนฺนํ กุกฺกุจฺจํ ธมฺมโต วิโนเทตุ วา[๒] วิโนทาเปตุ วา, อาปตฺตึ น ชานาติ, อาปตฺติยา วุฏฺฐานํ น ชานาติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๙)

---

[๑] สี. อนภิรตึ, ฉ.,เท.,อิ. อุปฺปนฺนํ อนภิรตึ [๒] สี.,ฉ. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. ปฏิพโล โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหาริึ วา คิลานํ อุปฏฺฐาตุ์ วา อุปฏฺฐาเปตุ์ วา, อนภิรตึ วูปกาเสตุ์ วา วูปกาสาเปตุ์ วา, อุปฺปนฺนํ กุกฺกุจฺจ์ ธมฺมโต วิโนเทตุ์ วา วิโนทาเปตุ์ วา, อาปตฺตึ ชานาติ, อาปตฺติยา วุฏฺฐานํ ชานาติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพ์, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๐)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพ์, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. น ปฏิพโล โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหาริึ วา อภิสมาจาริกาย สิกฺขาย สิกฺขาเปตุ์, อาทิพฺรหฺมจริยกาย สิกฺขาย วิเนตุ์, อภิธมฺเม วิเนตุ์, อภิวินเย วิเนตุ์, อุปฺปนฺนํ ทิฏฺฐิคตํ ธมฺมโต วิเวเจตุ์. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพ์, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปพฺโพ. (๑๑)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพ์, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. ปฏิพโล โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหาริึ วา อภิสมาจาริกาย สิกฺขาย สิกฺขาเปตุ์, อาทิพฺรหฺมจริยกาย สิกฺขาย วิเนตุ์, อภิธมฺเม วิเนตุ์, อภิวินเย วิเนตุ์, อุปฺปนฺนํ ทิฏฺฐิคตํ ธมฺมโต วิเวเจตุ์. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพ์, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๒)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อาปตฺตึ น ชานาติ, อนาปตฺตึ น ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน น สฺวาคตานิ โหนฺติ น สุวิภตฺตานิ น สุปฺปวตฺตีนิ น สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส[๑] อนุพฺยญฺชนโส. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๓)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๔)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อาปตฺตึ น ชานาติ, อนาปตฺตึ น ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, อูนทสวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๕)

---

[๑] อิ. สุตฺตโต, เอวมุปริปิ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ทสวสฺโส วา โหติ อติเรกทสวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพติ. (๑๖)

อุปสมฺปาเทตพฺพปญฺจกโสพฺภสวาโร นิฏฺฐิโต.

๒๔. อุปสมฺปาเทตพฺพฉกฺกํ

[๘๕] "ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. น อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อูนทสวสฺโส[๑] โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ,

---

[๑] โป. โอนทสวสฺโส, เอวมุปริปิ.

อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติกฺ-ขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ทสวสฺโส วา โหติ อติเรกทสวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๒)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุป-สมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อตฺตนา น อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข สีลกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา น อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข สมาธิกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา น อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข ปญฺญากฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา น อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข วิมุตฺติกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา น อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น ปรํ อเสเข วิมุตฺติ-ญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมาทเปตา; อูนทสวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๓)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อตฺตนา อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข สีลกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข สมาธิกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข ปญฺญากฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา

อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข วิมุตฺติกฺขนฺเธ สมาทเปตา; อตฺตนา อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปรํ อเสเข วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธ สมาทเปตา; ทสวสฺโส วา โหติ อติเรกทสวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๔)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี โหติ, กุสีโต โหติ, มุฏฺฐสฺสติ โหติ, อูนทสวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๕)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนคาเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, อุปฏฺฐิตสฺสติ โหติ, ทสวสฺโส วา โหติ อติเรกทสวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๖)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, อติทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิวิปนฺโน โหติ, อปฺปสฺสุโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ,

อูนทสวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๗)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. น อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, น อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, น อติทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิวิปนฺโน โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, ปญฺญวา โหติ, ทสวสฺโส วา โหติ อติเรกทสวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๘)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. น ปฏิพโล โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหาริึ วา คิลานํ อุปฏฺฐาตุ วา อุปฏฺฐาเปตุ วา, อนภิรตึ วูปกาเสตุ วา วูปกาสาเปตุ วา, อุปฺปนฺนํ กุกฺกุจฺจํ ธมฺมโต วิโนเทตุ วา วิโนทาเปตุ[๑] วา, อาปตฺตึ น ชานาติ, อาปตฺติยา วุฏฺฐานํ น ชานาติ, อูนทสวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๙)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. ปฏิพโล โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหาริึ วา คิลานํ อุปฏฺฐาตุ วา อุปฏฺฐาเปตุ วา,

---

[๑] สี.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

อนภิรตึ วูปกาเสตุํ วา วูปกาสาเปตุํ วา, อุปฺปนฺนํ กุกฺกุจฺจํ ธมฺมโต วิโนเทตุํ วา วิโนทาเปตุํ วา, อาปตฺตึ ชานาติ, อาปตฺติยา วุฏฺฐานํ ชานาติ, ทสวสฺโส วา โหติ อติเรกทสวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๐)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. น ปฏิพโล โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหาริึ วา อภิสมาจาริกาย สิกฺขาย สิกฺขาเปตุํ, อาทิพฺรหฺมจริยกาย สิกฺขาย วิเนตุํ, อภิธมฺเม วิเนตุํ, อวินเย วิเนตุํ, อุปฺปนฺนํ ทิฏฺฐิคตํ ธมฺมโต วิเวเจตุํ, อูนทสวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๑)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. ปฏิพโล โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหาริึ วา อภิสมาจาริกาย สิกฺขาย สิกฺขาเปตุํ, อาทิพฺรหฺมจริยกาย สิกฺขาย วิเนตุํ, อภิธมฺเม วิเนตุํ, อภิวินเย วิเนตุํ, อุปฺปนฺนํ ทิฏฺฐิคตํ ธมฺมโต วิเวเจตุํ, ทสวสฺโส วา โหติ อติเรกทสวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๒)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ.

อาปตฺตึ น ชานาติ, อนาปตฺตึ น ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน น สฺวาคตานิ โหนฺติ น สุวิภตฺตานิ น สุปฺปวตฺตีนิ น สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส, อูนทสวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. (๑๓)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส, ทสวสฺโส วา โหติ อติเรกทสวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ, นิสฺสโย ทาตพฺโพ, สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพติ. (๑๔)

อุปสมฺปาเทตพฺพฉกฺกจุทฺทสวาโร นิฏฺฐิโต.

๒๕. อญฺญติตฺถิยปุพฺพกถา

[๘๖] เตน โข ปน สมเยน โย โส อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อุปชฺฌาเยน สหธมฺมิกํ วุจฺจมาโน อุปชฺฌายสฺส วาทํ อาโรเปตฺวา ตเมว ติตฺถายตนํ สงฺกมิ. โส ปุน ปจฺจาคนฺตฺวา ภิกฺขู อุปสมฺปทํ ยาจิ. [ ][1] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "โย โส ภิกฺขเว

[1] สี.,ฉ. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขูติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อุปชฺฌาเยน สหธมฺมิกํ วุจฺจมาโน อุปชฺฌายสฺส วาทํ อาโรเปตฺวา ตุเยว ติตฺถายตนํ สงฺกนฺโต, โส อาคโต น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, โย โส ภิกฺขเว อญฺโญปิ อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อากงฺขติ ปพฺพชฺชํ, อากงฺขติ อุปสมฺปทำ, ตสฺส จตฺตาโร มาเส ปริวาโส ทาตพฺโพ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺโพ ปจมำ เกสมสฺสุ โอหาราเปตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาทาเปตฺวา เอกำสำ อุตฺตราสงฺคำ การาเปตฺวา ภิกฺขูนำ ปาเท วนฺทาเปตฺวา อุกฺกุฏิกำ นิสีทาเปตฺวา อญฺชลึ ปคฺคณฺหาเปตฺวา 'เอวำ วเทหีติ วตฺตพฺโพ 'พุทฺธำ สรณำ คจฺฉามิ, ธมฺมำ สรณำ คจฺฉามิ, สงฺฆำ สรณำ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ พุทฺธำ สรณำ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ ธมฺมำ สรณำ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ สงฺฆำ สรณำ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ พุทฺธำ สรณำ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ ธมฺมำ สรณำ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ สงฺฆำ สรณำ คจฺฉามีติ.

เตน [ ][1] ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺเพน สงฺฆำ อุปสงฺกมิตฺวา เอกำสำ อุตฺตราสงฺคำ กริตฺวา ภิกฺขูนำ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกำ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหำ ภนฺเต อิตฺถนฺนาโม อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อากงฺขามิ อุปสมฺปทำ, โสหำ ภนฺเต 'สงฺฆำ จตฺตาโร มาเส ปริวาสำ ยาจามีติ. ทุติยมฺปิ ยาจิตพฺโพ. ตติยมฺปิ ยาจิตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ อิตฺถนฺนาโม อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อากงฺขติ อุปสมฺปทำ, โส สงฺฆำ จตฺตาโร มาเส

---

[1] อิ. เอตฺถนฺตเร โขสทฺโท ทิสฺสติ.

ปริวาสํ ยาจติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส อญฺญติตฺถิยปุพฺพสฺส จตฺตาโร มาเส ปริวาสํ ทเทยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อากงฺขติ อุปสมฺปทํ. โส สงฺฆํ จตฺตาโร มาเส ปริวาสํ ยาจติ. สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส อญฺญติตฺถิยปุพฺพสฺส จตฺตาโร มาเส ปริวาสํ เทติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อญฺญติตฺถิย-ปุพฺพสฺส จตฺตาโร มาเส ปริวาสสฺส ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทินฺโน สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส อญฺญติตฺถิยปุพฺพสฺส จตฺตาโร มาเส ปริวาโส. ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

[๘๗] เอวํ โข ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาราธโก โหติ, เอวํ อนาราธโก. กถญฺจ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อนาราธโก โหติ. อิธ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อติกาเลน คามํ ปวิสติ, อติทิวา ปฏิกฺกมติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อนาราธโก โหติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ เวสิยาโคจโร วา โหติ, วิธวาโคจโร วา โหติ, ถุลฺลกุมาริกโคจโร[๑] วา โหติ, ปณฺฑกโคจโร วา โหติ, ภิกฺขุนีโคจโร วา โหติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อนาราธโก โหติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ, ยานิ ตานิ สพฺรหฺมจารีนํ อุจฺจาวจานิ กิจฺกรณียานิ,[๒] ตตฺถ น ทกฺโข โหติ น อนลโส น

---

[๑] สี.,เท. ถุลฺลกุมาริกาโคจโร [๒] สี.,ฉ.,อิ. กรณียานิ, เอวมุปริปิ.

ตตฺรุปายาย วีมํสาย สมนฺนาคโต น อลํ กาตุ๎ น อลํ สวิชาตุ๎. เอวํ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อนาราธโก โหติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ น ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อุทฺเทเส ปริปุจฺฉาย อธิสีเล อธิจิตฺเต อธิปญฺญาย. เอวมฺปิ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อนาราธโก โหติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ ยสฺส ติตฺถายตนา สงฺกนฺโต โหติ, ตสฺส สตฺถุโน ตสฺส ทิฏฺฐิยา ตสฺส ขนฺติยา ตสฺส รุจิยา ตสฺส อาทายสฺส อวณฺเณ ภญฺญมาเน กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อนภิรทฺโธ, พุทฺธสฺส วา ธมฺมสฺส วา สงฺฆสฺส วา อวณฺเณ ภญฺญมาเน อตฺตมโน โหติ อุทคฺโค อภิรทฺโธ; ยสฺส วา ปน ติตฺถายตนา สงฺกนฺโต โหติ, ตสฺส สตฺถุโน ตสฺส ทิฏฺฐิยา ตสฺส ขนฺติยา ตสฺส รุจิยา ตสฺส อาทายสฺส วณฺเณ ภญฺญมาเน อตฺตมโน โหติ อุทคฺโค อภิรทฺโธ, พุทฺธสฺส วา ธมฺมสฺส วา สงฺฆสฺส วา วณฺเณ ภญฺญมาเน กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อนภิรทฺโธ, อิทํ ภิกฺขเว สงฺฆาตนิกํ อญฺญติตฺถิย-ปุพฺพสฺส อนาราธนียสฺมึ. เอวํ โข ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อนาราธโก โหติ. เอวํ อนาราธโก โข ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาคโต น อุปสมฺปาเทตพฺโพ.

กถญฺจ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาราธโก โหติ. อิธ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ นาติกาเลน คามํ ปวิสติ, นาติทิวา ปฏิกฺกมติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาราธโก โหติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ น เวสิยาโคจโร โหติ, น วิธวาโคจโร โหติ, น ถุลฺลกุมาริกโคจโร โหติ, น ปณฺฑกโคจโร

โหติ, น ภิกฺขุนีโคจโร โหติ. เอวัมปิ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาราธโก โหติ.

ปุน จปรัง ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ, ยานิ ตานิ สพฺรหฺมจารีนัง อุจฺจาวจานิ กิจฺกรณียานิ, ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส ตตฺรุปายาย วีมังสาย สมนฺนาคโต อลัง กาตุง อลัง สังวิธาตุง. เอวัมปิ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาราธโก โหติ.

ปุน จปรัง ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อุทฺเทเส ปริปุจฺฉาย อธิสีเล อธิจิตฺเต อธิปญฺญาย. เอวัมปิ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาราธโก โหติ.

ปุน จปรัง ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ, ยสฺส ติตฺถายตนา สงฺกนฺโต โหติ, ตสฺส สตฺถุโน ตสฺส ทิฏฺฐิยา ตสฺส ขนฺติยา ตสฺส รุจิยา ตสฺส อาทายสฺส อวณฺเณ ภญฺญมาเน อตฺตมโน โหติ อุทคฺโค อภิรทฺโธ, พุทฺธสฺส วา ธมฺมสฺส วา สงฺฆสฺส วา อวณฺเณ ภญฺญมาเน กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อนภิรทฺโธ; ยสฺส วา ปน ติตฺถายตนา สงฺกนฺโต โหติ, ตสฺส สตฺถุโน ตสฺส ทิฏฺฐิยา ตสฺส ขนฺติยา ตสฺส รุจิยา ตสฺส อาทายสฺส วณฺเณ ภญฺญมาเน กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อนภิรทฺโธ, พุทฺธสฺส วา ธมฺมสฺส วา สงฺฆสฺส วา วณฺเณ ภญฺญมาเน อตฺตมโน โหติ อุทคฺโค อภิรทฺโธ. อิทัง ภิกฺขเว สงฺฆาตนิกัง อญฺญติตฺถิยปุพฺพสฺส อาราธนียสฺมึ. เอวัง โข ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาราธโก โหติ. เอวัง อาราธโก โข ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาคโต อุปสมฺปาเทตพฺโพ.

สเจ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ นคฺโค อาคจฺฉติ, อุปชฺฌาย-มูลกํ จีวรํ ปริเยสิตพฺพํ. สเจ อจฺฉินฺนเกโส อาคจฺฉติ, สงฺโฆ อปโลเกตพฺโพ ภณฺฑุกมฺมาย. เย เต ภิกฺขเว อคฺคิกา ชฏิลกา, เต อาคตา อุปสมฺปาเทตพฺพา, น เตสํ ปริวาโส ทาตพฺโพ. ตํ กิสฺส เหตุ กมฺมวาทิโน เอเต ภิกฺขเว กิริยวาทิโน. สเจ ภิกฺขเว ชาติยา สากิโย อญฺญติตฺถิยปุพฺพโก[๑] อาคจฺฉติ, โส อาคโต อุปสมฺปาเทตพฺโพ, น ตสฺส ปริวาโส ทาตพฺโพ. อิมาหํ ภิกฺขเว ญาตีนํ อาเวณิกํ ปริหารํ ทมฺมีติ.

อญฺญติตฺถิยปุพฺพกถา นิฏฺฐิตา.

สตฺตโม ภาณวาโร.

๒๖. ปญฺจาพาธวตฺถุ

[๘๘] เตน โข ปน สมเยน มคเธสุ ปญฺจ อาพาธา อุสฺสนฺนา โหนฺติ กุฏฺฐํ คณฺโฑ กิลาโส โสโส อปมาโร. มนุสฺสา ปญฺจหิ อาพาเธหิ ผุฏฺฐา ชีวกํ โกมารภจฺจํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทนฺติ[๒] "สาธุ โน อาจริย ติกิจฺฉาหีติ. "อหํ ขฺวยฺยา[๓] พหุกิจฺโจ พหุกรณีโย, ราชา จ เม มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร อุปฏฺฐาตพฺโพ อิตฺถาคารญฺจ พุทฺธปฺปมุโข จ สงฺโฆ,[๔] นาหํ สกฺโกมิ ติกิจฺฉิตุนฺติ. "สพฺพํ สาปเตยฺยญฺจ เต อาจริย โหตุ, มยญฺจ เต ทาสา, สาธุ โน

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วทนฺติ
[๓] สี. อหํ ขฺวยฺโย, เอวมุปริปิ, ฉ.,อิ. อหํ โขยฺโย, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,เท.,อิ. ภิกฺขุสงฺโฆ, ฉ.,มหา. ภิกฺขุสโฆ, เอวมุปริปิ.

อาจริย ติกิจฺฉาหีติ. "อหํ ขฺวยฺยา พหุกิจฺโจ พหุกรณีโย, ราชา จ เม มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร อุปฏฺฐาตพฺโพ อิตฺถาคารญฺจ พุทฺธปฺปมุโข จ สงฺโฆ, นาหํ สกฺโกมิ ติกิจฺฉิตุนฺติ. อถโข เตสํ มนุสฺสานํ เอตทโหสิ "อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา สุขสีลา สุขสมาจารา สุโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา นีวาเตสุ[๑] สยเนสุ สยนฺติ, ยนฺนูน มยํ สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพเชยฺยาม, ตตฺถ ภิกฺขู เจว อุปฏฺฐหิสฺสนฺติ, ชีวโก จ โกมารภจฺโจ ติกิจฺฉิสฺสตีติ. อถโข เต มนุสฺสา ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจึสุ. เต ภิกฺขู ปพฺพาเชสุ อุปสมฺปาเทสุ. เต ภิกฺขู เจว อุปฏฺฐหึสุ, ชีวโก จ โกมารภจฺโจ ติกิจฺฉิ. เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู พหู คิลาเน ภิกฺขู อุปฏฺฐหนฺตา ยาจนพหุลา วิญฺญตฺติพหุลา วิหรนฺติ "คิลานภตฺตํ เทถ, คิลานุปฏฺฐากภตฺตํ เทถ, คิลานเภสชฺชํ เทถาติ. ชีวโกปิ โกมารภจฺโจ พหู คิลาเน ภิกฺขู ติกิจฺฉนฺโต อญฺญตรํ ราชกิจฺจํ ปริหาเปสิ.

[๘๙] อญฺญตโรปิ ปุริโส ปญฺจหิ อาพาเธหิ ผุฏฺโฐ ชีวกํ โกมารภจฺจํ อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ "สาธุ มํ อาจริย ติกิจฺฉาหีติ. "อหํ ขฺวยฺย พหุกิจฺโจ พหุกรณีโย, ราชา จ เม มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร อุปฏฺฐาตพฺโพ อิตฺถาคารญฺจ พุทฺธปฺปมุโข จ สงฺโฆ, นาหํ สกฺโกมิ ติกิจฺฉิตุนฺติ. "สพฺพํ สาปเตยฺยญฺจ เต อาจริย โหตุ, อหญฺจ เต ทาโส, สาธุ มํ อาจริย ติกิจฺฉาหีติ. "อหํ ขฺวยฺย พหุกิจฺโจ พหุกรณีโย, ราชา จ เม มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร อุปฏฺฐาตพฺโพ อิตฺถาคารญฺจ พุทฺธปฺปมุโข จ สงฺโฆ, นาหํ สกฺโกมิ

---

[๑] สี.,เท. นิวาเตสุ

ติกิจฺฉิตุนฺติ. อถโข ตสฺส ปุริสสฺส เอตทโหสิ "อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา สุขสีลา สุขสมาจารา สุโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา นีวาเตสุ สยเนสุ สยนฺติ, ยนฺนูนาหํ สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพเชยฺยํ, ตตฺถ ภิกฺขู เจว อุปฏฺฐหิสฺสนฺติ, ชีวโก จ โกมารภจฺโจ ติกิจฺฉิสฺสติ, โสหํ[๑] อโรโค วิพฺภมิสฺสามีติ. อถ โข โส ปุริโส ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ตํ ภิกฺขู ปพฺพาเชสุํ อุปสมฺปาเทสุํ, ตํ ภิกฺขู เจว อุปฏฺฐหึสุ, ชีวโก จ โกมารภจฺโจ ติกิจฺฉิ. โส อโรโค วิพฺภมิ. อทฺทสา โข ชีวโก โกมารภจฺโจ ตํ ปุริสํ วิพฺภนฺตํ; ทิสฺวาน ตํ ปุริสํ เอตทโวจ "นนุ ตฺวํ อยฺย ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต อโหสีติ. "เอวํ อาจริยาติ. "กิสฺส ปน ตฺวํ อยฺย เอวรูปํ อกาสีติ อถ โข โส ปุริโส ชีวกสฺส โกมารภจฺจสฺส เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ชีวโก โกมารภจฺโจ อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถํ หิ นาม ภทนฺตา ปญฺจหิ อาพาเธหิ ผุฏฺฐํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. อถโข ชีวโก โกมารภจฺโจ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ชีวโก โกมารภจฺโจ ภควนฺตํ เอตทโวจ "สาธุ ภนฺเต อยฺยา ปญฺจหิ อาพาเธหิ ผุฏฺฐํ น ปพฺพาเชยฺยุนฺติ. อถโข ภควา ชีวกํ โกมารภจฺจํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข ชีวโก โกมารภจฺโจ ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ

---

[๑] ฉ. โสมฺหิ

ธมฺมึ กถำ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว ปญฺจหิ อาพาเธหิ ผุฏฺโฐ ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๒๙. ราชภฏวตฺถุ

[๙๐] เตน โข ปน สมเยน รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส ปจฺจนฺโต กุปิโต โหติ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร เสนานายเก มหามตฺเต อาณาเปสิ "คจฺฉถ ภเณ ปจฺจนฺตำ อุจฺจินถาติ. "เอวำ เทวาติ โข เสนานายกา มหามตฺตา รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส ปจฺจสฺโสสุำ. อถโข อภิญฺญาตานำ อภิญฺญาตานำ โยธานำ เอตทโหสิ "มยำ โข ยุทฺธาภินนฺทิโน คจฺฉนฺตา ปาปญฺจ กมฺมำ[๑] กโรม พหุญฺจ อปุญฺญำ ปสวาม, เกน นุ โข มยำ อุปาเยน ปาปา จ วิรเมยฺยาม, กลฺยาณญฺจ กเรยฺยามาติ. อถโข เตสำ โยธานำ เอตทโหสิ "อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา ธมฺมจาริโน สมจาริโน พฺรหฺมจาริโน สจฺจวาทิโน สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา, สเจ โข มยำ สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพเชยฺยาม; เอวำ มยำ ปาปา จ วิรเมยฺยาม, กลฺยาณญฺจ กเรยฺยามาติ. อถโข เต โยธา ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชำ ยาจึสุ. เต ภิกฺขู ปพฺพาเชสุำ อุปสมฺปาเทสุำ. เสนานายกา มหามตฺตา ราชภเฏ ปุจฺฉึสุ "กินฺนุ โข ภเณ อิตฺถนฺนาโม จ อิตฺถนฺนาโม จ โยธา น ทิสฺสนฺตีติ. "อิตฺถนฺนาโม จ อิตฺถนฺนาโม จ สามิ โยธา ภิกฺขูสุ ปพฺพชิตาติ. เสนานายกา มหามตฺตา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถำ หิ นาม สมณา

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ. อยำ ปาโป น ทิสฺสติ.

สกฺยปุตฺติยา ราชภฏฺฐํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. เสนานายกา มหามตฺตา รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร โวหาริเก มหามตฺเต ปุจฺฉิ "โย ภเณ ราชภฏฺฐ ปพฺพาเชติ, กึ โส ปสวตีติ. "อุปชฺฌายสฺส เทว สีสํ เฉเทตพฺพํ,[๑] อนุสฺสาวกสฺส ชิวฺหา อุทฺธริตพฺพา, คณสฺส อุปฑฺฒผาสุกา ภญฺชิตพฺพาติ, อถ โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ภควนฺตํ เอตทโวจ "สนฺติ ภนฺเต ราชาโน อสฺสทฺธา อปฺปสนฺนา, เต อปฺปมตฺตเกนปิ ภิกฺขู วิเหเจยฺยุ; สาธุ ภนฺเต อยฺยา ราชภฏฺฐ น ปพฺพาเชยฺยุนฺติ. อถโข ภควา ราชานํ มาคธํ เสนิยํ พิมฺพิสารํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว ราชภโฏ ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๒๘. องฺคุลิมาลโจรวตฺถุ

[๙๑] เตน โข ปน สมเยน โจโร องฺคุลิมาโล ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. มนุสฺสา ปสฺสิตฺวา อุพฺพิชฺชนฺติปิ อุตฺตสนฺติปิ ปลายนฺติปิ

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. เฉตพฺพํ

อญฺเญนปิ คจฺฉนฺติ อญฺเญนปิ มุขํ กโรนฺติ ทฺวารมฺปิ ถเกนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ธชพทฺธํ[๑] โจรํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ธชพทฺโธ โจโร ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๒๙. การเภทกโจรวตฺถุ

[๙๒] เตน โข ปน สมเยน รญฺญา มาคเธน เสนิเยน พิมฺพิสาเรน อนุญฺญาตํ โหติ "เย สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพชนฺติ, น เต ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ, สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรนฺตุ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ปุริโส โจริกํ กตฺวา การาย พทฺโธ โหติ. โส การๆ ภินฺทิตฺวา ปลายิตฺวา ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. มนุสฺสา ปสฺสิตฺวา เอวมาหํสุ "อยํ โส การเภทโก โจโร, หนฺท นํ เนมาติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "มายฺยา[๒] เอวํ อวจุตฺถ, อนุญฺญาตํ รญฺญา มาคเธน เสนิเยน พิมฺพิสาเรน 'เย สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพชนฺติ, น เต ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ, สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรนฺตุ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "อภยูวรา อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา, นยิเม ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ,

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. ธชพนฺธํ [๒] สี.,ฉ.,อิ. มายฺโย

กถํ หิ นาม [๑]สมณา สกฺยปุตฺติยา[๑] การเภทกํ โจรํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว การเภทโก โจโร ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๓๐. ลิขิตกโจรวตฺถุ

[๙๓] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ปุริโส โจริกํ กตฺวา ปลายิตฺวา ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. โส จ รญฺโญ อนฺเตปุเร ลิขิโต โหติ "ยตฺถ ปสฺสิตพฺโพ,[๒] ตตฺถ หนฺตพฺโพติ. มนุสฺสา ปสฺสิตฺวา เอวมาหํสุ "อยํ โส ลิขิตโก โจโร, หนฺท นํ หนามาติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "มายฺยา เอวํ อวจุตฺถ, อนุญฺญาตํ รญฺญา มาคเธน เสนิเยน พิมฺพิสาเรน 'เย สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพชนฺติ, น เต ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ, สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรนฺตุ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "อภยูวรา อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา, นยิเม ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ, กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ลิขิตกํ โจรํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ลิขิตโก โจโร ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๓๑. กสาหตวตฺถุ

[๙๔] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ปุริโส กสาหโต กตทณฺฑกมฺโม ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] สี.,ฉ.,มหา. ปสฺสติ

ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา กสาหตํ กตทณฺฑกมฺมํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว กสาหโต กตทณฺฑกมฺโม ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๓๒. ลกฺขณาหตวตฺถุ

[๙๕] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ปุริโส ลกฺขณาหโต กตทณฺฑกมฺโม ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ลกฺขณาหตํ กตทณฺฑกมฺมํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ลกฺขณาหโต กตทณฺฑกมฺโม ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๓๓. อิณายิกวตฺถุ

[๙๖] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ปุริโส อิณายิโก ปลายิตฺวา ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. ธนิยา ปสฺสิตฺวา เอวมาหํสุ “อยํ โส อมฺหากํ อิณายิโก, หนฺท นํ เนมาติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ “มายฺยา เอวํ อวจุตฺถ, อนุญฺญาตํ รญฺญา มาคเธน เสนิเยน พิมฺพิสาเรน ‘เย สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพชนฺติ, น เต ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ, สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรนฺตุ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “อภยูวรา อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา, นยิเม ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ, กถํ หิ นาม อิณายิกํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

"น ภิกฺขเว อิณายิโก ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๓๔. ทาสวตฺถุ

[๙๗] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ทาโส ปลายิตฺวา, ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. อยฺยิกา[๑] ปสฺสิตฺวา เอวมาหํสุ "อยํ โส อมฺหากํ ทาโส, หนฺท นํ เนมาติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "มายฺยา เอวํ อวจุตฺถ, อนุญฺญาตํ รญฺญา มาคเธน เสนิเยน พิมฺพิสาเรน 'เย สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพชนฺติ, น เต ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ, สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรนฺตุ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "อภยูวรา อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา, นยิเม ลพฺภา กิญฺจิ กาตุํ, กถํ หิ นาม [๒]สมณา สกฺยปุตฺติยา[๒] ทาสํ ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว ทาโส ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๓๕. กมฺมารภณฺฑุวตฺถุ

[๙๘] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร กมฺมารภณฺฑุ มาตาปิตูหิ สทฺธึ ภณฺฑิตฺวา อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. อถโข ตสฺส กมฺมารภณฺฑุสฺส มาตาปิตโร ตํ กมฺมารภณฺฑุ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อยฺยกา [๒-๒] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

วิจินนฺตา อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขู ปุจฺฉึสุ “อปิ ภนฺเต เอวรูปึ ทารกํ ปสฺเสยฺยาถาติ. ภิกฺขู อชานนฺตาเยว[๑] อาหํสุ “น ชานามาติ, อปสฺสนฺตาเยว[๒] อาหํสุ “น ปสฺสามาติ. อถโข ตสฺส กมฺมารภณฺฑุสฺส มาตาปิตโร ตํ กมฺมารภณฺฑุึ วิจินนฺตา ภิกฺขูสุ ปพฺพชิตํ ทิสฺวา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “อลชฺชิโน อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา ทุสฺสีลา มุสาวาทิโน ชานนฺตาเยว[๓] อาหํสุ ‘น ชานามาติ ปสฺสนฺตาเยว[๔] อาหํสุ ‘น ปสฺสามาติ; อยํ ทารโก ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโตติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู ตสฺส กมฺมารภณฺฑุสฺส มาตาปิตูนํ[๕] อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุึ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆึ อปโลเกตุึ ภณฺฑุกมฺมายาติ.

๓๖. อุปาลิทารกวตฺถุ

[๙๙] เตน โข ปน สมเยน ราชคเห สตฺตรสวคฺคิยา ทารกา สหายกา โหนฺติ, อุปาลิ ทารโก เตสํ ปาโมกฺโข โหติ. อถโข อุปาลิสฺส มาตาปิตูนํ เอตทโหสิ “เกน นุ โข อุปาเยน อุปาลิ อมฺหากึ อจฺจเยน สุขญฺจ ชีเวยฺย, น จ กิลเมยฺยาติ. อถโข อุปาลิสฺส มาตาปิตูนํ เอตทโหสิ “สเจ โข อุปาลิ เลขึ สิกฺเขยฺย, เอวึ โข อุปาลิ อมฺหากึ อจฺจเยน สุขญฺจ ชีเวยฺย, น จ กิลเมยฺยาติ. อถโข อุปาลิสฺส มาตาปิตูนํ เอตทโหสิ “สเจ โข อุปาลิ เลขึ สิกฺขิสฺสติ, องฺคุลิโย ทุกฺขา ภวิสฺสนฺติ; สเจ โข

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. อชานึเยว [๒] สี.,ฉ.,มหา. อปสฺสึเยว [๓] สี.,ฉ.,มหา. ชานึเยว
[๔] สี.,ฉ.,มหา. ปสฺสึเยว [๕] เท. มาตาปิตุนฺนึ, เอวมุปริปิ.

อุปาลิ คณนํ สิกฺเขยฺย, เอวํ โข อุปาลิ อมฺหากํ อจฺจเยน สุขญฺจ ชีเวยฺย, น จ กิลเมยฺยาติ. อถโข อุปาลิสฺส มาตาปิตูนํ เอตทโหสิ “สเจ โข อุปาลิ คณนํ สิกฺขิสฺสติ, อุรสฺส ทุกฺโข ภวิสฺสติ, สเจ โข อุปาลิ รูปํ สิกฺเขยฺย, เอวํ โข อุปาลิ อมฺหากํ อจฺจเยน สุขญฺจ ชีเวยฺย, น จ กิลเมยฺยาติ. อถโข อุปาลิสฺส มาตาปิตูนํ เอตทโหสิ “สเจ โข อุปาลิ รูปํ สิกฺขิสฺสติ, อกฺขีนิ ทุกฺขานิ ภวิสฺสนฺติ; อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา สุขสีลา สุขสมาจารา สุโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา นีวาเตสุ สยเนสุ สยนฺติ. สเจ โข อุปาลิ สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพเชยฺย, เอวํ โข อุปาลิ อมฺหากํ อจฺจเยน สุขญฺจ ชีเวยฺย น จ กิลเมยฺยาติ.

อสฺโสสิ โข อุปาลิ ทารโก มาตาปิตูนํ อิมํ กถาสลฺลาปํ. อถโข อุปาลิ ทารโก, เยน เต ทารกา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ทารเก เอตทโวจ “เอถ มยํ อยฺยา สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพชิสฺสามาติ. “สเจ โข ตฺวํ อยฺย ปพฺพชิสฺสสิ, เอวํ มยมฺปิ ปพฺพชิสฺสามาติ. อถโข เต ทารกา เอกเมกสฺส มาตาปิตโร อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุํ “อนุชานาถ มํ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ. อถโข เตสํ ทารกานํ มาตาปิตโร “สพฺเพปิเม ทารกา สมานจฺฉนฺทา กลฺยาณาธิปฺปายาติ อนุชานึสุ. เต ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจึสุ. เต ภิกฺขู ปพฺพาเชสุํ อุปสมฺปาเทสุํ. เต รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย โรทนฺติ “ยาคุ์ เทถ, ภตฺตํ เทถ, ขาทนียํ เทถาติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ “อาคเมถ อาวุโส, ยาว รตฺติ วิภายติ, สเจ ยาคุ ภวิสฺสติ, ปิวิสฺสถ; สเจ ภตฺตํ ภวิสฺสติ, ภุญฺชิสฺสถ; สเจ ขาทนียํ ภวิสฺสติ, ขาทิสฺสถ; โน เจ ภวิสฺสติ ยาคุ วา ภตฺตํ วา ขาทนียํ วา, ปิณฺฑาย จริตฺวา

ภุญฺชิสฺสถาติ. เอวมฺปิ โข เต ภิกฺขู ภิกฺขูหิ วุจฺจมานา โรทนฺเตว[๑] "ยาคุ์ เทถ, ภตฺตํ เทถ, ขาทนียํ เทถาติ, เสนาสนํ อูหทนฺติปิ อุมฺมิหนฺติปิ.

อสฺโสสิ โข ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย ทารกสทฺทํ สุตฺวาน อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "กินฺนุ โข โส อานนฺท ทารกสทฺโทติ. อถโข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ภิกฺขู ชานํ อูนวีสติวสฺสํ[๒] ปุคฺคลํ อุปสมฺปาเทนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา "กถํ หิ นาม เต ภิกฺขเว โมฆปุริสา ชานํ อูนวีสติวสฺสํ ปุคฺคลํ อุปสมฺปาเทสฺสนฺติ. อูนวีสติ-วสฺโส ภิกฺขเว ปุคฺคโล อกฺขโม โหติ สีตสฺส อุณฺหสฺส ชิฆจฺฉาย ปิปาสาย ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ทุรุตฺตานํ ทุราคตานํ วจนปถานํ, อุปฺปนฺนานํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ติพฺพานํ ขรานํ กฏุกานํ อสาตานํ อมนาปานํ ปาณหรานํ อนธิวาสกชาติโก โหติ; วีสติวสฺโส จ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ขโม โหติ สีตสฺส อุณฺหสฺส ชิฆจฺฉาย ปิปาสาย ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ทุรุตฺตานํ ทุราคตานํ วจนปถานํ, อุปฺปนฺนานํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ติพฺพานํ ขรานํ กฏุกานํ อสาตานํ อมนาปานํ ปาณหรานํ อธิวาสกชาติโก โหติ; เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ปสนฺนานํ วา ภิยฺโยภาวาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว ชานํ อูนวีสติวสฺโส ปุคฺคโล อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ.

---

[๑] ฉ. โรทนฺติเยว [๒] โป. โอนวีสติวสฺสํ

๓๗. อหิวาตกโรควตฺถุ

[๑๐๐] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรํ กุลํ อหิวาตกโรเคน กาลกตํ โหติ. ตสฺส ปิตาปุตฺตกา เสสา โหนฺติ. เต ภิกฺขูสุ ปพฺพชิตฺวา เอกโต ว ปิณฺฑาย จรนฺติ. อถโข โส ทารโก ปิตุโน ภิกฺขาย ทินฺนาย อุปธาวิตฺวา เอตทโวจ "มยฺหมฺปิ ตาต เทหิ, มยฺหมฺปิ ตาต เทหีติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "อพฺรหฺมจาริโน อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา อยัปิ[๑] ทารโก ภิกฺขุนิยา ชาโตติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสं มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อูนปณฺณรสวสฺโส ทารโก ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต อานนฺทสฺส อุปฏฺฐากกุลํ สทฺธํ ปสนฺนํ อหิวาตกโรเคน กาลกตํ โหติ. เทฺว จ ทารกา เสสา โหนฺติ. เต โปราณเกน อาจิณฺณกปฺเปน ภิกฺขู ปสฺสิตฺวา อุปธาวนฺติ. ภิกฺขู อปสาเทนฺติ. เต ภิกฺขูหิ อปสาทิยมานา โรทนฺติ. อถโข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น อูนปณฺณรสวสฺโส ทารโก ปพฺพาเชตพฺโพติ, อิเม จ ทารกา อูนปณฺณรสวสฺสา, เกน นุ โข อุปาเยน อิเม ทารกา น วินสฺเสยฺยุนฺติ. อถโข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. "อุสฺสหนฺติ ปน เต อานนฺท ทารกา กาเก อุฑฺเฑเปตุนฺติ.[๒] "อุสฺสหนฺติ ภควาติ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ

---

[๑] สฺยา. อยํ

[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุฑฺฑาเปตุนฺติ, อิ. อุฏฺเฐเปตุนฺติ.

ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อูนปณฺณรสวสฺสํ ทารกํ กากุฑฺเฑปกํ[๑] ปพฺพาเชตุนฺติ.

๓๘. กณฺฏกวตฺถุ

[๑๐๑] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต อุปนนฺทสฺส สกฺยปุตฺตสฺส เทฺว สามเณรา โหนฺติ กณฺฏโก จ มหโก จ. เต อญฺญมญฺญํ ทูเสสุ. ภิกฺขู อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สามเณรา เอวรูปึ อนาจารํ อาจริสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว เอเกน เทฺว สามเณรา อุปฏฺฐาเปตพฺพา. โย อุปฏฺฐาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๓๙. อาหุนฺทริกวตฺถุ

[๑๐๒] เตน โข ปน สมเยน ภควา ตตฺเถว ราชคเห วสฺสํ วสิ ตตฺถ เหมนฺตํ ตตฺถ คิมฺหํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "อาหุนฺทริกา สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ ทิสา อนฺธการา, น อิเมสํ ทิสา ปกฺขายนฺตีติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "คจฺฉานนฺท, อวาปุรณํ[๒] อาทาย อนุปริเวณิยํ ภิกฺขูนํ อาโรเจหิ "อิจฺฉาตาวุโส ภควา ทกฺขิณาคิรึ จาริกํ ปกฺกมิตุ, ยสฺสายสฺมโต อตฺโถ, โส อาคจฺฉตูติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท

---

[๑] อิ. กากุฏฺเฐปกํ [๒] อปาปุรณนฺติปิ ปาโจ.

ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา[๑] อวาปุรณํ อาทาย อนุปริเวณิยํ ภิกฺขูนํ อาโรเจสิ "อิจฺฉตาวุโส ภควา ทกฺขิณาคิรึ จาริกํ ปกฺกมิตุํ, ยสฺสายสฺมโต อตฺโถ, โส อาคจฺฉตูติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "ภควตา อาวุโส อานนฺท ปญฺญตฺตํ ทส วสฺสานิ นิสฺสาย วตฺถุ๋ ทสวสฺเสน นิสฺสยํ ทาตุ๋, ตตฺถ จ โน คนฺตพฺพํ ภวิสฺสติ, นิสฺสโย จ คเหตพฺโพ ภวิสฺสติ, อิตฺตโร จ วาโส ภวิสฺสติ, ปุน จ ปจฺจาคนฺตพฺพํ ภวิสฺสติ, ปุน จ นิสฺสโย คเหตพฺโพ ภวิสฺสติ; สเจ อมฺหากํ อาจริยุปชฺฌายา คมิสฺสนฺติ, มยมฺปิ คมิสฺสาม; โน เจ อมฺหากํ อาจริยุปชฺฌายา คมิสฺสนฺติ, มยมฺปิ น คมิสฺสาม; ลหุจิตฺตกตา โน อาวุโส อานนฺท ปญฺญายิสฺสตีติ. อถโข ภควา โอคเณน ภิกฺขุสงฺเฆน ทกฺขิณาคิรึ จาริกํ ปกฺกามิ.

๔๐. นิสฺสยมุจฺจนกถา

[๑๐๓] อถ โข ภควา ทกฺขิณาคิริสฺมึ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา ปุนเทว ราชคหํ ปจฺจาคจฺฉิ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "กินฺนุ โข อานนฺท ตถาคโต โอคเณน ภิกฺขุสงฺเฆน ทกฺขิณาคิรึ จาริกํ ปกฺกนฺโตติ. อถโข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน ปญฺจ วสฺสานิ นิสฺสาย วตฺถุ๋, อพฺยตฺเตน ยาวชีวํ.

---

[๑] สี.,ฉ. ปฏิสฺสุณิตฺวา

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ.[๑] น อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๑)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๒)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตาปี[๒] โหติ, กุสีโต โหติ, มุฏฺฐสฺสติ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๓)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตาปี โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, อุปฏฺฐิตสฺสติ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๔)

---

[๑] โป. วฏฺฐพฺพํ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,เท. อโนตตปฺปี, เอวมุปริปิ.

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, อติทิฏฺิยา ทิฏฺิวิปนฺโน โหติ, อปฺปสฺสุโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๕)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. น อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, น อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, น อติทิฏฺิยา ทิฏฺิวิปนฺโน โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๖)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อาปตฺตึ น ชานาติ, อนาปตฺตึ น ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน น สฺวาคตานิ โหนฺติ น สุวิภตฺตานิ น สุปฺปวตฺตีนิ น สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๗)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๘)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อาปตฺตึ น ชานาติ, อนาปตฺตึ น ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, อูนปญฺจวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๙)

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ปญฺจวสฺโส วา โหติ อติเรกปญฺจวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๑๐)

ปญฺจกทสวาโร นิฏฺฐิโต.

[๑๐๔] ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. น อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ,[๑] น อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, น อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อูนปญฺจวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๑)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ,

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติญาณ-ทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, ปญฺจวสฺโส วา โหติ อติเรกปญฺจวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๒)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตาปี โหติ, กุสีโต โหติ, มุฏฺฐสฺสติ โหติ, อูนปญฺจวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๓)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตาปี โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, อุปฏฺฐิตสฺสติ โหติ, ปญฺจวสฺโส วา โหติ อติเรกปญฺจวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๔)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, อติทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิวิปนฺโน โหติ, อปฺปสฺสุโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ, อูนปญฺจวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๕)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. น อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ, น อชฺฌาจาเร อาจารวิปนฺโน โหติ, น อติทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิวิปนฺโน โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, ปญฺญวา โหติ, ปญฺจวสฺโส วา โหติ อติเรกปญฺจวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๖)

อปเรหิปิ ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อาปตฺตึ น ชานาติ, อนาปตฺตึ น ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ น ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน น สฺวาคตานิ โหนฺติ น สุวิภตฺตานิ น สุปฺปวตฺตีนิ น สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส, อูนปญฺจวสฺโส โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. (๗)

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพํ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส, ปญฺจวสฺโส วา โหติ อติเรกปญฺจวสฺโส วา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหงฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพนฺติ. (๘)

อภยูวรภาณวาโร[๑] นิฏฺฐิโต อฏฺฐโม.

๔๑. ราหุลวตฺถุ

[๑๐๕] อถโข ภควา ราชคเห ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน กปิลวตฺถุ, เตน จาริกํ ปกฺกามิ, อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน กปิลวตฺถุ, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา สกฺเกสุ วิหรติ

---

[๑] ทยฺ. อภยวรภาณวาโร

กปิลวตฺถุสฺมึ นิโครฺธาราเม. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน สุทฺโธทนสฺส สกฺกสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถโข ราหุลมาตา เทวี ราหุลํ กุมารํ เอตทโวจ “เอโส เต ราหุล ปิตา, คจฺฉสฺส[1] ทายชฺชํ ยาจาหีติ. อถโข ราหุโล กุมาโร, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปุรโต อฏฺฐาสิ “สุขา เต สมณ ฉายาติ. อถโข ภควา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถโข ราหุโล กุมาโร ภควนฺตํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธิ “ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ, ทายชฺชํ เม สมณ เทหีติ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ อามนฺเตสิ “เตนหิ ตฺวํ สาริปุตฺต ราหุลํ กุมารํ ปพฺพาเชหีติ. กถาหํ ภนฺเต ราหุลํ กุมารํ ปพฺพาเชมีติ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตีหิ สรณคมเนหิ สามเณรปพฺพชฺชํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปพฺพาเชตพฺโพ;

ปจมํ เกสมสฺสุํ โอหาราเปตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาทาเปตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ การาเปตฺวา ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทาเปตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทาเปตฺวา อญฺชลึ ปคฺคณฺหาเปตฺวา ‘เอวํ วเทหีติ วตฺตพฺโพ ‘พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ. ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ. ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามีติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ตีหิ สรณคมเนหิ สามเณรปพฺพชฺชนฺติ.

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,มหา. คจฺฉสฺสุ

อถโข อายสฺมา สาริปุตฺโต ราหุลํ กุมารํ ปพฺพาเชสิ. อถโข สุทฺโธทโน สกฺโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สุทฺโธทโน สกฺโก ภควนฺตํ เอตทโวจ "เอกาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ วรํ ยาจามีติ; อติกฺกนฺตวรา โข โคตม ตถาคตาติ. ยญฺจ ภนฺเต กปฺปติ, ยญฺจ อนวชฺชนฺติ. ตํ วเทหิ โคตมาติ. ภควติ เม ภนฺเต ปพฺพชิเต อนปฺปกํ ทุกฺขํ อโหสิ, ตถา นนฺเท, อธิมตฺตํ ราหุเล, ปุตฺตเปมํ ภนฺเต ฉวึ ฉินฺทติ, ฉวึ เฉตฺวา จมฺมํ ฉินฺทติ, จมฺมํ เฉตฺวา มํสํ ฉินฺทติ, มํสํ เฉตฺวา นฺหารุํ ฉินฺทติ, นฺหารุํ เฉตฺวา อฏฺฐึ ฉินฺทติ, อฏฺฐึ เฉตฺวา อฏฺฐิมิญฺชํ อาหจฺจ ติฏฺฐติ; สาธุ ภนฺเต อยฺยา อนนุญฺญาตํ มาตาปิตูหิ ปุตฺตํ น ปพฺพาเชยฺยุนฺติ. อถโข ภควา สุทฺโธทนํ สกฺกํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข สุทฺโธทโน สกฺโก ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว อนนุญฺญาโต มาตาปิตูหิ ปุตฺโต ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

อถโข ภควา กปิลวตฺถุสฺมึ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน สาวตฺถี,[๑] เตน จาริกํ ปกฺกามิ, อนุปุพฺเพน จาริกํ จริมาโน, เยน

---

[๑] สี.,เท. สาวตฺถิ

สาวตฺถี, ตทวสริ. ตตฺร สุทำ ภควา สาวตฺถิยำ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส อุปฏฺฐากกุลำ อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส สนฺติเก ทารกำ ปาเหสิ "อิมำ ทารกำ เถโร ปพฺพาเชตูติ. อถโข อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตำ 'น เอเกน เทฺว สามเณรา อุปฏฺฐาเปตพฺพาติ, อยญฺจ เม ราหุโล สามเณโร, กถำ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสิ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน เอเกน เทฺว สามเณเร อุปฏฺฐาเปตุำ, ยาวตเกวา ปน อุสฺสหติ โอวทิตุำ อนุสาสิตุำ, ตาวตเก อุปฏฺฐาเปตุนฺติ.

๔๒. สิกฺขาปทกถา

[๑๐๖] อถโข สามเณรานำ เอตทโหสิ "กติ นุ โข อมฺหากำ สิกฺขาปทานิ, กตฺถ จ อเมฺหหิ สิกฺขิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สามเณรานำ ทส สิกฺขาปทานิ, เตสุ จ สามเณเรหิ สิกฺขิตุำ; ปาณาติปาตา เวรมณี, อทินฺนาทานา เวรมณี, อพฺรหฺมจริยา เวรมณี, มุสาวาทา เวรมณี, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี, วิกาลโภชนา เวรมณี, นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา เวรมณี, มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา เวรมณี, อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี, ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา เวรมณี; อนุชานามิ ภิกฺขเว สามเณรานำ อิมานิ ทส สิกฺขาปทานิ, อิเมสุ จ สามเณเรหิ สิกฺขิตุนฺติ.

๔๓. ทณฺฑกมฺมวตฺถุ

[๑๐๗] เตน โข ปน สมเยน สามเณรา ภิกฺขูสุ อคารวา อปฺปติสฺสา อสภาควุตฺติกา[๑] วิหรนฺติ. ภิกฺขู อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สามเณรา ภิกฺขูสุ อคารวา อปฺปติสฺสา อสภาควุตฺติกา วิหริสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส สามเณรสฺส ทณฺฑกมฺมํ กาตุ. ภิกฺขูนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขูนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขูนํ อนาวาสาย[๒] ปริสกฺกติ, ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ, ภิกฺขู ภิกฺขูหิ เภเทติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส สามเณรสฺส ทณฺฑกมฺมํ กาตุนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กึ นุ โข ทณฺฑกมฺมํ กาตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อาวรณํ กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สามเณรานํ สพฺพํ สงฺฆารามํ อาวรณํ กโรนฺติ. สามเณรา อารามํ ปวิสิตุ๋ อลภมานา ปกฺกมนฺติปิ วิพฺภมนฺติปิ ติตฺถิเยสุปิ สงฺกมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว สพฺโพ สงฺฆาราโม อาวรณํ กาตพฺโพ; โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ยตฺถ วา วสติ ยตฺถ วา ปฏิกฺกมติ, ตตฺถ อาวรณํ กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สามเณรานํ มุขทฺวาริกํ อาหารํ อาวรณํ กโรนฺติ. มนุสฺสา ยาคุปานมฺปิ สงฺฆภตฺตมฺปิ กโรนฺตา สามเณเร เอวํ วเทนฺติ[๓] "เอถ ภนฺเต ยาคุ๋ ปิวถ, เอถ ภนฺเต ภตฺตํ

---

[๑] เท.,อิ. อสภาควุตฺติโน [๒] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. อวาสาย [๓] เท.,อิ. วทนฺติ

ภุญฺชถาติ. สามเณรา เอวํ วเทนฺติ "นาวุโส ลพฺภา, ภิกฺขูหิ อาวรณํ กตนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ภทนฺตา สามเณรานํ มุขทฺวาริกํ อาหารํ อาวรณํ กริสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว มุขทฺวาริโก อาหาโร อาวรณํ กาตพฺโพ. โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

ทณฺฑกมฺมวตฺถุ นิฏฺฐิตํ.

๔๔. อนาปุจฺฉาวรณวตฺถุ

[๑๐๘] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุปชฺฌาเย อนาปุจฺฉา สามเณรานํ อาวรณํ กโรนฺติ. อุปชฺฌายา คเวสนฺติ "กถํ นุ โข อมฺหากํ สามเณรา น ทิสฺสนฺตีติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "ฉพฺพคฺคิเยหิ อาวุโส ภิกฺขูหิ อาวรณํ กตนฺติ. อุปชฺฌายา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อมฺเห อนาปุจฺฉา อมฺหากํ สามเณรานํ อาวรณํ กริสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อุปชฺฌาเย อนาปุจฺฉา อาวรณํ กาตพฺพํ. โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๔๕. อปลาพนวตฺถุ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู เถรานํ ภิกฺขูนํ สามเณเร อปลาเพนฺติ. เถรา สามํ ทนฺตกฏฺฐมฺปิ มุโขทกมฺปิ คณฺหนฺตา กิลมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อญฺญสฺส ปริสา อปลาเพตพฺพา. โย อปลาเพยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๔๖. กณฺฏกสามเณรวตฺถุ

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต อุปนนฺทสฺส สกฺยปุตฺตสฺส กณฺฏโก นาม สามเณโร กณฺฏกี นาม ภิกฺขุนี ทูเสสิ. ภิกฺขู อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สามเณโร เอวรูปึ อนาจารํ อาจริสฺสตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ สามเณรํ นาเสตุ. ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, อพฺรหฺมจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, มชฺชปายี โหติ, พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, ภิกฺขุนีทูสโก โหติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ สามเณรํ นาเสตุนฺติ.

๔๗. ปณฺฑกวตฺถุ

[๑๐๙] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ปณฺฑโก ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. โส ทหเร ทหเร ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทติ "เอถ มํ อายสฺมนฺโต ทูเสถาติ. ภิกฺขู อปสาเทนฺติ "นสฺส ปณฺฑก, วินสฺส ปณฺฑก, โก ตยา อตฺโถติ. โส ภิกฺขูหิ อปสาทิโต มหนฺเต มหนฺเต โมลิคลฺเล[๑] สามเณเร อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทติ "เอถ มํ อายสฺมนฺโต[๒] ทูเสถาติ. สามเณรา อปสาเทนฺติ "นสฺส ปณฺฑก, วินสฺส ปณฺฑก, โก ตยา อตฺโถติ. โส สามเณเรหิ อปสาทิโต หตฺถิภณฺเฑ อสฺสภณฺเฑ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทติ "เอถ มํ อาวุโส ทูเสถาติ. หตฺถิภณฺฑา อสฺสภณฺฑา ทูเสสุ. เต อุชฺฌายนฺติ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. โมฬิคลฺเล

[๒] สี.,ฉ.,มหา. อาวุโส

ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “ปณฺฑกา อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา, เยปิ อิเมสํ น ปณฺฑกา, เตปิ [ ][1] ปณฺฑเก ทูเสนฺติ, เอวํ อิเม สพฺเพ ว อพฺรหฺมจาริโนติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู [ ][2] หตฺถิภณฺฑานํ อสฺสภณฺฑานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “ปณฺฑโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ.

๔๘. เถยฺยสตฺถวาสกวตฺถุ

[๑๑๐] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ปุราณกุลปุตฺโต ขีณโกลญฺโญ สุขุมาโล โหติ. อถโข ตสฺส ปุราณกุลปุตฺตสฺส ขีณโกลญฺญสฺส เอตทโหสิ “อหํ โข สุขุมาโล, น ปฏิพโล อนธิคตํ วา โภคํ อธิคนฺตุํ, อธิคตํ วา โภคํ ผาตึ[3] กาตุํ, เกน นุ โข อหํ อุปาเยน สุขํ[4] ชีเวยฺยํ, น จ กิลเมยฺยนฺติ. อถโข ตสฺส ปุราณกุลปุตฺตสฺส ขีณโกลญฺญสฺส เอตทโหสิ “อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา สุขสีลา สุขสมาจารา สุโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา นีวาเตสุ สยเนสุ สยนฺติ; ยนฺนูนาหํ สามํ ปตฺตจีวรํ ปฏิยาเทตฺวา เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูหิ สทฺธึ สวเสยฺยนฺติ. อถโข โส ปุราณกุลปุตฺโต ขีณโกลญฺโญ สามํ ปตฺตจีวรํ ปฏิยาเทตฺวา เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา

---

[1] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร อิเมติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[2] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร เตสนฺติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[3] สฺยา. ธาตึ [4] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. สุขญฺจ

อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขู อภิวาเทติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "กติวสฺโสสิ ตฺวํ อาวุโสติ. "กึ เอตํ อาวุโส กติวสฺโส นามาติ. "โก ปน เต อาวุโส อุปชฺฌาโยติ. "กึ เอตํ อาวุโส อุปชฺฌาโย นามาติ. ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ อุปาลึ เอตทโวจุ๋ "อิงฺฆาวุโส อุปาลิ อิมํ ปพฺพชิตํ อนุยุญฺชาหีติ. อถโข โส ปุราณกุลปุตฺโต ขีณโกลญฺโญ อายสฺมตา อุปาลินา อนุยุญฺชิยมาโน เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. อายสฺมา อุปาลิ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. "เถยฺยสวาสโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพ.[๑] ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ.

๔๙. ติรจฺฉานคตวตฺถุ

[๑๑๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร นาโค นาคโยนิยา อฏฺฏิยติ[๒] หรายติ ชิคุจฺฉติ. อถโข ตสฺส นาคสฺส เอตทโหสิ "เกน นุ โข อหํ อุปาเยน นาคโยนิยา จ ปริมุจฺเจยฺยํ, ขิปฺปญฺจ มนุสฺสตฺตํ ปฏิลเภยฺยนฺติ. อถโข ตสฺส นาคสฺส เอตทโหสิ "อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา ธมฺมจาริโน สมจาริโน พฺรหฺมจาริโน สจฺจวาทิโน สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา, สเจ โข อหํ สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพเชยฺยํ, เอวาหํ นาคโยนิยา จ ปริมุจฺเจยฺยํ, ขิปฺปญฺจ มนุสฺสตฺตํ ปฏิลเภยฺยนฺติ. อถโข โส นาโค มาณวกวณฺเณน ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ตํ ภิกฺขู ปพฺพาเชสุ๋ อุปสมฺปาเทสุ๋. เตน โข ปน

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. นาเสตพฺโพติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อฏฺฏียติ, เอวมุปริปิ.

สมเยน โส นาโค อญฺญตเรน ภิกฺขุนา สทฺธึ ปจฺจนฺติเม วิหาเร ปฏิวสติ. อถโข โส ภิกฺขุ รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย อชฺโฌกาเส จงฺกมติ. อถโข โส นาโค ตสฺส ภิกฺขุโน นิกฺขนฺเต วิสฺสฏฺโฐ นิทฺทํ โอกฺกมิ. สพฺโพ วิหาโร อหินา ปุณฺโณ. วาตปาเนหิ โภคา นิกฺขนฺตา โหนฺติ. อถโข โส ภิกฺขุ "วิหารํ ปวิสิสฺสามีติ กวาฏํ ปณาเมนฺโต อทฺทส สพฺพํ วิหารํ อหินา ปุณฺณํ วาตปาเนหิ โภเค นิกฺขนฺเต; ทิสฺวาน ภีโต วิสฺสรมกาสิ. ภิกฺขู อุปธาวิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจุํ "กิสฺส ตฺวํ อาวุโส วิสฺสรมกาสีติ. "อยํ อาวุโส สพฺโพ วิหาโร อหินา ปุณฺโณ, วาตปาเนหิ โภคา นิกฺขนฺตาติ. อถโข โส นาโค เตน สทฺเทน ปฏิพุชฺฌิตฺวา สเก อาสเน นิสีทิ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "โกสิ ตฺวํ อาวุโสติ. "อหํ ภนฺเต นาโคติ. "กิสฺส ปน ตฺวํ อาวุโส เอวรูปมกาสีติ. อถโข โส นาโค ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ตํ นาคํ เอตทโวจ "ตุมฺเห ขฺวตฺถ[1] นาคา อวิรุฬฺหิธมฺมา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย, คจฺฉ ตฺวํ นาค, ตตฺเถว จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส อุโปสถํ อุปวส, เอวํ ตฺวํ นาคโยนิยา จ ปริมุจฺจิสฺสสิ, ขิปฺปญฺจ มนุสฺสตฺตํ ปฏิลภิสฺสสีติ. อถโข โส นาโค "อวิรุฬฺหิธมฺโม กิราหํ อิมสฺมึ ธมฺมวินเยติ ทุกฺขี ทุมฺมโน อสฺสูนิ ปวตฺตยมาโน วิสฺสรํ กริตฺวา ปกฺกามิ. อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เทฺวเม ภิกฺขเว ปจฺจยา

---

[1] สี.,ฉ. โขตฺถ

นาคสฺส สภาวปาตุกมฺมาย. ยทา จ สชาติยา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวติ, ยทา จ วิสฺสฏฺโฐ นิทฺทํ โอกฺกมติ; อิเม โข ภิกฺขเว เทฺว ปจฺจยา นาคสฺส สภาวปาตุกมฺมาย. ติรจฺฉานคโต ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ.

๕๐. มาตุฆาตกวตฺถุ

[๑๑๒] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร มาณวโก มาตรํ ชีวิตา โวโรเปสิ. โส เตน ปาปเกน กมฺเมน อฏฺฏิยติ หรายติ ชิคุจฺฉติ. อถโข ตสฺส มาณวกสฺส เอตทโหสิ "เกน นุ โข อหํ อุปาเยน อิมสฺส ปาปกสฺส กมฺมสฺส นิกฺขนฺตึ กเรยฺยนฺติ. อถโข ตสฺส มาณวกสฺส เอตทโหสิ "อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา ธมฺมจาริโน สมจาริโน พฺรหฺมจาริโน สจฺจวาทิโน สีลวนฺโต กลฺยาณ-ธมฺมา, สเจ โข อหํ สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพเชยฺย, เอวาหํ อิมสฺส ปาปกสฺส กมฺมสฺส นิกฺขนฺตึ กเรยฺยนฺติ. อถโข โส มาณวโก ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ อุปาลึ เอตทโวจุ "ปุพฺเพปิ โข อาวุโส อุปาลิ นาโค มาณวกวณฺเณน ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต, อิงฺฆาวุโส อุปาลิ อิมํ มาณวกํ อนุยุญฺชาหีติ. อถโข โส มาณวโก อายสฺมตา อุปาลินา อนุยุญฺชิยมาโน เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. อายสฺมา อุปาลิ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "มาตุฆาตโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ.

มาตุฆาตกวตฺถุ นิฏฺฐิตํ ทสมํ.

๕๑. ปิตุฆาตกวตฺถุ

[๑๑๓] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร มาณวโก ปิตรํ ชีวิตา โวโรเปสิ. โส เตน ปาปเกน กมฺเมน อฏฺฏิยติ หรายติ ชิคุจฺฉติ. อถโข ตสฺส มาณวกสฺส เอตทโหสิ "เกน นุ โข อหํ อุปาเยน อิมสฺส ปาปกสฺส กมฺมสฺส นิกฺขนฺตึ กเรยฺยนฺติ. อถโข ตสฺส มาณวกสฺส เอตทโหสิ "อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา ธมฺมจาริโน สมจาริโน พฺรหฺมจาริโน สจฺจวาทิโน สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา, สเจ โข อหํ สมเณสุ สกฺยปุตฺติเยสุ ปพฺพเชยฺยํ, เอวาหํ อิมสฺส ปาปกสฺส กมฺมสฺส นิกฺขนฺตึ กเรยฺยนฺติ. อถโข โส มาณวโก ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ อุปาลึ เอตทโวจุ๋ "ปุพฺเพปิ โข อาวุโส อุปาลิ นาโค มาณวกวณฺเณน ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต, อิงฺฆาวุโส อุปาลิ อิมํ มาณวกํ อนุยุญฺชาหีติ. อถโข โส มาณวโก อายสฺมตา อุปาลินา อนุยุญฺชิยมาโน เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. อายสฺมา อุปาลิ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. "ปิตุฆาตโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อนุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ.

๕๒. อรหนฺตฆาตกวตฺถุ

[๑๑๔] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขู สาเกตา สาวตฺถึ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนา โหนฺติ. อนฺตรามคฺเค โจรา นิกฺขมิตฺวา เอกจฺเจ ภิกฺขู อจฺฉินฺทึสุ, เอกจฺเจ ภิกฺขู หนึสุ. สาวตฺถิยา ราชภฏา นิกฺขมิตฺวา เอกจฺเจ โจเร อคฺคเหสุ๋. เอกจฺเจ โจรา ปลายึสุ. เย เต ปลายึสุ, เต ภิกฺขูสุ ปพฺพชึสุ. เย เต คหิตา, เต วธาย โอนียนฺติ.

อทฺทสํสุ โข เต ปลายิตฺวา[๑] ปพฺพชิตา เต โจเร วธาย โอนียมาเน; ทิสฺวาน เอวมาหํสุ "สาธุ โข มยํ ปลายิมฺหา, สจชฺช[๒] มยํ คยฺเหยฺยาม, มยมฺปิ เอวเมว หญฺเญยฺยามาติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "กึ ปน ตุมฺเห อาวุโส อกตฺถาติ. อถโข เต ปพฺพชิตา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อรหนฺโต เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขู, อรหนฺตฆาตโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ.

๕๓. ภิกฺขุนีทูสกวตฺถุ

[๑๑๔] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขุนิโย สาเกตา สาวตฺถึ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนา โหนฺติ. อนฺตรามคฺเค โจรา นิกฺขมิตฺวา เอกจฺจา ภิกฺขุนิโย อจฺฉินฺทึสุ, เอกจฺจา ภิกฺขุนิโย ทูเสสุ. สาวตฺถิยา ราชภฏา นิกฺขมิตฺวา เอกจฺเจ โจเร อคฺคเหสุ. เอกจฺเจ โจรา ปลายึสุ. เย เต ปลายึสุ, เต ภิกฺขูสุ ปพฺพชึสุ. เย เต คหิตา, เต วธาย โอนียนฺติ. อทฺทสํสุ โข เต ปลายิตฺวา ปพฺพชิตา เต โจเร วธาย โอนียมาเน; ทิสฺวาน เอวมาหํสุ "สาธุ โข มยํ ปลายิมฺหา, สจชฺช มยํ คยฺเหยฺยาม, มยมฺปิ เอวเมว หญฺเญยฺยามาติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "กึ ปน ตุมฺเห อาวุโส อกตฺถาติ. อถโข เต ปพฺพชิตา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

"ภิกฺขุนีทูสโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพ. สงฺฆเภทโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,อิ. สจา จ, เอวมุปริปิ.

อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพ. โลหิตุปฺปาทโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ.

๕๔. อุภโตพฺยญฺชนกวตฺถุ

[๑๑๖] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร อุภโตพฺยญฺชนโก ภิกฺขูสุ ปพฺพชิโต โหติ. โส กโรติปิ การาเปติปิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อุภโตพฺยญฺชนโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ, อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ.

๕๕. อนุปชฺฌายกาทิวตฺถุ

[๑๑๗] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อนุปชฺฌายกํ อุปสมฺปาเทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อนุปชฺฌายโก อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สงฺเฆน อุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว สงฺเฆน อุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู คเณน อุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว คเณน อุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปณฺฑกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ. ฯปฯ เถยฺยสวาสกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ ติตฺถิยปกฺกนฺตกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ ติรจฺฉานคตุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ มาตุฆาตกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ ปิตุฆาตกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ อรหนฺตฆาตกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯเปฯ ภิกฺขุนิทูสกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ สงฺฆเภทกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ โลหิตุปฺปาทกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ อุภโตพฺยญฺชนกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ปณฺฑกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น เถยฺยสวาสกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น ติตฺถิยปกฺกนฺตกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น ติรจฺฉานคตุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น มาตุฆาตกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น ปิตุฆาตกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น อรหนฺตฆาตกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขุนีทูสกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น สงฺฆเภทกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น โลหิตุปฺปาทกุปชฺฌเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯปฯ น อุภโตพฺยญฺชนกุปชฺฌาเยน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๕๖. อปตฺตกาทิวตฺถุ

[๑๑๘] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อปตฺตกํ อุปสมฺปาเทนฺติ. หตฺเถสุ ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว

อปตฺตโก อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อจีวรกำ อุปสมฺปาเทนฺติ. นคฺคา ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “น ภิกฺขเว อจีวรโก อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อปตฺตจีวรกำ อุปสมฺปาเทนฺติ. นคฺคา หตฺเถสุ ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “น ภิกฺขเว อปตฺตจีวรโก อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ยาจิตเกน ปตฺเตน อุปสมฺปาเทนฺติ. อุปสมฺปนฺเน ปตฺตำ ปฏิหรนฺติ. หตฺเถสุ ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “น ภิกฺขเว ยาจิตเกน ปตฺเตน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ยาจิตเกน จีวเรน อุปสมฺปาเทนฺติ. อุปสมฺปนฺเน จีวรำ ปฏิหรนฺติ. นคฺคา ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “น ภิกฺขเว ยาจิตเกน จีวเรน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ยาจิตเกน ปตฺตจีวเรน อุปสมฺปาเทนฺติ. อุปสมฺปนฺเน ปตฺตจีวรํ ปฏิหรนฺติ. นคฺคา หตฺเถสุ ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ยาจิตเกน ปตฺตจีวเรน อุปสมฺปาเทตพฺโพ. โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

นอุปสมฺปาเทตพฺเพกวีสติวาโร นิฏฺฐิโต.

๕๗. นปพฺพาเชตพฺพปุคฺคลกถา

[๑๑๙] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู หตฺถจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ ฯเปฯ ปาทจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ. หตฺถปาทจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ. กณฺณจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ นาสจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ กณฺณนาสจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ องฺคุลิจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ อพฺพจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ กณฺฑรจฺฉินฺนํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ผณหตฺถกํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ขุชฺชํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ วามนํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ คลคณฺฑิกํ[๑] ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ลกฺขณาหตํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ กสาหตํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ลิขิตกํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ สีปทึ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ปาปโรคึ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ปริสทูสกํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ กาณํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ กุณึ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ขญฺชํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ปกฺขหตํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ฉินฺนิริยาปถํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ชราทุพฺพลํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ อนฺธํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ มูคํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ พธิรํ ปพฺพาเชนฺติ

---

[๑] สี.,เท.,อิ.,มหา. คลคณฺฑึ

ฯปฯ อนฺธมูคํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ อนฺธพธิรํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ มูคพธิรํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ อนฺธมูคพธิรํ ปพฺพาเชนฺติ ฯปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯปฯ “น ภิกฺขเว หตฺถจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขเว[๑] ปาทจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขเว หตฺถปาทจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขเว กณฺณจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขเว นาสจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขเว กณฺณนาสจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขเว องฺคุลิจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขเว อพจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว กณฺฑรจฺฉินฺโน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯปฯ น ภิกฺขเว ผณหตฺถโก ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ขุชฺโช ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว วามโน ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว คลคณฺฑิโก ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ลกฺขณาหโต ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว กสาหโต ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ลิขิตโก ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว สีปที ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ปาปโรคี ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ปริสทูสโก ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว กาโณ ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว กุณี ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ขญฺโช ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ปกฺขหโต ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ฉินฺนิริยาปโถ ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว ชราทุพฺพโล ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว อนฺโธ ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว มูโค ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว พธิโร ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว อนฺธมูโค ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว อนฺธพธิโร ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว มูคพธิโร

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริ.

ปพฺพาเชตพฺโพ. น ภิกฺขเว อนฺธมูคพธิโร ปพฺพาเชตพฺโพ. โย ปพฺพาเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

นปพฺพาเชตพฺพทฺวตฺตึสวาโร นิฏฺฐิโต.

ทายชฺชภาณวาโร นิฏฺฐิโต นวโม.

๕๘. อลชฺชีนิสฺสยวตฺถุนิ

[๑๒๐] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อลชฺชีนํ นิสฺสยํ เทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อลชฺชีนํ นิสฺสโย ทาตพฺโพ. โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อลชฺชีนํ นิสฺสาย วสนฺติ. เตปิ นจิรสฺเสว อลชฺชิโน โหนฺติ ปาปกา. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อลชฺชีนํ นิสฺสาย วตฺถพฺพํ. โย วเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น อลชฺชีนํ นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น อลชฺชีนํ นิสฺสาย วตฺถพฺพนฺติ, กถํ นุ โข มยํ ชาเนยฺยาม ลชฺชึ วา อลชฺชึ วาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว จตูหปญฺจาหํ อาคเมตุํ, ยาว ภิกฺขุสภาคตํ ชานามีติ.

๕๙. คมิกาทินิสฺสยวตฺถุนิ

[๑๒๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ โกสเลสุ ชนปเทสุ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน โหติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ

"ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพนฺติ, อหญฺจมฺหิ นิสฺสยกรณีโย อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อทฺธานมคฺคปฏิปนฺเนน ภิกฺขุนา นิสฺสยํ อลภมาเนน อนิสฺสิเตน วตฺถุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน เทฺว ภิกฺขู โกสเลสุ ชนปเทสุ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนา โหนฺติ. เต อญฺญตรํ อาวาสํ อุปคจฺฉึสุ. ตตฺถ เอโก ภิกฺขุ คิลาโน โหติ. อถโข ตสฺส คิลานสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพนฺติ, อหญฺจมฺหิ นิสฺสยกรณีโย คิลาโน, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลาเนน ภิกฺขุนา นิสฺสยํ อลภมาเนน อนิสฺสิเตน วตฺถุนฺติ.

อถโข ตสฺส คิลานุปฏฺฐากสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพนฺติ, อหญฺจมฺหิ นิสฺสยกรณีโย, อยญฺจ ภิกฺขุ คิลาโน, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานุปฏฺฐาเกน ภิกฺขุนา นิสฺสยํ อลภมาเนน ยาจิยมาเนน อนิสฺสิเตน วตฺถุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อรญฺเญ วิหรติ, ตสฺส จ ตสฺมึ เสนาสเน ผาสุ โหติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น อนิสฺสิเตน วตฺถพฺพนฺติ, อหญฺจมฺหิ นิสฺสยกรณีโย อรญฺเญ วิหรามิ, มยฺหญฺจ อิมสฺมึ เสนาสเน ผาสุ โหติ, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อารญฺญเกน ภิกฺขุนา ผาสุวิหารํ สลฺลกฺเขนฺเตน นิสฺสยํ อลภมาเนน อนิสฺสิเตน วตฺถุํ 'ยทา ปฏิรูโป นิสฺสยทายโก อาคจฺฉิสฺสติ, ตสฺส นิสฺสาย วสิสฺสามีติ.

๖๐. โคตฺเตน อนุสฺสาวนานุชานนา

[๑๒๒] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต มหากสฺสปสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข โหติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมโต อานนฺทสฺส สนฺติเก ทูตํ ปาเหสิ "อาคจฺฉตุ อานนฺโท, อิมํ อนุสฺสาเวสฺสตีติ.[๑] อายสฺมา อานนฺโท เอวมาห "นาหํ อุสฺสหามิ เถรสฺส นามํ คเหตุํ, ครุ เม เถโรติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว โคตฺเตนปิ อนุสฺสาเวตุนฺติ.

๖๑. เทฺวอุปสมฺปทาเปกฺขาทิวตฺถุ

[๑๒๓] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต มหากสฺสปสฺส เทฺว อุปสมฺปทาเปกฺขา โหนฺติ. เต วิวทนฺติ "อหํ ปฐมํ อุปสมฺปชฺชิสฺสามิ, อหํ ปฐมํ อุปสมฺปชฺชิสฺสามีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว เทฺว เอกานุสฺสาวเน กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลานํ เถรานํ อุปสมฺปทาเปกฺขา โหนฺติ. เต วิวทนฺติ "อหํ ปฐมํ อุปสมฺปชฺชิสฺสามิ, อหํ ปฐมํ อุปสมฺปชฺชิสฺสามีติ. เถรา เอวมาหํสุ "หนฺท มยํ อาวุโส สพฺเพ ว เอกานุสฺสาวเน กโรมาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว เทฺว ตโย เอกานุสฺสาวเน กาตุํ, ตญฺจ โข เอเกน อุปชฺฌาเยน, น เตฺวว นานุปชฺฌาเยนาติ.

---

[๑] สี.,ฉ. อนุสฺสาเวสฺสตูติ.

๖๒. คพฺภวีสูปสมฺปาทานุชานนา

[๑๒๔] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา กุมารกสฺสโป คพฺภวีโส อุปสมฺปนฺโน โหติ. อถโข อายสฺมโต กุมารกสฺสปสฺส เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น อูนวีสติวสฺโส ปุคฺคโล อุปสมฺปาเทตพฺโพติ, อหญฺจมฺหิ คพฺภวีโส อุปสมฺปนฺโน, อุปสมฺปนฺโน นุ โขมฺหิ, น นุ โข อุปสมฺปนฺโนติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "ยํ ภิกฺขเว มาตุ กุจฺฉิสฺมึ ปฐมํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ปฐมํ วิญฺญาณํ ปาตุภูตํ. ตทุปาทาย สาวสฺส ชาติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว คพฺภวีสํ อุปสมฺปาเทตุนฺติ.

๖๓. อุปสมฺปทาวิธิ

[๑๒๕] เตน โข ปน สมเยน [ ][1] อุปสมฺปนฺนา ทิสฺสนฺติ กุฏฺฐิกาปิ คณฺฑิกาปิ กิลาสิกาปิ โสสิกาปิ อปมาริกาปิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปสมฺปาเทนฺเตน เตรส[2] อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปุจฺฉิตพฺโพ 'สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธา กุฏฺฐํ, คณฺโฑ, กิลาโส, โสโส, อปมาโร. มนุสฺโสสิ. ปุริโสสิ. ภุชิสฺโสสิ. อนโณสิ. นสิ ราชภโฏ. อนุญฺญาโตสิ มาตาปิตูหิ. ปริปุณฺณวีสติวสฺโสสิ. ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรํ. กินฺนาโมสิ.[3] โกนาโม เต อุปชฺฌาโยติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อนนุสิฏฺเฐ อุปสมฺปทาเปกฺเข อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉนฺติ. อุปสมฺปทาเปกฺขา วิตฺถายนฺติ, มงฺกู

---

[1] โป. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขูติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ. [2] อิ. ตสฺส
[3] สี.,ฉ. กึนาโมสิ, อิ. กึ นาโม โส

โหนฺติ, น สกฺโกนฺติ วิสฺสชฺเชตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปจมํ อนุสาสิตฺวา ปจฺฉา อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตุนฺติ. ตตฺเถว สงฺฆมชฺเฌ อนุสาสนฺติ. อุปสมฺปทาเปกฺขา ตเถว วิตฺถายนฺติ, มงฺกู โหนฺติ, น สกฺโกนฺติ วิสฺสชฺเชตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกมนฺตํ อนุสาสิตฺวา สงฺฆมชฺเฌ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว อนุสาสิตพฺโพ.

[๑๒๖] ปจมํ อุปชฺฌํ คาหาเปตพฺโพ, อุปชฺฌํ คาหาเปตฺวา ปตฺตจีวรํ อาจิกฺขิตพฺพํ ‘อยนฺเต ปตฺโต, อยํ สงฺฆาฏิ, อยํ อุตฺตราสงฺโค, อยํ อนฺตรวาสโก. คจฺฉ อมุมฺหิ โอกาเส ติฏฺฐาหีติ.

พาลา อพฺยตฺตา อนุสาสนฺติ, ทุรนุสิฏฺฐา[๑] อุปสมฺปทาเปกฺขา วิตฺถายนฺติ, มงฺกู โหนฺติ, น สกฺโกนฺติ วิสฺสชฺเชตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว พาเลน อพฺยตฺเตน อนุสาสิตพฺโพ. โย อนุสาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน อนุสาสิตุนฺติ. อสมฺมตา อนุสาสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อสมฺมเตน อนุสาสิตพฺโพ. โย อนุสาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สมฺมเตน อนุสาสิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ. อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ, ปเรน วา ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพ.

กถญฺจ อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

---

[๑] อิ. อนุสิฏฺฐา

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามํ อนุสาเสยฺยนฺติ. เอวํ อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ.

กถญฺจ [ ][1] ปเรน ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข[2] ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามํ อนุสาเสยฺยาติ. เอวํ ปเรน ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพ.

เตน สมฺมเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปทาเปกฺโข อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย

'สุณสิ อิตฺถนฺนาม, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล, ยํ ชาตํ, ตํ สงฺฆมชฺเฌ ปุจฺฉนฺเต, สนฺตํ 'อตฺถีติ วตฺตพฺพํ, อสนฺตํ 'นตฺถีติ วตฺตพฺพํ, มา โข วิตฺถาสิ[3] [ ][4] มา โข มงฺกุ อโหสิ, เอวนฺตํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ, สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธา กุฏฺฐํ, คณฺโฑ, กิลาโส, โสโส, อปมาโร. มนุสฺโสสิ. ปุริโสสิ. ภุชิสฺโสสิ. อนโณสิ. นสิ ราชภโฏ. อนุญฺญาโตสิ มาตาปิตูหิ. ปริปุณฺณวีสติวสฺโสสิ. ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรํ. กินฺนาโมสิ. โกนาโม เต อุปชฺฌาโยติ.

เอกโต อาคจฺฉนฺติ. น [ ][5] เอกโต อาคนฺตพฺพํ. อนุสาสเกน ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร ปนสทฺโท ทิสฺสติ.
[2] อุปสมฺปทาเปโขติ วา ปาโฐ.
[3] สี.,ฉ. วิตฺถายิ
[4] อิ. เอตฺถนฺตเร วิสทฺโท ทิสฺสติ.
[5] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขเวติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข. อนุสิฏฺโจ โส มยา; ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อิตฺถนฺนาโม อาคจฺเฉยฺยาติ.

'อาคจฺฉาหีติ วตฺตพฺโพ. เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ การาเปตฺวา ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทาเปตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทาเปตฺวา อญฺชลึ ปคฺคณฺหาเปตฺวา อุปสมฺปทำ ยาจาเปตพฺโพ

'สงฺฆมฺภนฺเต อุปสมฺปทำ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มำ ภนฺเต สงฺโฆ อนุกมฺปำ อุปาทาย. ทุติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆำ อุปสมฺปทำ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มำ ภนฺเต สงฺโฆ อนุกมฺปำ อุปาทาย. ตติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆำ อุปสมฺปทำ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มำ ภนฺเต สงฺโฆ อนุกมฺปำ อุปาทายาติ.

พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลำ, อหำ อิตฺถนฺนามำ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺเฉยฺยนฺติ. สุณสิ อิตฺถนฺนาม, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล, ยำ ชาตำ, ตำ ปุจฺฉามิ, สนฺตำ 'อตฺถีติ วตฺตพฺพำ, อสนฺตำ 'นตฺถีติ วตฺตพฺพำ, สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธา กุฏฺฐำ, คณฺโฑ, กิลาโส, โสโส, อปมาโร. มนุสฺโสสิ. ปุริโสสิ. ภุชิสฺโสสิ. อนโณสิ. นสิ ราชภโฏ. อนุญฺญาโตสิ มาตาปิตูหิ. ปริปุณฺณ-วีสติวสฺโสสิ. ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรำ. กินฺนาโมสิ. โกนาโม เต อุปชฺฌาโยติ.

พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๑๒๗] 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺ-นามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, ปริสุทฺโธ อนฺตรายิเกหิ

ธมฺเมหิ, ปริปุณฺณสฺส ปตฺตจีวรํ, อิตฺถนฺนาโม สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทยฺย อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, ปริสุทฺโธ อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ, ปริปุณฺณสฺส ปตฺตจีวรํ, อิตฺถนฺนาโม สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, ปริสุทฺโธ อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ, ปริปุณฺณสฺส ปตฺตจีวรํ, อิตฺถนฺนาโม สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข, ปริสุทฺโธ อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ, ปริปุณฺณสฺส ปตฺตจีวรํ, อิตฺถนฺนาโม สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

อุปสมฺปนฺโน สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนาเมน อุปชฺฌาเยน, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

อุปสมฺปทากมฺมํ นิฏฺฐิตํ.

๖๔. จตฺตาโร นิสฺสยา

[๑๒๘] ตาวเทว ฉายา เมตพฺพา, อุตุปฺปมาณํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ทิวสภาโค อาจิกฺขิตพฺโพ, สงฺคีติ อาจิกฺขิตพฺพา, จตฺตาโร นิสฺสยา อาจิกฺขิตพฺพา

"ปิณฺฑิยาโลปโภชนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย; อติเรกลาโภ สงฺฆภตฺตํ อุทฺเทสภตฺตํ นิมนฺตนํ สลากภตฺตํ ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฏิปทิกํ.

ปํสุกูลจีวรํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย; อติเรกลาโภ โขมํ กปฺปาสิกํ โกเสยฺยํ กมฺพลํ สาณํ ภงฺคนฺ.

รุกฺขมูลเสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย; อติเรกลาโภ วิหาโร อฑฺฒโยโค ปาสาโท หมฺมิยํ คุหา.

ปูติมุตฺตเภสชฺชํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย; อติเรกลาโภ สปฺปิ นวนีตํ เตลํ มธุ ผาณิตนฺติ.

จตฺตาโร นิสฺสยา นิฏฺฐิตา.

๖๕. จตฺตาริ อกรณียานิ

[๑๒๙] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อญฺญตรํ ภิกฺขุ์ อุปสมฺปาเทตฺวา เอกกํ โอหาย ปกฺกมึสุ. โส ปจฺฉา เอกโก ว อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค ปุราณทุติยิกาย สมาคจฺฉิ.[๑] สา เอวมาห "กินฺทานิ ปพฺพชิโตสีติ. "อาม ปพฺพชิโตมฺหีติ. "ทุลฺลโภ โข ปพฺพชิตานํ เมถุโน ธมฺโม, เอหิ, เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวาติ. โส ตสฺสา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตฺวา ปจฺฉา[๒] จิเรน อคมาสิ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "กิสฺส ตฺวํ อาวุโส เอวํ จิรํ อกาสีติ. อถ โข โส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ์. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปสมฺปาเทตฺวา ทุติยํ ทาตุ์, จตฺตาริ จ อกรณียานิ อาจิกฺขิตุ์.

อุปสมฺปนฺเนน ภิกฺขุนา เมถุโน ธมฺโม น ปฏิเสวิตพฺโพ อนฺตมโส ติรจฺฉานคตายปิ. โย ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวติ, อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. เสยฺยถาปิ นาม ปุริโส สีสจฺฉินฺโน อภพฺโพ เตน สรีรพนฺธเนน ชีวิตุ์, เอวเมว ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตฺวา อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. ตนฺเต ยาวชีวํ อกรณีย์.

อุปสมฺปนฺเนน ภิกฺขุนา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ น อาทาตพฺพ์ อนฺตมโส ติณสลากํ อุปาทาย. โย ภิกฺขุ ปาทํ วา ปาทารหํ วา อติเรกปาทํ วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิยติ, อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. เสยฺยถาปิ นาม ปณฺฑุปลาโส พนฺธนา ปมุตฺโต อภพฺโพ หริตตฺตาย, เอวเมว ภิกฺขุ ปาทํ วา ปาทารหํ วา

---

[๑] สี.,มหา. สมาคญฺฉิ [๒] สี.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อติเรกปาทำ วา อทินฺนำ เถยฺยสงฺขาตำ อาทิยิตฺวา อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. ตนฺเต ยาวชีวำ อกรณียำ.

อุปสมฺปนฺเนน ภิกฺขุนา สญฺจิจฺจ ปาโณ ชีวิตา น[๑] โวโรเปตพฺโพ อนฺตมโส กุนฺถกิปิลฺลิกำ อุปาทาย. โย ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ มนุสฺสวิคฺคหำ ชีวิตา โวโรเปติ อนฺตมโส คพฺภปาตนำ อุปาทาย, อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. เสยฺยถาปิ นาม ปุถุสิลา เทฺวธา ภินฺนา อปฺปฏิสนฺธิกา โหติ, เอวเมว ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ มนุสฺสวิคฺคหำ ชีวิตา โวโรเปตฺวา อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. ตนฺเต ยาวชีวำ อกรณียำ.

อุปสมฺปนฺเนน ภิกฺขุนา อุตฺตริมนุสฺสธมฺโม น อุลฺลปิตพฺโพ อนฺตมโส 'สุญฺญาคาเร อภิรมามีติ. โย ภิกฺขุ ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อสนฺตำ อภูตำ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมำ อุลฺลปติ ฌานำ วา วิโมกฺขำ วา สมาธึ วา สมาปตฺตึ วา มคฺคำ วา ผลำ วา, อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. เสยฺยถาปิ นาม ตาโล มตฺถกจฺฉินฺโน อภพฺโพ ปุน วิรุฬฺหิยา, เอวเมว ภิกฺขุ ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อสนฺตำ อภูตำ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมำ อุลฺลปิตฺวา อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. ตนฺเต ยาวชีวำ อกรณียนฺติ.

จตฺตาริ อกรณียานิ นิฏฺฐิตานิ.

๖๖. อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตกวตฺถูนิ

[๑๓๐] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก วิพฺภมิ. โส ปุน ปจฺจาคนฺตฺวา ภิกฺขู อุปสมฺปทำ ยาจิ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ.

---

[๑] อิ. โน

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก วิพฺภมติ. โส ปุน ปจฺจาคนฺตฺวา ภิกฺขู อุปสมฺปทำ ยาจติ. โส เอวมสฺส วจนีโย 'ปสฺสิสฺสสิ ตำ อาปตฺตินฺติ. 'สจาหำ ปสฺสิสฺสามีติ, ปพฺพาเชตพฺโพ. 'สจาหำ น ปสฺสิสฺสามีติ, น ปพฺพาเชตพฺโพ. ปพฺพาเชตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปสฺสิสฺสสิ ตำ อาปตฺตินฺติ. 'สจาหำ ปสฺสิสฺสามีติ, อุปสมฺปาเทตพฺโพ 'สจาหำ น ปสฺสิสฺสามีติ, น อุปสมฺปาเทตพฺโพ. อุปสมฺปาเทตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปสฺสิสฺสิ[๑] ตำ อาปตฺตินฺติ. 'สจาหำ ปสฺสิสฺสามีติ, โอสาเรตพฺโพ. 'สจาหำ น ปสฺสิสฺสามีติ, น โอสาเรตพฺโพ. โอสาเรตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปสฺสสิ ตำ อาปตฺตินฺติ. สเจ ปสฺสติ, อิจฺเจตำ กุสลำ. โน เจ ปสฺสติ, ลพฺภมานาย สามคฺคิยา, ปุน อุกฺขิปิตพฺโพ, อลพฺภมานาย สามคฺคิยา, อนาปตฺติ สมฺโภเค สำวาเส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตโก วิพฺภมติ. โส ปุน ปจฺจาคนฺตฺวา ภิกฺขู อุปสมฺปทำ ยาจติ. โส เอวมสฺส วจนีโย 'ปฏิกริสฺสสิ ตำ อาปตฺตินฺติ. 'สจาหำ ปฏิกริสฺสามีติ. ปพฺพาเชตพฺโพ. 'สจาหำ น ปฏิกริสฺสามีติ, น ปพฺพาเชตพฺโพ. ปพฺพาเชตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปฏิกริสฺสสิ ตำ อาปตฺตินฺติ. 'สจาหำ ปฏิกริสฺสามีติ. อุปสมฺปาเทตพฺโพ. 'สจาหำ น ปฏิกริสฺสามีติ, น อุปสมฺปาเทตพฺโพ. อุปสมฺปาเทตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปฏิกริสฺสสิ ตำ อาปตฺตินฺติ. สจาหำ ปฏิกริสฺสามีติ, โอสาเรตพฺโพ. 'สจาหำ น ปฏิกริสฺสามีติ, น โอสาเรตพฺโพ. โอสาเรตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปฏิกโรหิ ตำ อาปตฺตินฺติ. สเจ ปฏิกโรติ, อิจฺเจตำ กุสลำ. โน เจ ปฏิกโรติ,

---

[๑] สี.,สฺยา. ปสฺสิสฺสสิ

ลพฺภมานาย สามคฺคิยา, ปุน อุกฺขิปิตพฺโพ, อลพฺภมานาย สามคฺคิยา, อนาปตฺติ สมฺโภเค สංวาเส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก วิพฺภมติ. โส ปุน ปจฺจาคนฺตฺวา ภิกฺขู อุปสมฺปทं ยาจติ, โส เอวมสฺส วจนีโย 'ปฏินิสฺสชฺชิสฺสสิ ตं ปาปิกं ทิฏฺฐินฺติ. 'สจาหं ปฏินิสฺสชฺชิสฺสามีติ, ปพฺพาเชตพฺโพ. 'สจาหं น ปฏินิสฺสชฺชิสฺสามีติ, น ปพฺพาเชตพฺโพ. ปพฺพาเชตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปฏินิสฺสชฺชิสฺสสิ ตं ปาปิกं ทิฏฺฐินฺติ. 'สจาหं ปฏินิสฺสชฺชิสฺสามีติ, อุปสมฺปาเทตพฺโพ. 'สจาหं น ปฏินิสฺสชฺชิสฺสามีติ, น อุปสมฺปาเทตพฺโพ. อุปสมฺปาเทตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปฏินิสฺสชฺชิสฺสสิ ตं ปาปิกं ทิฏฺฐินฺติ. 'สจาหं ปฏินิสฺสชฺชิสฺสามีติ, โอสาเรตพฺโพ. 'สจาหं น ปฏินิสฺสชฺชิสฺสามีติ, น โอสาเรตพฺโพ. โอสาเรตฺวา วตฺตพฺโพ 'ปฏินิสฺสชฺชาหิ ตं[๑] ปาปิกं ทิฏฺฐินฺติ. สเจ ปฏินิสฺสชฺชติ, อิจฺเจตं กุสลं. โน เจ ปฏินิสฺสชฺชติ, ลพฺภมานาย สามคฺคิยา, ปุน อุกฺขิปิตพฺโพ, อลพฺภมานาย สามคฺคิยา, อนาปตฺติ สมฺโภเค สංวาเสติ.

มหาขนฺธโก ปฐโม.

---

[๑] สี.,เท. ปฏินิสฺสชฺเชติ ตं

ตสฺสุทฺทานํ

[๑๓๑] วินยมฺหิ มหตฺเถสุ เปสลานํ สุขาวเห
นิคฺคหานญฺจ[๑] ปาปิจฺเฉ ลชฺชีนํ ปคฺคเหสุ จ.

สาสนาธารเณ เจว สพฺพญฺญุชินโคจเร
อนญฺญวิสเย เขเม สุปญฺญตฺเต อสํสเย.

ขนฺธเก วินเย เจว ปริวาเร จ มาติเก
ยถาตฺถการี[๒] กุสโล ปฏิปชฺชติ โยนิโส.

โย ควํ น วิชานาติ น โส รกฺขติ โคคณํ.
เอวํ สีลํ อชานนฺโต กึ โส รกฺเขยฺย สํวรํ.

ปมุฏฺฐมฺหิ จ สุตฺตนฺเต อภิธมฺเม จ ตาวเท
วินเย อวินฏฺฐมฺหิ ปุน ติฏฺฐติ สาสนํ.

ตสฺมา สงฺคาหนาเหตุ[๓] อุทฺทานํ อนุปุพฺพโส
ปวกฺขามิ ยถาญาณํ[๔] สุณาถ มม ภาสโต.

วตฺถุ นิทานํ อาปตฺติ นยา เปยฺยาลเมว จ
ทุกฺกรนฺตํ อเสเสตุ นยโต ตํ วิชานถาติ.

โพธิ ราชายตนญฺจ[๕] อชปาโล สหมฺปติ
พฺรหฺมาพาโร อุทฺทโก จ[๖] ภิกฺขุ จ อุปโก อิสิ.

---

[๑] เท. นิคฺคหานํ, อิ. นิคฺคเห จ ปาปิจฺฉานํ
[๒] เท.,อิ. ยถตฺถการี
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ตสฺมา สงฺคาหณาเหตุ
[๔] สี.,ฉ.,เท. ยถาญายํ
[๕] เท. โพธิ ราชายตนํ จ, อิ. โพธิ จ ราชายตนํ
[๖] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. พฺรหฺมา อาพาโร อุทฺทโก

โกณฺฑญฺโญ ภทฺทิโย วปฺโป[๑] มหานาโม จ อสฺสชิ
ยโส จตฺตาริ ปญฺญาส[๒] สพฺเพ เปเสสิ โส ทิสา.

วตฺถุ[๓] มาเรหิ ตีสา จ อุรุเวลนฺตโย ชฏี
อคฺยาคารํ มหาราชา สกฺโก พฺรหฺมา จ เกวลา.[๓]

ปสุกูลํ โปกฺขรณี สิลา จ กกุโธ สิลา
ชมฺพุ อมฺโพ จ อามณฺโฑ[๔] ปาริปุปฺผญฺจ[๕] อาหริ.

ผาลิยนฺตุ อุชฺชลนฺตุ วิชฺฌายนฺตุ จ กสฺสป
นิมุชฺชนฺติ มุขี เมโฆ คยา ลฏฺฐี จ มาคโธ.

อุปติสฺโส โกลิโต จ อภิญฺญาตา จ ปพฺพชุ๋[๖]
ทุนฺนิวตฺถา ปณามนา กิโส ลูโข จ พฺราหฺมโณ.

อนาจารํ อาจรติ อุทรํ มาณโว คโณ
วสฺสํ พาเลหิ ปกฺกนฺโต ทส วสฺสานิ นิสฺสโย.

น วตฺตนฺติ ปณาเมตุ๋ พาลา ปสฺสิทฺธิ ปญฺจ ฉ
โย โส อญฺโญ จ นคฺโค จ อจฺฉินฺนํ ชฏิ สากิโย.[๗]

มคเธสุ ปญฺจ อาพาธา[๘] ภโฏ โจโร องฺคุลิ[๙]
มาคโธ จ อนุญฺญาสิ การา ลิขิ กสาหโต.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. โกณฺฑญฺโญ วปฺโป ภทฺทิโย
[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ยโส จตฺตาโร ปญฺญาส, อิ. ยโส จตฺตาโร ปญฺญาสํ
[๓] อิ. วตฺถุ๋
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อามโล, อิ. อามลโก
[๕] ฉ. ปาลิปุปฺผ๋ จ, อิ. ปาริฉตฺตปุปฺผ๋
[๖] อิ. ปพฺพชฺช๋
[๗] สี.,ฉ.,เท. อจฺฉินฺนชฏิลสากิโย.
[๘] สี.,ฉ.,เท. ปญฺจาพาธา
[๙] สี.,ฉ.,เท. เอโก ราชา จ องฺคุลิ, อิ. เอโก โจโร จ องฺคุลิ

ลกฺขณา อิณทาโส[๑] จ ภณฺฑุโก อุปลิ[๒] อหิ
สทฺธํ กุลํ กณฺฏโก จ อาหุนฺทริกเมว จ.

วตฺถุสฺมึ ทารโก สิกฺขา วิหรนฺติ จ กินฺนุโข
สพฺพํ มุขํ อุปชฺฌาเย อปลาพนกณฺฏโก.

ปณฺฑโก เถยฺยปกฺกนฺโต อหิ จ มาตริ ปิตา
อรหนฺตภิกฺขุนีเภทา รุหิเรน จ พฺยญฺชนํ.

อนุปชฺฌายสงฺเฆน คณปณฺฑกปตฺตโก
อจีวรํ ตทุภยํ ยาจิเตนปิ เย ตโย.

หตฺถา ปาทา หตฺถปาทา กณฺณา นาสา ตทุภยํ
องฺคุลิ อพฺภกณฺฑรํ ผณํ ขุชฺชญฺจ วามนํ.

คลคณฺฑี[๓] ลกฺขณา จ[๔] กสา ลิขิตสีปที
ปาปปริสทูสี จ[๕] กาณกุณี[๖] ตเถว จ.

ขญฺชปกฺขหตญฺเจว[๗] สญฺฉินฺนอิริยาปถํ[๘]
ชรานฺธมูคพธิรํ อนฺธมูคญฺจ ยํ ตหึ.

อนฺธพธิรํ ยํ วุตฺตํ มูคพธิรเมว จ
อนฺธมูคพธิรญฺจ อลชฺชีนญฺจ นิสฺสยํ.

วตฺถพฺพญฺจ ตถาทฺธานํ[๙] ยาจมาเนน เปกฺขนา
อาคจฺฉตุ[๑๐] วิวาเทนฺติ[๑๑] เอกุปชฺเฌน[๑๒] กสฺสโป.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อิณา ทาโส จ [๒] สี.,เท.,อิ. อุปาลิ [๓] อิ. คลคณฺฑิ [๔] สี.,ฉ.,เท. เจว
[๕] อิ. ปาปปริสทูสญฺจ [๖] สี.,เท. กาณ กุณี, อิ. กาณกุณี
[๗] เท. ขญฺชํ ปกฺขหตํ เจว [๘] สี.,เท. สญฺฉนฺนอริยาปถ, อิ. สจฺฉินฺนอิริยาปถ
[๙] อิ. กตทฺธานํ [๑๐] อิ. อาคจฺฉนฺตุ [๑๑] สี.,เท. วิวทนฺติ
[๑๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอกุปชฺฌาเยน

ทิสฺสนฺติ อุปสมฺปนฺนา อาพาเธหิ จ ปีฬิตา
อนนุสิฏฺฐา วิตฺถนฺติ[๑] ตตฺเถว อนุสาสนา.
สงฺเฆปิจ อโถ พาโล[๒] อสมฺมโต[๓] จ เอกโต
อุลฺลุมฺปตุปสมฺปทา นิสฺสโย เอกโต ตโยติ
อิมสฺมึ ขนฺธเก วตฺถุ เอกสตํ ทฺวาสตฺตติ.[๔]

มหาขนฺธโก นิฏฺฐิโต.[๕]

---

[๑] สี.,เท.,มหา. วิตฺเถนฺติ [๒] สี.,ฉ.,เท. พาลา [๓] สี.,ฉ.,เท. อสมฺมตา
[๔] สี.,ฉ.,มหา. อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถูนิ เอกสตญฺจ ทฺวาสตฺตติ.
[๕] เท. มหาขนฺธกํ นิฏฺฐิตํ.

๒. อุโปสถกฺขนฺธโก

๑. สนฺนิปาตานุชานนา

[๑๓๒] เตน โข ปน สมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปติตฺวา ธมฺมํ ภาสนฺติ. เต มนุสฺสา อุปสงฺกมนฺติ ธมฺมสฺสวนาย. เต ลภนฺติ อญฺญติตฺถิเยสุ ปริพฺพาชเกสุ เปมํ, ลภนฺติ ปสาทํ; ลภนฺติ อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา ปกฺขํ. อถโข รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ “เอตรหิ โข อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา จาตุทฺทเส ปณฺณรเส[๑] อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปติตฺวา ธมฺมํ ภาสนฺติ, เต มนุสฺสา อุปสงฺกมนฺติ ธมฺมสฺสวนาย, เต ลภนฺติ อญฺญติตฺถิเยสุ ปริพฺพาชเกสุ เปมํ, ลภนฺติ ปสาทํ; ลภนฺติ อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา ปกฺขํ. ยนฺนูน อยฺยาปิ จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปเตยฺยุนฺติ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ ‘เอตรหิ โข อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปติตฺวา ธมฺมํ ภาสนฺติ, เต

---

[๑] สี.,เท. ปนฺนรเส, เอวมุปริปิ.

มนุสฺสา อุปสงฺกมนฺติ ธมฺมสฺสวนาย, เต ลภนฺติ อญฺญติตฺถิเยสุ ปริพฺพาชเกสุ เปมํ, ลภนฺติ ปสาทํ; ลภนฺติ อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา ปกฺขํ. ยนฺนูน อยฺยาปิ จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปเตยฺยุนฺติ, สาธุ ภนฺเต อยฺยาปิ จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปเตยฺยุนฺติ. อถโข ภควา ราชานํ มาคธํ เสนิยํ พิมฺพิสารํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปติตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู “ภควตา อนุญฺญาตํ[๑] จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปติตุนฺติ. เต จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปติตฺวา ตุณฺหี นิสีทนฺติ. เต มนุสฺสา อุปสงฺกมนฺติ ธมฺมสฺสวนาย. เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปติตฺวา ตุณฺหี นิสีทิสฺสนฺติ, เสยฺยถาปิ มูคสูกรา; นนุ นาม สนฺนิปติเตหิ ธมฺโม ภาสิตพฺโพติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. อนุญฺญาตา

อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส สนฺนิปติตฺวา ธมฺมํ ภาสิตุนฺติ.

๒. ปาติโมกฺขุทฺเทสนานุชานนา

[๑๓๓] อถโข ภควโต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ “ยนฺนูนาหํ, ยานิ มยา ภิกฺขูนํ ปญฺญตฺตานิ สิกฺขาปทานิ, ตานิ เนสํ ปาติโมกฺขุทฺเทสํ อนุชาเนยฺยํ, โส เนสํ ภวิสฺสติ อุโปสถกมฺมนฺติ. อถโข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อิธ มยฺหํ ภิกฺขเว รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ ‘ยนฺนูนาหํ, ยานิ มยา ภิกฺขูนํ ปญฺญตฺตานิ สิกฺขาปทานิ, ตานิ เนสํ ปาติโมกฺขุทฺเทสํ อนุชาเนยฺยํ, โส เนสํ ภวิสฺสติ อุโปสถกมฺมนฺติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว อุทฺทิสิตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๑๓๔] ‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อุโปสถํ กเรยฺย, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺย. กึ สงฺฆสฺส ปุพฺพกิจฺจํ ปาริสุทฺธึ อายสฺมนฺโต อาโรเจถ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิสฺสามิ. ตํ สพฺเพ ว สนฺตา สาธุกํ สุโณม มนสิกโรม. ยสฺส สิยา อาปตฺติ, โส อาวิกเรยฺย, อสนฺติยา อาปตฺติยา, ตุณฺหี ภวิตพฺพํ. ตุณฺหีภาเวน โข ปนายสฺมนฺเต ‘ปริสุทฺธาติ เวทิสฺสามิ. ยถา โข ปน ปจฺเจกปุฏฺฐสฺส เวยฺยากรณํ โหติ, เอวเมวํ เอวรูปาย ปริสาย ยาวตติยํ อนุสฺสาวิตํ โหติ. โย ปน ภิกฺขุ ยาวตติยํ อนุสฺสาวิยมาเน

สรมาโน สนฺตี อาปตฺตึ นาวิกเรยฺย, สมฺปชานมุสาวาทสฺส โหติ. สมฺปชานมุสาวาโท โข ปนายสฺมนฺโต อนฺตรายิโก ธมฺโม วุตฺโต ภควตา, ตสฺมา สรมาเนน ภิกฺขุนา อาปนฺเนน วิสุทฺธาเปกฺเขน สนฺตี อาปตฺติ อาวิกาตพฺพา, อาวิกตา หิสฺส ผาสุ โหตีติ.

[๑๓๕] **ปาติโมกฺขนฺ**ติ อาทิเมตํ มุขเมตํ ปมุขเมตํ กุสลานํ ธมฺมานํ, เตน วุจฺจติ "ปาติโมกฺขนฺติ.

อายสฺมนฺโตติ ปิยวจนเมตํ ครุวจนเมตํ สคารวสปฺปติสฺสาธิวจนเมตํ "อายสฺมนฺโตติ.

อุทฺทิสิสฺสามีติ อาจิกฺขิสฺสามิ เทเสสฺสามิ ปญฺญาเปสฺสามิ ปฏฺฐเปสฺสามิ วิวริสฺสามิ วิภชิสฺสามิ อุตฺตานีกริสฺสามิ ปกาเสสฺสามิ.

ตนฺติ ปาติโมกฺขํ วุจฺจติ.

สพฺเพ ว สนฺตาติ ยาวติกา ตสฺสา ปริสาย เถรา จ นวา จ มชฺฌิมา จ, เอเต วุจฺจนฺติ "สพฺเพ ว สนฺตาติ.

สาธุกํ สุโณมาติ อฏฺฐิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพํ เจตสา สมนฺนาหราม.

มนสิกโรมาติ เอกคฺคจิตฺตา อวิกฺขิตฺตจิตฺตา อวิสาหฏจิตฺตา นิสาเมม.

ยสฺส สิยา อาปตฺตีติ เถรสฺส วา นวสฺส วา มชฺฌิมสฺส วา ปญฺจนฺนํ วา อาปตฺติกฺขนฺธานํ อญฺญตรา อาปตฺติ, สตฺตนฺนํ วา อาปตฺติกฺขนฺธานํ อญฺญตรา อาปตฺติ.

โส อาวิกเรยฺยาติ โส เทเสยฺย, โส วิวเรยฺย, โส อุตฺตานีกเรยฺย, โส ปกาเสยฺย สงฺฆมชฺเฌ วา คณมชฺเฌ วา เอกปุคฺคเล วา.

อสนฺตี นาม อาปตฺติ อนชฺฌาปนฺโน[๑] วา โหติ, อาปชฺชิตฺวา วา วุฏฺฐิโต.[๒]

ตุณฺหี ภวิตพฺพนฺติ อธิวาเสตพฺพํ น พฺยาหริตพฺพํ.[๓]

ปริสุทฺธาติ เวทิสฺสามีติ ชานิสฺสามิ ธาเรสฺสามิ.

ยถา โข ปน ปจฺเจกปุฏฺฐสฺส เวยฺยากรณํ โหตีติ ยถา เอเกน เอโก ปุฏฺโฐ พฺยากเรยฺย, เอวเมว ตสฺสา ปริสาย ชานิตพฺพํ "มํ ปุจฺฉตีติ. เอวรูปา นาม ปริสา ภิกฺขุปริสา วุจฺจติ.

ยาวตติยํ อนุสฺสาวิตํ โหตีติ สกึปิ อนุสฺสาวิตํ โหติ, ทุติยมฺปิ อนุสฺสาวิตํ โหติ, ตติยมฺปิ อนุสฺสาวิตํ โหติ.

สรมาโนติ ชานมาโน สญฺชานมาโน.

สนฺตี นาม อาปตฺติ อชฺฌาปนฺโน[๔] วา โหติ, อาปชฺชิตฺวา วา อวุฏฺฐิโต.[๕]

นาวิกเรยฺยาติ น เทเสยฺย, น วิวเรยฺย, น อุตฺตานีกเรยฺย, น ปกาเสยฺย สงฺฆมชฺเฌ วา คณมชฺเฌ วา เอกปุคฺคเล วา.

สมฺปชานมุสาวาทสฺส โหตีติ สมฺปชานมุสาวาโท[๖] กึ โหติ, ทุกฺกฏํ โหติ.

อนฺตรายิโก ธมฺโม วุตฺโต ภควตาติ กิสฺส อนฺตรายิโก. ปฐมสฺส ฌานสฺส อธิคมาย อนฺตรายิโก, ทุติยสฺส ฌานสฺส อธิคมาย อนฺตรายิโก, ตติยสฺส ฌานสฺส อธิคมาย อนฺตรายิโก, จตุตฺถสฺส ฌานสฺส อธิคมาย อนฺตรายิโก, ฌานานํ วิโมกฺขานํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อนชฺฌาปนฺนา
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. วุฏฺฐิตา.
[๓] อิ. น พฺยาหาตพฺพํ.
[๔] สี. อชฺฌาปนฺนา, ฉ.,เท.,มหา. อนชฺฌาปนฺนา
[๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อวุฏฺฐิตา, เอวมุปริ.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สมฺปชานมุสาวาเท

สมาธีนำ สมาปตฺตีนำ เนกฺขมฺมานำ นิสฺสรณานำ ปวิเวกานำ กุสลานำ ธมฺมานำ อธิคมาย อนฺตรายิโก.

ตสฺมาติ ตำการณา.

สรมาเนนาติ ชานมาเนน สญฺชานมาเนน.

วิสุทฺธาเปกฺเขนาติ วุฏฺฐาตุกาเมน วิสุชฺฌิตุกาเมน. สนฺตี นาม อาปตฺติ อชฺฌาปนฺโน[๑] วา โหติ, อาปชฺชิตฺวา วา อวุฏฺฐิโต.

อาวิกาตพฺพาติ อาวิกาตพฺพา สงฺฆมชฺเฌ วา คณมชฺเฌ วา เอกปุคฺคเล วา.

อาวิกตา หิสฺส ผาสุ โหตีติ กิสฺส ผาสุ โหติ. ปฐมสฺส ฌานสฺส อธิคมาย ผาสุ โหติ, ทุติยสฺส ฌานสฺส อธิคมาย ผาสุ โหติ, ตติยสฺส ฌานสฺส อธิคมาย ผาสุ โหติ, จตุตฺถสฺส ฌานสฺส อธิคมาย ผาสุ โหติ, ฌานานำ วิโมกฺขานำ สมาธีนำ สมาปตฺตีนำ เนกฺขมฺมานำ นิสฺสรณานำ ปวิเวกานำ กุสลานำ ธมฺมานำ อธิคมาย ผาสุ โหตีติ.

[๑๓๖] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู “ภควตา ปาติโมกฺขุทฺเทโส อนุญฺญาโตติ เทวสิกำ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “น ภิกฺขเว เทวสิกำ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตพฺพำ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อุโปสเถ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู “ภควตา อุโปสเถ ปาติโมกฺขุทฺเทโส อนุญฺญาโตติ ปกฺขสฺส ติกฺขตฺตุำ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสนฺติ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อชฺฌาปนฺนา

จาตุทฺทเส ปณฺณรเส อฏฺฐมิยา จ ปกฺขสฺส. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ปกฺขสฺส ติกฺขตฺตุ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สกึ ปกฺขสฺส จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ยถาปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ สกาย สกาย ปริสาย. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ยถาปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ สกาย สกาย ปริสาย. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สมคฺคานํ อุโปสถกมฺมนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'สมคฺคานํ อุโปสถกมฺมนฺติ, กิตฺตาวตา นุ โข สามคฺคี โหติ, ยาวตา เอกาวาโส, อุทาหุ สพฺพา ปจวีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว เอตฺตาวตา สามคฺคี, ยาวตา เอกาวาโสติ.

๓. มหากปฺปินวตฺถุ

[๑๓๗] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากปฺปิโน ราชคเห วิหรติ มทฺทกุจฺฉิสฺมึ[๑] มิคทาเย. อถโข อายสฺมโต มหากปฺปินสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "คจฺเฉยฺยํ วาหํ อุโปสถํ น วา คจฺเฉยฺยํ, คจฺเฉยฺยํ วาหํ สงฺฆกมฺมํ น วา คจฺเฉยฺยํ; อถขฺวาหํ วิสุทฺโธ ปรมาย วิสุทฺธิยาติ. อถโข ภควา

---

[๑] สี.,เท. มทฺทกุจฺฉิมฺหิ

อายสฺมโต มหากปฺปินสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย, เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ[๑] วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต อนฺตรหิโต มทฺทกุจฺฉิสฺมึ มิคทาเย อายสฺมโต มหากปฺปินสฺส สมฺมุเข[๒] ปาตุรโหสิ. นิสีทิ ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน. อายสฺมาปิ โข มหากปฺปิโน ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ มหากปฺปินํ ภควา เอตทโวจ "นนุ เต กปฺปิน รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ 'คจฺเฉยฺยํ วาหํ อุโปสถํ น วา คจฺเฉยฺยํ, คจฺเฉยฺยํ วาหํ สงฺฆกมฺมํ น วา คจฺเฉยฺยํ; อถขฺวาหํ วิสุทฺโธ ปรมาย วิสุทฺธิยาติ. เอวํ ภนฺเต. "ตุมฺเห เจ พฺราหฺมณา อุโปสถํ น สกฺกริสฺสถ น ครุกริสฺสถ น มาเนสฺสถ น ปูเชสฺสถ, อถ โก จรหิ อุโปสถํ สกฺกริสฺสติ ครุกริสฺสติ มาเนสฺสติ ปูเชสฺสติ; คจฺฉ ตฺวํ พฺราหฺมณ อุโปสถํ, มา โน อคมาสิ; คจฺฉ ตฺวํ[๓] สงฺฆกมฺมํ, มา โน อคมาสีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา มหากปฺปิโน ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ มหากปฺปินํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา, เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว มทฺทกุจฺฉิสฺมึ มิคทาเย อายสฺมโต มหากปฺปินสฺส สมฺมุเข อนฺตรหิโต คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต ปาตุรโหสิ.

---

[๑] สี.,เท. สมิญฺชิตํ
[๒] สฺยา.,เท. ปมุเข, เอวมุปริปิ.
[๓] สฺยา. คจฺเฉวํ, เท. คจฺเฉว

๔. สีมานุชานนา

[๑๓๘] อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'เอตฺตาวตา สามคฺคี, ยาวตา เอกาวาโสติ, กิตฺตาวตา นุ โข เอกาวาโส โหตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สีมํ สมฺมนฺนิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพา. ปฐมํ นิมิตฺตา กิตฺเตตพฺพา ปพฺพตนิมิตฺตํ ปาสาณนิมิตฺตํ วนนิมิตฺตํ รุกฺขนิมิตฺตํ มคฺคนิมิตฺตํ วมฺมิกนิมิตฺตํ นทีนิมิตฺตํ อุทกนิมิตฺตํ. นิมิตฺเต กิตฺเตตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๑๓๙] 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยาวตา สมนฺตา นิมิตฺตา กิตฺติตา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สีมํ สมฺมนฺเนยฺย สมานสංวาสं เอกุโปสถํ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยาวตา สมนฺตา นิมิตฺตา กิตฺติตา, สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สีมํ สมฺมนฺนติ สมานสංวาสं เอกุโปสถํ, ยสฺสายสฺมโต ขมติ, เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สีมาย สมฺมติ[๑] สมานสංวาสาย เอกุโปสถาย, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมตา [ ][๒] สีมา สงฺเฆน เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สมานสංวาสา เอกุโปสถา, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

[๑๔๐] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู "ภควตา สีมาสมฺมติ อนุญฺญาตาติ อติมหติโย สีมาโย สมฺมนฺนนฺติ จตุ-โยชนิกาปิ ปญฺจโยชนิกาปิ ฉโยชนิกาปิ. ภิกฺขู อุโปสถํ อาคจฺฉนฺตา อุทฺทิสฺสมาเนปิ ปาติโมกฺเข อาคจฺฉนฺติ, อุทฺทิฏฺฐมตฺเตปิ อาคจฺฉนฺติ,

---

[๑] สี.,ฉ. สมฺมุตีติ [๒] โป. เอตฺถนฺตเร สาติ อยं ปาโฐ ทิสฺสติ.

อนฺตราปิ ปริวสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อติมหตี สีมา สมฺมนฺนิตพฺพา จตุโยชนิกา วา ปญฺจโยชนิกา วา ฉโยชนิกา วา. โย สมฺมนฺเนยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ติโยชนปรมํ สีมํ สมฺมนฺนิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู นทีปารสีมํ[๑] สมฺมนฺนนฺติ. อุโปสถํ อาคจฺฉนฺตา ภิกฺขูปิ วุยฺหนฺติ, ปตฺตาปิ วุยฺหนฺติ, จีวรานิปิ วุยฺหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว นทีปารสีมา สมฺมนฺนิตพฺพา. โย สมฺมนฺเนยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ยตฺถสฺส ธุวนาวา วา ธุวเสตุ วา, เอวรูปึ นทีปารสีมํ สมฺมนฺนิตุนฺติ.

๕. อุโปสถาคารกถา

[๑๔๑] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อนุปริเวณิยํ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ อสงฺเกเตน. อาคนฺตุกา ภิกฺขู น ชานนฺติ “กตฺถ วา อชฺช อุโปสโถ กริยิสฺสตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อนุปริเวณิยํ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ อสงฺเกเตน. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อุโปสถาคารํ สมฺมนฺนิตฺวา อุโปสถํ กาตุํ, ยํ สงฺโฆ อากงฺขติ วิหารํ วา อฑฺฒโยคํ วา ปาสาทํ วา หมฺมิยํ วา คุหํ วา. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพํ, พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

---

[๑] เท. นทีปารํ สีมํ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ วิหารํ อุโปสถาคารํ สมฺมนฺเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ วิหารํ อุโปสถาคารํ สมฺมนฺนติ, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส วิหารสฺส อุโปสถาคารสฺส สมฺมติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมโต สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม วิหาโร อุโปสถาคารํ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส เทฺว อุโปสถาคารานิ สมฺมตานิ โหนฺติ. ภิกฺขู อุภยตฺถ สนฺนิปตนฺติ “อิธ อุโปสโถ กริยิสฺสติ, อิธ อุโปสโถ กริยิสฺสตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว เอกสฺมึ อาวาเส เทฺว อุโปสถาคารานิ สมฺมนฺนิตพฺพานิ. โย สมฺมนฺเนยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกํ สมูหนิตฺวา เอกตฺถ อุโปสถํ กาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมูหนฺตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุโปสถาคารํ สมูหเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุโปสถาคารํ สมูหนติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส อุโปสถาคารสฺส สมุคฺฆาโต, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมูหตํ สงฺเฆน อิตฺถนฺนามํ อุโปสถาคารํ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

๖. อุโปสถปฺปมุขานุชานนา

[๑๔๒] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส อติขุทฺทกํ อุโปสถาคารํ สมฺมตฺตํ โหติ. ตทหุโปสเถ มหาภิกฺขุสงฺโฆ สนฺนิปติโต โหติ. ภิกฺขู อสมฺมตาย ภูมิยา นิสินฺนา ปาติโมกฺขํ อสฺโสสุ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'อุโปสถาคารํ สมฺมนฺนิตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพติ, มยญฺจมฺห อสมฺมตาย ภูมิยา นิสินฺนา ปาติโมกฺขํ อสฺสุมฺหา,[๑] กโต นุ โข อมฺหากํ อุโปสโถ, อกโต นุ โขติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "สมฺมตาย วา ภิกฺขเว ภูมิยา นิสินฺโน[๒] อสมฺมตาย วา ยโต ปาติโมกฺขํ สุณาติ, กโต วสฺส อุโปสโถ. เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ ยาวมหนฺตํ อุโปสถมุขํ[๓] อากงฺขติ, ตาวมหนฺตํ อุโปสถมุขํ สมฺมนฺนตุ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพํ. ปฐมํ นิมิตฺตา กิตฺเตตพฺพา, นิมิตฺเต กิตฺเตตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยาวตา สมนฺตา นิมิตฺตา กิตฺติตา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ อุโปสถมุขํ สมฺมนฺเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยาวตา สมนฺตา นิมิตฺตา กิตฺติตา, สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ อุโปสถมุขํ สมฺมนฺนติ, ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ อุโปสถมุขสฺส สมฺมติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมตา สงฺเฆน เอเตหิ นิมิตฺเตหิ อุโปสถมุขํ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามีติ.

---

[๑] อิ. อสฺโสสุมฺหา [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นิสินฺนา [๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุโปสถปฺปมุขํ, เอวมุปริปิ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ นวกา ภิกฺขู ปจฺฉตรํ สนฺนิปติตฺวา "น ตาว เถรา อาคจฺฉนฺตีติ ปกฺกมึสุ. อุโปสโถ วิกาโล[๑] อโหสิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ เถเรหิ ภิกฺขูหิ ปจฺฉตรํ สนฺนิปติตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ราชคเห สมฺพหุลา อาวาสา สมานสีมา โหนฺติ. ตตฺถ ภิกฺขู วิวทนฺติ "อมฺหากํ อาวาเส อุโปสโถ กริยตุ,[๒] อมฺหากํ อาวาเส อุโปสโถ กริยตูติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อิธ ปน ภิกฺขเว สมฺพหุลา อาวาสา สมานสีมา โหนฺติ. ตตฺถ ภิกฺขู วิวทนฺติ 'อมฺหากํ อาวาเส อุโปสโถ กริยตุ, อมฺหากํ อาวาเส อุโปสโถ กริยตูติ. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ สพฺเพเหว เอกชฺฌํ สนฺนิปติตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ. ยตฺถ วา ปน เถโร ภิกฺขุ วิหรติ, ตตฺถ สนฺนิปติตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ, น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน อุโปสโถ กาตพฺโพ. โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๗. อวิปฺปวาสสีมานุชานนา

[๑๔๓] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากสฺสโป อนฺธกวินฺทา ราชคหํ อุโปสถํ อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค นทึ ตรนฺโต มนํ วุฬฺโห[๓] อโหสิ, จีวรานิสฺส อลฺลานิ. ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. วิกาเล [๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. กรียตุ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. วูฬฺโห, เอวมุปริปิ.

มหากสฺสปี เอตทโวจุ๋ “กิสฺส เต อาวุโส จีวรานิ อลฺลานีติ. “อิธาหํ อาวุโส อนฺธกวินฺทา ราชคหํ อุโปสถํ อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค นทึ ตรนฺโต มนมฺหิ วุฑฺโห, เตน เม จีวรานิ อลฺลานีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. “ยา สา ภิกฺขเว สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมฺมนฺนตุ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพา. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมฺมนฺเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมฺมนฺนติ, ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอติสฺสา สีมาย ติจีวเรน อวิปฺปวาสสฺส[๑] สมฺมติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมตา สา สีมา สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส,[๒] ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู “ภควตา ติจีวเรน อวิปฺปวาส-สมฺมติ อนุญฺญาตาติ อนฺตรฆเร จีวรานิ[๓] นิกฺขิปนฺติ. ตานิ จีวรานิ นสฺสนฺติปิ ทยฺหนฺติปิ[๔] อุนฺทุเรหิปิ ขชฺชนฺติ. ภิกฺขู ทุจฺโจลา โหนฺติ ลูขจีวรา. ภิกฺขู เอวมาหํสุ “กิสฺส ตุมฺเห อาวุโส ทุจฺโจลา ลูข-จีวราติ. “อิธ มยํ อาวุโส ‘ภควตา ติจีวเรน อวิปฺปวาสสมฺมติ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อวิปฺปวาสาย, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อวิปฺปวาสา
[๓] เท. ติจีวรานิ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ฑยฺหนฺติปิ

อนุญฺญาตาติ อนฺตรฆเร จีวรานิ นิกฺขิปิมฺหา, ตานิ จีวรานิ นฏฺฐานิปิ ทฑฺฒานิปิ อุนฺทุเรหิปิ ขายิตานิ, เตน มยํ ทุจฺโจลา ลูขจีวราติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “ยา สา ภิกฺขเว สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสංวาสา เอกุโปสถา, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสं สมฺมนฺนตุ ฯเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพา. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๑๔๔] ‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสංวาสา เอกุโปสถา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลं, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสं สมฺมนฺเนยฺย ฯเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสංวาสา เอกุโปสถา, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสं สมฺมนฺนติ ฯเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ, ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอติสฺสา สีมาย ติจีวเรน อวิปฺปวาสสฺส สมฺมติ ฯเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมตา สา สีมา สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส ฯเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

๘. สีมาสมูหนนา

“สีมํ ภิกฺขเว สมฺมนฺนนฺเตน ปรมํ สมานสංวาสา สีมา[๑] สมฺมนฺนิตพฺพา, ปจฺฉา ติจีวเรน อวิปฺปวาโส สมฺมนฺนิตพฺโพ. สีมํ

---

[๑] เท.,มหา. สมานสංวาสสีมา, เอวมุปริปิ.

ภิกฺขเว สมูหนนฺเตน ปรมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาโส สมูหนฺตพฺโพ, ปจฺฉา สมานสํวาสา สีมา สมูหนฺตพฺพา. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ติจีวเรน อวิปฺปวาโส สมูหนฺตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๑๔๕] 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, โย โส สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส สมฺมโต, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมูหเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, โย โส สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส สมฺมโต, สงฺโฆ ตํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมูหนติ; ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอตสฺส ติจีวเรน อวิปฺปวาสสฺส สมุคฺฆาโต, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมูหโต โส สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส, ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมานสํวาสา[๑] สีมา สมูหนฺตพฺพา, พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๑๔๖] 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ สีมํ สมูหเนยฺย, สมานสํวาสํ เอกุโปสถํ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, สงฺโฆ ตํ สีมํ สมูหนติ สมานสํวาสํ เอกุโปสถํ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอติสฺสา สีมาย สมานสํวาสาย

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เอกุโปสถาย สมุคฺฆาโต, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมูหตา สา สีมา สงฺเฆน สมานสංวาสา เอกุโปสถา, ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

๙. คามสีมาทิ

[๑๔๗] อสมฺมตาย ภิกฺขเว สีมาย อฏฺฐปิตาย ยं คามं วา, นิคมं วา อุปนิสฺสาย วิหรติ. ยา ตสฺส คามสฺส วา คามสีมา, นิคมสฺส วา นิคมสีมา, อยं ตตฺถ สมานสංวาสา เอกุโปสถา. อคามเก เจ ภิกฺขเว อรญฺเญ สมนฺตา สตฺตพฺภนฺตรา, อยं ตตฺถ สมานสංวาสา เอกุโปสถา. สพฺพา ภิกฺขเว นที อสีมา, สพฺโพ สมุทฺโท อสีโม, สพฺโพ ชาตสฺสโร อสีโม. นทิยา วา ภิกฺขเว สมุทฺเท วา ชาตสฺสเร วา ยं มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส สมนฺตา อุทกุกฺเขปา, อยं ตตฺถ สมานสංวาสา เอกุโปสถาติ.

[๑๔๘] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สีมาย สีมं สมฺภินฺทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุं. “เยสं ภิกฺขเว สีมา ปรมं สมฺมตา, เตสं ตं กมฺมं ธมฺมิกं อกุปฺปं ฐานารหं. เยสं ภิกฺขเว สีมา ปจฺฉา สมฺมตา, เตสं ตं กมฺมं อธมฺมิกं กุปฺปं อฏฺฐานารหं. น ภิกฺขเว สีมาย สีมา สมฺภินฺทิตพฺพา. โย สมฺภินฺเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สีมาย สีมं อชฺโฌตฺถรนฺติ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุं. “เยสं ภิกฺขเว สีมา ปรมं สมฺมตา, เตสं ตं กมฺมं ธมฺมิกं อกุปฺปं ฐานารหं. เยสं ภิกฺขเว

ปจฺฉา สีมา สมฺมตา, เตสํ ตํ กมฺมํ อธมฺมิกํ กุปฺปํ อฏฺฐานารหํ. น ภิกฺขเว สีมาย สีมา อชฺโฌตฺถริตพฺพา. โย อชฺโฌตฺถเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สีมํ สมฺมนฺนนฺเตน สีมนฺตริกํ ฐเปตฺวา สีมํ สมฺมนฺนิตุนฺติ.

๑๐. อุโปสถเภทาทิ

[๑๔๙] อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กติ นุ โข อุโปสถา[๑]ติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "เทฺวเม ภิกฺขเว อุโปสถา จาตุทฺทสิโก จ ปณฺณรสิโก จ. อิเม โข ภิกฺขเว เทฺว อุโปสถาติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กติ นุ โข อุโปสถกมฺมานีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว อุโปสถกมฺมานิ. อธมฺเมน วคฺคํ อุโปสถกมฺมํ, อธมฺเมน สมคฺคํ อุโปสถกมฺมํ, ธมฺเมน วคฺคํ อุโปสถกมฺมํ, ธมฺเมน สมคฺคํ อุโปสถกมฺมนฺติ.[๒] ตตฺร ภิกฺขเว ยทิทํ[๓] อธมฺเมน วคฺคํ อุโปสถกมฺมํ, น ภิกฺขเว เอวรูปํ อุโปสถกมฺมํ กาตพฺพํ, น จ มยา เอวรูปํ อุโปสถกมฺมํ อนุญฺญาตํ. ตตฺร ภิกฺขเว ยทิทํ อธมฺเมน สมคฺคํ อุโปสถกมฺมํ, น ภิกฺขเว เอวรูปํ อุโปสถกมฺมํ กาตพฺพํ, น จ มยา เอวรูปํ อุโปสถกมฺมํ อนุญฺญาตํ. ตตฺร ภิกฺขเว ยทิทํ ธมฺเมน วคฺคํ อุโปสถกมฺมํ, น ภิกฺขเว เอวรูปํ อุโปสถกมฺมํ กาตพฺพํ, น จ มยา เอวรูปํ อุโปสถกมฺมํ อนุญฺญาตํ. ตตฺร ภิกฺขเว ยทิทํ ธมฺเมน สมคฺคํ อุโปสถกมฺมํ, เอวรูปํ ภิกฺขเว อุโปสถกมฺมํ กาตพฺพํ, เอวรูปํ มยา อุโปสถกมฺมํ

---

[๑] สฺยา. อุโปสโถ [๒] สฺยา.,มหา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๓] อิ. ยมิทํ, เอวมุปริปิ.

อนุญฺญาตํ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'เอวรูปี อุโปสถกมฺมํ กริสฺสาม, ยทิทํ ธมฺเมน สมคฺคนฺติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.

๑๑. สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขุทฺเทสาทิ

[๑๕๐] อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กติ นุ โข ปาติโมกฺขุทฺเทสาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ปาติโมกฺขุทฺเทสา. นิทานํ อุทฺทิสิตฺวา อวเสสํ สุเตน สาเวตพฺพํ, อยํ ปฐโม ปาติโมกฺขุทฺเทโส; นิทานํ อุทฺทิสิตฺวา จตฺตาริ ปาราชิกานิ อุทฺทิสิตฺวา อวเสสํ สุเตน สาเวตพฺพํ, อยํ ทุติโย ปาติโมกฺขุทฺเทโส; นิทานํ อุทฺทิสิตฺวา จตฺตาริ ปาราชิกานิ อุทฺทิสิตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส อุทฺทิสิตฺวา อวเสสํ สุเตน สาเวตพฺพํ, อยํ ตติโย ปาติโมกฺขุทฺเทโส; นิทานํ อุทฺทิสิตฺวา จตฺตาริ ปาราชิกานิ อุทฺทิสิตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส อุทฺทิสิตฺวา เทฺว อนิยเต อุทฺทิสิตฺวา อวเสสํ สุเตน สาเวตพฺพํ, อยํ จตุตฺโถ ปาติโมกฺขุทฺเทโส; วิตฺถาเรเนว ปญฺจโม. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ปาติโมกฺขุทฺเทสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู "ภควตา สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขุทฺเทโส อนุญฺญาโตติ สพฺพกาลํ สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน โกสเลสุ ชนปเทสุ อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สวรภยฺ[๑] อโหสิ. ภิกฺขู นาสกฺขึสุ วิตฺถาเรน

---

[๑] สฺยา.,มหา. สญฺจรภยํ

ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สติ อนฺตราเย สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อสติปิ อนฺตราเย สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อสติ อนฺตราเย สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สติ อนฺตราเย สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุํ. ตตฺริเม อนฺตรายา ราชนฺตราโย โจรนฺตราโย อคฺยนฺตราโย อุทกนฺตราโย มนุสฺสนฺตราโย อมนุสฺสนฺตราโย วาฬนฺตราโย สิรึสปนฺตราโย ชีวิตนฺตราโย พฺรหฺมจริยนฺตราโยติ.[๑] อนุชานามิ ภิกฺขเว เอวรูเปสุ อนฺตราเยสุ สงฺฆิตฺเตน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุํ, อสติ อนฺตราเย วิตฺถาเรนาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สงฺฆมชฺเฌ อนชฺฌิฏฺฐา ธมฺมํ ภาสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ อนชฺฌิฏฺเฐน ธมฺโม ภาสิตพฺโพ. โย ภาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา สามํ วา ธมฺมํ ภาสิตุํ ปรํ วา อชฺเฌสิตุนฺติ.

๑๒. วินยปุจฺฉนกถา

[๑๔๑] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สงฺฆมชฺเฌ อสมฺมตา วินยํ ปุจฺฉนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ อสมฺมเตน วินโย ปุจฺฉิตพฺโพ. โย ปุจฺเฉยฺย, อาปตฺติ

---

[๑] สี.,สฺยา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ สมฺมเตน วินยํ ปุจฺฉิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ, อตฺตนา ว[๑] อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ, ปเรน วา ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพ.

กถญฺจ อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามํ วินยํ ปุจฺเฉยฺยนฺติ. เอวํ อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ.

กถญฺจ ปเรน ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามํ วินยํ ปุจฺเฉยฺยาติ. เอวํ ปเรน ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน เปสลา ภิกฺขู สงฺฆมชฺเฌ สมฺมตา วินยํ ปุจฺฉนฺติ. ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ลภนฺติ อาฆาตํ, ลภนฺติ อปฺปจฺจยํ, วเธน ตชฺเชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ สมฺมเตนปิ ปริสํ โอโลเกตฺวา ปุคฺคลํ ตุลยิตฺวา วินยํ ปุจฺฉิตุนฺติ.

๑๓. วินยวิสชฺชนกถา

[๑๔๒] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สงฺฆมชฺเฌ อสมฺมตา วินยํ วิสฺสชฺเชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ อสมฺมเตน วินโย วิสฺสชฺเชตพฺโพ. โย

---

[๑] ฉ.,มหา. วา, เอวมุปริปิ.

วิสฺสชฺเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ สมฺมเตน วินยํ วิสฺสชฺเชตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ.[๑] อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ, ปเรน วา ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพ.

กถญฺจ อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามเน วินยํ ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ. เอวํ อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ.

กถญฺจ ปเรน ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามเน วินยํ ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยาติ. เอวํ ปเรน ปโร สมฺมนฺนิตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน เปสลา ภิกฺขู สงฺฆมชฺเฌ สมฺมตา วินยํ วิสฺสชฺเชนฺติ. ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ลภนฺติ อาฆาตํ, ลภนฺติ อปฺปจฺจยํ, วเธน ตชฺเชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ สมฺมเตนปิ ปริสํ โอโลเกตฺวา ปุคฺคลํ ตุลยิตฺวา วินยํ วิสฺสชฺเชตุนฺติ.

๑๔. โจทนากถา

[๑๔๓] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อโนกาสกตํ ภิกฺขุ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อโนกาสกโต ภิกฺขุ อาปตฺติยา โจเทตพฺโพ. โย โจเทยฺย,

---

[๑] ฉ.,มหา. สมฺมนฺนิตพฺพํ.

อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว โอกาสं การาเปตฺวา อาปตฺติยา โจเทตุं ‘กโรตุ อายสฺมา โอกาสं, อหนฺตं วตฺตุกาโมติ.

เตน โข ปน สมเยน เปสลา ภิกฺขู ฉพฺพคฺคิเย ภิกฺขู โอกาสं การาเปตฺวา อาปตฺติยา โจเทนฺติ. ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ลภนฺติ อาฆาตं, ลภนฺติ อปฺปจฺจยं, วเธน ตชฺเชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุं. “อนุชานามิ ภิกฺขเว กเตปิ โอกาเส ปุคฺคลं ตุลยิตฺวา อาปตฺติยา โจเทตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู “ปุรมฺหากं เปสลา ภิกฺขู โอกาสं การาเปนฺตีติ ปฏิกจฺเจว[๑] สุทฺธานं ภิกฺขูนं อนาปตฺติกานं อวตฺถุสฺมึ อการเณ โอกาสं การาเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุं. “น ภิกฺขเว สุทฺธานं ภิกฺขูนं อนาปตฺติกานं อวตฺถุสฺมึ อการเณ โอกาโส การาเปตพฺโพ. โย การาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ปุคฺคลं ตุลยิตฺวา โอกาสं การาเปตุนฺติ.[๒]

๑๕. อธมฺมกมฺมปฏิกฺโกสนาทิ

[๑๕๔] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สงฺฆมชฺเฌ อธมฺมกมฺมं กโรนฺติ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุं. “น ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ[๓] อธมฺมกมฺมं กาตพฺพं. โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ. กโรนฺติเยว อธมฺมกมฺมं. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุं. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อธมฺมกมฺเม กยิรมาเน ปฏิกฺโกสิตุนฺติ.

---

[๑] อิ. ปฏิคจฺเจว [๒] สี.,ฉ. กาตุนฺติ.
[๑] สี.,ฉ.,มหา. อยं ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เตน โข ปน สมเยน เปสลา ภิกฺขู ฉพฺพคฺคิเยหิ ภิกฺขูหิ อธมฺมกมฺเม กยิรมาเน ปฏิกฺโกสนฺติ. ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ลภนฺติ อาฆาตํ, ลภนฺติ อปฺปจฺจยํ, วเธน ตชฺเชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ทิฏฺฐีปิ อาวิกาตุนฺติ. เตสํเยว สนฺติเก ทิฏฺฐึ อาวิกโรนฺติ. ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ลภนฺติ อาฆาตํ, ลภนฺติ อปฺปจฺจยํ, วเธน ตชฺเชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว จตูหิ ปญฺจหิ ปฏิกฺโกสิตุํ, ทฺวีหิ ตีหิ ทิฏฺฐึ อาวิกาตุํ, เอเกน อธิฏฺฐาตุํ ‘น เม ตํ ขมตีติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สงฺฆมชฺเฌ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสมานา สญฺจิจฺจ น สาเวนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ปาติโมกฺขุทฺเทสเกน สญฺจิจฺจ น สาเวตพฺพํ. โย น สาเวยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุทายิ สงฺฆสฺส ปาติโมกฺขุทฺเทสโก โหติ กากสฺสรโก. อถโข อายสฺมโต อุทายิสฺส เอตทโหสิ “ภควตา ปญฺญตฺตํ ‘ปาติโมกฺขุทฺเทสเกน สาเวตพฺพนฺติ, อหญฺจมฺหิ กากสฺสรโก, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปาติโมกฺขุทฺเทสเกน วายมิตุํ ‘กถํ สาเวยฺยนฺติ. วายมนฺตสฺส อนาปตฺตีติ.

เตน โข ปน สมเยน เทวทตฺโต สคหฏฺฐาย ปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว สคหฏฺฐาย ปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สงฺฆมชฺเฌ อนชฺฌิฏฺฐา ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

“น ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ อนชฺฌิฏฺเฐน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เถราธิกํ ปาติโมกฺขนฺติ.

อธมฺมกมฺมปฏิกฺโกสนาทิ นิฏฺฐิโต ปณฺณรสโม.

ปฐมภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๑๖. ปาติโมกฺขุทฺเทสกอชฺเฌสนาทิ

[๑๔๔] อถโข ภควา ราชคเห ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน โจทนาวตฺถุ,[๑] เตน จาริกํ ปกฺกามิ, อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน โจทนาวตฺถุ, ตทวสริ. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส สมฺพหุลา ภิกฺขู วิหรนฺติ. ตตฺถ เถโร ภิกฺขุ พาโล โหติ อพฺยตฺโต. โส น ชานาติ อุโปสถํ วา อุโปสถกมฺมํ วา ปาติโมกฺขํ วา ปาติโมกฺขุทฺเทสํ วา. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “ภควตา ปญฺญตฺตํ ‘เถราธิกํ ปาติโมกฺขนฺติ, อยญฺจ อมฺหากํ เถโร พาโล อพฺยตฺโต น ชานาติ อุโปสถํ วา อุโปสถกมฺมํ วา ปาติโมกฺขํ วา ปาติโมกฺขุทฺเทสํ วา; กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โย ตตฺถ ภิกฺขุ พฺยตฺโต ปฏิพโล, ตสฺสาเธยฺยํ ปาติโมกฺขนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา ภิกฺขู วิหรนฺติ พาลา อพฺยตฺตา. เต น ชานนฺติ อุโปสถํ วา อุโปสถกมฺมํ วา ปาติโมกฺขํ วา ปาติโมกฺขุทฺเทสํ วา.

---

[๑] โจทนาวตฺถุ นาม เอกํ นครนฺติ ตฏฺฐกา.

เต เถรํ อชฺเฌสึสุ “อุทฺทิสตุ ภนฺเต เถโร ปาติโมกฺขนฺติ. โสปิ[๑] เอวมาห “น เม อาวุโส วตฺตตีติ. ทุติยํ เถรํ[๒] อชฺเฌสึสุ “อุทฺทิสตุ ภนฺเต เถโร ปาติโมกฺขนฺติ. โสปิ เอวมาห “น เม อาวุโส วตฺตตีติ. ตติยํ เถรํ[๓] อชฺเฌสึสุ “อุทฺทิสตุ ภนฺเต เถโร ปาติโมกฺขนฺติ. โสปิ เอวมาห “น เม อาวุโส วตฺตตีติ. เอเตเนว อุปาเยน ยาวสงฺฆนวกํ อชฺเฌสึสุ “อุทฺทิสตุ อายสฺมา ปาติโมกฺขนฺติ. โสปิ เอวมาห “น เม ภนฺเต วตฺตตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

“อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา ภิกฺขู วิหรนฺติ พาลา อพฺยตฺตา. เต น ชานนฺติ อุโปสถํ วา อุโปสถกมฺมํ วา ปาติโมกฺขํ วา ปาติโมกฺขุทฺเทสํ วา. เต เถรํ อชฺเฌสนฺติ ‘อุทฺทิสตุ ภนฺเต เถโร ปาติโมกฺขนฺติ. โส เอวํ วเทติ ‘น เม อาวุโส วตฺตตีติ. ทุติยํ เถรํ อชฺเฌสนฺติ ‘อุทฺทิสตุ ภนฺเต เถโร ปาติโมกฺขนฺติ. โสปิ เอวํ วเทติ ‘น เม อาวุโส วตฺตตีติ. ตติยํ เถรํ อชฺเฌสนฺติ ‘อุทฺทิสตุ ภนฺเต เถโร ปาติโมกฺขนฺติ. โสปิ เอวํ วเทติ ‘น เม อาวุโส วตฺตตีติ. เอเตเนว อุปาเยน ยาวสงฺฆนวกํ อชฺเฌสนฺติ ‘อุทฺทิสตุ อายสฺมา ปาติโมกฺขนฺติ. โสปิ เอวํ วเทติ ‘น เม ภนฺเต วตฺตตีติ. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ เอโก ภิกฺขุ สามนฺตา อาวาสา สชฺชุกํ ปาเหตพฺโพ ‘คจฺฉาวุโส สงฺฆิตฺเตน วา วิตฺถาเรน วา ปาติโมกฺขํ ปริยาปุณิตฺวา อาคจฺฉาหีติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “โก[๔] นุ โข ปาเหตพฺโพติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา นวกํ[๕]

---

[๑] สฺยา.,มหา. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] อิ. ทุติยเถรํ [๓] อิ. ตตียตฺเถรํ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เกน [๕] สี.,ฉ.,เท. นวํ

ภิกฺขุ๎ อาณาเปตุนฺติ. เถเรน อาณตฺตา นวา ภิกฺขู น คจฺฉนฺติ. ภควโต เอตมตฺถ๎ อาโรเจสุ๎. “น ภิกฺขเว เถเรน อาณตฺเตน อคิลาเนน น คนฺตพฺพ๎. โย น คจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๑๗. ปกฺขคณนาทิอุคฺคหณานุชานนา

[๑๕๖] อถโข ภควา โจทนาวตฺถุสฺมึ ยถาภิรนฺตๆ วิหริตฺวา ปุนเทว ราชคห๎ ปจฺจาคจฺฉิ. เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภิกฺขู ปิณฺฑาย จรนฺเต ปุจฺฉนฺติ “กติมี ภนฺเต ปกฺขสฺสาติ. ภิกฺขู เอวมาห๎สุ “น โข มย๎ อาวุโส ชานามาติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “ปกฺขคณนมตฺตมฺปิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา น ชานนฺติ, กิมฺปนิเม อญฺญ๎ กิญฺจิ กลฺยาณ๎ ชานิสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถ๎ อาโรเจสุ๎. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปกฺขคณน๎ อุคฺคเหตุนฺติ. อถโข ภิกฺขูน๎ เอตทโหสิ “เกน นุ โข ปกฺขคณนา อุคฺคเหตพฺพาติ. ภควโต เอตมตฺถ๎ อาโรเจสุ๎. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สพฺเพเหว ปกฺขคณน๎ อุคฺคเหตุนฺติ.

[๑๕๗] เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภิกฺขู ปิณฺฑาย จรนฺเต ปุจฺฉนฺติ “กีวติกา[๑] ภนฺเต ภิกฺขูติ. ภิกฺขู เอวมาห๎สุ “น โข มย๎ อาวุโส ชานามาติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “อญฺญมญฺญมฺปิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา น ชานนฺติ, กิมฺปนิเม อญฺญ๎ กิญฺจิ กลฺยาณ๎ ชานิสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถ๎ อาโรเจสุ๎. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขู คเณตุนฺติ.

---

[๑] มหา. กีวตฺติกา

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กทา นุ โข ภิกฺขู คเณตพฺพาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ นามมตฺเตน[๑] วา คเณตุํ สลากํ วา คเหตุนฺติ.[๒]

[๑๕๘] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อชานนฺตา “อชฺชุโปสโถติ ทูรํ คามํ ปิณฺฑาย คจฺฉนฺติ.[๓] เต อุทฺทิสฺสมาเนปิ ปาติโมกฺเข อาคจฺฉนฺติ, อุทฺทิฏฺฐมตฺเตปิ อาคจฺฉนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาโรเจตุํ ‘อชฺชุโปสโถติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “เกน นุ โข อาโรเจตพฺโพติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา กาลวโต อาโรเจตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร เถโร กาลวโต นสฺสริ.[๔] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภตฺตกาเลปิ อาโรเจตุนฺติ. ภตฺตกาเลปิ นสฺสริ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ยํ กาลํ สรติ, ตํ กาลํ อาโรเจตุนฺติ.

๑๘. ปุพฺพกรณานุชานนา

[๑๕๙] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส อุโปสถาคารํ อุกฺลาปํ โหติ. อาคนฺตุกา ภิกฺขู อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ภิกฺขู อุโปสถาคารํ น สมฺมชฺชิสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุโปสถาคารํ สมฺมชฺชิตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. นามคฺเคน, อิ. คณมคฺเคน
[๒] สี.,ฉ.,มหา. คาเหตุนฺติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. จรนฺติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. นสฺสรติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “เกน นุ โข อุโปสถาคารํ สมฺมชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา นวํ ภิกฺขุ๋ อาณาเปตุนฺติ. เถเรน อาณตฺตา นวา ภิกฺขู น สมฺมชฺชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว เถเรน อาณตฺเตน อคิลาเนน น สมฺมชฺชิตพฺพ๋. โย น สมฺมชฺเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๑๖๐] เตน โข ปน สมเยน อุโปสถาคาเร อาสนํ อปฺปญฺญตฺตํ โหติ. ภิกฺขู ฉมายํ นิสีทนฺติ. คตฺตานิปิ จีวรานิปิ ปํสุกิตานิ โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุโปสถาคาเร อาสนํ ปญฺญาเปตุนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “เกน นุ โข อุโปสถาคาเร อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพนฺติ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา นวํ ภิกฺขุ๋ อาณาเปตุนฺติ. เถเรน อาณตฺตา นวา ภิกฺขู อาสนํ[๑] น ปญฺญาเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว เถเรน อาณตฺเตน อคิลาเนน อาสนํ น ปญฺญาเปตพฺพ๋. โย น ปญฺญาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๑๖๑] เตน โข ปน สมเยน อุโปสถาคาเร ปทีโป น โหติ. ภิกฺขู อนฺธกาเร กายมฺปิ จีวรมฺปิ อกฺกมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุโปสถาคาเร ปทีป๋ กาตุนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “เกน นุ โข อุโปสถาคาเร ปทีโป กาตพฺโพติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา นวํ ภิกฺขุ๋ อาณาเปตุนฺติ. เถเรน อาณตฺตา นวา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ภิกฺขู น ปทีเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว เถเรน อาณตฺเตน อคิลาเนน นปฺปทีเปตพฺโพ.[๑] โย นปฺปทีเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๑๖๒] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส อาวาสิกา ภิกฺขู เนว ปานียํ อุปฏฺฐาเปนฺติ, น ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปนฺติ. อาคนฺตุกา ภิกฺขู อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม อาวาสิกา ภิกฺขู เนว ปานียํ อุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ, น ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตุนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “เกน นุ โข ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา นวํ ภิกฺขุํ อาณาเปตุนฺติ. เถเรน อาณตฺตา นวา ภิกฺขู น อุปฏฺฐาเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว เถเรน อาณตฺเตน อคิลาเนน น อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. โย น อุปฏฺฐาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๑๙. ทิสงฺคมิกาทิวตฺถุ

[๑๖๓] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขู พาลา อพฺยตฺตา ทิสงฺคมิกา อาจริยุปชฺฌาเย น[๒] อาปุจฺฉึสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

---

[๑] โป. นปฺปทีเปตพฺพํ. [๒] ฉ.,มหา. นสทฺโท น ทิสฺสติ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว สมฺพหุลา ภิกฺขู พาลา อพฺยตฺตา ทิสงฺคมิกา อาจริยุปชฺฌาเย น[๑] อาปุจฺฉนฺติ. เต[๒] ภิกฺขเว อาจริยุปชฺฌาเยหิ ปุจฺฉิตพฺพา 'กหํ คมิสฺสถ, เกน สทฺธึ คมิสฺสถาติ. เต เจ[๓] ภิกฺขเว พาลา อพฺยตฺตา อญฺเญ พาเล อพฺยตฺเต อปทิเสยฺยุ. น ภิกฺขเว อาจริยุปชฺฌาเยหิ อนุชานิตพฺพา; อนุชาเนยฺยุ เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต จ[๔] ภิกฺขเว พาลา อพฺยตฺตา อนนุญฺญาตา อาจริยุปชฺฌาเยหิ คจฺเฉยฺยุญฺเจ,[๕] อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส สมฺพหุลา ภิกฺขู วิหรนฺติ พาลา อพฺยตฺตา. เต น ชานนฺติ อุโปสถํ วา อุโปสถกมฺมํ วา ปาติโมกฺขํ วา ปาติโมกฺขุทฺเทสํ วา. ตตฺถ อญฺโญ ภิกฺขุ อาคจฺฉติ พหุสฺสุโต อาคตาคโม ธมฺมธโร วินยธโร มาติกาธโร ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก สิกฺขากาโม. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ โส ภิกฺขุ สงฺคเหตพฺโพ อนุคฺคเหตพฺโพ อุปลาเปตพฺโพ อุปฏฺฐาเปตพฺโพ จุณฺเณน มตฺติกาย ทนฺตกฏฺเฐน มุโขทเกน, โน เจ สงฺคณฺเหยฺยุ อนุคฺคณฺเหยฺยุ อุปลาเปยฺยุ อุปฏฺฐาเปยฺยุ จุณฺเณน มตฺติกาย ทนฺตกฏฺเฐน มุโขทเกน, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา ภิกฺขู วิหรนฺติ พาลา อพฺยตฺตา. เต น ชานนฺติ อุโปสถํ วา อุโปสถกมฺมํ วา ปาติโมกฺขํ วา ปาติโมกฺขุทฺเทสํ วา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ เอโก ภิกฺขุ สามนฺตา อาวาสา สชฺชุกํ ปาเหตพฺโพ 'คจฺฉาวุโส สงฺฆิตฺเตน วา วิตฺถาเรน วา ปาติโมกฺขํ ปริยาปุณิตฺวา

---

[๑] ฉ.,มหา. นสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] เตหีติ สพฺพตฺถ ทิสฺสติ. [๓] ทยฺ. จ
[๔] ทยฺ. เจ [๕] อิ. คจฺเฉยฺยุ

อาคจฺฉาติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ สพฺเพเหว, ยตฺถ ชานนฺติ อุโปสถํ วา อุโปสถกมฺมํ วา ปาติโมกฺขํ วา ปาติโมกฺขุทฺเทสํ วา, โส อาวาโส คนฺตพฺโพ; โน เจ คจฺเฉยฺยุ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส สมฺพหุลา ภิกฺขู วสฺสํ วสนฺติ พาลา อพฺยตฺตา. เต น ชานนฺติ อุโปสถํ วา อุโปสถกมฺมํ วา ปาติโมกฺขํ วา ปาติโมกฺขุทฺเทสํ วา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ เอโก ภิกฺขุ สามนฺตา อาวาสา สชฺชุกํ ปาเหตพฺโพ 'คจฺฉาวุโส สงฺฆิตฺเตน วา วิตฺถาเรน วา ปาติโมกฺขํ ปริยาปุณิตฺวา อาคจฺฉาติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เอโก ภิกฺขุ สตฺตาหกาลิกํ ปาเหตพฺโพ 'คจฺฉาวุโส สงฺฆิตฺเตน วา วิตฺถาเรน วา ปาติโมกฺขํ ปริยาปุณิตฺวา อาคจฺฉาติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, น ภิกฺขเว เตหิ ภิกฺขูหิ ตสฺมึ อาวาเส วสฺสํ วสิตพฺพํ. วเสยฺยุ เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๒๐. ปาริสุทฺธิทานกถา

[๑๖๔] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "สนฺนิปตถ ภิกฺขเว, สงฺโฆ อุโปสถํ กริสฺสตีติ. เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อตฺถิ ภนฺเต ภิกฺขุ คิลาโน, โส อนาคโตติ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลาเนน ภิกฺขุนา ปาริสุทฺธึ ทาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺพา. เตน คิลาเนน ภิกฺขุนา เอกํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ปาริสุทฺธึ ทมฺมิ, ปาริสุทฺธึ เม หร, ปาริสุทฺธึ

เม อาโรเจหีติ. กาเยน วิญฺญาเปติ, วาจาย วิญฺญาเปติ, กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, ทินฺนา โหติ ปาริสุทฺธิ. น กาเยน วิญฺญาเปติ, น วาจาย วิญฺญาเปติ, น กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, น ทินฺนา โหติ ปาริสุทฺธิ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, โส ภิกฺขเว คิลาโน ภิกฺขุ มญฺเจน วา ปีเฐน วา สงฺฆมชฺเฌ[๑] อาเนตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ. สเจ ภิกฺขเว คิลานุปฏฺฐากานํ ภิกฺขูนํ เอวํ โหติ 'สเจ โข มยํ คิลานํ ฐานา จาเวสฺสาม, อาพาโธ วา อภิวฑฺฒิสฺสติ, กาลกิริยา วา ภวิสฺสตีติ. น ภิกฺขเว คิลาโน ภิกฺขุ[๒] ฐานา จาเวตพฺโพ. สงฺเฆน ตตฺถ คนฺตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ. น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน อุโปสโถ กาตพฺโพ. กเรยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

ปาริสุทฺธิหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปาริสุทฺธิยา ตตฺเถว ปกฺกมติ, อญฺญสฺส ทาตพฺพา ปาริสุทฺธิ. ปาริสุทฺธิหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปาริสุทฺธิยา ตตฺเถว วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ.[๓] สามเณโร ปฏิชานาติ. สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตโก ปฏิชานาติ. อนฺติมวตฺถุ อชฺฌาปนฺนโก ปฏิชานาติ. อุมฺมตฺตโก ปฏิชานาติ. ขิตฺตจิตฺโต ปฏิชานาติ. เวทนฏฺโฏ ปฏิชานาติ. อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. ปณฺฑโก ปฏิชานาติ. เถยฺยสวาสโก ปฏิชานาติ. ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ปฏิชานาติ. ติรจฺฉานคโต ปฏิชานาติ. มาตุฆาตโก ปฏิชานาติ. ปิตุฆาตโก

---

[๑] โป. สงฺฆมชฺฌํ [๒] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] มหา. วิพฺภมติ ฯเปฯ กาลํ กโรติ.

ปฏิชานาติ. อรหนฺตฆาตโก ปฏิชานาติ. ภิกฺขุนีทูสโก ปฏิชานาติ. สงฺฆเภทโก ปฏิชานาติ. โลหิตุปฺปาทโก ปฏิชานาติ. อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ, อญฺญสฺส ทาตพฺพา ปาริสุทฺธิ.

ปาริสุทฺธิหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปาริสุทฺธิยา อนฺตรามคฺเค ปกฺกมติ, อนาหฏา โหติ ปาริสุทฺธิ. ปาริสุทฺธิหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปาริสุทฺธิยา อนฺตรามคฺเค วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ. ฯเปฯ[๑] อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ, อนาหฏา โหติ ปาริสุทฺธิ.

ปาริสุทฺธิหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปาริสุทฺธิยา สงฺฆปฺปตฺโต ปกฺกมติ, อาหฏา โหติ ปาริสุทฺธิ. ปาริสุทฺธิหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปาริสุทฺธิยา สงฺฆปฺปตฺโต วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ ฯเปฯ อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ, อาหฏา โหติ ปาริสุทฺธิ.

ปาริสุทฺธิหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปาริสุทฺธิยา สงฺฆปฺปตฺโต สุตฺโต น อาโรเจติ. ปมตฺโต น อาโรเจติ. สมาปนฺโน น อาโรเจติ, อาหฏา โหติ ปาริสุทฺธิ. ปาริสุทฺธิหารกสฺส อนาปตฺติ.

ปาริสุทฺธิหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปาริสุทฺธิยา สงฺฆปฺปตฺโต สญฺจิจฺจ น อาโรเจติ, อาหฏา โหติ ปาริสุทฺธิ, ปาริสุทฺธิหารกสฺส อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๒๑. ฉนฺททานกถา

[๑๖๕] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "สนฺนิปตถ ภิกฺขเว, สงฺโฆ กมฺมํ กริสฺสตีติ. เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ

---

[๑] มหา. วิพฺภมติ ฯเปฯ, เอวมุปริปิ.

เอตทโวจ “อตฺถิ ภนฺเต ภิกฺขุ คิลาโน, โส อนาคโตติ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลาเนน ภิกฺขุนา ฉนฺนํ ทาตุ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺโพ. เตน คิลาเนน ภิกฺขุนา เอกํ ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘ฉนฺนทํ ทมฺมิ, ฉนฺนทํ เม หร, ฉนฺนทํ เม อาโรเจหีติ. กาเยน วิญฺญาเปติ, วาจาย วิญฺญาเปติ, กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, ทินฺโน โหติ ฉนฺโท. น กาเยน วิญฺญาเปติ, น วาจาย วิญฺญาเปติ, น กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, น ทินฺโน โหติ ฉนฺโท. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, โส ภิกฺขเว คิลาโน ภิกฺขุ มญฺเจน วา ปีเฐน ว สงฺฆมชฺเฌ อาเนตฺวา กมฺมํ กาตพฺพํ. สเจ ภิกฺขเว คิลานุปฏฺฐากานํ ภิกฺขูนํ เอวํ โหติ “สเจ โข มยํ คิลานํ ฐานา จาเวสฺสาม, อาพาโธ วา อภิวฑฺฒิสฺสติ, กาลกิริยา วา ภวิสฺสตีติ. น ภิกฺขเว คิลาโน ฐานา จาเวตพฺโพ, สงฺเฆน ตตฺถ คนฺตฺวา กมฺมํ กาตพฺพํ, น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน กมฺมํ กาตพฺพํ. กเรยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.[๑]

ฉนฺนหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺเน ฉนฺเท, ตตฺเถว ปกฺกมติ, อญฺญสฺส ทาตพฺโพ ฉนฺโท. ฉนฺนหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺเน ฉนฺเท, ตตฺเถว วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ.[๒] สามเณโร ปฏิชานาติ. สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตโก ปฏิชานาติ. อนฺติมวตฺถุ อชฺฌาปนฺนโก ปฏิชานาติ. อุมฺมตฺตโก ปฏิชานาติ. ขิตฺตจิตฺโต ปฏิชานาติ. เวทนฏฺโฏ ปฏิชานาติ. อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ.

---

[๑] สี.,ฉ. ทุกฺกฏสฺส. [๒] มหา. วิพฺภมติ ฯเปฯ กาลํ กโรติ, เอวมุปริปิ.

อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. ปณฺฑโก ปฏิชานาติ. เถยฺย-สำวาสโก ปฏิชานาติ. ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ปฏิชานาติ. ติรจฺฉานคโต ปฏิชานาติ. มาตุฆาตโก ปฏิชานาติ. ปิตุฆาตโก ปฏิชานาติ. อรหนฺตฆาตโก ปฏิชานาติ. ภิกฺขุนีทูสโก ปฏิชานาติ. สงฺฆเภทโก ปฏิชานาติ. โลหิตุปฺปาทโก ปฏิชานาติ. อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ, อญฺญสฺส ทาตพฺโพ ฉนฺโท.

ฉนฺทหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺเน ฉนฺเท, อนฺตรามคฺเค ปกฺกมติ, อนาหโฏ โหติ ฉนฺโท. ฉนฺทหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺเน ฉนฺเท, อนฺตรามคฺเค วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ. ฯเปฯ อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ, อนาหโฏ โหติ ฉนฺโท.

ฉนฺทหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺเน ฉนฺเท, สงฺฆปฺปตฺโต ปกฺกมติ, อาหโฏ โหติ ฉนฺโท. ฉนฺทหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺเน ฉนฺเท, สงฺฆปฺปตฺโต วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ. ฯเปฯ อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ, อาหโฏ โหติ ฉนฺโท.

ฉนฺทหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺเน ฉนฺเท, สงฺฆปฺปตฺโต สุตฺโต น อาโรเจติ. ปมตฺโต น อาโรเจติ. สมาปนฺโน น อาโรเจติ, อาหโฏ โหติ ฉนฺโท. ฉนฺทหารกสฺส อนาปตฺติ.

ฉนฺทหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺเน ฉนฺเท, สงฺฆปฺปตฺโต สญฺจิจฺจ น อาโรเจติ, อาหโฏ โหติ ฉนฺโท. ฉนฺทหารกสฺส อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ ปาริสุทฺธึ เทนฺเตน ฉนฺทมฺปิ ทาตุ, สนฺติ สงฺฆสฺส กรณียนฺติ.

๒๒. ญาตกาทิคฺคหณกถา

[๑๖๖] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรํ ภิกฺขุ๎ ตทหุโปสเถ ญาตกา คณฺหึสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎.

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ๎ ตทหุโปสเถ ญาตกา คณฺหนฺติ. เต ญาตกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา 'อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อิมํ ภิกฺขุ๎ มุหุตฺตํ มุญฺจถ, ยาวายํ ภิกฺขุ อุโปสถํ กโรตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เต ญาตกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา 'อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต มุหุตฺตํ เอกมนฺตํ โหถ, ยาวายํ ภิกฺขุ ปาริสุทฺธึ เทตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เต ญาตกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา 'อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อิมํ ภิกฺขุ๎ มุหุตฺตํ นิสฺสีมํ เนถ, ยาว สงฺโฆ อุโปสถํ กโรตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน อุโปสโถ กาตพฺโพ. กเรยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ๎ ตทหุโปสเถ ราชาโน คณฺหนฺติ. ฯเปฯ โจรา คณฺหนฺติ. ฯเปฯ ธุตฺตา คณฺหนฺติ. ฯเปฯ ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา คณฺหนฺติ. เต ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา 'อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อิมํ ภิกฺขุ๎ มุหุตฺตํ มุญฺจถ, ยาวายํ ภิกฺขุ อุโปสถํ กโรตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ, โน เจ ลเภถ. เต ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา 'อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต มุหุตฺตํ เอกมนฺตํ โหถ, ยาวายํ ภิกฺขุ ปาริสุทฺธึ เทตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เต ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา 'อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนโต

อิมํ ภิกฺขุ์ มุหุตฺตํ นิสฺสีมํ เนถ, ยาว สงฺโฆ อุโปสถํ กโรตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน อุโปสโถ กาตพฺโพ. กเรยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๒๓. อุมฺมตฺตกสมฺมติ

[๑๖๗] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "สนฺนิปตถ ภิกฺขเว, อตฺถิ สงฺฆสฺส กรณียนฺติ. เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อตฺถิ ภนฺเต คคฺโค นาม ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก, โส อนาคโตติ.

"เทฺวเม ภิกฺขเว อุมฺมตฺตกา อตฺถิ. ภิกฺขเว[๑] ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก สรติปิ อุโปสถํ นปิ สรติ, สรติปิ สงฺฆกมฺมํ นปิ สรติ, อตฺถิ เนว สรติ; อาคจฺฉติปิ อุโปสถํ นปิ อาคจฺฉติ, อาคจฺฉติปิ สงฺฆกมฺมํ นปิ อาคจฺฉติ, อตฺถิ เนว อาคจฺฉติ. ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ อุมฺมตฺตโก สรติปิ อุโปสถํ นปิ สรติ, สรติปิ สงฺฆกมฺมํ นปิ สรติ, อาคจฺฉติปิ อุโปสถํ นปิ อาคจฺฉติ, อาคจฺฉติปิ สงฺฆกมฺมํ นปิ อาคจฺฉติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว เอวรูปสฺส อุมฺมตฺตกสฺส อุมฺมตฺตกสมฺมตึ ทาตุ์. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺพา. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, คคฺโค ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก สรติปิ อุโปสถํ นปิ สรติ, สรติปิ สงฺฆกมฺมํ นปิ สรติ, อาคจฺฉติปิ อุโปสถํ นปิ อาคจฺฉติ, อาคจฺฉติปิ สงฺฆกมฺมํ นปิ อาคจฺฉติ.

---

[๑] สฺยา. ภิกฺขเวติ อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อุมฺมตฺตกสฺส อุมฺมตฺตกสมฺมตึ ทเทยฺย, สเรยฺย วา คคฺโค ภิกฺขุ อุโปสถํ น วา สเรยฺย, สเรยฺย วา สงฺฆกมฺมํ น วา สเรยฺย, อาคจฺเฉยฺย วา อุโปสถํ น วา อาคจฺเฉยฺย, อาคจฺเฉยฺย วา สงฺฆกมฺมํ น วา อาคจฺเฉยฺย. สงฺโฆ สห วา คคฺเคน วินา วา คคฺเคน อุโปสถํ กเรยฺย, สงฺฆกมฺมํ กเรยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, คคฺโค ภิกฺขุ อุมฺมตฺตโก สรติปิ อุโปสถํ นปิ สรติ, สรติปิ สงฺฆกมฺมํ นปิ สรติ, อาคจฺฉติปิ อุโปสถํ นปิ อาคจฺฉติ, อาคจฺฉติปิ สงฺฆกมฺมํ นปิ อาคจฺฉติ. สงฺโฆ คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อุมฺมตฺตกสฺส อุมฺมตฺตกสมฺมตึ เทติ, สเรยฺย วา คคฺโค ภิกฺขุ อุโปสถํ น วา สเรยฺย, สเรยฺย วา สงฺฆกมฺมํ น วา สเรยฺย, อาคจฺเฉยฺย วา อุโปสถํ น วา อาคจฺเฉยฺย, อาคจฺเฉยฺย วา สงฺฆกมฺมํ น วา อาคจฺเฉยฺย. สงฺโฆ สห วา คคฺเคน วินา วา คคฺเคน อุโปสถํ กริสฺสติ, สงฺฆกมฺมํ กริสฺสติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อุมฺมตฺตกสฺส อุมฺมตฺตกสมฺมติยา ทานํ, สเรยฺย วา คคฺโค ภิกฺขุ อุโปสถํ น วา สเรยฺย, สเรยฺย วา สงฺฆกมฺมํ น วา สเรยฺย, อาคจฺเฉยฺย วา อุโปสถํ น วา อาคจฺเฉยฺย, อาคจฺเฉยฺย วา สงฺฆกมฺมํ น วา อาคจฺเฉยฺย. สงฺโฆ สห วา คคฺเคน วินา วา คคฺเคน อุโปสถํ กริสฺสติ, สงฺฆกมฺมํ กริสฺสติ, โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทินฺนา สงฺเฆน คคฺคสฺส ภิกฺขุโน อุมฺมตฺตกสฺส อุมฺมตฺตกสมฺมติ, สเรยฺย วา คคฺโค ภิกฺขุ อุโปสถํ น วา สเรยฺย, สเรยฺย วา สงฺฆกมฺมํ น วา สเรยฺย, อาคจฺเฉยฺย วา อุโปสถํ น วา อาคจฺเฉยฺย, อาคจฺเฉยฺย วา สงฺฆกมฺมํ น วา อาคจฺเฉยฺย, สงฺโฆ

สห วา คคฺเคน วินา วา คคฺเคน อุโปสถํ กริสฺสติ, สงฺฆกมฺมํ กริสฺสติ. ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

๒๔. สงฺฆุโปสถาทิเภโท

[๑๖๘] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ จตฺตาโร ภิกฺขู วิหรนฺติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'อุโปสโถ กาตพฺโพติ, มยญฺจมฺห[๑] จตฺตาโร ชนา, กถํ นุ โข อมฺเหหิ อุโปสโถ กาตพฺโพติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว จตูนฺนํ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ ตโย ภิกฺขู วิหรนฺติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา อนุญฺญาตํ จตูนฺนํ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุ, มยญฺจมฺห ตโย ชนา, กถํ นุ โข อมฺเหหิ อุโปสโถ กาตพฺโพติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ติณฺณนฺนํ อญฺญมญฺญํ[๒] ปาริสุทฺธิ-อุโปสถํ กาตุ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กาตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน เต ภิกฺขู ญาเปตพฺพา

'สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตา, อชฺชุโปสโถ ปณฺณรโส, ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, มยं อญฺญมญฺญํ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กเรยฺยามาติ.

เถเรน ภิกฺขุนา เอกํสं อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เต ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา 'ปริสุทฺโธ อหํ อาวุโส, 'ปริสุทฺโธติ มं ธาเรถ, ปริสุทฺโธ อหํ อาวุโส, 'ปริสุทฺโธติ มं ธาเรถ, ปริสุทฺโธ อหํ อาวุโส, 'ปริสุทฺโธติ มं ธาเรถาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. มยญฺจมฺหา, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

นวเกน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เต ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา 'ปริสุทฺโธ อหํ ภนฺเต, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรถ, ปริสุทฺโธ อหํ ภนฺเต, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรถ, ปริสุทฺโธ อหํ ภนฺเต, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรถาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ เทฺว ภิกฺขู วิหรนฺติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา อนุญฺญาตํ จตุนฺนํ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุํ, ติณฺณนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กาตุํ, มยญฺจมฺห เทฺว ชนา, กถํ นุ โข อมฺเหหิ อุโปสโถ กาตพฺโพติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กาตพฺโพ.

เถเรน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา นโว ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโย 'ปริสุทฺโธ อหํ อาวุโส, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรหิ, ปริสุทฺโธ อหํ อาวุโส, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรหิ, ปริสุทฺโธ อหํ อาวุโส, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรหีติ.

นวเกน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เถโร ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโย 'ปริสุทฺโธ อหํ ภนฺเต, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรถ, ปริสุทฺโธ อหํ ภนฺเต, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรถ, ปริสุทฺโธ อหํ ภนฺเต, 'ปริสุทฺโธติ มํ ธาเรถาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ เอโก ภิกฺขุ วิหรติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา อนุญฺญาตํ จตุนฺนํ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุํ, ติณฺณนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กาตุํ, ทฺวินฺนํ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กาตุํ, อหญฺจมฺหิ เอกโก, กถํ นุ โข มยา อุโปสโถ กาตพฺโพติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ เอโก ภิกฺขุ วิหรติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา, ยตฺถ ภิกฺขู ปฏิกฺกมนฺติ อุปฏฺฐานสาลาย วา มณฺฑเป วา รุกฺขมูเล วา, โส เทโส สมฺมชฺชิตฺวา ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ปทีปํ กตฺวา นิสีทิตพฺพํ. สเจ อญฺเญ ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ, เตหิ สทฺธึ อุโปสโถ กาตพฺโพ, โน เจ อาคจฺฉนฺติ, 'อชฺช เม อุโปสโถติ อธิฏฺฐาตพฺโพ. โน เจ อธิฏฺฐเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

ตตฺร ภิกฺขเว ยตฺถ จตฺตาโร ภิกฺขู วิหรนฺติ, น เอกสฺส ปาริสุทฺธึ อาหริตฺวา ตีหิ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺทิเสยฺยุญฺเจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ตตฺร ภิกฺขเว ยตฺถ ตโย ภิกฺขู วิหรนฺติ, น เอกสฺส ปาริสุทฺธึ อาหริตฺวา ทฺวีหิ ปาริสุทฺธิอุโปสโถ กาตพฺโพ. กเรยฺยุญฺเจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ตตฺร ภิกฺขเว ยตฺถ เทฺว ภิกฺขู วิหรนฺติ, น เอกสฺส ปาริสุทฺธึ อาหริตฺวา เอเกน อธิฏฺฐาตพฺโพ. อธิฏฺฐเหยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๒๕. อาปตฺติปฏิกฺกมฺมวิธิ

[๑๖๙] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ตทหุโปสเถ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น สาปตฺติเกน อุโปสโถ กาตพฺโพติ, อหญฺจมฺหิ อาปตฺตึ อาปนฺโน, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุโปสเถ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เอกํ ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย

'อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน ตํ ปฏิเทเสมีติ. เตน วตฺตพฺโพ 'ปสฺสสีติ. 'อาม ปสฺสามีติ. 'อายตึ สංวเรยฺยาสีติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุโปสเถ อาปตฺติยา เวมติโก โหติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เอกं ภิกฺขุ๋ อุปสงฺกมิตฺวา เอกංส อุตฺตราสงฺคं กริตฺวา อุกฺกุฏิกं นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามาย อาปตฺติยา เวมติโก, ยทา นิพฺเพมติโก ภวิสฺสามิ, ตทา ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามีติ วตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ, ปาติโมกฺขं โสตพฺพ๋, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา อุโปสถสฺส อนฺตราโย กาตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สภาคं อาปตฺตึ เทเสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุ๋. "น ภิกฺขเว สภาคา อาปตฺติ เทเสตพฺพา. โย เทเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สภาคं อาปตฺตึ ปฏิคฺคณฺหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุ๋. "น ภิกฺขเว สภาคา อาปตฺติ ปฏิคฺคเหตพฺพา. โย ปฏิคฺคณฺเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๒๖. อาปตฺติอาวิกรณวิธิ

[๑๗๐] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ปาติโมกฺเข อุทฺทิสฺสมาเน อาปตฺตึ สรติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตं 'น สาปตฺติเกน อุโปสโถ กาตพฺโพติ, อหญฺจมฺหิ อาปตฺตึ อาปนฺโน, กถं นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุ๋.

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปาติโมกฺเข อุทฺทิสฺสมาเน อาปตฺตึ สรติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา สามนฺโต[๑] ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, อิโต วุฏฺฐหิตฺวา ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามีติ วตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ, ปาติโมกฺขํ โสตพฺพํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา อุโปสถสฺส อนฺตราโย กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปาติโมกฺเข อุทฺทิสฺสมาเน อาปตฺติยา เวมติโก โหติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา สามนฺโต ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามาย อาปตฺติยา เวมติโก, ยทา นิพฺเพมติโก ภวิสฺสามิ, ตทา ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามีติ วตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ, ปาติโมกฺขํ โสตพฺพํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา อุโปสถสฺส อนฺตราโย กาตพฺโพติ.

๒๗. สภาคาปตฺติปฏิกฺกมวิธิ

[๑๗๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น สภาคา อาปตฺติ เทเสตพฺพา, น สภาคา อาปตฺติ ปฏิคฺคเหตพฺพาติ, อยญฺจ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ เอโก ภิกฺขุ สามนฺตา อาวาสา สชฺชุกํ ปาเหตพฺโพ 'คจฺฉาวุโส

---

[๑] อิ. สามนฺตา เอวมุปริปิ.

ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริตฺวา อาคจฺฉ, มยนฺเต สนฺติเก อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามาติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, ยทา อญฺญํ ภิกฺขุ สุทฺธํ อนาปตฺติกํ ปสฺสิสฺสติ, ตทา ตสฺส สนฺติเก ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสตีติ วตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา อุโปสถสฺส อนฺตราโย กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคาย อาปตฺติยา เวมติโก โหติ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคาย อาปตฺติยา เวมติโก, ยทา นิพฺเพมติโก ภวิสฺสติ, ตทา ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสตีติ วตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา อุโปสถสฺส อนฺตราโย กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสูปคโต สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ เอโก ภิกฺขุ สามนฺตา อาวาสา สชฺชุกํ ปาเหตพฺโพ "คจฺฉาวุโส, ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริตฺวา อาคจฺฉ, มยนฺเต สนฺติเก ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามาติ. เอวญฺเจตํ ลเภยฺย,[๑] อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เอโก ภิกฺขุ สตฺตาหกาลิกํ ปาเหตพฺโพ "คจฺฉาวุโส, ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริตฺวา อาคจฺฉ, มยนฺเต สนฺติเก ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ลเภถ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส สพฺโพ สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. โส น ชานาติ ตสฺสา อาปตฺติยา นามํ น โคตฺตํ.[๑] ตตฺถญฺโญ ภิกฺขุ อาคจฺฉติ พหุสฺสุโต อาคตาคโม ธมฺมธโร วินยธโร มาติกาธโร ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก สิกฺขากาโม. ตเมนํ อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน โส ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ "โย นุ โข อาวุโส เอวญฺเจวญฺจ กโรติ, กึ นาม โส อาปตฺตึ อาปชฺชตีติ. โส เอวมาห "โย โข อาวุโส เอวญฺเจวญฺจ กโรติ, อิมํ นาม โส อาปตฺตึ อาปชฺชติ, อิมํ นาม ตฺวํ อาวุโส อาปตฺตึ อาปนฺโน, ปฏิกโรหิ ตํ อาปตฺตินฺติ. โส เอวมาห "น โข อหํ อาวุโส เอโก ว อิมํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, อยํ สพฺโพ สงฺโฆ อิมํ อาปตฺตึ อาปนฺโนติ. โส เอวมาห "กินฺเต อาวุโส กริสฺสติ ปโร อาปนฺโน วา อนาปนฺโน วา, อิงฺฆ ตฺวํ อาวุโส สกาย อาปตฺติยา วุฏฺฐาหีติ.[๒] อถโข โส ภิกฺขุ ตสฺส ภิกฺขุโน วจเนน ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริตฺวา, เยน เต ภิกฺขู, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขู เอตทโวจ "โย กิร อาวุโส เอวญฺเจวญฺจ กโรติ, อิมํ นาม โส อาปตฺตึ อาปชฺชติ, อิมํ นาม ตุมฺเห อาวุโส อาปตฺตึ อาปนฺนา, ปฏิกโรถ ตํ อาปตฺตินฺติ. อถโข เต ภิกฺขู น อิจฺฉึสุ ตสฺส ภิกฺขุโน วจเนน ตํ อาปตฺตึ ปฏิกาตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส สพฺโพ สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. โส น ชานาติ ตสฺสา อาปตฺติยา นามํ น โคตฺตํ. ตตฺถญฺโญ ภิกฺขุ อาคจฺฉติ พหุสฺสุโต อาคตาคโม

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. นามโคตฺตํ. [๒] สฺยา. วุฏฺฐหาติ, เอวมุปริปิ.

ธมฺมธโร วินยธโร มาติกาธโร ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก สิกฺขากาโม. ตเมนํ อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน โส ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุ เอวํ วเทติ “โย นุ โข อาวุโส เอวญฺเจวญฺจ กโรติ, กึ นาม โส อาปตฺตึ อาปชฺชตีติ. โส เอวํ วเทติ “โย โข อาวุโส เอวญฺเจวญฺจ กโรติ, อิมํ นาม โส อาปตฺตึ อาปชฺชติ, อิมํ นาม ตฺวํ อาวุโส อาปตฺตึ อาปนฺโน, ปฏิกโรหิ ตํ อาปตฺตินฺติ. โส เอวํ วเทติ “น โข อหํ อาวุโส เอโก ว อิมํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, อยํ สพฺโพ สงฺโฆ อิมํ อาปตฺตึ อาปนฺโนติ. โส เอวํ วเทติ “กินฺเต อาวุโส กริสฺสติ ปโร อาปนฺโน วา อนาปนฺโน วา, อิงฺฆ ตฺวํ อาวุโส สกาย อาปตฺติยา วุฏฺฐาหีติ. โส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺส ภิกฺขุโน วจเนน ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริตฺวา, เยน เต ภิกฺขู, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขู เอวํ วเทติ “โย กิร อาวุโส เอวญฺเจวญฺจ กโรติ, อิมํ นาม โส อาปตฺตึ อาปชฺชติ, อิมํ นาม ตุมฺเห อาวุโส อาปตฺตึ อาปนฺนา, ปฏิกโรถ ตํ อาปตฺตินฺติ. เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ตสฺส ภิกฺขุโน วจเนน ตํ อาปตฺตึ ปฏิกเรยฺยุํ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ปฏิกเรยฺยุํ, น เต ภิกฺขเว ภิกฺขู เตน ภิกฺขุนา อกามา วจนียาติ.

โจทนาวตฺถุภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๒๘. อนาปตฺติปณฺณรสกํ

[๑๗๒] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตึสุ จตฺตาโร วา อติเรกา วา.

เต น ชานึสุ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺม-สญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ อกํสุ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสึสุ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉึสุ พหุตรา. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

“อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา, เต น ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถำ กโรนฺติ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตพฺพำ. อุทฺเทสกานำ อนาปตฺติ. (๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถำ กโรนฺติ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐำ สุอุทฺทิฏฺฐำ, เตสำ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานำ อนาปตฺติ. (๕)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถำ กโรนฺติ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐำ สุอุทฺทิฏฺฐำ, เตสำ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานำ อนาปตฺติ. (๖)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถำ กโรนฺติ ปาติโมกฺขำ

อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๗)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๘)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๙)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๑๐)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๑๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๑๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๑๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๑๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อนาปตฺติ. (๑๕)

อนาปตฺติปณฺณรสกํ นิฏฺฐิตํ.

๒๙. วคฺควคฺคสญฺญิปณฺณรสกํ

[๑๗๓] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา วคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา วคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา วคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา วคฺคสญฺญิโน อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, ฯเปฯ อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, ฯเปฯ เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, ฯเปฯ สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. ฯเปฯ อาคจฺฉนฺติ สมสมา ฯเปฯ อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๔-๑๕)

วคฺควคฺคสญฺญิปณฺณรสกํ นิฏฺฐิตํ.

๓๐. เวมติกปณฺณรสกํ

[๑๗๔] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'กปฺปติ นุ โข อมฺหากํ อุโปสโถ กาตุํ, น นุ โข กปฺปตีติ เวมติกา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'กปฺปติ นุ โข อมฺหากํ อุโปสโถ กาตุํ, น นุ โข กปฺปตีติ เวมติกา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'กปฺปติ นุ โข อมฺหากํ อุโปสโถ กาตุํ, น นุ โข กปฺปตีติ เวมติกา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส อาวาสิกา ภิกฺขู ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'กปฺปติ นุ โข อมฺหากํ อุโปสโถ กาตุํ, น นุ โข กปฺปตีติ เวมติกา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, ฯเปฯ อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, ฯเปฯ เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, ฯเปฯ สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. อาคจฺฉนฺติ สมสมา ฯเปฯ อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๔-๑๕)

เวมติกปณฺณรสกํ นิฏฺฐิตํ.

๓๑. กุกฺกุจฺจปกตปณฺณรสกํ

[๑๗๕] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต "กปฺปเตว อมฺหากํ อุโปสโถ กาตุํ, น อมฺหากํ น กปฺปตีติ กุกฺกุจฺจปกตา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานำ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ

‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต “กปฺปเตว อมฺหากํ อุโปสโถ กาตุํ, น อมฺหากํ น กปฺปตีติ กุกฺกุจฺจปกตา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต “กปฺปเตว อมฺหากํ อุโปสโถ กาตุํ, น อมฺหากํ น กปฺปตีติ กุกฺกุจฺจปกตา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต “กปฺปเตว อมฺหากํ อุโปสโถ กาตุํ, น อมฺหากํ น กปฺปตีติ กุกฺกุจฺจปกตา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, ฯเปฯ อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, ฯเปฯ เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, ฯเปฯ สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา ฯเปฯ อาคจฺฉนฺติ สมสมา ฯเปฯ อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๔-๑๕)

กุกฺกุจฺจปกตปณฺณรสกํ นิฏฺฐิตํ.

๓๒. เภทปุเรกฺขารปณฺณรสกํ

[๑๗๖] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิสฺสมาเน ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต

ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๕)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๖)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต,

วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๗)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๘)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๙)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต,

วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, เอกจฺจาย อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๐)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, เอกจฺจาย อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต,

วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, อวเสสํ โสตพฺพํ. เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ. เตหิ อุทฺทิฏฺฐมตฺเต ปาติโมกฺเข, สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. อุทฺทิฏฺฐํ สุอุทฺทิฏฺฐํ, เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิ อาโรเจตพฺพา. อุทฺเทสกานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๕)

เภทปุเรกฺขารปณฺณรสกถา นิฏฺฐิตา.

ปญฺจวีสติกา นิฏฺฐิตา.

๓๓. สีโมกฺกนฺติกเปยฺยาโล

[๑๗๗] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุโปสเถ สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ ‘อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกมนฺตีติ ฯเปฯ เต น ชานนฺติ ‘อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกนฺตาติ ฯเปฯ เต น ปสฺสนฺติ อญฺเญ อาวาสิเก ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกมนฺเต ฯเปฯ เต น ปสฺสนฺติ อญฺเญ อาวาสิเก ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกนฺเต ฯเปฯ เต น สุณนฺติ ‘อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกมนฺตีติ ฯเปฯ เต น สุณนฺติ ‘อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกนฺตาติ ฯเปฯ

อาวาสิเกน อาวาสิกา เอกสตปญฺจสตฺตติกนยโต, อาวาสิเกน อาคนฺตุกา, อาคนฺตุเกน อาวาสิกา, อาคนฺตุเกน อาคนฺตุกา เปยฺยาลมุเขน สตฺต ติกสตานิ โหนฺติ.

[๑๗๘] อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ จาตุทฺทโส โหติ, อาคนฺตุกานํ ปณฺณรโส. สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพํ. สเจ สมสมา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพํ. สเจ อาคนฺตุกา พหุตรา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ อนุวตฺติตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ ปณฺณรโส โหติ, อาคนฺตุกานํ จาตุทฺทโส. สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพํ. สเจ สมสมา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพํ. สเจ อาคนฺตุกา พหุตรา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ อนุวตฺติตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ ปาฏิปโท โหติ, อาคนฺตุกานํ ปณฺณรโส. สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ นากามา ทาตพฺพา สามคฺคี, อาคนฺตุเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ. สเจ สมสมา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ นากามา ทาตพฺพา สามคฺคี, อาคนฺตุเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ. สเจ อาคนฺตุกา พหุตรา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ สามคฺคี วา ทาตพฺพา, นิสฺสีมํ วา คนฺตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ ปณฺณรโส โหติ, อาคนฺตุกานํ ปาฏิปโท. สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ สามคฺคี วา ทาตพฺพา, นิสฺสีมํ วา คนฺตพฺพํ. สเจ สมสมา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ สามคฺคี วา ทาตพฺพา, นิสฺสีมํ วา คนฺตพฺพํ. สเจ อาคนฺตุกา พหุตรา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ นากามา ทาตพฺพา สามคฺคี, อาวาสิเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ.

๓๔. ลิงฺคาทิทสฺสนํ

[๑๗๙] อิธ ปน ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ อาวาสิกาการํ อาวาสิกลิงฺคํ อาวาสิกนิมิตฺตํ อาวาสิกุทฺเทสํ สุปญฺญตฺตํ มญฺจปีฐํ ภิสิพิมฺโพหนํ ปานียํ ปริโภชนียํ สุปฏฺฐิตํ[๑] ปริเวณํ สุสมฺมฏฺฐํ ปสฺสิตฺวา เวมติกา โหนฺติ 'อตฺถิ นุ โข อาวาสิกา ภิกฺขู, นตฺถิ นุ โขติ. เต เวมติกา น วิจินนฺติ, อวิจินิตฺวา อุโปสถํ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ วิจินิตฺวา น

---

[๑] สี.,ฉ. สูปฏฺฐิตํ

ปสฺสนฺติ, อปสฺสิตฺวา อุโปสถํ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา เอกโต อุโปสถํ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ปาเฏกฺกํ อุโปสถํ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู สุณนฺติ อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ อาวาสิกาการํ อาวาสิกลิงฺคํ อาวาสิกนิมิตฺตํ อาวาสิกุทฺเทสํ จงฺกมนฺตานํ ปทสทฺทํ สชฺฌายสทฺทํ อุกฺกาสิตสทฺทํ ขิปิตสทฺทํ, สุตฺวา เวมติกา โหนฺติ 'อตฺถิ นุ โข อาวาสิกา ภิกฺขู, นตฺถิ นุ โขติ. เต เวมติกา น วิจินนฺติ, อวิจินิตฺวา อุโปสถํ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา น ปสฺสนฺติ, อปสฺสิตฺวา อุโปสถํ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา เอกโต อุโปสถํ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ปาเฏกฺกํ อุโปสถํ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถํ กโรนฺติ, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาคนฺตุกานํ ภิกฺขูนํ อาคนฺตุกาการํ อาคนฺตุกลิงฺคํ อาคนฺตุกนิมิตฺตํ อาคนฺตุกุทฺเทสํ อญฺญาตกํ ปตฺตํ อญฺญาตกํ จีวรํ อญฺญาตกํ นิสีทนํ ปาทานํ โธตํ อุทกนิสฺเสกํ, ปสฺสิตฺวา เวมติกา โหนฺติ 'อตฺถิ นุ โข อาคนฺตุกา ภิกฺขู, นตฺถิ นุ โขติ. เต เวมติกา น วิจินนฺติ, อวิจินิตฺวา อุโปสถํ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา น

ปสฺสนฺติ, อปสฺสิตฺวา อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ปาเฏกฺกำ อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกา ภิกฺขู สุณนฺติ อาคนฺตุกานำ ภิกฺขูนำ อาคนฺตุกาการำ อาคนฺตุกลิงฺคำ อาคนฺตุกนิมิตฺตำ อาคนฺตุกุทฺเทสำ อาคจฺฉนฺตานำ ปทสทฺทำ อุปาหนาปปฺโปฏนสทฺทำ อุกฺกาสิตสทฺทำ ขิปิต-สทฺทำ, สุตฺวา เวมติกา โหนฺติ 'อตฺถิ นุ โข อาคนฺตุกา ภิกฺขู, นตฺถิ นุ โขติ. เต เวมติกา น วิจินนฺติ, อวิจินิตฺวา อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา น ปสฺสนฺติ, อปสฺสิตฺวา อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ปาเฏกฺกำ อุโปสถำ กโรนฺติ. อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

๓๕. นานาสำวาสกาทีหิ อุโปสถกรณำ

[๑๘๐] อิธ ปน ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาวาสิเก ภิกฺขู นานาสำวาสเก, เต สมานสำวาสกทิฏฺจึ ปฏิลภนฺติ, สมาน-

สำวาสกทิฏฺจี ปฏิลภิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อปุจฺฉิตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกำ อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาวาสิเก ภิกฺขู สมานสำวาสเก, เต นานาสำวาสกทิฏฺจี ปฏิลภนฺติ, นานาสำวาสกทิฏฺจี ปฏิลภิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อปุจฺฉิตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา อภิวิตรนฺติ, อภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกำ อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา อภิวิตรนฺติ, อภิวิตริตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาคนฺตุเก ภิกฺขู นานาสำวาสเก, เต สมานสำวาสกทิฏฺจี ปฏิลภนฺติ, สมานสำวาสกทิฏฺจี ปฏิลภิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อปุจฺฉิตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกำ อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาคนฺตุเก ภิกฺขู สมานสำวาสเก, เต นานาสำวาสกทิฏฺจี ปฏิลภนฺติ, นานาสำวาสกทิฏฺจี ปฏิลภิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อปุจฺฉิตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา อภิวิตรนฺติ, อภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกำ อุโปสถำ กโรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา อภิวิตรนฺติ, อภิวิตริตฺวา เอกโต อุโปสถำ กโรนฺติ, อนาปตฺติ.

๓๖. นคนฺตพฺพวาโร

[๑๘๑] น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา อภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา อภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา อภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อนาวาสา อภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา อภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อนาวาสา อภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา อภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา อภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา อภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร

สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อนาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อนาวาสา สภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อนาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา สภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา สภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา สภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสํวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

๓๗. คนฺตพฺพวาโร

[๑๘๒] คนฺตพฺโพ ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู สมานสำวาสกา ยำ ชญฺญา สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตุนฺติ. คนฺตพฺโพ ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อนาวาโส ฯเปฯ สภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู สมานสำวาสกา ยำ ชญฺญา 'สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตุนฺติ.

คนฺตพฺโพ ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อนาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส ฯเปฯ สภิกฺขุโก อนาวาโส ฯเปฯ สภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู สมานสำวาสกา ยำ ชญฺญา 'สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตุนฺติ.

คนฺตพฺโพ ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา สภิกฺขุโก อาวาโส ฯเปฯ สภิกฺขุโก อนาวาโส ฯเปฯ สภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู สมานสำวาสกา ยำ ชญฺญา 'สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตุนฺติ.

๓๘. วชฺชนียปุคฺคลสนฺทสฺสนา

[๑๘๓] น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา นิสินฺนปริสาย ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตพฺพำ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น [ ][1] สิกฺขมานาย ฯเปฯ น สามเณรสฺส ฯเปฯ น สามเณริยา ฯเปฯ น สิกฺขำ[2]

---

[1] สฺยา. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขเวติ อยำ ปาโฐ ทิสฺสติ.　　[2] สี.,ฉ. สิกฺขา

ปจฺจกฺขาตกสฺส ฯเปฯ น อนฺติมวตฺถุ๎ อชฺฌาปนฺนกสฺส นิสินฺนปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพ๎ํ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

น อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตกสฺส นิสินฺนปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพ๎ํ. โย อุทฺทิเสยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพ. น อาปตฺติยา อปฺปฏิกฺกมฺเม อุกฺขิตฺตกสฺส นิสินฺนปริสาย ฯเปฯ น ปาปิกาย ทิฏ๎ฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตกสฺส นิสินฺนปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพ๎ํ. โย อุทฺทิเสยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพ.

น ปณฺฑกสฺส นิสินฺนปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพ๎ํ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น เถยฺยสัวาสกสฺส ฯเปฯ น ติตฺถิยปกฺกนฺตกสฺส ฯเปฯ น ติรจฺฉานคตสฺส ฯเปฯ น มาตุฆาตกสฺส ฯเปฯ น ปิตุฆาตกสฺส ฯเปฯ น อรหนฺตฆาตกสฺส ฯเปฯ น ภิกฺขุนีทูสกสฺส ฯเปฯ น สงฺฆเภทกสฺส ฯเปฯ น โลหิตุปฺปาทกสฺส ฯเปฯ น อุภโตพฺยญฺชนกสฺส นิสินฺนปริสาย ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพ๎ํ. โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

น ภิกฺขเว ปาริวาสิกปาริสุทฺธิทาเนน อุโปสโถ กาตพฺโพ อญฺญตฺร อวุฏ๎ฐิตาย ปริสาย. น จ ภิกฺขเว อนุโปสเถ อุโปสโถ กาตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺฆสามคฺคิยาติ.

ตติยภาณวาโร นิฏ๎ฐิโต.

[๑]อุโปสถกฺขนฺธโก ทุติโย.[๑]

[ ][๒]

[๑-๑] สฺยา.,ทยฺ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

[๒] มหา. เอตฺถนฺตเร อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถูนิ ฉอสีตีติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

ตสฺสุทฺทานํ

ติตฺถิยา พิมฺพิสาโร จ สนฺนิปติตุ[๑] ตุณฺหิกา
ธมฺมํ รโห ปาติโมกฺขํ เทวสิกํ ตทา สกึ.

ยถา ปริสาย สมคฺคํ สามคฺคี มทฺทกุจฺฉิ จ
สีมา มหตี นทิยา อนุ เทฺว ขุทฺทกานิ จ.

นวา ราชคเห เจว สีมา อวิปฺปวาสนา
สมฺมนฺเน ปจฺฉิมํ สีมํ ปจฺฉา สีมํ สมูหเน.

อสมฺมตา คามสีมา นทิยา สมุทฺเท สเร
อุทกุกฺเขโป ภินฺทนฺติ ตเถวชฺโฌตฺถรนฺติ จ.

กติ กมฺมานิ อุทฺเทโส สวรา[๒] อสตีปิ จ
ธมฺมํ วินยํ ตชฺเชนฺติ ปุน วินยตชฺชนา.

โจทนา กเต โอกาเส อธมฺมปฏิกฺโกสนา
จตุปญฺจปราอาวิ สญฺจิจฺจาปิจ[๓] วายเม.

สคหฏฺจา อนชฺฌิฏฺจา โจทนมฺหิ น ชานติ
สมฺพหุลา น ชานนฺติ สชฺชุกํ น จ คจฺฉเร.

กติมี กีวติกา ทูเร อาโรเจตุญฺจ นสฺสริ
อุกฺลาปิ อาสนํ ทีโป[๔] ทิสา อญฺโญ พหุสฺสุโต.

สชฺชุกํ วสฺสุโปสโถ สุทฺธิกมฺมญฺจ ญาตกา
คคฺโค จตุตโย เทฺวโก อาปตฺติ สภาคา สริ.

---

[๑] อิ. สนฺนิปตนฺติ [๒] สฺยา. สญฺจรา [๓] สี.,อิ. สญฺจิจฺจเจปิ [๔] อิ. ปทีโป

สพฺโพ สงฺโฆ เวมติโก น ชานนฺติ พหุสฺสุโต
พหู สมสมา โถกา ปริสาวุฏฺฐิตาย จ.[๑]

เอกจฺจา วุฏฺฐิตา สพฺพา ชานนฺติ จ เวมติกา
กปฺปเต วาติ กุกฺกุจฺจา ชานํ ปสฺสํ สุณนฺติ จ.

อาวาสิเกน อาคนฺตุ[๒] จาตุปณฺณรโส ปุน
ปาฏิปโท ปณฺณรโส ลิงฺคสංวาสกา อุโภ.

ปาริวาสานุโปสโถ อญฺญตฺร สงฺฆสามคฺคิยา[๓]
เอเต วิภตฺตา อุทฺทานา วตฺถุวิภูตการณาติ.

อิมสฺมึ ขนฺธเก วตฺถูนิ ฉอสีติ.

อุโปสถกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

---

[๑] สี. ปริสา อวุฏฺฐิตาย จ, อิ. ปริสาย อวุฏฺฐิตาย. [๒] สฺยา. อาคนฺตุกา
[๓] สฺยา. สงฺฆสมคฺคิยา

๓. วสฺสูปนายิกกฺขนฺธโก

๑. วสฺสูปนายิกานุชานนา

[๑๘๔] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน ภควตา ภิกฺขูนํ วสฺสาวาโส อปฺปญฺญตฺโต โหติ. เตธ[๑] ภิกฺขู เหมนฺตมฺปิ คิมฺหมฺปิ วสฺสมฺปิ จาริกํ จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา เหมนฺตมฺปิ คิมฺหมฺปิ วสฺสมฺปิ จาริกํ จริสฺสนฺติ หริตานิ ติณานิ สมฺมทฺทนฺตา เอกินฺทฺริยํ ชีวํ วิเหเฐนฺตา พหู ขุทฺทเก ปาเณ สงฺฆาตํ อาปาเทนฺตา; อิเม หิ นาม อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา[๒] ทุรกฺขาตธมฺมา วสฺสาวาสํ อลฺลิยิสฺสนฺติ[๓] สงฺกาสยิสฺสนฺติ,[๔] อิเม หิ นาม สกุนฺตกา รุกฺขคฺเคสุ กุลาวกานิ กริตฺวา วสฺสาวาสํ อลฺลิยิสฺสนฺติ สงฺกาสยิสฺสนฺติ. อิเม ปน สมณา สกฺยปุตฺติยา เหมนฺตมฺปิ คิมฺหมฺปิ วสฺสมฺปิ จาริกํ จรนฺติ หริตานิ ติณานิ สมฺมทฺทนฺตา เอกินฺทฺริยํ ชีวํ วิเหเฐนฺตา พหู ขุทฺทเก ปาเณ สงฺฆาตํ อาปาเทนฺตาติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสํ อุปคนฺตุนฺติ.

---

[๑] สี.,เท. เต อิธ
[๒] สี.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อลฺลียิสฺสนฺติ
[๔] สี.,ฉ.,เท. สงฺกสายิสฺสนฺติ, อิ. สงฺกาปยิสฺสนฺติ

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กทา นุ โข วสฺสํ อุปคนฺตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสาเน วสฺสํ อุปคนฺตุนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กติ นุ โข วสฺสูปนายิกาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “เทฺวมา ภิกฺขเว วสฺสูปนายิกา ปุริมิกา ปจฺฉิมิกา,[๑] อปรชฺชุคตาย อาสาฬฺหิยา ปุริมิกา อุปคนฺตพฺพา, มาสคตาย อาสาฬฺหิยา ปจฺฉิมิกา อุปคนฺตพฺพา. อิมา โข ภิกฺขเว เทฺว วสฺสูปนายิกาติ.

๒. วสฺสาเน จาริกาปฏิกฺเขปาทิ

[๑๘๕] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู วสฺสํ อุปคนฺตฺวา อนฺตราวสฺสํ จาริกํ จรนฺติ. มนุสฺสา ตเถว อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา เหมนฺตมฺปิ คิมฺหมฺปิ วสฺสมฺปิ จาริกํ จริสฺสนฺติ หริตานิ ติณานิ สมฺมทฺทนฺตา เอกินฺทฺริยํ ชีวํ วิเหเฐนฺตา พหู ขุทฺทเก ปาเณ สงฺฆาตํ อาปาเทนฺตา; อิเม หิ นาม อญฺญติตฺถิยา ทุรกฺขาตธมฺมา วสฺสาวาสํ อลฺลิยิสฺสนฺติ สงฺกาสยิสฺสนฺติ. อิเม หิ นาม สกุนฺตกา รุกฺขคฺเคสุ กุลาวกานิ กริตฺวา วสฺสาวาสํ อลฺลิยิสฺสนฺติ สงฺกาสยิสฺสนฺติ, อิเม ปน สมณา สกฺยปุตฺติยา เหมนฺตมฺปิ คิมฺหมฺปิ วสฺสมฺปิ จาริกํ จรนฺติ หริตานิ ติณานิ สมฺมทฺทนฺตา เอกินฺทฺริยํ ชีวํ วิเหเฐนฺตา พหู ขุทฺทเก ปาเณ สงฺฆาตํ อาปาเทนฺตาติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา

---

[๑] เท.,อิ. ปจฺฉิมิกาติ

เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู วสฺสํ อุปคนฺตฺวา อนฺตราวสฺสํ จาริกํ จริสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว วสฺสํ อุปคนฺตฺวา ปุริมํ วา เตมาสํ ปจฺฉิมํ วา เตมาสํ อวสิตฺวา จาริกา ปกฺกมิตพฺพา. โย ปกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๑๘๖] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู น อิจฺฉนฺติ วสฺสํ อุปคนฺตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว วสฺสํ น อุปคนฺตพฺพํ. โย น อุปคจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ตทหุวสฺสูปนายิกาย วสฺสํ อนุปคนฺตุกามา สญฺจิจฺจ อาวาสํ อติกฺกมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ตทหุวสฺสูปนายิกาย วสฺสํ อนุปคนฺตุกาเมน สญฺจิจฺจ อาวาโส อติกฺกมิตพฺโพ. โย อติกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร วสฺสํ อุกฺกฑฺฒิตุกาโม ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปาเหสิ “ยทิ ปนยฺยา อาคเม ชุณฺเห วสฺสํ อุปคจฺเฉยฺยุนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ราชูนํ อนุวตฺติตุนฺติ.

๓. สตฺตาหกรณียานุชานนา

[๑๘๗] อถโข ภควา ราชคเห ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน สาวตฺถี,[๑] เตน จาริกํ ปกฺกามิ, อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน

---

[๑] สี.,เท. สาวตฺถิ

สาวตฺถี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน โกสเลสุ ชนปเทสุ อุเทเนน อุปาสเกน สงฺฆํ อุทฺทิสฺส วิหาโร การาปิโต โหติ. โส ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปาเหติ[๑] "อาคจฺฉนฺตุ ภทนฺตา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุํ ธมฺมญฺจ โสตุํ, ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "ภควตา อาวุโส ปญฺญตฺตํ 'น วสฺสํ อุปคนฺตฺวา ปุริมํ วา เตมาสํ ปจฺฉิมํ วา เตมาสํ อวสิตฺวา จาริกา ปกฺกมิตพฺพาติ, อาคเมตุ อุเทโน อุปาสโก, ยาว ภิกฺขู วสฺสํ วสนฺติ, วสฺสํ วุตฺถา คมิสฺสนฺติ, สเจ ปนสฺส อจฺจายิกํ กรณียํ, ตตฺเถว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ สนฺติเก วิหารํ ปติฏฺฐาเปตูติ. อุเทโน อุปาสโก อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถํ หิ นาม ภทนฺตา มยา ปหิเต น อาคจฺฉิสฺสนฺติ, อหํ หิ ทายโก การโก สงฺฆุปฏฺฐาโกติ. อสฺโสสุํ โข ภิกฺขู อุเทนสฺส อุปาสกสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ขียนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺส. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน [๒]เอตสฺมึ ปกรเณ[๒] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"อนุชานามิ ภิกฺขเว สตฺตนฺนํ สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต คนฺตุํ, น เตฺวว อปฺปหิเต, ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุนิยา สิกฺขมานาย สามเณรสฺส สามเณริยา อุปาสกสฺส อุปาสิกาย, อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมสํ สตฺตนฺนํ สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต คนฺตุํ, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ[๓] กาตพฺโพ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ปาเหสิ [๒-๒] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๓] สี.,เท.,มหา. สนฺนิวตฺโต, เอวมุปริปิ.

[๑๘๘] อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสเกน สงฺฆํ อุทฺทิสฺส วิหาโร การาปิโต โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ ภทนฺตา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุํ ธมฺมญฺจ โสตุํ ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสเกน สงฺฆํ อุทฺทิสฺส อฑฺฒโยโค การาปิโต โหติ. ฯเปฯ ปาสาโท การาปิโต โหติ. หมฺมิยํ การาปิตํ โหติ. คุหา การาปิตา โหติ. ปริเวณํ การาปิตํ โหติ. โกฏฺฐโก การาปิโต โหติ. อุปฏฺฐานสาลา การาปิตา โหติ. อคฺคิสาลา การาปิตา โหติ. กปฺปิยกุฏี การาปิตา โหติ. วจฺจกุฏี การาปิตา โหติ. จงฺกโม การาปิโต โหติ. จงฺกมนสาลา การาปิตา โหติ. อุทปาโน การาปิโต โหติ. อุทปานสาลา การาปิตา โหติ. ชนฺตาฆรํ การาปิตํ โหติ. ชนฺตาฆรสาลา การาปิตา โหติ. โปกฺขรณี การาปิตา โหติ. มณฺฑโป การาปิโต โหติ. อาราโม การาปิโต โหติ. อารามวตฺถุ[๑] การาปิตํ โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย. 'อาคจฺฉนฺตุ ภทนฺตา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุํ ธมฺมญฺจ โสตุํ ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสเกน สมฺพหุเล ภิกฺขู อุทฺทิสฺส ฯเปฯ เอกํ ภิกฺขุํ อุทฺทิสฺส วิหาโร การาปิโต โหติ. อฑฺฒโยโค การาปิโต โหติ. ปาสาโท การาปิโต โหติ. หมฺมิยํ การาปิตํ โหติ. คุหา การาปิตา โหติ. ปริเวณํ การาปิตํ โหติ. โกฏฺฐโก การาปิโต

---

[๑] สี.,เท. อารามวตฺถุ

โหติ. อุปฏฺฐานสาลา การาปิตา โหติ. อคฺคิสาลา การาปิตา โหติ. กปฺปิยกุฏี การาปิตา โหติ. วจฺจกุฏี การาปิตา โหติ. จงฺกโม การาปิโต โหติ. จงฺกมนสาลา การาปิตา โหติ. อุทปาโน การาปิโต โหติ. อุทปานสาลา การาปิตา โหติ. ชนฺตาฆรํ การาปิตํ โหติ. ชนฺตาฆรสาลา การาปิตา โหติ. โปกฺขรณี การาปิตา โหติ. มณฺฑโป การาปิโต โหติ. อารามโม การาปิโต โหติ. อารามวตฺถุ การาปิตํ โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ ภทนฺตา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุ ธมฺมญฺจ โสตุ ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสเกน ภิกฺขุนีสงฺฆ อุทฺทิสฺส สมฺพหุลา ภิกฺขุนิโย อุทฺทิสฺส เอกํ ภิกฺขุนึ อุทฺทิสฺส สมฺพหุลา สิกฺขมานาโย อุทฺทิสฺส เอกํ สิกฺขมานํ อุทฺทิสฺส สมฺพหุเล สามเณเร อุทฺทิสฺส เอกํ สามเณรํ อุทฺทิสฺส สมฺพหุลา สามเณริโย อุทฺทิสฺส เอกํ สามเณรึ อุทฺทิสฺส วิหาโร การาปิโต โหติ. อฑฺฒโยโค การาปิโต โหติ. ปาสาโท การาปิโต โหติ. หมฺมิยํ การาปิตํ โหติ. คุหา การาปิตา โหติ. ปริเวณํ การาปิตํ โหติ. โกฏฺฐโก การาปิโต โหติ. อุปฏฺฐานสาลา การาปิตา โหติ. อคฺคิสาลา การาปิตา โหติ. กปฺปิยกุฏี[๑] การาปิตา โหติ. วจฺจกุฏี[๑] การาปิตา โหติ.[๒] จงฺกโม การาปิโต โหติ. จงฺกมนสาลา การาปิตา โหติ. อุทปาโน การาปิโต โหติ. อุทปานสาลา การาปิตา โหติ. โปกฺขรณี การาปิตา โหติ. มณฺฑโป การาปิโต โหติ. อารามโม การาปิโต โหติ. อารามวตฺถุ

---

[๑] สี.,เท. กปฺปิยกุฏิ, วจฺจกุฏิ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. อิโต ปรํ กิริยาปทํ น ทิสฺสติ.

การาปิตํ โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ ภทนฺตา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุ ธมฺมญฺจ โสตุ ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

[๑๘๙] อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสเกน อตฺตโน อตฺถาย นิเวสนํ การาปิตํ โหติ. สยนิฆรํ การาปิตํ โหติ. อุทฺโทสิโต[๑] การาปิโต โหติ. อฏฺโฏ การาปิโต โหติ. มาโฬ การาปิโต โหติ. อาปโณ การาปิโต โหติ. อาปณสาลา การาปิตา โหติ. ปาสาโท การาปิโต โหติ. หมฺมิยํ การาปิตํ โหติ. คุหา การาปิตา โหติ. ปริเวณํ การาปิตํ โหติ. โกฏฺฐโก การาปิโต โหติ. อุปฏฺฐานสาลา การาปิตา โหติ. อคฺคิสาลา การาปิตา โหติ. รสวตี การาปิตา โหติ. วจฺจกุฏี การาปิตา โหติ. จงฺกโม การาปิโต โหติ. จงฺกมนสาลา การาปิตา โหติ. อุทปาโน การาปิโต โหติ. อุทปานสาลา การาปิตา โหติ. ชนฺตาฆรํ การาปิตํ โหติ. ชนฺตาฆรสาลา การาปิตา โหติ. โปกฺขรณี การาปิตา โหติ. มณฺฑโป การาปิโต โหติ. อาราโม การาปิโต โหติ. อารามวตฺถุ การาปิตํ โหติ. ปุตฺตสฺส วา วาเรยฺยํ โหติ. ธีตุยา วา วาเรยฺยํ โหติ. คิลาโน วา โหติ. อภิญฺญาตํ วา สุตฺตนฺตํ ภณติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ ภทนฺตา, อิมํ สุตฺตนฺตํ ปริยาปุณิสฺสนฺติ, ปุรายํ สุตฺตนฺโต น[๒] ปลุชฺชตีติ. อญฺญตรํ วา ปนสฺส กิจฺจํ โหติ กรณียํ วา. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ ภทนฺตา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุ ธมฺมญฺจ โสตุ ภิกฺขู จ

---

[๑] สี.,เท. อุโทสิโต

[๒] อิ.,มหา. นสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

[๑๙๐] อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสิกาย สงฺฆํ อุทฺทิสฺส วิหาโร การาปิโต โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุํ ธมฺมญฺจ โสตุํ ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสิกาย สงฺฆํ อุทฺทิสฺส อฑฺฒโยโค การาปิโต โหติ. ปาสาโท การาปิโต โหติ. หมฺมิยํ การาปิตํ โหติ. คุหา การาปิตา โหติ. ปริเวณํ การาปิตํ โหติ. โกฏฺฐโก การาปิโต โหติ. อุปฏฺฐานสาลา การาปิตา โหติ. อคฺคิสาลา การาปิตา โหติ. กปฺปิยกุฏี การาปิตา โหติ. วจฺจกุฏี การาปิตา โหติ. จงฺกโม การาปิโต โหติ. จงฺกมนสาลา การาปิตา โหติ. อุทปาโน การาปิโต โหติ. อุทปานสาลา การาปิตา โหติ. ชนฺตาฆรํ การาปิตํ โหติ. ชนฺตาฆรสาลา การาปิตา โหติ. โปกฺขรณี การาปิตา โหติ. มณฺฑโป การาปิโต โหติ. อาราโม การาปิโต โหติ. อารามวตฺถุ การาปิตํ โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุํ ธมฺมญฺจ โสตุํ ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสิกาย สมฺพหุเล ภิกฺขู อุทฺทิสฺส ฯเปฯ เอกํ ภิกฺขุ์ อุทฺทิสฺส ภิกฺขุนีสงฺฆํ อุทฺทิสฺส สมฺพหุลา ภิกฺขุนิโย อุทฺทิสฺส เอกํ ภิกฺขุนึ อุทฺทิสฺส สมฺพหุลา สิกฺขมานาโย อุทฺทิสฺส เอกํ สิกฺขมานํ อุทฺทิสฺส สมฺพหุเล สามเณเร อุทฺทิสฺส

เอกํ สามเณรํ อุทฺทิสฺส สมฺพหุลา สามเณริโย อุทฺทิสฺส เอกา สามเณรี อุทฺทิสฺส ฯเปฯ

[๑๙๑] อิธ ปน ภิกฺขเว อุปาสิกาย อตฺตโน อตฺถาย นิเวสนํ การาปิตํ โหติ, สยนิฆรํ การาปิตํ โหติ. อุทฺโทสิโต การาปิโต โหติ. อฏฺโฏ การาปิโต โหติ. มาโฬ การาปิโต โหติ. อาปโณ การาปิโต โหติ. อาปณสาลา การาปิตา โหติ. ปาสาโท การาปิโต โหติ. หมฺมิยํ การาปิตํ โหติ. คุหา การาปิตา โหติ. ปริเวณํ การาปิตํ โหติ. โกฏฺฐโก การาปิโต โหติ. อุปฏฺฐานสาลา การาปิตา โหติ. อคฺคิสาลา การาปิตา โหติ. รสวตี การาปิตา โหติ. วจฺจกุฏี การาปิตา โหติ. จงฺกโม การาปิโต โหติ. จงฺกมนสาลา การาปิตา โหติ. อุทปาโน การาปิโต โหติ. อุทปานสาลา การาปิตา โหติ. โปกฺขรณี การาปิตา โหติ. มณฺฑโป การาปิโต โหติ. อาราโม การาปิโต โหติ. อารามวตฺถุ การาปิตํ โหติ. ปุตฺตสฺส วา วาเรยฺยํ โหติ. ธีตุยา วา วาเรยฺยํ โหติ. คิลานา วา โหติ. อภิญฺญาตํ วา สุตฺตนฺตํ ภณติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิมํ สุตฺตนฺตํ ปริยาปุณิสฺสนฺติ. ปุรายํ สุตฺตนฺโต น ปลุชฺชตีติ. อญฺญตรํ วา ปนสฺสา กิจฺจํ โหติ กรณียํ วา. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุ ธมฺมญฺจ โสตุ ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

[๑๙๒] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ ภิกฺขุนิยา สงฺฆํ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ สิกฺขมานาย สงฺฆํ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ สามเณเรน สงฺฆํ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ สามเณริยา สงฺฆํ อุทฺทิสฺส

ฯเปฯ สมฺพหุเล ภิกฺขู อุทฺทิสฺส เอกํ ภิกฺขุ์ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ ภิกฺขุนีสงฺฆ์ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ สมฺพหุลา ภิกฺขุนิโย อุทฺทิสฺส ฯเปฯ เอกํ ภิกฺขุนี์ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ สมฺพหุลา สิกฺขมานาโย อุทฺทิสฺส ฯเปฯ เอกํ สิกฺขมานา์ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ สมฺพหุเล สามเณเร อุทฺทิสฺส ฯเปฯ เอกํ สามเณร์ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ สมฺพหุลา สามเณริโย อุทฺทิสฺส ฯเปฯ เอกํ สามเณรี์ อุทฺทิสฺส ฯเปฯ อตฺตโน อตฺถาย วิหาโร การาปิโต โหติ. อฑฺฒโยโค การาปิโต โหติ. ปาสาโท การาปิโต โหติ. หมฺมิยํ การาปิตํ โหติ. คุหา การาปิตา โหติ. ปริเวณ์ การาปิตํ โหติ. โกฏฺฐโก การาปิโต โหติ. อุปฏฺฐานสาลา การาปิตา โหติ. อคฺคิสาลา การาปิตา โหติ. กปฺปิยกุฏี การาปิตา โหติ. วจฺจกุฏี การาปิตา โหติ. จงฺกโม การาปิโต โหติ. จงฺกมน-สาลา การาปิตา โหติ. อุทปาโน การาปิโต โหติ. อุทปานสาลา การาปิตา โหติ. โปกฺขรณี การาปิตา โหติ. มณฺฑโป การาปิโต โหติ. อาราโม การาปิโต โหติ. อารามวตฺถุ์ การาปิตํ โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย ‘อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ ทานญฺจ ทาตุ์ ธมฺมญฺจ โสตุ์ ภิกฺขู จ ปสฺสิตุนฺติ. คนฺตพฺพ์ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาห์ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพติ.

๔. ปญฺจนฺนํ อปฺปหิเตปิ อนุชานนา

[๑๙๓] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ. โส ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปาเหสิ “อหํ หิ คิลาโน, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถ์ อาโรเจสุ์.

"อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ คนฺตุํ, ปเคว ปหิเต, ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุนิยา สิกฺขมานาย สามเณรสฺส สามเณริยา. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมสํ ปญฺจนฺนํ สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ คนฺตุํ, ปเคว ปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ คิลาโน โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ คิลาโน, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต, 'คิลานภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานุปฏฺฐากภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานเภสชฺชํ วา ปริเยสิสฺสามิ, ปุจฺฉิสฺสามิ วา อุปฏฺฐหิสฺสามิ วาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อนภิรติ เม อุปฺปนฺนา, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'อนภิรตึ วูปกาเสสฺสามิ วา วูปกาสาเปสฺสามิ วา, ธมฺมกถํ วาสฺส กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'กุกฺกุจฺจํ เม อุปฺปนฺนํ, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'กุกฺกุจฺจํ วิโนเทสฺสามิ วา วิโนทาเปสฺสามิ วา, ธมฺมกถํ วาสฺส กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'ทิฏฺฐิคตํ เม อุปฺปนฺนํ, อาคจฺฉนฺตุ

ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'ทิฏฺฐิคตํ วิเวเจสฺสามิ วา วิเวจาเปสฺสามิ วา,[๑] ธมฺมกถํ วาสฺส กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน ปริวาสารโห, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'ปริวาสทานํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามิ วา อนุสฺสาเวสฺสามิ วา คณปูรโก วา ภวิสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ มูลาย ปฏิกสฺสนารโห โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ[๒] หิ มูลาย ปฏิกสฺสนารโห, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'มูลาย ปฏิกสฺสนํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามิ วา อนุสฺสาเวสฺสามิ วา คณปูรโก วา ภวิสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ มานตฺตารโห โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ มานตฺตารโห, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'มานตฺตทานํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามิ วา อนุสฺสาเวสฺสามิ วา คณปูรโก วา ภวิสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

---

[๑] ทยฺ. กุกฺกุจฺจํ วิโนเทสฺสามิ วา วิโนทาเปสฺสามิ วา (ปมาเทน มุทฺทาปิตาติ ทฏฺฐพฺพํ, อิเม จ ๑๙๔-ปพฺเพ ปสฺสิตพฺพา.) [๒] โป. อหญฺจมฺหิ, เอวมุปริปิ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อพฺภานารโห โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ อพฺภานารโห, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'อพฺภานํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามิ วา อนุสฺสาเวสฺสามิ วา คณปูรโก วา ภวิสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส สงฺโฆ กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ[1] วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'สงฺโฆ เม กมฺมํ กตฺตุกาโม, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

กตํ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'สงฺโฆ เม กมฺมํ อกาสิ, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'กินฺติ นุ โข สมฺมาวตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

[๑๙๔] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนี คิลานา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ คิลานา, อาคจฺฉนฺตุ

---

[1] อิ. นิสฺสยํ

อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'คิลานภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานุปฏฺฐากภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานเภสชฺชํ ปริเยสิสฺสามิ ปุจฺฉิสฺสามิ วา อุปฏฺฐหิสฺสามิ วาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อนภิรติ เม อุปฺปนฺนา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'อนภิรตึ วูปกาเสสฺสามิ วา วูปกาสาเปสฺสามิ วา ธมฺมกถํ วาสฺสา กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'กุกฺกุจฺจํ เม อุปฺปนฺนํ, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'กุกฺกุจฺจํ วิโนเทสฺสามิ วา วิโนทาเปสฺสามิ วา ธมฺมกถํ วาสฺสา กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'ทิฏฺฐิคตํ เม อุปฺปนฺนํ, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'ทิฏฺฐิคตํ วิเวเจสฺสามิ วา วิเวจาเปสฺสามิ วา, ธมฺมกถํ วาสฺสา กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนี ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺนา โหติ มานตฺตารหา. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ

ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺนา มานตฺตารหา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'มานตฺตทานํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนี มูลาย ปฏิกสฺสนารหา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ มูลาย ปฏิกสฺสนารหา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'มูลาย ปฏิกสฺสนํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนี อพฺภานารหา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ อพฺภานารหา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'อพฺภานํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา สงฺโฆ กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'สงฺโฆ เม กมฺมํ กตฺตุกาโม, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย[๑] วา ปริณาเมยฺยาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

---

[๑] โป. ลหุตาย

กตํ วา ปนสฺสา โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย ‘สงฺโฆ เม กมฺมํ อกาสิ, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต ‘กินฺติ นุ โข สมฺมาวตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

[๑๙๕] อิธ ปน ภิกฺขเว สิกฺขมานา คิลานา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย ‘อหํ หิ คิลานา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต ‘คิลานภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานุปฏฺฐากภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานเภสชฺชํ วา ปริเยสิสฺสามิ ปจฺจุฏฺฐิสฺสามิ วา อุปฏฺฐหิสฺสามิ วาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว สิกฺขมานาย อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ. ฯเปฯ กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ. สิกฺขา กุปิตา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย ‘สิกฺขา เม กุปิตา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต ‘สิกฺขาสมาทานํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว สิกฺขมานา อุปสมฺปชฺชิตุกามา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย ‘อหํ หิ อุปสมฺปชฺชิตุกามา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต ‘อุปสมฺปทำ อุสฺสุกฺกำ

กริสฺสามิ วา อนุสฺสาเวสฺสามิ วา คณปูรโก วา ภวิสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

[๑๙๖] อิธ ปน ภิกฺขเว สามเณโร คิลาโน โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ คิลาโน, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'คิลานภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานุปฏฺฐากภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานเภสชฺชํ วา ปริเยสิสฺสามิ ปุจฺฉิสฺสามิ วา อุปฏฺฐหิสฺสามิ วาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว สามเณรสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ. ฯเปฯ กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ. สามเณโร วสฺสํ ปุจฺฉิตุกาโม โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ วสฺสํ ปุจฺฉิตุกาโม, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'ปุจฺฉิสฺสามิ วา อาจิกฺขิสฺสามิ วาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว สามเณโร อุปสมฺปชฺชิตุกาโม โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ อุปสมฺปชฺชิตุกาโม, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู, อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'อุปสมฺปทำ อุสฺสุกฺกำ กริสฺสามิ วา อนุสฺสาเวสฺสามิ วา คณปูรโก วา ภวิสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

[๑๙๗] อิธ ปน ภิกฺขเว สามเณรี คิลานา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ คิลานา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาห-

กรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'คิลานภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ คิลานุปฏฺฐากภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ คิลานเภสชฺชํ วา ปริเยสิสฺสามิ ปุจฺฉิสฺสามิ วา อุปฏฺฐหิสฺสามิ วาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว สามเณริยา อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ. ฯเปฯ กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ฯเปฯ ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ฯเปฯ สามเณรี วสฺสํ ปุจฺฉิตุกามา โหติ. ฯเปฯ สิกฺขํ สมาทยิตุกามา โหติ. สา เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ สิกฺขํ สมาทยิตุกามา, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา, อิจฺฉามิ อยฺยานํ อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'สิกฺขาสมาทานํ อุสฺสุกฺกํ กริสฺสามีติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพติ.

๕. สตฺตนฺนํ อปฺปหิเตปิ อนุชานนา

[๑๙๘] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน มาตา คิลานา โหติ. สา ปุตฺตสฺส สนฺติเก ทูตํ ปาเหสิ "อหํ หิ คิลานา, อิจฺฉามิ ปุตฺตสฺส อาคตนฺติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'สตฺตนฺนํ สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, คนฺตุํ, น เตฺวว อปฺปหิเต, ปญฺจนฺนํ สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ คนฺตุํ, ปเคว ปหิเต, อยญฺจ เม มาตา คิลานา, สา จ อนุปาสิกา, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

"อนุชานามิ ภิกฺขเว สตฺตนฺนํ สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ คนฺตุํ, ปเคว ปหิเต, ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุนิยา สิกฺขมานาย สามเณรสฺส

สามเณริยา มาตุยา จ ปิตุสฺส จ, อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมสํ สตฺตนฺนํ สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ คนฺตุ, ปเคว ปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส มาตา คิลานา โหติ. สา เจ ปุตฺตสฺส สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ คิลานา, อาคจฺฉตุ เม ปุตฺโต, อิจฺฉามิ ปุตฺตสฺส อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'คิลานภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานุปฏฺจากภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานเภสชฺชํ วา ปริเยสิสฺสามิ ปุจฺฉิสฺสามิ วา อุปฏฺฐหิสฺสามิ วาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส ปิตา คิลาโน โหติ. โส เจ ปุตฺตสฺส สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ คิลาโน, อาคจฺฉตุ เม ปุตฺโต, อิจฺฉามิ ปุตฺตสฺส อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน อปฺปหิเตปิ, ปเคว ปหิเต 'คิลานภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานุปฏฺจากภตฺตํ วา ปริเยสิสฺสามิ, คิลานเภสชฺชํ วา ปริเยสิสฺสามิ ปุจฺฉิสฺสามิ วา อุปฏฺฐหิสฺสามิ วาติ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

๖. ปหิเตเยว อนุชานนา

[๑๙๙] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส ภาตา คิลาโน โหติ. โส เจ ภาตุโน สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย 'อหํ หิ คิลาโน, อาคจฺฉตุ เม ภาตา, อิจฺฉามิ ภาตุโน อาคตนฺติ, คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส ภคินี คิลานา โหติ. สา เจ ภิกฺขุสฺส[๑] สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย ‘อหํ หิ คิลานา, อาคจฺฉตุ เม ภาตา, อิจฺฉามิ ภาตุโน อาคตนฺติ, คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส ญาตโก คิลาโน โหติ. โส เจ ภิกฺขุสฺส สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย ‘อหํ หิ คิลาโน, อาคจฺฉตุ ภทนฺโต, อิจฺฉามิ ภทนฺตสฺส อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส[๒] ภาติโก คิลาโน โหติ. โส เจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปหิเณยฺย ‘อหํ หิ คิลาโน, อาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขู,[๓] อิจฺฉามิ ภิกฺขูนํ[๔] อาคตนฺติ. คนฺตพฺพํ ภิกฺขเว สตฺตาหกรณีเยน ปหิเต, น เตฺวว อปฺปหิเต, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส มหาวิหาโร[๕] อุทฺริยติ,[๖] อญฺญตเรน อุปาสเกน อรญฺเญ ภณฺฑํ เฉทาปิตํ โหติ. โส ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปาเหสิ ‘สเจ ภทนฺตา ตํ ภณฺฑํ อวหาเปยฺยุ,[๗] ทชฺชาหํ ตํ ภณฺฑนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ‘อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆกรณีเยน คนฺตุ, สตฺตาหํ สนฺนิวฏฺโฏ กาตพฺโพติ.

---

[๑] สี.,โป.,ฉ.,เท.,มหา. ภาตุโน
[๒] สี.,อิ. ภิกขุคติโก, เท. ภิกฺขุภติโก, มหา. ภิกขุ คติโก
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ภทนฺตา
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ภทนฺตานํ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. วิหาโร
[๖] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุนฺทฺริยติ
[๗] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อาวหาเปยฺยุ, อิ. อวหเรยฺยุ

๗. อนฺตราเย อนาปตฺติวสสจฺเฉทวาโร

[๒๐๐] เตน โข ปน สมเยน โกสเลสุ ชนปเทสุ อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสูปคตา ภิกฺขู วาเฬหิ อุพฺพาฬฺหา โหนฺติ. คณฺหึสุปิ ปริปาตึสุปิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตา ภิกฺขู วาเฬหิ อุพฺพาฬฺหา โหนฺติ, คณฺหนฺติปิ ปริปาเตนฺติปิ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตา ภิกฺขู สีรึสเปหิ อุพฺพาฬฺหา โหนฺติ. ฑํสนฺติปิ ปริปาเตนฺติปิ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตา ภิกฺขู โจเรหิ อุพฺพาฬฺหา โหนฺติ. วิลุมฺปนฺติปิ อาโกเฏนฺติปิ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตา ภิกฺขู ปิสาเจหิ อุพฺพาฬฺหา โหนฺติ. อาวิสนฺติปิ หรนฺติปิ.[๑] เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตานํ ภิกฺขูนํ คาโม อคฺคินา ทฑฺโฒ โหติ. ภิกฺขู ปิณฺฑเกน[๒] กิลมนฺติ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

---

[๑] สี.,เท.,มหา. หนนฺติปิ [๒] โป. ปิณฺเฑน

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตานํ ภิกฺขูนํ เสนาสนํ อคฺคินา ทฑฺฒํ โหติ. ภิกฺขู เสนาสเนน กิลมนฺติ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตานํ ภิกฺขูนํ คาโม อุทเกน วุฑฺโห โหติ. ภิกฺขู ปิณฺฑเกน กิลมนฺติ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตานํ ภิกฺขูนํ เสนาสนํ อุทเกน วุฑฺหํ โหติ. ภิกฺขู เสนาสเนน กิลมนฺติ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺสาติ.

[๒๐๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสูปคตานํ ภิกฺขูนํ คาโม โจเรหิ วุฏฺฐาสิ.[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว, เยน คาโม, เตน คนฺตุนฺติ. คาโม เทฺวธา ภิชฺชิตฺถ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว, เยน คามา[๒] พหุตรา, เตน คนฺตุนฺติ. พหุตรา อสฺสทฺธา โหนฺติ อปฺปสนฺนา. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว, เยน สทฺธา ปสนฺนา, เตน คนฺตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน โกสเลสุ ชนปเทสุ อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสูปคตา ภิกฺขู น ลภึสุ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตา ภิกฺขู น ลภนฺติ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

---

[๑] โป. วุฏฺฐาปิโต โหติ. [๒] สี.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตา ภิกฺขู ลภนฺติ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ, น ลภนฺติ สปฺปายานิ โภชนานิ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตา ภิกฺขู ลภนฺติ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ, ลภนฺติ สปฺปายานิ โภชนานิ, น ลภนฺติ สปฺปายานิ เภสชฺชานิ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตา ภิกฺขู ลภนฺติ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ, ลภนฺติ สปฺปายานิ โภชนานิ, ลภนฺติ สปฺปายานิ เภสชฺชานิ, น ลภนฺติ ปฏิรูปึ อุปฏฺฐากํ. เอเสว อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตํ ภิกฺขุ๋ อิตฺถี นิมนฺเตติ 'เอหิ ภนฺเต, หิรญฺญํ วา เต เทมิ, สุวณฺณํ วา เต เทมิ, เขตฺตํ วา เต เทมิ, วตฺถุ๋ วา เต เทมิ, คาวุ๋ วา เต เทมิ, คาวึ วา เต เทมิ, ทาสํ วา เต เทมิ, ทาสึ วา เต เทมิ, ธีตรํ วา เต เทมิ ภริยตฺถาย, อหํ วา เต ภริยา โหมิ, อญฺญํ วา เต ภริยํ อาเนมีติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'ลหุปริวตฺตํ โข จิตฺตํ วุตฺตํ ภควตา, สิยาปิ เม พฺรหฺมจริยสฺส อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคตํ ภิกฺขุ๋ เวสึ นิมนฺเตติ ฯเปฯ ถุลฺลกุมารึ นิมนฺเตติ. ปณฺฑโก นิมนฺเตติ. ถาตกา นิมนฺเตนฺติ. ราชาโน นิมนฺเตนฺติ. โจรา นิมนฺเตนฺติ. ธุตฺตา นิมนฺเตนฺติ 'เอหิ ภนฺเต หิรญฺญํ วา เต เทม, สุวณฺณํ วา เต เทม, เขตฺตํ วา

เต เทม, วตฺถุ วา เต เทม, คาวุ วา เต เทม, คาวึ วา เต เทม, ทาสํ วา เต เทม, ทาสึ วา เต เทม, ธีตรํ วา เต เทม ภริยตฺถาย, อญฺญํ วา เต ภริยํ อาเนมาติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'ลหุปริวตฺตํ โข จิตฺตํ วุตฺตํ ภควตา, สิยาปิ เม พฺรหฺมจริยสฺส อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ อสฺสามิกํ นิธึ ปสฺสติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'ลหุปริวตฺตํ โข จิตฺตํ วุตฺตํ ภควตา, สิยาปิ เม พฺรหฺมจริยสฺส อนฺตราโยติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

๘. สงฺฆเภท อนาปตฺติวสฺสจฺเฉทวาโร

[๒๐๒] อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ ปสฺสติ สมฺพหุเล ภิกฺขู สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนฺเต. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'ครุโก โข สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา มยิ สมฺมุขีภูเต สงฺโฆ ภิชฺชีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ 'สมฺพหุลา กิร ภิกฺขู สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนฺตีติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'ครุโก โข สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา มยิ สมฺมุขีภูเต สงฺโฆ ภิชฺชีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ 'อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุลา ภิกฺขู สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนฺตีติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'เต โข เม ภิกฺขู มิตฺตา, ตฺยาหํ วกฺขามิ 'ครุโก โข อาวุโส สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา อายสฺมนฺตานํ

สงฺฆเภโท รุจิตฺถาติ, กริสฺสนฺติ เม วจนํ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺตีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ 'อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุลา ภิกฺขู สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนฺตีติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'เต โข เม ภิกฺขู น มิตฺตา, อปิจ เย เตสํ มิตฺตา, เต เม มิตฺตา, ตฺยาหํ วกฺขามิ, เต วุตฺตา เต วกฺขนฺติ 'ครุโก โข อาวุโส สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา อายสฺมนฺตานํ สงฺฆเภโท รุจิตฺถาติ, กริสฺสนฺติ เม[๑] วจนํ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺตีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ 'อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สงฺโฆ ภินฺโนติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'เต โข เม ภิกฺขู มิตฺตา, ตฺยาหํ วกฺขามิ 'ครุโก โข อาวุโส สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา อายสฺมนฺตานํ สงฺฆเภโท รุจิตฺถาติ, กริสฺสนฺติ เม วจนํ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺตีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ 'อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สงฺโฆ ภินฺโนติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ 'เต โข เม ภิกฺขู น มิตฺตา, อปิจ เย เตสํ มิตฺตา, เต เม มิตฺตา, ตฺยาหํ วกฺขามิ, เต วุตฺตา เต วกฺขนฺติ 'ครุโก โข อาวุโส สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา อายสฺมนฺตานํ สงฺฆเภโท รุจิตฺถาติ, กริสฺสนฺติ เม[๑] วจนํ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺตีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เตสํ

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ ‘อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุลา ภิกฺขุนิโย สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนฺตีติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ ‘ตา โข เม ภิกฺขุนิโย มิตฺตา, ตาหํ วกฺขามิ ‘ครุโก โข ภคินิโย สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา ภคินีนํ สงฺฆเภโท รุจิตฺถาติ, กริสฺสนฺติ เม วจนํ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺตีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ ‘อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุลา ภิกฺขุนิโย สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนฺตีติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ ‘ตา โข เม ภิกฺขุนิโย น มิตฺตา, อปิจ ยา ตาสํ มิตฺตา, ตา เม มิตฺตา, ตาหํ วกฺขามิ, ตา วุตฺตา ตา วกฺขนฺติ ‘ครุโก โข ภคินิโย สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา ภคินีนํ สงฺฆเภโท รุจิตฺถาติ, กริสฺสนฺติ เม[๑] วจนํ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺตีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ ‘อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุลาหิ ภิกฺขุนีหิ สงฺโฆ ภินฺโนติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ ‘ตา โข เม ภิกฺขุนิโย มิตฺตา, ตาหํ วกฺขามิ ‘ครุโก โข ภคินิโย สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา ภคินีนํ สงฺฆเภโท รุจิตฺถาติ, กริสฺสนฺติ เม วจนํ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺตีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว วสฺสูปคโต ภิกฺขุ สุณาติ ‘อมุกสฺมึ กิร อาวาเส สมฺพหุลาหิ ภิกฺขุนีหิ สงฺโฆ ภินฺโนติ. ตตฺร เจ ภิกฺขุโน เอวํ โหติ ‘ตา โข เม ภิกฺขุนิโย น มิตฺตา, อปิจ ยา ตาสํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ตาสํ

มิตฺตา, ตา เม มิตฺตา, ตาหํ วกฺขามิ, ตา วุตฺตา ตา วกฺขนฺติ 'ครุโก โข ภคินิโย สงฺฆเภโท วุตฺโต ภควตา, มา ภคินีนํ สงฺฆเภโท รุจิตฺถาติ, กริสฺสนฺติ เม[๑] วจนํ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺตีติ ปกฺกมิตพฺพํ. อนาปตฺติ วสฺสจฺเฉทสฺส.

๙. วชาทีสุ วสฺสูปคมนํ

[๒๐๓] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ วเช วสฺสํ อุปคนฺตุกาโม โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว วเช วสฺสํ อุปคนฺตุนฺติ. วโช วุฏฺฐาสิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว, เยน วโช, เตน คนฺตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อุปกฏฺฐาย วสฺสูปนายิกาย สตฺเถน คนฺตุกาโม โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สตฺเถ วสฺสํ อุปคนฺตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อุปกฏฺฐาย วสฺสูปนายิกาย นาวาย คนฺตุกาโม โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว นาวาย วสฺสํ อุปคนฺตุนฺติ.

๑๐. วสฺสํ อนุปคนฺตพฺพฏฺฐานานิ

[๒๐๔] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ รุกฺขสุสิเร วสฺสํ อุปคจฺฉติ.[๒] มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ตาสํ [๒] สี.,เท.,มหา. ภิกฺขู รุกฺขสุสิเร วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ.

“เสยฺยถาปิ ปิสาจิลฺลิกาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว รุกฺขสุสิเร วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ. โย อุปคจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู รุกฺขวิฏภิยา วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “เสยฺยถาปิ มิคลุทฺทกาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว รุกฺขวิฏภิยา วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ. โย อุปคจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อชฺโฌกาเส วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ. เทเว วสฺสนฺเต รุกฺขมูลมฺปิ นิมฺพโกสมฺปิ[๑] อุปธาวนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อชฺโฌกาเส วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ. โย อุปคจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อเสนาสนิกา[๒] วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ. สีเตนปิ กิลมนฺติ[๓] อุณฺเหนปิ กิลมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อเสนาสนิเกน วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ. โย อุปคจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ฉวกุฏิกาย วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “เสยฺยถาปิ ฉวทาหกาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ฉวกุฏิกาย วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ” โย อุปคจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ฉตฺเต วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “เสยฺยถาปิ โคปาลกาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. นิพฺพโกสมฺปิ, มหา. นิพฺพโกสมฺปิ [๒] อิ. อเสนาสนกา
[๓] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ฉตฺเต วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ. โย อุปคจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู จาฏิยา วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว จาฏิยา วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ. โย อุปคจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๑๑. อธมฺมิกกติกา

[๒๐๔] เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยา สงฺเฆน เอวรูปา[๑] กติกา กตา โหติ "อนฺตราวสฺสํ น ปพฺพาเชตพฺพนฺติ. วิสาขาย มิคารมาตุยา นตฺตา ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "สงฺเฆน โข อาวุโส เอวรูปา กติกา กตา 'อนฺตราวสฺสํ น ปพฺพาเชตพฺพนฺติ, อาคเมหิ อาวุโส, ยาว ภิกฺขู วสฺสํ วสนฺติ, วสฺสํ วุตฺถา[๒] ปพฺพาเชสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู วสฺสํ วุตฺถา วิสาขาย มิคารมาตุยา นตฺตารํ เอตทโวจุ๋ "เอหิทานิ อาวุโส ปพฺพชาหีติ. โส เอวมาห "สจาหํ ภนฺเต ปพฺพชิโต อสฺสํ, อภิรเมยฺยามหํ,[๓] นทานาหํ ภนฺเต ปพฺพชิสฺสามีติ. วิสาขา มิคารมาตา อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถํ หิ นาม อยฺยา เอวรูปึ กติกํ กริสฺสนฺติ 'อนฺตราวสฺสํ น ปพฺพาเชตพฺพนฺติ, กึ กาลํ ธมฺโม น จริตพฺโพติ. อสฺโสสุ๋ โข ภิกฺขู วิสาขาย มิคารมาตุยา อุชฺฌายนฺติยา

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,เท. วสฺสาวุฏฺจา, ฉ.,มหา. วสฺสาวุตฺถา
[๓] อิ. อภิรเมยฺยามาหํ

ขียนฺติยา วิปาเจนฺติยา. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว เอวรูปา กติกา กาตพฺพา 'อนฺตราวสฺสํ น ปพฺพาเชตพฺพนฺติ, โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๑๒. ปฏิสฺสวทุกฺกฏาปตฺติ

[๒๐๖] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมตา อุปนนฺเทน สกฺยปุตฺเตน รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺโต อทฺทส อนฺตรามคฺเค เทฺว อาวาเส พหุจีวรเก. ตสฺส เอตทโหสิ "ยนฺนูนาหํ อิเมสุ ทฺวีสุ อาวาเสสุ วสฺสํ วเสยฺยํ, เอวํ เม พหุ จีวรํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ. โส เตสุ ทฺวีสุ อาวาเสสุ วสฺสํ วสิ. ราชา ปเสนทิ โกสโล อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถํ หิ นาม อยฺโย อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต อมฺหากํ วสฺสาวาสํ ปฏิสฺสุณิตฺวา วิสฺวาเทสฺสติ; นนุ ภควตา อเนกปริยาเยน มุสาวาโท ครหิโต, มุสาวาทา เวรมณี ปสตฺถาติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ขียนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺส. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา, เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม อายสฺมา อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกลสสฺส วสฺสาวาสํ ปฏิสฺสุณิตฺวา วิสฺวาเทสฺสติ, นนุ ภควตา อเนกปริยาเยน มุสาวาโท ครหิโต, มุสาวาทา เวรมณี ปสตฺถาติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา อายสฺมนฺตํ อุปนนฺทํ สกฺยปุตฺตํ ปฏิปุจฺฉิ "สจฺจํ กิร ตฺวํ อุปนนฺท รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส

วสฺสาวาสํ ปฏิสฺสุณิตฺวา วิสฺวาเทสีติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา "กถํ หิ นาม ตฺวํ โมฆปุริส รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส วสฺสาวาสํ ปฏิสฺสุณิตฺวา วิสฺวาเทสฺสสิ, นนุ มยา โมฆปุริส อเนกปริยาเยน มุสาวาโท ครหิโต, มุสาวาทา เวรมณี ปสตฺถา, เนตํ โมฆปุริส อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

[๒๐๗] "อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺโต ปสฺสติ อนฺตรามคฺเค เทฺว อาวาเส พหุจีวรเก. ตสฺส เอวํ โหติ 'ยนฺนูนาหํ อิเมสุ ทฺวีสุ อาวาเสสุ วสฺสํ วเสยฺยํ, เอวํ เม พหุ จีวรํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ. โส เตสุ ทฺวีสุ อาวาเสสุ วสฺสํ วสติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ตทเหว อกรณีโย ปกฺกมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ตทเหว สกรณีโย ปกฺกมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ทุวีหตีหํ วสิตฺวา อกรณีโย ปกฺกมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ทุวีหตีหํ วสิตฺวา สกรณีโย ปกฺกมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ทวีหตีหํ วสิตฺวา สตฺตาห-กรณีเยน ปกฺกมติ. โส ตํ สตฺตาหํ พหิทฺธา วีตินาเมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย ฯเปฯ โส ทุวีหตีหํ วสิตฺวา สตฺตาหกรณีเยน ปกฺกมติ. โส ตํ สตฺตาหํ อนฺโต สนฺนิวฏฺฏึ[๑] กโรติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อนาปตฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,มหา. สนฺนิวตฺตึ

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส สตฺตาหํ อนาคตาย ปวารณาย สกรณีโย ปกฺกมติ. อาคจฺเฉยฺย วา โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตํ อาวาสํ น วา อาคจฺเฉยฺย. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คนฺตฺวา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ตทเหว อกรณีโย ปกฺกมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คนฺตฺวา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ตทเหว สกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทุวีหตีหํ วสิตฺวา อกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทุวีหตีหํ วสิตฺวา สกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทุวีหตีหํ วสิตฺวา สตฺตาหกรณีเยน ปกฺกมติ. โส ตํ สตฺตาหํ พหิทฺธา วีตินาเมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ฯเปฯ โส ทุวีหตีหํ วสิตฺวา สตฺตาหกรณีเยน ปกฺกมติ. โส ตํ สตฺตาหํ อนฺโต สนฺนิวฏฺฏึ กโรติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกาย. โส ตำ อาวาสำ คนฺตฺวา อุโปสถำ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารำ อุเปติ, เสนาสนำ ปญฺญาเปติ, ปานียำ ปริโภชนียำ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณำ สมฺมชฺชติ. โส สตฺตาหำ อนาคตาย ปวารณาย สกรณีโย ปกฺกมติ. อาคจฺเฉยฺย วา โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตำ อาวาสำ น วา อาคจฺเฉยฺย. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปุริมิกา จ ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อนาปตฺติ.

[๒๐๘] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปจฺฉิมิกาย. โส ตำ อาวาสำ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถำ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารำ อุเปติ, เสนาสนำ ปญฺญาเปติ, ปานียำ ปริโภชนียำ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณำ สมฺมชฺชติ. โส ตทเหว อกรณีโย ปกฺกมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺฉิมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปจฺฉิมิกาย. โส ตำ อาวาสำ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถำ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารำ อุเปติ, เสนาสนำ ปญฺญาเปติ, ปานียำ ปริโภชนียำ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณำ สมฺมชฺชติ. โส ตทเหว สกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทุวีหตีหำ วสิตฺวา อกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทุวีหตีหำ วสิตฺวา สกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทุวีหตีหำ วสิตฺวา สตฺตาหกรณีเยน ปกฺกมติ. โส ตำ สตฺตาหำ พหิทฺธา วีตินาเมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺฉิมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปจฺฉิมิกาย. โส ตำ อาวาสำ คจฺฉนฺโต พหิทฺธา อุโปสถำ กโรติ,

ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ทฺวีหตีหํ วสิตฺวา สตฺตาหกรณีเยน ปกฺกมติ. โส ตํ สตฺตาหํ อนฺโต สนฺนิวฏฺฏึ กโรติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺฉิมิกา จ ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปจฺฉิมิกาย ฯเปฯ โส สตฺตาหํ อนาคตาย โกมุทิยา จาตุมาสินิยา สกรณีโย ปกฺกมติ. อาคจฺเฉยฺย วา โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตํ อาวาสํ น วา อาคจฺเฉยฺย. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺฉิมิกา จ ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปจฺฉิมิกาย. โส ตํ อาวาสํ คนฺตฺวา อุโปสถํ กโรติ, ปาฏิปเท วิหารํ อุเปติ, เสนาสนํ ปญฺญาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชติ. โส ตทเหว อกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ตทเหว สกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทฺวีหตีหํ วสิตฺวา อกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทฺวีหตีหํ วสิตฺวา สกรณีโย ปกฺกมติ ฯเปฯ โส ทฺวีหตีหํ วสิตฺวา สตฺตาหกรณีเยน ปกฺกมติ. โส ตํ สตฺตาหํ พหิทฺธา วีตินาเมติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺฉิมิกา จ น ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส ฯเปฯ โส ทฺวีหตีหํ วสิตฺวา สตฺตาหกรณีเยน ปกฺกมติ. โส ตํ สตฺตาหํ อนฺโต สนฺนิวฏฺฏึ กโรติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺฉิมิกา จ ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปจฺฉิมิกาย ฯเปฯ โส สตฺตาหํ อนาคตาย โกมุทิยา จาตุมาสินิยา

สกรณีโย ปกฺกมติ. อาคจฺเฉยฺย วา โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตํ อาวาสํ น วา อาคจฺเฉยฺย. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺฉิมิกา จ ปญฺญายติ, ปฏิสฺสเว จ อนาปตฺตีติ.

วสฺสูปนายิกกฺขนฺธโก ตติโย.

ตสฺสุทฺทานํ

อุปคนฺตุ กทา เจว กติ อนฺตรวสฺสํ จ[๑]
น อิจฺฉนฺติ จ สญฺจิจฺจ อุกฺกฑฺฒิตุ อุปาสโก.

คิลาโน มาตา จ ปิตา ภาตา จ อถ ญาตโก
ภิกฺขุภาติโก[๒] วิหาโร วาฬา จาปิ สิรึสปา.[๓]

โจรา เจว ปิสาจาปิ[๔] ทฑฺฒา[๕] ตทุภเยน จ
วุฬฺโหทเกน วุฏฺฐาสิ พหุตรา จ ทายกา.

ลูขปฺปณีตสปฺปาย- เภสชฺชุปฏฺฐเกน จ
อิตฺถี เวสี กุมารี จ ปณฺฑโก ญาตเกน จ.

ราชา โจรา ธุตฺตา นิธิ เภทา อฏฺฐวิเธน จ[๖]
วชา สตฺถา[๗] จ นาวา จ สุสิเร วิฏภาย[๘] จ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อนฺตราวสฺส จ, อิ. อนฺตรา วสฺส จ
[๒] สี.,เท.,อิ.,มหา. ภิกฺขุคติโก
[๓] สี.,ฉ.,เท. สรีสปา
[๔] สี.,ฉ. โจโร เจว ปิสาจา จ, เท. โจโร เจว ปิสาโจ จ, อิ.,มหา. โจรา เจว ปิสาจา จ
[๕] อิ. ทฑฺโฒ
[๖] สี.,เท. เภทอฏฺฐวิเธน จ
[๗] สี.,เท.,มหา, วชสตฺถา
[๘] สี.,เท.,มหา. วิฏภิยา

อชฺโฌกาเส วสฺสาวาโส อเสนาสนเกน[๑] จ
ฉวกุฏิกา ฉตฺเต จ จาฏิยา จ อุเปนฺติ เต.
กติกา ปฏิสฺสุณิตฺวา พหิทฺธา จ อุโปสถา
ปุริมิกา ปจฺฉิมิกา ยถาญาเยน โยชเย.
อกรณีโย[๒] ปกฺกมติ สกรณีโย[๓] ตเถว จ
ทฺวีหตีหา จ ปุน[๔] สตฺตาหกรณีเยน จ.
สตฺตาหนาคตา เจว อาคจฺเฉยฺย เอยฺย วา[๕]
วตฺถุทฺทาเน อนฺตริกา ตนฺติมคฺคำ นิสามเยติ.

อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถูนิ[๖] เทฺวปณฺณาส.

วสฺสูปนายิกกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

---

[๑] สี.,เท.,มหา. อเสนาสสิเกน
[๒] สี. อกรณี, ฉ.,เท. สกรณี
[๓] ฉ. สกรณี, เท. อกรณี
[๔] สี.,เท. ทฺวีหตีหา จ ปุน จ, ฉ. ทฺวีหตีหำ วสิตฺวาน
[๕] เท.,อิ. มหา. น เอยฺยวา
[๖] สฺยา. วตฺถุ

๔. ปวารณากฺขนฺธโก

๑. อผาสุกวิหาโร

[๒๐๙] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา สนฺทิฏฺฐา สมฺภตฺตา ภิกฺขู โกสเลสุ ชนปเทสุ[๑] อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสํ อุปคจฺฉึสุ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “เกน นุ โข มยํ อุปาเยน สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา ผาสุกํ วสฺสํ วเสยฺยาม, น จ ปิณฺฑเกน กิลเมยฺยามาติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “สเจ โข มยํ อญฺญมญฺญํ เนว อาลเปยฺยาม น สลฺลเปยฺยาม, โย ปจฺฉโต คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกเมยฺย, โส อาสนํ ปญฺญาเปยฺย, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิเปยฺย, อวกฺการปาตึ โธวิตฺวา อุปฏฺฐาเปยฺย, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปยฺย; โย ปจฺฉา คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกเมยฺย, สจสฺส ภุตฺตาวเสโส, สเจ อากงฺเขยฺย ภุญฺเชยฺย, โน เจ อากงฺเขยฺย อปหริเต วา ฉฑฺเฑยฺย, อปฺปาณเก วา อุทเก โอปิลาเปยฺย, โส อาสนํ อุทฺธเรยฺย, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมยฺย, อวกฺการปาตึ โธวิตฺวา ปฏิสาเมยฺย, ปานียํ ปริโภชนียํ ปฏิสาเมยฺย, ภตฺตคฺคํ สมฺมชฺเชยฺย; โย ปสฺเสยฺย ปานียฆฏํ วา ปริโภชนียฆฏํ วา วจฺจฆฏํ วา ริตฺตํ ตุจฺฉํ, โส อุปฏฺฐาเปยฺย, สจสฺส โหติ อวิสยฺหํ, หตฺถวิกาเรน ทุติยํ อามนฺเตตฺวา หตฺถวิลงฺฆเกน อุปฏฺฐาเปยฺย, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา วาจํ ภินฺเทยฺย; เอวํ โข มยํ สมคฺคา สมฺโมทมานา

---

[๑] สี.,เท. ชนปเท

อวิวทมานา ผาสุกํ วสฺสํ วเสยฺยาม, น จ ปิณฺฑเกน กิลเมยฺยามาติ. อถโข เต ภิกฺขู อญฺญมญฺญํ เนว อาลปึสุ น สลฺลปึสุ; โย ปจฺฉโต คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกมติ, โส อาสนํ ปญฺญาเปติ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปติ, อวกฺการปาตึ โธวิตฺวา อุปฏฺฐาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ; โย ปจฺฉา คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกมติ, สเจ โหติ ภุตฺตาวเสโส, สเจ อากงฺขติ ภุญฺชติ, โน เจ อากงฺขติ อปหริเต วา ฉฑฺเฑติ, อปฺปาณเก วา อุทเก โอปิลาเปติ, โส อาสนํ อุทฺธรติ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมติ อวกฺการปาตึ โธวิตฺวา ปฏิสาเมติ, ปานียํ ปริโภชนียํ ปฏิสาเมติ, ภตฺตคฺคํ สมฺมชฺชติ; โย ปสฺสติ ปานียฆฏํ วา ปริโภชนียฆฏํ วา วจฺจฆฏํ วา ริตฺตํ ตุจฺฉํ, โส อุปฏฺฐาเปติ, สจสฺส โหติ อวิสยฺหํ, หตฺถวิกาเรน ทุติยํ อามนฺเตตฺวา หตฺถวิลงฺฆเกน อุปฏฺฐาเปติ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา วาจํ ภินฺทติ.

อาจิณฺณํ โข ปเนตํ วสฺสํ วุตฺถานํ[๑] ภิกฺขูนํ ภควนฺตं ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ. อถโข เต ภิกฺขู วสฺสํ วุตฺถา เตมาสจฺจเยน เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน สาวตฺถี, เตน ปกฺกมึสุ, อนุปุพฺเพน, เยน สาวตฺถี, เชตวนํ อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราโม, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं นิสีทึสุ. อาจิณฺณํ โข ปเนตं พุทฺธานํ ภควนฺตานํ อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปฏิสมฺโมทิตุํ. อถโข ภควา เต ภิกฺขู เอตทโวจ "กจฺจิ ภิกฺขเว ขมนียं กจฺจิ ยาปนียं, กจฺจิ สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา ผาสุกํ วสฺสํ วสิตฺถ, น จ

---

[๑] สี.,เท. วสฺสํวุฏฺฐานํ, ฉ.,มหา. วสฺสํวุตฺถานํ, เอวมุปริปิ.

ปิณฺฑเกน กิลมิตฺถาติ. “ขมนียํ ภควา, ยาปนียํ ภควา, สมคฺคา จ มยํ ภนฺเต สมฺโมทมานา อวิวทมานา ผาสุกํ วสฺสํ วสิมฺหา, น จ ปิณฺฑเกน กิลมิมฺหาติ. ชานนฺตาปิ ตถาคตา ปุจฺฉนฺติ; ชานนฺตาปิ น ปุจฺฉนฺติ, กาลํ วิทิตฺวา ปุจฺฉนฺติ, กาลํ วิทิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ; อตฺถสญฺหิตํ ตถาคตา ปุจฺฉนฺติ, โน อนตฺถสญฺหิตํ; อนตฺถสญฺหิเต เสตุฆาโต ตถาคตานํ. ทฺวีหากาเรหิ พุทฺธา ภควนฺโต ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉนฺติ “ธมฺมํ วา เทเสสฺสาม, สาวกานํ วา สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสฺสามาติ. อถโข ภควา เต ภิกฺขู เอตทโวจ “ยถากถํ ปน ตุมฺเห ภิกฺขเว สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา ผาสุกํ วสฺสํ วสิตฺถ, น จ ปิณฺฑเกน กิลมิตฺถาติ.

“อิธ มยํ ภนฺเต สมฺพหุลา สนฺทิฏฺจา สมฺภตฺตา ภิกฺขู โกสเลสุ ชนปเทสุ อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสํ อุปคจฺฉิมฺหา, เตสํ โน ภนฺเต อมฺหากํ เอตทโหสิ ‘เกน นุ โข มยํ อุปาเยน สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา ผาสุกํ วสฺสํ วเสยฺยาม. น จ ปิณฺฑเกน กิลเมยฺยามาติ เตสํ โน ภนฺเต อมฺหากํ เอตทโหสิ ‘สเจ โข มยํ อญฺญมญฺญํ เนว อาลเปยฺยาม น สลฺลเปยฺยาม, โย ปจฺฉิมํ คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกเมยฺย, โส อาสนํ ปญฺญาเปยฺย, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิเปยฺย, อวกฺการปาตึ โธวิตฺวา อุปฏฺจาเปยฺย, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺจาเปยฺย; โย ปจฺฉา คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกเมยฺย, สจสฺส ภุตฺตาวเสโส, สเจ อากงฺเขยฺย ภุญฺเชยฺย, โน เจ อากงฺเขยฺย อปหริเต วา ฉฑฺเฑยฺย, อปฺปาณเก วา อุทเก โอปิลาเปยฺย, โส อาสนํ อุทฺธเรยฺย, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมยฺย, อวกฺการปาตึ โธวิตฺวา ปฏิสาเมยฺย, ปานียํ ปริโภชนียํ ปฏิสาเมยฺย, ภตฺตคฺคํ สมฺมชฺเชยฺย; โย ปสฺเสยฺย

ปานียฆฏํ วา ปริโภชนียฆฏํ วา วจฺจฆฏํ วา ริตฺตํ ตุจฺฉํ, โส อุปฏฺฐาเปยฺย, สจสฺส โหติ อวิสยฺหํ, หตฺถวิกาเรน ทุติยํ อามนฺเตตฺวา หตฺถวิลงฺฆเกน อุปฏฺฐาเปยฺย, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา วาจํ ภินฺเทยฺย; เอวํ โข มยํ สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา ผาสุกํ วสฺสํ วเสยฺยาม, น จ ปิณฺฑเกน กิลเมยฺยามาติ. อถโข มยํ ภนฺเต อญฺญมญฺญํ เนว อาลปิมฺหา น สลฺลปิมฺหา; โย ปจมํ คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกมติ, โส อาสนํ ปญฺญาเปติ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปติ, อวกฺการปาตึ โธวิตฺวา อุปฏฺฐาเปติ, ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปติ; โย ปจฺฉา คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกมติ, สเจ โหติ ภุตฺตาวเสโส, สเจ อากงฺขติ ภุญฺชติ, โน เจ อากงฺขติ, อปหริเต วา ฉฑฺเฑติ อปฺปาณเก วา อุทเก โอปิลาเปติ, โส อาสนํ อุทฺธรติ ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมติ อวกฺการ-ปาตึ โธวิตฺวา ปฏิสาเมติ, ปานียํ ปริโภชนียํ ปฏิสาเมติ, ภตฺตคฺคํ สมฺมชฺชติ; โย ปสฺสติ ปานียฆฏํ วา ปริโภชนียฆฏํ วา วจฺจฆฏํ วา ริตฺตํ ตุจฺฉํ, โส อุปฏฺฐาเปติ, สจสฺส โหติ อวิสยฺหํ, หตฺถวิกาเรน ทุติยํ อามนฺเตตฺวา หตฺถวิลงฺฆเกน อุปฏฺฐาเปติ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา วาจํ ภินฺทติ; เอวํ โข มยํ ภนฺเต สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา ผาสุกํ วสฺสํ วสิมฺหา, น จ ปิณฺฑเกน กิลมิมฺหาติ.

อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อผาสุญฺเญว กิรเม ภิกฺขเว โมฆปุริสา วุตฺถา[๑] สมานา 'ผาสุมฺห[๒] วุตฺถาติ ปฏิชานนฺติ, ปสุสฺวาสญฺเญว กิรเม ภิกฺขเว โมฆปุริสา วุตฺถา สมานา 'ผาสุมฺห วุตฺถาติ ปฏิชานนฺติ, เอพกสฺวาสญฺเญว กิรเม ภิกฺขเว โมฆปุริสา

---

[๑] สี.,เท. วุฏฺฐา, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ผาสุมฺหา, เอวมุปริปิ.

วุตฺถา สมานา ‘ผาสุมฺห วุตฺถาติ ปฏิชานนฺติ, ปมตฺตสงฺวาสญฺเญว[๑] กิรเม ภิกฺขเว โมฆปุริสา วุตฺถา สมานา ‘ผาสุมฺห วุตฺถาติ ปฏิชานนฺติ. กถํ หิ นามิเม[๒] ภิกฺขเว โมฆปุริสา มูคพฺพตฺตํ[๓] ติตฺถิยสมาทานํ สมาทิยิสฺสนฺติ; เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว มูคพฺพตฺตํ ติตฺถิยสมาทานํ สมาทิยิตพฺพํ. โย สมาทิเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสํ วุตฺถานํ ภิกฺขูนํ ตีหิ ฐาเนหิ ปวาเรตุํ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา. สา โว ภวิสฺสติ อญฺญมญฺญานุโลมตา อาปตฺติวุฏฺฐานตา วินยปุเรกฺขารตา. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปวาเรตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๒๑๐] ‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อชฺช ปวารณา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ.

เถเรน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘สงฺฆํ อาวุโส ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ทุติยมฺปิ อาวุโส สงฺฆํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ, ตติยมฺปิ อาวุโส สงฺฆํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ.

---

[๑] สี.,เท. สปตฺตสงฺวาสญฺเญว [๒] สี.,เท. นมิเม, มหา. นาม
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. มูคพฺพตฺตํ, เอวมุปริปิ.

นวเกน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘สงฺฆํ ภนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ทุติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ตติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ.

[๒๑๑] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู, เถเรสุ ภิกฺขูสุ อุกฺกุฏิกํ นิสินฺเนสุ ปวารยมาเนสุ, อาสเนสุ อจฺฉนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา, เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู, เถเรสุ ภิกฺขูสุ อุกฺกุฏิกํ นิสินฺเนสุ ปวารยมาเนสุ, อาสเนสุ อจฺฉิสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู, เถเรสุ ภิกฺขูสุ อุกฺกุฏิกํ นิสินฺเนสุ ปวารยมาเนสุ, อาสเนสุ อจฺฉนฺตีติ. “สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา “กถํ หิ นาม เต ภิกฺขเว โมฆปุริสา, เถเรสุ ภิกฺขูสุ อุกฺกุฏิกํ นิสินฺเนสุ ปวารยมาเนสุ, อาสเนสุ อจฺฉิสฺสนฺติ, เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว, เถเรสุ ภิกฺขูสุ อุกฺกุฏิกํ นิสินฺเนสุ ปวารยมาเนสุ, อาสเนสุ อจฺฉิตพฺพํ. โย อจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สพฺเพเหว อุกฺกุฏิกํ นิสินฺเนหิ ปวาเรตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร เถโร ชราทุพฺพโล, [๑]ยาว สพฺเพ ปวาเรนฺติ,[๑] อุกฺกุฏิกํ นิสินฺโน อาคมยมาโน มุจฺฉิโต ปปติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตทหนฺตรา[๒] อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตุ, ยาว ปวาเรติ, ปวาเรตฺวา อาสเน นิสีทิตุนฺติ.

๒. ปวารณาเภโท

[๒๑๒] อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กติ นุ โข ปวารณาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "เทฺวมา ภิกฺขเว ปวารณา จาตุทฺทสิกา [ ][๓] ปณฺณรสิกา จ. อิมา โข ภิกฺขเว เทฺว ปวารณาติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กติ นุ โข ปวารณากมฺมานีติ.[๔] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว ปวารณากมฺมานิ.[๕] อธมฺเมน วคฺคํ ปวารณากมฺมํ,[๕] อธมฺเมน สมคฺคํ ปวารณากมฺมํ, ธมฺเมน วคฺคํ ปวารณากมฺมํ, ธมฺเมน สมคฺคํ ปวารณากมฺมํ. ตตฺร ภิกฺขเว ยทิทํ อธมฺเมน วคฺคํ ปวารณากมฺมํ, น ภิกฺขเว เอวรูปึ ปวารณากมฺมํ กาตพฺพํ, น จ มยา เอวรูปึ ปวารณากมฺมํ อนุญฺญาตํ. ตตฺร ภิกฺขเว ยทิทํ อธมฺเมน สมคฺคํ ปวารณากมฺมํ, น ภิกฺขเว เอวรูปึ ปวารณากมฺมํ กาตพฺพํ, น จ มยา เอวรูปึ ปวารณากมฺมํ อนุญฺญาตํ. ตตฺร ภิกฺขเว ยทิทํ ธมฺเมน วคฺคํ ปวารณากมฺมํ, น จ[๖] ภิกฺขเว เอวรูปึ ปวารณากมฺมํ กาตพฺพํ, น จ มยา เอวรูปึ ปวารณากมฺมํ อนุญฺญาตํ. ตตฺร ภิกฺขเว ยทิทํ

---

[๑] สี.,เท.,อิ.,มหา. "ยาว สพฺเพ ปวาเรนฺตีติ
[๒] เท. ทุทมนฺตรา
[๓] สี.,โป.,มหา. เอตฺถนฺตเร จสทฺโท ทิสฺสติ.
[๔] สี.,เท.,อิ. ปวารณกมฺมานีติ.
[๕] สี.,อิ. ปวารณกมฺมานิ, ปวารณกมฺมํ, เอวมุปริปิ.
[๖] สี.,เท.,มหา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

ธมฺเมน สมคฺคํ ปวารณากมฺมํ, เอวรูปึ ภิกฺขเว ปวารณากมฺมํ กาตพฺพํ, เอวรูปึ[๑] มยา ปวารณากมฺมํ อนุญฺญาตํ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'เอวรูปึ ปวารณากมฺมํ กริสฺสาม, ยทิทํ ธมฺเมน สมคฺคนฺติ. เอวํ หิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.

๓. ปวารณาทานานุชานนา

[๒๑๓] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "สนฺนิปตถ ภิกฺขเว, สงฺโฆ ปวาเรสฺสตีติ. เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อตฺถิ ภนฺเต ภิกฺขุ คิลาโน, โส อนาคโตติ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลาเนน ภิกฺขุนา ปวารณํ ทาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺพา. เตน คิลาเนน ภิกฺขุนา เอกํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ปวารณํ ทมฺมิ, ปวารณํ เม หร, [๒]ปวารณํ เม อาโรเจหิ,[๒] มมตฺถาย ปวาเรหีติ. กาเยน วิญฺญาเปติ, วาจาย วิญฺญาเปติ, กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, ทินฺนา โหติ ปวารณา. น กาเยน วิญฺญาเปติ, น วาจาย วิญฺญาเปติ, น กาเยน วาจาย วิญฺญาเปติ, น ทินฺนา โหติ ปวารณา. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ. โส ภิกฺขเว คิลาโน ภิกฺขุ มญฺเจน วา ปีเฐน วา สงฺฆมชฺเฌ อาเนตฺวา ปวาเรตพฺพํ. สเจ ภิกฺขเว คิลานุปฏฺฐากานํ ภิกฺขูนํ เอวํ โหติ[๓] 'สเจ โข มยํ คิลานํ ฐานา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. เอวรูปึ จ, มหา. เอวรูปญฺจ

[๒-๒] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

[๓] สี.,ฉ.,มหา. เอตทโหสิ

จาเวสฺสาม, อาพาโธ วา อภิวฑฺฒิสฺสติ, กาลกิริยา วา ภวิสฺสตีติ. น ภิกฺขเว คิลาโน ภกฺขุ[๑] จานา จาเวตพฺโพ, สงฺเฆน ตตฺถ คนฺตฺวา ปวาเรตพฺพํ. น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. ปวาเรยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย ตตฺเถว ปกฺกมติ, อญฺญสฺส ทาตพฺพา ปวารณา. ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย ตตฺเถว วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ.[๒] สามเณโร ปฏิชานาติ. สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตโก ปฏิชานาติ. อนฺติมวตฺถุ อชฺฌาปนฺนโก ปฏิชานาติ. อุมฺมตฺตโก ปฏิชานาติ. ขิตฺตจิตฺโต ปฏิชานาติ. เวทนฏฺโฏ ปฏิชานาติ. อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. ปณฺฑโก ปฏิชานาติ. เถยฺยสวาสโก ปฏิชานาติ. ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ปฏิชานาติ. ติรจฺฉานคโต ปฏิชานาติ. มาตุฆาตโก ปฏิชานาติ. ปิตุฆาตโก ปฏิชานาติ. อรหนฺตฆาตโก ปฏิชานาติ. ภิกฺขุนีทูสโก ปฏิชานาติ. สงฺฆเภทโก ปฏิชานาติ. โลหิตุปฺปาทโก ปฏิชานาติ. อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ. อญฺญสฺส ทาตพฺพา ปวารณา.

ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย อนฺตรามคฺเค ปกฺกมติ. อนาหฏา โหติ ปวารณา. ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย อนฺตรามคฺเค วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ. ฯเปฯ อุภโตพฺยญฺชนโก[๓] ปฏิชานาติ. อนาหฏา โหติ ปวารณา.

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] มหา. วิพฺภมติ ฯเปฯ กาลํ กโรติ.
[๓] มหา. วิพฺภมติ ฯเปฯ อุภโตพฺยญฺชนโก, เอวมุปริปิ.

ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย สงฺฆปฺปตฺโต ปกฺกมติ. อาหฏา โหติ ปวารณา. ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย สงฺฆปฺปตฺโต วิพฺภมติ. กาลํ กโรติ ฯเปฯ อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ. อาหฏา โหติ ปวารณา.

ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย สงฺฆปฺปตฺโต สุตฺโต น อาโรเจติ, อาหฏา โหติ ปวารณา, ปวารณาหารกสฺส อนาปตฺติ. ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย สงฺฆปฺปตฺโต สมาปนฺโน. น อาโรเจติ, อาหฏา โหติ ปวารณา. ปวารณาหารกสฺส อนาปตฺติ. ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย สงฺฆปฺปตฺโต ปมตฺโต น อาโรเจติ, อาหฏา โหติ ปวารณา, ปวารณาหารกสฺส อนาปตฺติ.

ปวารณาหารโก เจ ภิกฺขเว ทินฺนาย ปวารณาย สงฺฆปฺปตฺโต สญฺจิจฺจ น อาโรเจติ, อาหฏา โหติ ปวารณา, ปวารณาหารกสฺส อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย ปวารณํ เทนฺเตน ฉนฺทมฺปิ ทาตุํ, สนฺติ สงฺฆสฺส กรณียนฺติ.

๔. ฌาตกาทิคฺคหณกถา

[๒๑๔] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรํ ภกฺขุํ ตทหุปวารณาย ฌาตกา คณฺหึสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุํ ตทหุปวารณาย ฌาตกา คณฺหนฺติ. เต ฌาตกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา ‘อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อิมํ ภิกฺขุํ มุหุตฺตํ มุญฺจถ, ยาวายํ ภิกฺขุ ปวาเรตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เต ฌาตกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา ‘อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต มุหุตฺตํ เอกมนฺตํ โหถ, ยาวายํ ภิกฺขุ ปวารณํ เทตีติ.

เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เต ญาตกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา ‘อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อิมํ ภิกฺขุํ มุหุตฺตํ นิสฺสีมํ เนถ, ยาว สงฺโฆ ปวาเรตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. ปวาเรยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุํ ตทหุปวารณาย ราชาโน คณฺหนฺติ. โจรา คณฺหนฺติ. ธุตฺตา คณฺหนฺติ. ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา คณฺหนฺติ. เต ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา ‘อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อิมํ ภิกฺขุํ มุหุตฺตํ มุญฺจถ, ยาวายํ ภิกฺขุ ปวาเรตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เต ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา ‘อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต มุหุตฺตํ เอกมนฺตํ โหถ, ยาวายํ ภิกฺขุ ปวารณํ เทตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, เต ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา ภิกฺขูหิ เอวมสฺสุ วจนียา ‘อิงฺฆ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อิมํ ภิกฺขุํ มุหุตฺตํ นิสฺสีมํ เนถ, ยาว สงฺโฆ ปวาเรตีติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. ปวาเรยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๕. สงฺฆปวารณาทิปฺปเภโท

[๒๑๔] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย ปญฺจ ภิกฺขู วิหรนฺติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “ภควตา ปญฺญตฺตํ ‘สงฺเฆน ปวาเรตพฺพนฺติ, มยญฺจมฺห[๑]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. มยญฺจมฺหา, เอวมุปริปิ.

ปญฺจ ชนา, กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปวาเรตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ สงฺเฆน[๑] ปวาเรตุนฺติ.

[๒๑๖] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย จตฺตาโร ภิกฺขู วิหรนฺติ. อถโข เตสं ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา อนุญฺญาตํ 'ปญฺจนฺนํ สงฺเฆน ปวาเรตุ'. มยญฺจมฺห จตฺตาโร ชนา, กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปวาเรตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว จตุนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปวาเรตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน เต ภิกฺขู ญาเปตพฺพา 'สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺโต, อชฺช ปวารณา. ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, มยं อญฺญมญฺญํ ปวาเรยฺยามาติ.

เถเรน ภิกฺขุนา เอกํสं อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เต ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา 'อหํ อาวุโส อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ทุติยมฺปิ อาวุโส อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ตติยมฺปิ อาวุโส อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ.

นวเกน ภิกฺขุนา เอกํสं อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เต ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา 'อหํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. สงฺเฆ, เอวมุปริปิ.

ภนฺเต อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ทุติยมฺปิ ภนฺเต อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ตติยมฺปิ ภนฺเต อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย ตโย ภิกฺขู วิหรนฺติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “ภควตา อนุญฺญาตํ ปญฺจนฺนํ สงฺเฆน ปวาเรตุํ จตุนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุํ, มยญฺจมฺห ตโย ชนา, กถํ นุ โข อเมฺหหิ ปวาเรตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ติณฺณนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปวาเรตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน เต ภิกฺขู ญาเปตพฺพา ‘สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตา, อชฺช ปวารณา. ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, มยํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรยฺยามาติ.

เถเรน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เต ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา ‘อหํ อาวุโส อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺตา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ทุติยมฺปิ อาวุโส อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺตา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ตติยมฺปิ อาวุโส อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺตา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ.

นวเกน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เต ภิกฺขู เอวมสฺสุ วจนียา ‘อหํ ภนฺเต อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺตา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ทุติยมฺปิ ภนฺเต อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺตา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ตติยมฺปิ ภนฺเต อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺตา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ.

[๒๑๗] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย เทฺว ภิกฺขู วิหรนฺติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “ภควตา อนุญฺญาตํ ปญฺจนฺนํ สงฺฆนฺนวา ปวาเรตุํ จตุนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุํ ติณฺณนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุํ, มยญฺจมฺห เทฺว ชนา, กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปวาเรตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปวาเรตพฺพํ.

เถเรน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา นโว ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโย ‘อหํ อาวุโส อายสฺมนฺตํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทตุ มํ อายสฺมา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ทุติยมฺปิ อาวุโส อายสฺมนฺตํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทตุ มํ อายสฺมา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ตติยมฺปิ อาวุโส อายสฺมนฺตํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทตุ มํ อายสฺมา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ.

นวเกน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เถโร ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโย ‘อหํ ภนฺเต อายสฺมนฺตํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทตุ มํ อายสฺมา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ทุติยมฺปิ ภนฺเต อายสฺมนฺตํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทตุ มํ อายสฺมา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ตติยมฺปิ ภนฺเต อายสฺมนฺตํ ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทตุ มํ อายสฺมา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ.

[๒๑๘] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุ-ปวารณาย เอโก ภิกฺขุ วิหรติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ “ภควตา อนุญฺญาตํ ปญฺจนฺนํ สงฺเฆน ปวาเรตุํ จตุนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุํ ติณฺณนฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุํ ทฺวินฺนํ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตุํ, อหญฺจมฺหิ เอกโก, กถํ นุ โข มยา ปวาเรตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย เอโก ภิกฺขุ วิหรติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา, ยตฺถ ภิกฺขู ปฏิกฺกมนฺติ, อุปฏฺฐานสาลาย วา มณฺฑเป วา รุกฺขมูเล วา โส เทโส สมฺมชฺชิตฺวา ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ปทีปํ กตฺวา นิสีทิตพฺพํ. สเจ อญฺเญ ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ, เตหิ สทฺธึ ปวาเรตพฺพํ, โน เจ อาคจฺฉนฺติ, ‘อชฺช เม ปวารณาติ อธิฏฺฐาตพฺพํ, โน เจ อธิฏฺฐเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ตตฺร ภิกฺขเว ยตฺถ ปญฺจ ภิกฺขู วิหรนฺติ, น เอกสฺส ปวารณํ อาหริตฺวา จตูหิ สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. ปวาเรยฺยุ เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ตตฺร ภิกฺขเว ยตฺถ จตฺตาโร ภิกฺขู วิหรนฺติ, น เอกสฺส ปวารณํ อาหริตฺวา ตีหิ อญฺญมญฺญํ

ปวาเรตพฺพํ. ปวาเรยฺยุ เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ตตฺร ภิกฺขเว ยตฺถ ตโย ภิกฺขู วิหรนฺติ, น เอกสฺส ปวารณํ อาหริตฺวา ทฺวีหิ อญฺญมญฺญํ ปวาเรตพฺพํ. ปวาเรยฺยุ เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ตตฺร ภิกฺขเว ยตฺถ เทฺว ภิกฺขู วิหรนฺติ, น เอกสฺส ปวารณํ อาหริตฺวา เอเกน อธิฏฺฐาตพฺพํ. อธิฏฺฐเหยฺย เจ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

๖. อาปตฺติปฏิกมฺมวิธิ

[๒๑๙] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น สาปตฺติเกน ปวาเรตพฺพนฺติ, อหญฺจมฺหิ อาปตฺตึ อาปนฺโน, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เอกํ ภิกฺขุ๋ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, ตํ ปฏิเทเสมีติ. เตน วตฺตพฺโพ 'ปสฺสสีติ. 'อาม ปสฺสามีติ. 'อายตึ สංวเรยฺยาสีติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย อาปตฺติยา เวมติโก โหติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เอกํ ภิกฺขุ๋ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามาย อาปตฺติยา เวมติโก, ยทา นิพฺเพมติโก ภวิสฺสามิ, ตทา ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามีติ วตฺวา ปวาเรตพฺพํ. น เตวว ตปฺปจฺจยา ปวารณาย อนฺตราโย กาตพฺโพติ.

๗. อาปตฺติอาวิกรณวิธิ

[๒๒๐] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ปวารยมาโน อาปตฺตึ สรติ. อถโข ตสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น สาปตฺติเกน ปวาเรตพฺพนฺติ, อหญฺจมฺหิ อาปตฺตึ อาปนฺโน, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสุ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปวารยมาโน อาปตฺตึ สรติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา สามนฺโต ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, อิโต วุฏฺฐหิตฺวา ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามีติ วตฺวา ปวาเรตพฺพํ. น เตฺวว ตปฺปจฺจยา ปวารณาย อนฺตราโย กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปวารยมาโน อาปตฺติยา เวมติโก โหติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา สามนฺโต ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามาย อาปตฺติยา เวมติโก, ยทา นิพฺเพมติโก ภวิสฺสามิ, ตทา ตํ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามีติ วตฺวา ปวาเรตพฺพํ. น เตฺวว ตปฺปจฺจยา ปวารณาย อนฺตราโย กาตพฺโพติ.

๘. สภาคาปตฺติปฏิกมฺมวิธิ

[๒๒๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สพฺโพ สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา ปญฺญตฺตํ 'น สภาคา อาปตฺติ เทเสตพฺพา, น สภาคา อาปตฺติ ปฏิคฺคเหตพฺพาติ, อยญฺจ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสุ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สพฺโพ สงฺโฆ สภาคำ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ เอโก ภิกฺขุ สมนฺตา อาวาสา สชฺชุกำ ปาเหตพฺโพ 'คจฺฉาวุโส ตำ อาปตฺตึ ปฏิกริตฺวา อาคจฺฉ, มยำ เต สนฺติเก ตำ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสามาติ. เอวญฺเจตำ ลเภถ, อิจฺเจตำ กุสลำ; โน เจ ลเภถ, พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคำ อาปตฺตึ อาปนฺโน, ยทา อญฺญำ ภิกฺขุำ สุทฺธำ อนาปตฺติกำ ปสฺสิสฺสติ, ตทา ตสฺส สนฺติเก ตำ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสตีติ วตฺวา ปวาเรตพฺพำ. น เตฺวว ตปฺปจฺจยา ปวารณาย อนฺตราโย กาตพฺโพ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สพฺโพ สงฺโฆ สภาคาย อาปตฺติยา เวมติโก โหติ, พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ สพฺโพ สงฺโฆ สภาคาย อาปตฺติยา เวมติโก, ยทา นิพฺเพมติโก ภวิสฺสติ, ตทา ตำ อาปตฺตึ ปฏิกริสฺสตีติ วตฺวา ปวาเรตพฺพำ. น เตฺวว ตปฺปจฺจยา ปวารณาย อนฺตราโย กาตพฺโพติ.

ปจมภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๙. อนาปตฺติปณฺณรสกำ

[๒๒๒] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตึสุ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น ชานึสุ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรสุำ.

เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉึสุ พหุตรา. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

“อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา, เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ

ปวาริตมตฺเต อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพำ, ปวาริตานำ อนาปตฺติ. (๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสำ สนฺติเก ปวาเรตพฺพำ, ปวาริตานำ อนาปตฺติ. (๕)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสำ สนฺติเก ปวาเรตพฺพำ, ปวาริตานำ อนาปตฺติ. (๖)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต อวุฏฺฐิตาย ปริสาย อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพำ, ปวาริตานำ อนาปตฺติ. (๗)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา เตสำ สนฺติเก ปวาเรตพฺพำ ปวาริตานำ อนาปตฺติ. (๘)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู

อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๙)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๑๐)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๑๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๑๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๑๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๑๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อนาปตฺติ. (๑๕)

อนาปตฺติปณฺณรสกถา นิฏฺฐิตา.

๑๐. วคฺควคฺคสญฺญีปณฺณรสกถา

[๒๒๓] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อาคจฺฉนฺติ. อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู

อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ธมฺมสญฺญิโน วินยสญฺญิโน วคฺคา สมคฺคสญฺญิโน ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต ฯเปฯ อวุฏฺฐิตาย ปริสาย ฯเปฯ เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย ฯเปฯ สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. ฯเปฯ สมสมา. ฯเปฯ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๔-๑๕)

วคฺคาวคฺคสญฺญีปณฺณรสกํ นิฏฺฐิตํ.

๑๑. เวมติกปณฺณรสกํ

[๒๒๔] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'กปฺปติ นุ โข อมฺหากํ ปวาเรตุํ, น นุ โข กปฺปตีติ เวมติกา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู

อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสำ สนฺติเก ปวาเรตพฺพำ, ปวาริตานำ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพำ, ปวาริตานำ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'กปฺปติ นุ โข อมฺหากำ ปวาเรตุำ, น นุ โข กปฺปตีติ เวมติกา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต ฯเปฯ อวุฏฺฐิตาย ปริสาย ฯเปฯ เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย ฯเปฯ สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. ฯเปฯ สมสมา. ฯเปฯ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสำ สนฺติเก ปวาเรตพฺพำ, ปวาริตานำ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๔-๑๕)

เวมติกปณฺณรสกำ นิฏฺฐิตำ.

๑๒. กุกฺกุจฺจปกตปณฺณรสกำ

[๒๒๕] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต "กปฺปเตว อมฺหากำ ปวาเรตุำ, นมฺหากำ น กปฺปตีติ กุกฺกุจฺจปกตา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา.

เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู ฯเปฯ อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต "กปฺปเตว อมฺหากํ ปวาเรตุํ, นมฺหากํ น กปฺปตีติ กุกฺกุจฺจปกตา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต ฯเปฯ อวุฏฺฐิตาย ปริสาย ฯเปฯ เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย ฯเปฯ สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. ฯเปฯ สมสมา. ฯเปฯ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. (๔-๑๕)

กุกฺกุจฺจปกตปณฺณรสกํ นิฏฺฐิตํ.

๑๓. เภทปุเรกฺขารปณฺณรสกํ

[๒๒๖] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา.

เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริยมาเน อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา.

เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, อวเสเสหิ ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๕)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๖)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๗)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๘)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต อวุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๙)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๐)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ ‘อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ

ปวาริตมตฺเต เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต เอกจฺจาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ พหุตรา. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปุน ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมสมา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต ชานนฺติ 'อตฺถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนาคตาติ. เต 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ. เตหิ ปวาริตมตฺเต สพฺพาย วุฏฺฐิตาย ปริสาย, อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ โถกตรา. ปวาริตา สุปฺปวาริตา, เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ, ปวาริตานํ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. (๑๕)

เภทปุเรกฺขารปณฺณรสกํ นิฏฺฐิตํ.

ปญฺจวีสติกา[๑] นิฏฺฐิตา.

๑๔. สีโมกฺกนฺติกเปยฺยาโล

[๒๒๗] อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สมฺพหุลา อาวาสิกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺติ ปญฺจ วา อติเรกา วา. เต น[๒] ชานนฺติ 'อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกมนฺตีติ ฯเปฯ เต น[๒] ชานนฺติ 'อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกนฺตาติ ฯเปฯ เต น[๒] ปสฺสนฺติ "อญฺเญ อาวาสิเก ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกมนฺเต ฯเปฯ เต น[๒] ปสฺสนฺติ อญฺเญ อาวาสิเก ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกนฺเต ฯเปฯ เต น สุณนฺติ 'อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกมนฺตีติ ฯเปฯ เต น สุณนฺติ 'อญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อนฺโตสีมํ โอกฺกนฺตาติ ฯเปฯ

---

[๑] เท.,มหา. ปญฺจวีสตฺติกา, อิ. ปญฺจสตฺตติกํ นิฏฺฐิตํ. [๒] อิ. นสทฺโท น ทิสฺสติ.

อาวาสิเกน อาวาสิกา เอกสตปญฺจสตฺตติกนยโต, อาวาสิเกน อาคนฺตุกา อาคนฺตุเกน อาวาสิกา, อาคนฺตุเกน อาคนฺตุกา เปยฺยาลมุเขน สตฺต ติกสตานิ โหนฺติ.

๑๕. ทิวสนานตฺตํ[๑]

[๒๒๘] อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ จาตุทฺทโส โหติ, อาคนฺตุกานํ ปณฺณรโส. สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพํ. สเจ สมสมา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพํ. สเจ อาคนฺตุกา พหุตรา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ อนุวตฺติตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ ปณฺณรโส โหติ, อาคนฺตุกานํ จาตุทฺทโส. สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพํ. สเจ สมสมา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพํ. สเจ อาคนฺตุกา พหุตรา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ อนุวตฺติตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ ปาฏิปโท โหติ, อาคนฺตุกานํ ปณฺณรโส. สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ นากามา ทาตพฺพา สามคฺคี, อาคนฺตุเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา ปวาเรตพฺพํ. สเจ สมสมา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ นากามา ทาตพฺพา สามคฺคี, อาคนฺตุเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา ปวาเรตพฺพํ. สเจ อาคนฺตุกา พหุตรา โหนฺติ, อาวาสิเกหิ อาคนฺตุกานํ สามคฺคี วา ทาตพฺพา, นิสฺสีมํ วา คนฺตพฺพํ.

---

[๑] ฉ.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ ปณฺณรโส โหติ, อาคนฺตุกานํ ปาฏิปโท. สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ สามคฺคี วา ทาตพฺพา, นิสฺสีมํ วา คนฺตพฺพํ. สเจ สมสมา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ สามคฺคี วา ทาตพฺพา, นิสฺสีมํ วา คนฺตพฺพํ. สเจ อาคนฺตุกา พหุตรา โหนฺติ, อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ นากามา ทาตพฺพา สามคฺคี, อาวาสิเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา ปวาเรตพฺพํ.

๑๖. ลิงฺคาทิทสฺสนํ

[๒๒๙] อิธ ปน ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ อาวาสิกาการํ อาวาสิกลิงฺคํ อาวาสิกนิมิตฺตํ อาวาสิกุทฺเทสํ สุปญฺญตฺตํ มญฺจปีฐํ ภิสิพิมฺโพหนํ ปานียํ ปริโภชนียํ สุปฏฺฐิตํ ปริเวณํ สุสมฺมฏฺฐํ. ปสฺสิตฺวา เวมติกา โหนฺติ ‘อตฺถิ นุ โข อาวาสิกา ภิกฺขู, นตฺถิ นุ โขติ. เต เวมติกา น วิจินนฺติ, อวิจินิตฺวา ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ฯเปฯ เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา น ปสฺสนฺติ, อปสฺสิตฺวา ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ปาเฏกฺกํ ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู สุณนฺติ อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ อาวาสิกาการํ อาวาสิกลิงฺคํ อาวาสิกนิมิตฺตํ อาวาสิกุทฺเทสํ

จงฺกมนฺตานํ ปทสทฺทํ สชฺฌายสทฺทํ อุกฺกาสิตสทฺทํ ขิปิตสทฺทํ. สุตฺวา เวมติกา โหนฺติ ‘อตฺถิ นุ โข อาวาสิกา ภิกฺขู, นตฺถิ นุ โขติ. เต เวมติกา น วิจินนฺติ, อวิจินิตฺวา ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ฯเปฯ เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา น ปสฺสนฺติ, อปสฺสิตฺวา ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ปาเฏกฺกํ ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาคนฺตุกานํ ภิกฺขูนํ อาคนฺตุกาการํ อาคนฺตุกลิงฺคํ อาคนฺตุกนิมิตฺตํ อาคนฺตุกุทฺเทสํ อญฺญาตกํ ปตฺตํ อญฺญาตกํ จีวรํ อญฺญาตกํ นิสีทนํ ปาทานํ โธตํ อุทกนิสฺเสกํ. ปสฺสิตฺวา เวมติกา โหนฺติ ‘อตฺถิ นุ โข อาคนฺตุกา ภิกฺขู, นตฺถิ นุ โขติ. เต เวมติกา น วิจินนฺติ, อวิจินิตฺวา ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ฯเปฯ เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา น ปสฺสนฺติ, อปสฺสิตฺวา ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ปาเฏกฺกํ ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ‘นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกา ภิกฺขู สุณนฺติ อาคนฺตุกานํ ภิกฺขูนํ อาคนฺตุกาการํ อาคนฺตุกลิงฺคํ อาคนฺตุกนิมิตฺตํ อาคนฺตุกุทฺเทสํ

อาคจฺฉนฺตานำ ปทสทฺทำ อุปาหนาปฺโปฉนสทฺทำ อุกฺกาสิตสทฺทำ ขิปิตสทฺทำ. สุตฺวา เวมติกา โหนฺติ 'อตฺถิ นุ โข อาคนฺตุกา ภิกฺขู, นตฺถิ นุ โขติ. เต เวมติกา น วิจินนฺติ, อวิจินิตฺวา ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ฯเปฯ เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา น ปสฺสนฺติ, อปสฺสิตฺวา ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา ปาเฏกฺกำ ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต เวมติกา วิจินนฺติ, วิจินิตฺวา ปสฺสนฺติ, ปสฺสิตฺวา 'นสฺสนฺเตเต, วินสฺสนฺเตเต, โก เตหิ อตฺโถติ เภทปุเรกฺขารา ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

๑๗. นานาสำวาสกาทีหิ ปวารณา

[๒๓๐] อิธ ปน ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาวาสิเก ภิกฺขู นานาสำวาสเก. เต สมานสำวาสกทิฏฺฐึ ปฏิลภนฺติ, สมานสำวาสกทิฏฺฐึ ปฏิลภิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อปุจฺฉิตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. [ ][1] เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกำ ปวาเรนฺติ อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาวาสิเก ภิกฺขู สมานสำวาสเก. เต นานาสำวาสกทิฏฺฐึ ปฏิลภนฺติ, นานาสำวาสก-

---

[1] ทย. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล ทิสฺสติ. (ปมาเทน มุทฺทาปิโตติ ทฏฺฐพฺพำ, อุโปสถกฺขนฺธกสฺส ๑๘๐-ปพฺพำ ปสฺสิตพฺพำ)

ทิฏฺจึ ปฏิลภิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อปุจฺฉิตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา อภิวิตรนฺติ, อภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกํ ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา อภิวิตรนฺติ, อภิวิตริตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกํ ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาคนฺตุเก ภิกฺขู นานาสํวาสเก. เต สมานสํวาสกทิฏฺจึ ปฏิลภนฺติ, สมานสํวาสกทิฏฺจึ ปฏิลภิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อปุจฺฉิตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา นาภิวิตรนฺติ, อนภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกํ ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อาวาสิกา ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อาคนฺตุเก ภิกฺขู สมานสํวาสเก. เต นานาสํวาสกทิฏฺจึ ปฏิลภนฺติ, นานาสํวาสกทิฏฺจึ ปฏิลภิตฺวา น ปุจฺฉนฺติ, อปุจฺฉิตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา อภิวิตรนฺติ, อภิวิตริตฺวา ปาเฏกฺกํ ปวาเรนฺติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. เต ปุจฺฉนฺติ, ปุจฺฉิตฺวา อภิวิตรนฺติ, อภิวิตริตฺวา เอกโต ปวาเรนฺติ, อนาปตฺติ.

๑๘. นคนฺตพฺพวาโร

[๒๓๑] น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา อภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา อภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว

ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา อภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อนาวาสา อภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อนาวาสา อภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อนาวาสา อภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา อภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา อภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา อภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสංวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อนาวาโส คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสංวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา. น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ, ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสංวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อนาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส ฯเปฯ อนาวาโส ฯเปฯ อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสංวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

น ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา สภิกฺขุโก อาวาโส ฯเปฯ อนาวาโส ฯเปฯ อาวาโส วา อนาวาโส วา คนฺตพฺโพ ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู นานาสංวาสกา อญฺญตฺร สงฺเฆน อญฺญตฺร อนฺตรายา.

๑๙. คนฺตพฺพวาโร

[๒๓๒] คนฺตพฺโพ ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส ฯเปฯ อนาวาโส ฯเปฯ อาวาโส วา อนาวาโส วา ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู สมานสංวาสกา ยං ชญฺญา ‘สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตุนฺติ.

คนฺตพฺโพ ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อนาวาสา สภิกฺขุโก อาวาโส ฯเปฯ อนาวาโส ฯเปฯ อาวาโส วา อนาวาโส วา ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู สมานสංวาสกา ยං ชญฺญา ‘สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตุนฺติ.

คนฺตพฺโพ ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย สภิกฺขุกา อาวาสา วา อนาวาสา วา สภิกฺขุโก อาวาโส ฯเปฯ อนาวาโส ฯเปฯ อาวาโส วา อนาวาโส วา ยตฺถสฺสุ ภิกฺขู สมานสංวาสกา ยං ชญฺญา ‘สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตุนฺติ.

๒๐. วชฺชนียปุคฺคลสนฺทสฺสนา

[๒๓๓] น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา นิสินฺนปริสาย ปวาเรตพฺพํ. โย ปวาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น ภิกฺขเว สิกฺขมานาย. น สามเณรสฺส. น สามเณริยา. น สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตกสฺส. น อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌาปนฺนกสฺส นิสินฺนปริสาย ปวาเรตพฺพํ. โย ปวาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

น ภิกฺขเว อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตกสฺส นิสินฺนปริสาย ปวาเรตพฺพํ. โย ปวาเรยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพ. น อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตกสฺส. น ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตกสฺส นิสินฺนปริสาย ปวาเรตพฺพํ. โย ปวาเรยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพ.

น ปณฺฑกสฺส นิสินฺนปริสาย ปวาเรตพฺพํ. โย ปวาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น เถยฺยสวาสกสฺส. น ติตฺถิยปกฺกนฺตกสฺส. น ติรจฺฉานคตสฺส. น มาตุฆาตกสฺส. น ปิตุฆาตกสฺส. น อรหนฺตฆาตกสฺส. น ภิกฺขุนีทูสกสฺส. น สงฺฆเภทกสฺส. น โลหิตุปฺปาทกสฺส. น อุภโตพฺยญฺชนกสฺส นิสินฺนปริสาย ปวาเรตพฺพํ. โย ปวาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

น ภิกฺขเว ปาริวาสิกปวารณาทาเนน ปวาเรตพฺพํ อญฺญตฺร อวุฏฺฐิตาย ปริสาย. น จ ภิกฺขเว อปฺปวารณาย ปวาเรตพฺพํ อญฺญตฺร สงฺฆสามคฺคิยาติ.

ทุติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๒๑. เทฺววาจิกาทิปวารณา

[๒๓๔] เตน โข ปน สมเยน โกสเลสุ ชนปเทสุ อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย สวรภยํ[๑] อโหสิ. ภิกฺขู นาสกฺขึสุ เตวาจิกํ ปวาเรตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เทฺววาจิกํ ปวาเรตุนฺติ. พาฬฺหตรํ สวรภยํ[๑] อโหสิ. ภิกฺขู นาสกฺขึสุ เทฺววาจิกํ ปวาเรตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกวาจิกํ ปวาเรตุนฺติ. พาฬฺหตรํ สวรภยํ[๑] อโหสิ. ภิกฺขู นาสกฺขึสุ เอกวาจิกํ ปวาเรตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สมานวสฺสิกํ ปวาเรตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย มนุสฺเสหิ ทานํ เทนฺเตหิ เยภุยฺเยน รตฺติ เขปิตา โหติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “อิเมหิ[๒] มนุสฺเสหิ ทานํ เทนฺเตหิ เยภุยฺเยน รตฺติ เขปิตา, สเจ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายํ รตฺติ วิภายิสฺสติ, กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย มนุสฺเสหิ ทานํ เทนฺเตหิ เยภุยฺเยน รตฺติ เขปิตา โหติ. ตตฺร เจ [ ][๒] ภิกฺขูนํ เอวํ โหติ “มนุสฺเสหิ ทานํ เทนฺเตหิ เยภุยฺเยน รตฺติ เขปิตา, สเจ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายํ รตฺติ วิภายิสฺสตีติ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

---

[๑] ทยฺ. สวรภยํ, สญฺจรภยนฺติปิ ปาโฐ ทิสฺสติ. [๓] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๓] สี.,โป.,มหา. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขเวติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, มนุสฺเสหิ ทานํ เทนฺเตหิ เยภุยฺเยน รตฺติ เขปิตา. สเจ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายํ รตฺติ วิภายิสฺสติ; ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ เทฺววาจิกํ เอกวาจิกํ สมานวสฺสิกํ ปวาเรยฺยาติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย ภิกฺขูหิ ธมฺมํ ภณนฺเตหิ, สุตฺตนฺติเกหิ สุตฺตนฺตํ สงฺคายนฺเตหิ, วินยธเรหิ วินยํ วินิจฺฉินนฺเตหิ, ธมฺมกถิเกหิ ธมฺมํ สากจฺฉนฺเตหิ, ภิกฺขูหิ กลหํ กโรนฺเตหิ เยภุยฺเยน รตฺติ เขปิตา โหติ. ตตฺร เจ [ ][1] ภิกฺขูนํ เอวํ โหติ "ภิกฺขูหิ กลหํ กโรนฺเตหิ เยภุยฺเยน รตฺติ เขปิตา, สเจ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายํ รตฺติ วิภายิสฺสตีติ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, [ ][2] ภิกฺขูหิ กลหํ กโรนฺเตหิ เยภุยฺเยน รตฺติ เขปิตา. สเจ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายํ รตฺติ วิภายิสฺสติ; ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ เทฺววาจิกํ เอกวาจิกํ สมานวสฺสิกํ ปวาเรยฺยาติ.

เตน โข ปน สมเยน โกสเลสุ ชนปเทสุ อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย มหาภิกฺขุสงฺโฆ สนฺนิปติโต โหติ. ปริตฺตญฺจ

---

[1] โป. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขเวติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[2] โป. เอตฺถนฺตเร อิเมหีติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ

อโนวสฺสิกํ โหติ. มหา จ เมโฆ อุคฺคโต โหติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "อยํ โข มหาภิกฺขุสงฺโฆ สนฺนิปติโต, ปริตฺตญฺจ อโนวสฺสิกํ, มหา จ เมโฆ อุคฺคโต, สเจ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายํ เมโฆ ปวสฺสิสฺสติ, กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย มหาภิกฺขุสงฺโฆ สนฺนิปติโต โหติ. ปริตฺตญฺจ อโนวสฺสิกํ โหติ, มหา จ เมโฆ อุคฺคโต โหติ. ตตฺร เจ ภิกฺขูนํ เอวํ โหติ "อยํ โข มหาภิกฺขุสงฺโฆ สนฺนิปติโต, ปริตฺตญฺจ อโนวสฺสิกํ, มหา จ เมโฆ อุคฺคโต, สเจ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายํ เมโฆ ปวสฺสิสฺสตีติ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ มหาภิกฺขุสงฺโฆ สนฺนิปติโต, ปริตฺตญฺจ อโนวสฺสิกํ, มหา จ เมโฆ อุคฺคโต, สเจ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายํ เมโฆ ปวสฺสิสฺสติ; ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ เทฺววาจิกํ เอกวาจิกํ สมานวสฺสิกํ ปวาเรยฺยาติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว อญฺญตรสฺมึ อาวาเส ตทหุปวารณาย ราชนฺตราโย โหติ ฯเปฯ โจรนฺตราโย โหติ. อคฺยนฺตราโย โหติ. อุทกนฺตราโย โหติ. มนุสฺสนฺตราโย โหติ. อมนุสฺสนฺตราโย โหติ. วาฬนฺตราโย โหติ. สิรึสปนฺตราโย[๑] โหติ. ชีวิตนฺตราโย โหติ.

---

[๑] สี.,เท. สรีสปนฺตราโย

พฺรหฺมจริยนฺตราโย โหติ. ตตฺร เจ ภิกฺขูนำ เอวำ โหติ. ‘อยำ โข พฺรหฺมจริยนฺตราโย. สเจ สงฺโฆ เตวาจิกำ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายำ พฺรหฺมจริยนฺตราโย ภวิสฺสตีติ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ พฺรหฺมจริยนฺตราโย, สเจ สงฺโฆ เตวาจิกำ ปวาเรสฺสติ, อปฺปวาริโต ว สงฺโฆ ภวิสฺสติ, อถายำ พฺรหฺมจริยนฺตราโย ภวิสฺสติ; ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลำ, สงฺโฆ เทฺววาจิกำ เอกวาจิกำ สมานวสฺสิกำ ปวาเรยฺยาติ.

๒๒. ปวารณาฐปนำ

[๒๓๕] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สาปตฺติกา ปวาเรนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. น ภิกฺขเว สาปตฺติเกน ปวาเรตพฺพำ. โย ปวาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว โย สาปตฺติโก ปวาเรติ, ตสฺส โอกาสำ การาเปตฺวา อาปตฺติยา โจเทตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู โอกาสำ การาปิยมานา น อิจฺฉนฺติ โอกาสำ กาตุำ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอกาสำ อกโรนฺตสฺส ปวารณำ ฐเปตุำ.[๑] เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ฐเปตพฺพา. ตทหุปวารณาย จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหริตพฺพำ ‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม

---

[๑] โป. ฐเปตุนฺติ.

ปุคฺคโล สาปตฺติโก ปวาเรติ,[๑] ตสฺส ปวารณํ จเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปวาเรตพฺพนฺติ. จปิตา โหติ ปวารณาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู "ปุรมฺหากํ เปสลา ภิกฺขู ปวารณํ จเปนฺตีติ ปฏิกจฺเจว สุทฺธานํ ภิกฺขูนํ อนาปตฺติกานํ อวตฺถุสฺมึ อการเณ ปวารณํ จเปนฺติ, ปวาริตานมฺปิ ปวารณํ จเปนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว สุทฺธานํ ภิกฺขูนํ อนาปตฺติกานํ อวตฺถุสฺมึ อการเณ ปวารณา จเปตพฺพา. โย จเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น จ[๒] ภิกฺขเว ปวาริตานมฺปิ ปวารณา จเปตพฺพา. โย จเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

[๒๓๖] เอวํ โข ภิกฺขเว จปิตา โหติ ปวารณา, เอวํ อฏฺจปิตา. กถญฺจ ภิกฺขเว อฏฺจปิตา โหติ ปวารณา. เตวาจิกาย เจ ภิกฺขเว ปวารณาย ภาสิตาย ลปิตาย ปริโยสิตาย ปวารณํ จเปติ, อฏฺจปิตา โหติ ปวารณา. เทฺววาจิกาย เจ ภิกฺขเว. เอกวาจิกาย เจ ภิกฺขเว. สมานวสฺสิกาย เจ ภิกฺขเว ปวารณาย ภาสิตาย ลปิตาย ปริโยสิตาย ปวารณํ จเปติ, อฏฺจปิตา โหติ ปวารณา. เอวํ โข ภิกฺขเว อฏฺจปิตา โหติ ปวารณา.

กถญฺจ ภิกฺขเว จปิตา โหติ ปวารณา. เตวาจิกาย เจ ภิกฺขเว ปวารณาย ภาสิตาย ลปิตาย อปริโยสิตาย ปวารณํ จเปติ, จปิตา โหติ ปวารณา. เทฺววาจิกาย เจ ภิกฺขเว. เอกวาจิกาย เจ ภิกฺขเว. สมานวสฺสิกาย เจ ภิกฺขเว ปวารณาย ภาสิตาย ลปิตาย อปริโยสิตาย ปวารณํ จเปติ, จปิตา โหติ ปวารณา. เอวํ โข ภิกฺขเว จปิตา โหติ ปวารณา.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ.,มหา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

[๒๓๗] อิธ ปน ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย ภิกฺขู ภิกฺขุสฺส ปวารณํ ฐเปติ. ตญฺเจ ภิกฺขุ อญฺเญ ภิกฺขู ชานนฺติ 'อยํ โข อายสฺมา อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร อปริสุทฺธ-อาชีโว พาโล อพฺยตฺโต น ปฏิพโล อนุยุญฺชิยมาโน อนุโยคํ ทาตุนฺติ. 'อลํ ภิกฺขุ มา ภณฺฑนํ มา กลหํ มา วิคฺคหํ มา วิวาทนฺติ โอมทฺทิตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย ภิกฺขู ภิกฺขุสฺส ปวารณํ ฐเปติ. ตญฺเจ ภิกฺขุ อญฺเญ ภิกฺขู ชานนฺติ 'อยํ โข อายสฺมา ปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร อปริสุทฺธอาชีโว พาโล อพฺยตฺโต น ปฏิพโล อนุยุญฺชิยมาโน อนุโยคํ ทาตุนฺติ. 'อลํ ภิกฺขุ มา ภณฺฑนํ มา กลหํ มา วิคฺคหํ มา วิวาทนฺติ โอมทฺทิตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย ภิกฺขู ภิกฺขุสฺส ปวารณํ ฐเปติ. ตญฺเจ ภิกฺขุ อญฺเญ ภิกฺขู ชานนฺติ 'อยํ โข อายสฺมา ปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร อปริสุทฺธอาชีโว พาโล อพฺยตฺโต น ปฏิพโล อนุยุญฺชิยมาโน อนุโยคํ ทาตุนฺติ. 'อลํ ภิกฺขุ มา ภณฺฑนํ มา กลหํ มา วิคฺคหํ มา วิวาทนฺติ โอมทฺทิตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย ภิกฺขุสฺส ปวารณํ ฐเปติ. ตญฺเจ ภิกฺขุ อญฺเญ ภิกฺขู ชานนฺติ 'อยํ โข อายสฺมา ปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร ปริสุทฺธอาชีโว พาโล อพฺยตฺโต น ปฏิพโล อนุยุญฺชิยมาโน อนุโยคํ ทาตุนฺติ. 'อลํ ภิกฺขุ มา ภณฺฑนํ มา กลหํ มา วิคฺคหํ มา วิวาทนฺติ โอมทฺทิตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ตทหุปวารณาย ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส ปวารณํ ฐเปติ. ตญฺเจ ภิกฺขุ๋ อญฺเญ ภิกฺขู ชานนฺติ ‘อยํ โข อายสฺมา ปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร ปริสุทฺธอาชีโว ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี[๑] ปฏิพโล อนุยุญฺชิยมาโน อนุโยคํ ทาตุนฺติ. โส เอวมสฺส วจนีโย ‘ยํ โข ตฺวํ อาวุโส อิมสฺส ภิกฺขุโน ปวารณํ ฐเปสิ, กิมฺหิ นํ ฐเปสิ, สีลวิปตฺติยา [ ][๒] ฐเปสิ, อาจารวิปตฺติยา [ ][๒] ฐเปสิ, ทิฏฺฐิวิปตฺติยา [ ][๒] ฐเปสีติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย สีลวิปตฺติยา ฐเปมิ, อาจารวิปตฺติยา ฐเปมิ, ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ฐเปมีติ. โส เอวมสฺส วจนีโย ‘ชานาติ ปนายสฺมา สีลวิปตฺตึ, ชานาติ อาจารวิปตฺตึ, ชานาติ ทิฏฺฐิวิปตฺตินฺติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย ‘ชานามิ โข อหํ อาวุโส สีลวิปตฺตึ, ชานามิ อาจารวิปตฺตึ, ชานามิ ทิฏฺฐิวิปตฺตินฺติ. โส เอวมสฺส วจนีโย ‘กตมา ปนาวุโส สีลวิปตฺติ, กตมา อาจารวิปตฺติ, กตมา ทิฏฺฐิวิปตฺตีติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย ‘จตฺตาริ ปาราชิกานิ เตรส สงฺฆาทิเสสา, อยํ สีลวิปตฺติ. ถุลฺลจฺจยํ ปาจิตฺติยํ ปาฏิเทสนียํ ทุกฺกฏํ ทุพฺภาสิตํ, อยं อาจารวิปตฺติ. มิจฺฉาทิฏฺฐิ อนฺตคฺคาหิกา ทิฏฺฐิ, อยं ทิฏฺฐิวิปตฺตีติ. โส เอวมสฺส วจนีโย ‘ยํ โข ตฺวํ อาวุโส อิมสฺส ภิกฺขุโน ปวารณํ ฐเปสิ, ทิฏฺเฐน ฐเปสิ, สุเตน ฐเปสิ, ปริสงฺกาย ฐเปสีติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย ทิฏฺเฐน วา ฐเปมิ, สุเตน วา ฐเปมิ, ปริสงฺกาย วา ฐเปมีติ. โส เอวมสฺส วจนีโย ‘ยํ โข ตฺวํ อาวุโส อิมสฺส ภิกฺขุโน ทิฏฺเฐน ปวารณํ ฐเปสิ, กินฺเต ทิฏฺฐํ, กินฺติ เต ทิฏฺฐํ, กทา เต ทิฏฺฐํ, กตฺถ เต ทิฏฺฐํ. ปาราชิกํ อชฺฌาปชฺชนฺโต ทิฏฺโฐ, สงฺฆาทิเสสํ

---

[๑] สี.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร วาสทฺโท ทิสฺสติ.

อชฺฌาปชฺชนฺโต ทิฏฺโฐ, ถุลฺลจฺจยำ, ปาจิตฺติยำ. ปาฏิเทสนียำ. ทุกฺกฏำ. ทุพฺภาสิตำ อชฺฌาปชฺชนฺโต ทิฏฺโฐ, กตฺถ จ ตฺวำ อโหสิ, กตฺถ จายำ ภิกฺขุ อโหสิ, กิญฺจิ[๑] ตฺวำ กโรสิ, กิญฺจายำ ภิกฺขุ กโรตีติ. โส เจ เอวำ วเทยฺย 'น โข อหำ อาวุโส อิมสฺส ภิกฺขุโน ทิฏฺเจน ปวารณำ ฐเปมิ, อปิจ สุเตน ปวารณำ ฐเปมีติ. โส เอวมสฺส วจนีโย 'ยำ โข ตฺวำ อาวุโส อิมสฺส ภิกฺขุโน สุเตน ปวารณำ ฐเปสิ, กินฺเต สุตำ, กินฺติ เต สุตำ, กทา เต สุตำ, กตฺถ เต สุตำ, 'ปาราชิกำ อชฺฌาปนฺโนติ สุตำ, 'สงฺฆาทิเสสำ อชฺฌาปนฺโนติ สุตำ, ถุลฺลจฺจยำ. ปาจิตฺติยำ. ปาฏิเทสนียำ. ทุกฺกฏำ. 'ทุพฺภาสิตำ อชฺฌาปนฺโนติ สุตำ, ภิกฺขุสฺส สุตำ, ภิกฺขุนิยา สุตำ, สิกฺขมานาย สุตำ, สามเณรสฺส สุตำ, สามเณริยา สุตำ, อุปาสกสฺส สุตำ, อุปาสิกาย สุตำ, ราชูนำ สุตำ, ราชมหามตฺตานำ สุตำ, ติตฺถิยานำ สุตำ, ติตฺถิยสาวกานำ สุตนฺติ. โส เจ เอวำ วเทยฺย 'น โข อหำ อาวุโส อิมสฺส ภิกฺขุโน สุเตน ปวารณำ ฐเปมิ, อปิจ ปริสงฺกาย ปวารณำ ฐเปมีติ. โส เอวมสฺส วจนีโย 'ยำ โข ตฺวำ อาวุโส อิมสฺส ภิกฺขุโน ปริสงฺกาย ปวารณำ ฐเปสิ, กึ ปริสงฺกสิ, กินฺติ ปริสงฺกสิ, กทา ปริสงฺกสิ, กตฺถ ปริสงฺกสิ, 'ปาราชิกำ อชฺฌาปนฺโนติ ปริสงฺกสิ, 'สงฺฆาทิเสสำ อชฺฌาปนฺโนติ ปริสงฺกสิ, ถุลฺลจฺจยำ. ปาจิตฺติยำ. ปาฏิเทสนียำ. ทุกฺกฏำ. 'ทุพฺภาสิตำ อชฺฌาปนฺโนติ ปริสงฺกสิ, ภิกฺขุสฺส สุตฺวา ปริสงฺกสิ, ภิกฺขุนิยา สุตฺวา ปริสงฺกสิ, สิกฺขมานาย สุตฺวา ปริสงฺกสิ, สามเณรสฺส สุตฺวา ปริสงฺกสิ, สามเณริยา สุตฺวา ปริสงฺกสิ, อุปาสกสฺส สุตฺวา ปริสงฺกสิ, อุปาสิกาย สุตฺวา ปริสงฺกสิ, ราชูนำ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. กิญฺจ

สุตฺวา ปริสงฺกสิ, ราชมหามตฺตานํ สุตฺวา ปริสงฺกสิ, ติตฺถิยานํ สุตฺวา ปริสงฺกสิ, ติตฺถิยสาวกานํ สุตฺวา ปริสงฺกสีติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย 'น โข อหํ อาวุโส อิมสฺส ภิกฺขุโน ปริสงฺกาย ปวารณํ ฐเปมิ, อปิจ[๑] อหมฺปิ[๒] น ชานามิ, เกนปาหํ[๓] อิมสฺส ภิกฺขุโน ปวารณํ ฐเปมีติ. โส เจ ภิกฺขเว โจทโก ภิกฺขุ อนุโยเคน วิญฺญูนํ สพฺรหฺมจารีนํ จิตฺตํ น อาราเธติ, 'อนนุวาโท จุทิโต ภิกฺขูติ อลํ วจนาย. โส เจ ภิกฺขเว โจทโก ภิกฺขุ อนุโยเคน วิญฺญูนํ สพฺรหฺมจารีนํ จิตฺตํ อาราเธติ, 'สานุวาโท จุทิโต ภิกฺขูติ อลํ วจนาย. โส เจ ภิกฺขเว โจทโก ภิกฺขุ อมูลเกน ปาราชิเกน อนุทฺธํสิตํ ปฏิชานาติ, สงฺฆาทิเสสํ อาโรเปตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. โส เจ ภิกฺขเว โจทโก ภิกฺขุ อมูลเกน สงฺฆาทิเสเสน อนุทฺธํสิตํ ปฏิชานาติ, ยถาธมฺมํ การาเปตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. โส เจ ภิกฺขเว โจทโก ภิกฺขุ อมูลเกน ถุลฺลจฺจเยน. ปาจิตฺติเยน. ปาฏิเทสนีเยน. ทุกฺกเฏน. ทุพฺภาสิเตน อนุทฺธํสิตํ ปฏิชานาติ. ยถาธมฺมํ การาเปตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. โส เจ ภิกฺขเว จุทิโต ภิกฺขุ 'ปาราชิกํ อชฺฌาปนฺโนติ ปฏิชานาติ, นาเสตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. โส เจ ภิกฺขเว จุทิโต ภิกฺขุ 'สงฺฆาทิเสสํ อชฺฌาปนฺโนติ ปฏิชานาติ, สงฺฆาทิเสสํ อาโรเปตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ. โส เจ ภิกฺขเว จุทิโต ภิกฺขุ ถุลฺลจฺจยํ. ปาจิตฺติยํ. ปาฏิเทสนียํ. ทุกฺกฏํ. 'ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโนติ ปฏิชานาติ, ยถาธมฺมํ การาเปตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพํ.

---

[๑] สี. อปิ จ [๒] อิ. อหํ [๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เกน ปนาหํ, อิ. เกน อหํ

๒๓. ถุลฺลจฺจยวตฺถุกาทิ

[๒๓๘] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย ถุลฺลจฺจยํ อชฺฌาปนฺโน โหติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู ถุลฺลจฺจยทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู สงฺฆาทิเสสทิฏฺฐิโน โหนฺติ. เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขู ถุลฺลจฺจยทิฏฺฐิโน, เตหิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอกมนฺตํ อปเนตฺวา ยถาธมฺมํ การาเปตฺวา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ยํ โข โส อาวุโส ภิกฺขุ อาปตฺตึ อาปนฺโน, สาสฺส ยถาธมฺมํ ปฏิกตา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย ถุลฺลจฺจยํ อชฺฌาปนฺโน โหติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู ถุลฺลจฺจยทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ปาจิตฺติยทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ถุลฺลจฺจยทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ปาฏิเทสนียทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ถุลฺลจฺจย-ทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ทุกฺกฏทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ถุลฺลจฺจยทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน โหนฺติ. เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขู ถุลฺลจฺจยทิฏฺฐิโน, เตหิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอกมนฺตํ อปเนตฺวา ยถาธมฺมํ การาเปตฺวา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ยํ โข โส อาวุโส ภิกฺขุ อาปตฺตึ อาปนฺโน, สาสฺส ยถาธมฺมํ ปฏิกตา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย ปาจิตฺติยํ อชฺฌาปนฺโน โหติ. [ ][๑] ปาฏิเทสนียํ อชฺฌาปนฺโน โหติ. ทุกฺกฏํ อชฺฌาปนฺโน โหติ. ทุพฺภาสิตํ อชฺฌาปนฺโน โหติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน

---

[๑] มหา. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล ทิสฺสติ.

โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู สงฺฆาทิเสสทิฏฺฐิโน โหนฺติ. เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขู ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน, เตหิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอกมนฺตๆ อปเนตฺวา ยถาธมฺมๆ การาเปตฺวา สงฺฆๆ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ยๆ โข โส อาวุโส ภิกฺขุ อาปตฺตึ อาปนฺโน, สาสฺส ยถาธมฺมๆ ปฏิกตา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลๆ, สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย ทุพฺภาสิตๆ อชฺฌาปนฺโน โหติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ถุลฺลจฺจยทิฏฺฐิโน โหนฺติ, [ ][1] เอกจฺเจ ภิกฺขู ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ปาจิตฺติยทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ปาฏิเทสนียทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน โหนฺติ, เอกจฺเจ ภิกฺขู ทุกฺกฏทิฏฺฐิโน โหนฺติ. เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขู ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน, เตหิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอกมนฺตๆ อปเนตฺวา ยถาธมฺมๆ การาเปตฺวา สงฺฆๆ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ยๆ โข โส อาวุโส ภิกฺขุ อาปตฺตึ อาปนฺโน, สาสฺส ยถาธมฺมๆ ปฏิกตา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลๆ, สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ.

๒๔. วตฺถุฉปนาทิ

[๒๓๙] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทๆ วตฺถุๆ ปญฺญายติ, น ปุคฺคโล, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลๆ, วตฺถุๆ จเปตฺวา สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ.

---

[1] มหา. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล ทิสฺสติ.

โส เอวมสฺส วจนีโย 'ภควตา โข อาวุโส วิสุทฺธานํ ปวารณา ปญฺญตฺตา, สเจ วตฺถุ๋ ปญฺญายติ, น ปุคฺคโล, อิทาเนว นํ วเทหีติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ ปุคฺคโล ปญฺญายติ, น วตฺถุ๋, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, ปุคฺคลํ ฐเปตฺวา สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ. โส เอวมสฺส วจนีโย 'ภควตา โข อาวุโส สมคฺคานํ ปวารณา ปญฺญตฺตา, สเจ ปุคฺคโล ปญฺญายติ, น วตฺถุ๋, อิทาเนว นํ วเทหีติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตทหุปวารณาย สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย 'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทำ วตฺถุญฺจ ปุคฺคโล จ ปญฺญายติ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, วตฺถุญฺจ ปุคฺคลญฺจ ฐเปตฺวา สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ. โส เอวมสฺส วจนีโย 'ภควตา โข อาวุโส วิสุทฺธานญฺจ สมคฺคานญฺจ ปวารณา ปญฺญตฺตา, สเจ วตฺถุญฺจ ปุคฺคโล จ ปญฺญายติ, อิทาเนว นำ วเทหีติ.

ปุพฺเพ เจ ภิกฺขเว ปวารณาย วตฺถุ๋ ปญฺญายติ, ปจฺฉา ปุคฺคโล, กลฺลำ วจนาย. ปุพฺเพ เจ ภิกฺขเว ปวารณาย ปุคฺคโล ปญฺญายติ, ปจฺฉา วตฺถุ๋, กลฺลำ วจนาย. ปุพฺเพ เจ ภิกฺขเว ปวารณาย วตฺถุญฺจ ปุคฺคโล จ ปญฺญายติ, ตญฺเจ กตาย ปวารณาย อุกฺโกเฏติ, อุกฺโกฏนกำ ปาจิตฺติยนฺติ.

๒๕. ภณฺฑนการกวตฺถุ

[๒๔๐] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา สนฺทิฏฺฐา สมฺภตฺตา ภิกฺขู โกสเลสุ ชนปเทสุ อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสำ อุปคจฺฉึสุ.

เตสํ สมนฺตา[๑] อญฺเญ ภิกฺขู ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาท-การกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา วสฺสํ อุปคจฺฉึสุ "มยํ เตสํ ภิกฺขูนํ วสฺสํ วุตฺถานํ ปวารณาย ปวารณํ จเปสฺสามาติ. อสฺโสสุ โข เต ภิกฺขู "อมฺหากํ กิร สมนฺตา อญฺเญ ภิกฺขู ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา วสฺสํ อุปคตา 'มยํ เตสํ ภิกฺขูนํ วสฺสํ วุตฺถานํ ปวารณาย ปวารณํ จเปสฺสามาติ, กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว สมฺพหุลา สนฺทิฏฺฐา สมฺภตฺตา ภิกฺขู อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ. เตสํ สามนฺตา อญฺเญ ภิกฺขู ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ 'มยํ เตสํ ภิกฺขูนํ วสฺสํ วุตฺถานํ ปวารณาย ปวารณํ จเปสฺสามาติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว เตหิ ภิกฺขูหิ เทฺว ตโย อุโปสเถ จาตุทฺทสิเก กาตุํ. 'กถํ มยํ เตหิ ภิกฺขูหิ ปจฺฉตรํ ปวาเรยฺยามาติ เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภณฺฑน-การกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา อาวาสํ[๒] อาคจฺฉนฺติ, เตหิ ภิกฺขเว อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ ลหุ ลหุ สนฺนิปติตฺวา ปวาเรตพฺพํ, ปวาเรตฺวา วตฺตพฺพา 'ปวาริตา โข มยํ อาวุโส, ยถา อายสฺมนฺโต[๓] มญฺญนฺติ, ตถา กโรนฺตูติ. เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา อสํวิหิตา ตํ อาวาสํ อาคจฺฉนฺติ, เตหิ ภิกฺขเว อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ

---

[๑] สี.,เท. สามนฺตา, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,เท. ตํ อาวาสํ

[๓] ฉ. อายสฺมนฺตา, เท.,อิ. ยถายสฺมนฺตา, มหา. ยถายสฺมนฺโต, เอวมุปริปิ.

ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺพา.[๑] เตสํ วิกฺขิตฺวา นิสีทิตฺวา คนฺตฺวา ปวาเรตพฺพํ. ปวาเรตฺวา วตฺตพฺพา 'ปวาริตา โข มยํ อาวุโส, ยถา อายสฺมนฺโต มญฺญนฺติ, ตถา กโรนฺตูติ. เอวญฺเจตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, อาวาสิเกน ภิกฺขุนา พฺยตฺเตน ปฏิพเลน อาวาสิกา ภิกฺขู ญาเปตพฺพา 'สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺโต อาวาสิกา, ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, อิทานิ อุโปสถํ กเรยฺยาม, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺยาม, อาคเม กาเฬ ปวาเรยฺยามาติ.

เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา เต ภิกฺขู เอวํ วเทยฺยุ 'สาธุ อาวุโส[๒] อิทาเนว โน ปวาเรถาติ. เต เอวมสฺสุ วจนียา 'อนิสฺสรา โข ตุมฺเห อาวุโส อมฺหากํ ปวารณาย, น ตาว มยํ ปวาเรสฺสามาติ.[๓] เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา ตํ กาฬํ อนุวเสยฺยุ. อาวาสิเกน ภิกฺขุนา พฺยตฺเตน ปฏิพเลน อาวาสิกา ภิกฺขู ญาเปตพฺพา 'สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺโต อาวาสิกา, ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ, อิทานิ อุโปสถํ กเรยฺยาม, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺยาม, อาคเม ชุณฺเห ปวาเรยฺยามาติ.

เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา เต ภิกฺขู เอวํ วเทยฺยุ 'สาธุ อาวุโส อิทาเนว โน ปวาเรถาติ.[๔] เต เอวมสฺสุ วจนียา

---

[๑] สี.,มหา. ปริปุจฺฉิตพฺพา, ฉ.,เท. ปริปุจฺฉิตพฺพํ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ.,มหา. สาธาวุโส
[๓] ฉ.,เท.,มหา. ปวาเรยฺยามาติ.
[๔] ฉ.,เท. ปวาเรยฺยาถาติ.

'อนิสฺสรา โข ตุมฺเห อาวุโส อมฺหากํ ปวารณาย, น ตาว มยํ ปวาเรสฺสามาติ.[๑] เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา ภสฺสการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา ตมฺปิ ชุณฺหํ อนุวเสยฺยุ. เตหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ สพฺเพเหว อาคเมน ชุณฺเห โกมุทิยา จาตุมาสินิยา อกามา ปวาเรตพฺพํ.

เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปวาริยมาเน คิลาโน อคิลานสฺส ปวารณํ ฐเปติ, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อายสฺมา โข คิลาโน, คิลาโน จ อนนุโยคกฺขโม วุตฺโต ภควตา, อาคเมหิ อาวุโส ยาว อโรโค โหสิ, อโรโค อากงฺขมาโน โจเทสฺสสีติ. เอวญฺจ วุจฺจมาโน โจเทติ, อนาทริเย ปาจิตฺติยํ. เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปวาริยมาเน อคิลาโน คิลานสฺส ปวารณํ ฐเปติ, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อยํ โข อาวุโส ภิกฺขุ คิลาโน, คิลาโน จ อนนุโยคกฺขโม วุตฺโต ภควตา, อาคเมหิ อาวุโส ยาวายํ ภิกฺขุ อโรโค โหติ, อโรคํ อากงฺขมาโน โจเทสฺสสีติ. เอวญฺเจ วุจฺจมาโน โจเทติ, อนาทริเย ปาจิตฺติยํ. เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปวาริยมาเน คิลาโน คิลานสฺส ปวารณํ ฐเปติ, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อายสฺมนฺตา โข คิลานา, คิลาโน จ อนนุโยคกฺขโม วุตฺโต ภควตา, อาคเมหิ อาวุโส ยาว อโรคา โหถ, อโรโค อโรคํ อากงฺขมาโน โจเทสฺสสีติ. เอวญฺเจ วุจฺจมาโน โจเทติ, อนาทริเย ปาจิตฺติยํ. เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปวาริยมาเน อคิลาโน อคิลานสฺส ปวารณํ ฐเปติ, อุโภ สงฺเฆน สมนุยุญฺชิตฺวา สมนุคฺคาหิตฺวา[๒] ยถาธมฺมํ การาเปตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,มหา. ปวาเรยฺยามาติ. [๒] สี.,เท. สมนุคาหิตฺวา

๒๖. ปวารณสงฺคโห

[๒๔๑] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา สนฺทิฏฺฐา สมฺภตฺตา ภิกฺขู โกสเลสุ ชนปเทสุ อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสํ อุปคจฺฉึสุ. เตสํ สมคฺคานํ สมฺโมทมานานํ อวิวทมานานํ วิหรตํ อญฺญตโร ผาสุวิหาโร อธิคโต โหติ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "อมฺหากํ โข สมคฺคานํ สมฺโมทมานานํ อวิวทมานานํ วิหรตํ อญฺญตโร ผาสุวิหาโร อธิคโต, สเจ มยํ อิทานิ ปวาเรสฺสาม, สิยาปิ ภิกฺขู ปวาเรตฺวา จาริกํ ปกฺกเมยฺยุ, เอวํ มยํ อิมมฺหา ผาสุวิหารา ปริพาหิรา ภวิสฺสาม. กถํ นุ โข อมฺเหหิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว สมฺพหุลา สนฺทิฏฺฐา สมฺภตฺตา ภิกฺขู อญฺญตรสฺมึ อาวาเส วสฺสํ อุปคจฺฉนฺติ. เตสํ สมคฺคานํ สมฺโมทมานานํ อวิวทมานานํ วิหรตํ อญฺญตโร ผาสุวิหาโร อธิคโต โหติ. ตตฺร เจ ภิกฺขูนํ เอวํ โหติ 'อมฺหากํ โข สมคฺคานํ สมฺโมทมานานํ อวิวทมานานํ วิหรตํ อญฺญตโร ผาสุวิหาโร อธิคโต, สเจ มยํ อิทานิ ปวาเรสฺสาม, สิยาปิ ภิกฺขู ปวาเรตฺวา จาริกํ ปกฺกเมยฺยุ, เอวํ มยํ อิมมฺหา ผาสุวิหารา ปริพาหิรา ภวิสฺสามาติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว เตหิ ภิกฺขูหิ ปวารณาสงฺคหํ กาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กาตพฺโพ. สพฺเพเหว เอกชฺฌํ สนฺนิปติตพฺพํ. สนฺนิปติตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อมฺหากํ สมคฺคานํ สมฺโมทมานานํ อวิวทมานานํ วิหรตํ อญฺญตโร ผาสุวิหาโร อธิคโต. สเจ มยํ อิทานิ ปวาเรสฺสาม, สิยาปิ ภิกฺขู ปวาเรตฺวา จาริกํ ปกฺกเมยฺยุ,

เอวํ มยํ อิมมฺหา ผาสุวิหารา ปริพาหิรา ภวิสฺสาม. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ปวารณาสงฺคหํ กเรยฺย, อิทานิ อุโปสถํ กเรยฺย, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺย, อาคเม โกมุทิยา จาตุมาสินิยา ปวาเรยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อมฺหากํ สมคฺคานํ สมฺโมทมานานํ อวิวทมานานํ วิหรตํ อญฺญตโร ผาสุวิหาโร อธิคโต. สเจ มยํ อิทานิ ปวาเรสฺสาม, สิยาปิ ภิกฺขู ปวาเรตฺวา จาริกํ ปกฺกเมยฺยุ, เอวํ มยํ อิมมฺหา ผาสุวิหารา ปริพาหิรา ภวิสฺสาม. สงฺโฆ ปวารณาสงฺคหํ กโรติ, อิทานิ อุโปสถํ กริสฺสติ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิสฺสติ, อาคเม โกมุทิยา จาตุมาสินิยา ปวาเรสฺสติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ ปวารณาสงฺคหสฺส กรณํ, อิทานิ อุโปสถํ กริสฺสติ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิสฺสติ, อาคเม โกมุทิยา จาตุมาสินิยา ปวาเรสฺสติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

กโต สงฺเฆน ปวารณาสงฺคโห, อิทานิ อุโปสถํ กริสฺสติ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิสฺสติ, อาคเม โกมุทิยา จาตุมาสินิยา ปวาเรสฺสติ. ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ กเต ปวารณาสงฺคเห อญฺญตโร ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย 'อิจฺฉามหํ อาวุโส ชนปทจาริกํ ปกฺกมิตุ, อตฺถิ เม ชนปเท กรณียนฺติ. โส เอวมสฺส วจนีโย 'สาธุ อาวุโส ปวาเรตฺวา คจฺฉาหีติ. โส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปวารยมาโน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน ปวารณํ ฐเปติ, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อนิสฺสโร โข เม ตฺวํ อาวุโส ปวารณาย, น ตาวาหํ ปวาเรสฺสามีติ. ตสฺส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวารยมานสฺส อญฺญตโร ภิกฺขุ ตสฺส ภิกฺขุโน ปวารณํ ฐเปติ, อุโภ สงฺเฆน สมนุยุญฺชิตฺวา สมนุคฺคาหิตฺวา ยถาธมฺมํ การาเปตพฺพา. โส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชนปเท ตํ

กรณียํ ตีเรตฺวา ปุนเทว อนฺโตโกมุทิยา จาตุมาสินิยา ตํ อาวาสํ อาคจฺฉติ, เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปวาริยมาเน อญฺญตโร ภิกฺขุ ตสฺส ภิกฺขุโน ปวารณํ จเปติ, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อนิสฺสโร โข เม ตฺวํ อาวุโส ปวารณาย, ปวาริโต อหนฺติ. เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปวาริยมาเน โส ภิกฺขุ อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน ปวารณํ จเปติ. อุโภ สงฺเฆน สมนุยุญฺชิตฺวา สมนุคฺคาหิตฺวา ยถาธมฺมํ การาเปตฺวา สงฺเฆน ปวาเรตพฺพนฺติ.

ปวารณากฺขนฺธโก จตุตฺโถ.

ตสฺสุทฺทานํ

วสฺสํ วุตฺถา โกสเลสุ อาคมฺม[๑] สตฺถุ ทสฺสนํ
อผาสุปสุสංวาสं[๒] อญฺญมญฺญานุโลมตา.

ปวาเรนฺตาสเน เทฺว จ[๓] กมฺมคิลานญาตกา[๔]
ราชา โจรา จ ธุตฺตา จ ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา[๕] ตถา.

ปญฺจ จตุตฺโถ เทฺวโก อาปนฺโน เวมตี สรี[๖]
สพฺโพ สงฺโฆ เวมติโก พหูสมา[๗] จ โถกิกา.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อคมุ, มหา. อาคมุ [๒] สี.,ฉ.,เท. อผาสุ ปสุสංวาสं, มหา. อาผาสุ ปสุสංวาสं
[๓] สี.,ฉ.,เท. ปวาเรนฺตา ปณามญฺจ, อิ. ปวาเรนฺตา ปณา เทฺว จ
[๔] สี.,เท.,อิ.,มหา. กมฺมं คิลานญาตกา [๕] ฉ.,เท.,อิ. ภิกฺขูปจฺจตฺถิกา
[๖] เท. สริ [๗] อิ. พหุ สมา, มหา. พหูสมา

อาวาสิกา จตุทฺทสฺสา[๑] ลิงฺคสංวาสกา อุโภ
คนฺตพฺพं น นิสินฺนาย ฉนฺททาเน ปวารณา.[๒]

สวเรหิ[๓] เขปิตา เมโฆ อนฺตรา จ ปวารณา
น กโรนฺติ[๔] ปุรมฺหากं อฏฺฐปิตา จ ภิกฺขุโน.

กิมฺหิ จาติ[๕] กตมญฺจ ทิฏฺเฐน สุตสงฺกาย
โจทโก จุทิตโก จ ถุลฺลวตฺถุ[๖] จ ภณฺฑนं
ปวารณสฺส สงฺคโห[๗] อนิสฺสโร ปวารเยติ.

อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถูนิ ฉจตฺตาฬีสาติ.

ปวารณากฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

[มหาวคฺคปาลิยา ปฐโม ภาโค นิฏฺฐิโต.]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. จาตุทฺทส, อิ. จตุทฺทสา, มหา. จตุทฺทส
[๒] อิ. ฉนฺททานปวารณา
[๓] สฺยา. สญฺจเรหิ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อิจฺฉนฺติ
[๕] ฉ.,เท.,อิ.,มหา. วาติ
[๖] สี.,เท.,มหา. ถุลฺลจฺจยํ วตฺถุ, อิ. ถุลฺลจฺจยวตฺถุ
[๗] สี.,เท.,อิ. ปวารณาสงฺคโห จ, มหา. ปวารณา สงฺคโห จ

วินยปิฎเก
มหาวคฺคปาลิยา ปฐมภาเค
ปทานุกฺกโม

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
	[อ]
อกตา	๖๖/๗๗,๖๗/๘๔,
	๗๘/๑๐๓,๗๙/๑๑๐
อกโต	๑๔๒/๑๙๘
อกตฺถ	๑๑๔-๑๑๕/๑๖๔
อกปฺปิยํ	๖๔/๗๒,๗๕/๙๖
อกรณีโย	๒๐๗-๒๐๘/๒๘๙-๒๙๓
อกรณียานิ	๑๒๙/๑๗๙
อกรณียํ	๖๔/๗๒,๗๕/๙๖,
	๑๒๙/๑๗๙-๑๘๐
อกามา	๑๗๑/๒๓๓, ๒๔๐/๓๔๘
อการเณ	๑๕๓/๒๐๙,๒๓๕/๓๓๘
อกาลเมโฆ	๕/๕
อกาโล	๖๐/๖๔,๖๑/๖๖
อกาสิ	๔๓/๔๖,๗๑/๙๒,
	๑๙๓/๒๗๑,๑๙๔/๒๗๔
อกุปฺปา	๑๖/๑๘
อกุปฺปึ	๑๔๘/๒๐๓
อกุกมนฺติ	๑๖๑/๒๑๕
อกุโกสติ	๑๐๗/๑๕๖
อกุขโม	๙๙/๑๔๔
อกุขายิ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
อกุขีนิ	๙๙/๑๔๓
อคมิตฺถ	๓๒/๓๔
อครุ	๓๗/๔๐,๓๙/๔๑
อคารวา	๑๐๗/๑๕๕
อคารสฺมา	๑๒/๑๔-๑๕,๒๕/๒๕-๒๖,
	๓๐/๓๑,๓๑/๓๓,๙๙/๑๔๓
อคิลานสฺส	๒๔๐/๓๔๖
อคิลาเนน	๑๕๕/๒๑๓,
	๑๕๙-๑๖๒/๒๑๕-๒๑๖
อคิลาโน	๒๔๐/๓๔๘
อคุค	๓๗/๓๙,๕๑/๕๓,
	๖๒/๖๘-๖๙
อคุคเหสุ	๑๑๔/๑๖๓
อคุคิกา	๘๗/๑๓๓
อคุคิกุขนฺธา	๔๐/๔๓
อคุคิกุขนฺโธ	๔๑/๔๔
อคุคิสตานิ	๔๗/๕๑,๔๘/๕๑
อคุคิสรณํ	๓๙/๔๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อคฺคิสาลา	๖๖/๗๘,๖๗/๘๕, ๗๘/๑๐๔,๗๙/๑๑๑, ๑๘๘/๒๖๓,๑๘๙/๒๖๕
อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ	๕๑-๕๓/๕๓-๕๔
อคฺคิหุตฺตํ	๕๕/๕๘
อคฺคี	๔๗/๕๑
อคฺคึ	๕๕/๕๘
อคฺยนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖,๒๓๔/๓๓๗
อคฺยาคาเร	๓๗/๔๐-๔๑, ๔๔-๔๕/๔๙-๕๐
อคฺยาคารํ	๓๗-๓๙/๔๐-๔๒
องฺคีรสสฺส	๓๙/๔๒
องฺคุลิจฺฉินฺน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
องฺคุลิโย	๙๙/๑๔๒
องฺเคหิ	๘๑/๑๑๕, ๘๕/๑๒๓--๑๒๘
อจิรปพฺพชิโต	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
อจีวรก	๑๑๘/๑๖๗
อจีวรํ	๑๓๑/๑๘๕
อจฺจเยน	๕/๕
อจฺจายิกํ	๑๘๗/๒๖๑
อจฺจาสนฺเนน	๕๙/๖๒-๖๓
อจฺจิโย	๓๙/๔๒
อจฺจุคฺคมฺม	๙/๑๐
อจฺฉาเทตฺวา	๓๐/๓๑,๓๔/๓๖
อจฺฉินฺทึสุ	๑๑๔/๑๖๓
อจฺฉินฺน	๖๖/๘๐, ๗๘/๑๐๖,๑๓๑/๑๘๔
อจฺฉินฺนเกโส	๘๗/๑๓๓
อชฺชตคฺเค	๖/๗,๕๗/๖๐
อชฺชุโปสโถ	๑๕๘/๒๑๔
อชฺฌตฺตํ	๒๒/๒๓
อชฺฌภาสิ	๙/๑๐,๑๑/๑๒,๕๕/๕๘
อชฺฌาจาเร	๘๔/๑๒๐
อชฺฌาปชฺชนฺโต	๒๓๗/๓๔๐-๓๔๑
อชฺฌาปนฺนก	๑๖๔/๒๑๘,๑๘๓/๒๕๔, ๒๑๓/๓๐๒,๒๓๓/๓๓๑
อชฺฌาปนฺโน	๖๖/๗๙, ๗๘/๑๐๕,๑๙๓/๒๗๐, ๒๓๗-๒๓๘/๓๔๑-๓๔๓
อชฺเฌสนำ	๙/๙
อชฺเฌสนฺติ	๑๕๕/๒๑๒
อชฺเฌสึสุ	๑๕๕/๒๑๒
อชฺโฌกาเส	๒๖/๒๖, ๑๑๑/๑๖๑,๒๐๔/๒๘๖
อชฺโฌตฺถรนฺติ	๑๔๘/๒๐๓
อชฺโตตฺถริตพฺพา	๑๔๘/๒๐๔
อชฺโฌตฺถเรยฺย	๑๔๘/๒๐๔

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
อญฺชลิโก	๕/๕
อญฺชลึ	๓๔/๓๖,๗๑/๙๒, ๑๖๔/๒๑๘,๑๖๙/๒๒๘
อญฺญติตฺถิย	๑๓๒/๑๘๗-๑๘๘, ๑๘๔/๒๕๙
อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ	๗๖/๙๗, ๘๖/๑๒๘-๑๓๐
อญฺญตฺร	๒๓๑/๓๓๐-๓๓๒
อญฺญมญฺญํ	๑๒/๑๓,๖๕/๗๓, ๑๖๘/๒๒๖-๒๒๗,๒๑๘/๓๑๐-๓๑๑
อญฺญมญฺญานุโลมตา	๒๐๙/๓๐๐, ๒๔๑/๓๕๑
อญฺญาตกํ	๑๗๙/๒๕๐,๒๒๙/๓๒๘
อญฺญาตาโร	๘/๙,๓๒/๓๔
อญฺญาสิ	๑๗/๑๙,๒๖/๒๖
อฏฺฏิยติ	๑๑๑/๑๖๐
อฏฺโฏ	๑๘๙/๒๖๕,๑๙๑/๒๖๗
อฏฺจปิตา	๑๔๗/๒๐๓,๒๓๖/๓๓๘
อฏฺจสุ	๖/๖
อฏฺฐานาเรหิ	๑๔๘/๒๐๓-๒๐๔
อฏฺฐาสิ	๔/ ๔,๕/๕,๔๑/๔๔
อฏฺฐาสึ	๖๑/๖๖
อฏฺฐิกตฺวา	๑๓๕/๑๙๐
อฏฺฐิตา	๗๓/๙๓
อฑฺฒเตยฺย	๖๐/๖๓,๖๒/๖๗-๖๘
อฑฺฒโยโค	๗๓/๙๔,๑๘๘/๒๖๔
อฑฺฒโยคํ	๑๔๑/๑๙๕
อฑฺฒฑฺฒปาฏิหาริยสหสฺสานิ	๕๓/๕๕
อณุํ	๗/๘
อตกฺกาวจโร	๗/๘
อติกาเลน	๘๗/๑๓๐
อติกฺกนฺตมมานุสเกน	๑๐/๑๒
อติกฺกมิตพฺโพ	๑๘๖/๒๖๑
อติกฺกเมยฺย	๑๘๖/๒๖๑
อติกฺกมฺม	๑๗/๑๙
อติขุทฺทกํ	๑๔๒/๑๙๘
อติทิฏฺฐิยา	๘๔/๑๒๐
อติทิวา	๘๗/๑๓๐
อติทูเร	๕๙/๖๒
อตินีหริตฺวา	๗๙/๑๑๐–๑๑๑
อติมหติโย	๑๔๐/๑๙๔
อติเรกปาทึ	๑๒๙/๑๗๘-๑๗๙
อติเรกทสวคฺเคน	๗๔/๙๕
อติเรกทสวสฺส	๘๒/๑๑๖,๘๔/๑๒๓
อติเรกลาโภ	๗๓/๙๔,๑๒๘/๑๗๘
อติเรกา	๑๗๒-๑๗๗/๒๓๓-๒๔๘, ๒๒๒-๒๒๗/๓๑๓-๓๒๕
อติลหุ	๗๕/๙๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อติหริตฺวา	๗๘/๑๐๓
อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ	๒๒/๒๓-๒๔
อตฺตกิลมถานุโยโค	๑๓/๑๖
อตฺตมนา	๒๔/๒๔
อตฺตมโน	๘๗/๑๓๑
อตฺตา	๒๐/๒๑-๒๒
อตฺตานํ	๑๒๖/๑๗๔
อตฺโถ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗, ๑๐๙/๑๕๘,๗๙/๑๐๘
อตฺถสญฺหิตํ	๗๕/๙๖,๒๐๙/๒๙๘
อตฺถิเกหิ	๖๐/๖๔,๖๑/๖๖
อทสฺสเน	๑๓๐/๑๘๐-๑๘๑, ๑๖๔/๒๑๙,๒๓๓/๓๓๓
อทิฏฺจํ	๖๑/๖๗
อทินฺนํ	๑๒๙/๑๗๙
อทินฺนาทานา	๑๐๖/๑๔๕
อทินฺนาทายี	๑๐๘/๑๕๘
อทุกฺขมสุขํ	๕๔/๕๕
อทฺทส	๒๕/๒๕,๓๘/๔๐
อทฺทสํสุ	๑๒/๑๓,๓๖/๓๘
อทฺทสา	๙/๙,๑๐/๑๒, ๒๖/๒๖,๘๙/๑๓๕
อทฺธานมคฺคปฏิปนฺน	๖/๖, ๑๑/๑๒,๑๑๔/๑๖๓
อทฺธานํ	๗๕/๙๖
อธมฺมปฏิกฺโกสนา	๑๘๓/๒๕๗
อธมฺมิกํ	๑๔๘/๒๐๓-๒๐๔
อธมฺเมน	๑๔๙/๒๐๔
อธิกรณการกา	๒๔๐/๓๔๖-๓๔๘
อธิคจฺฉติ	๖๐/๖๓
อธิคต	๗/๘,๑๒/๑๔, ๑๑๐/๑๕๙,๒๔๑/๓๔๙-๓๕๐
อธิคนฺตุํ	๑๑๐/๑๕๙
อธิคมาย	๑๓๕/๑๙๑
อธิคมิสฺสติ	๑๒/๑๕
อธิฏฺจเหยฺย	๑๖๘/๒๒๘
อธิฏฺจาตพฺโพ	๑๖๘/๒๒๘
อธิฏฺจาตพฺพํ	๒๑๘/๓๑๐-๓๑๑
อธิฏฺจาตุํ	๑๕๔/๒๐๘
อธิฏฺจาเนน	๕๓/๕๕
อธิมตฺโต	๘๑/๑๑๕-๑๑๖
อธิวตฺถา	๔๔/๔๗
อธิวาสนํ	๒๘/๒๙
อธิวาเสตพฺพํ	๑๓๕/๑๙๑
อธิวาเสสิ	๒๘/๒๙,๕๗/๖๑
อธิสีเล	๘๔/๑๒๐,๘๕/๑๒๖, ๘๗/๑๓๑,๑๐๓/๑๔๙,๑๐๔/๑๕๑
อธุนาคโต	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
อนคาริยํ	๑๒/๑๔,๒๕/๒๕
อนจฺฉริยา	๗/๘
อนชฺฌาปนฺนา	๑๓๕/๑๙๑
อนชฺฌิฏฺฐา	๑๕๐/๒๐๖, ๑๕๔/๒๑๐,๑๘๓/๒๕๗
อนญฺญวิสเย	๑๓๑/๑๘๒
อนโณ	๑๒๕/๑๗๓,๑๒๖/๑๗๕
อนติสาโร	๘๑/๑๑๕
อนตฺตมโน	๘๗/๑๓๑
อนตฺตา	๒๐/๒๑-๒๒
อนตฺถสญฺหิต	๑๓/๑๖,๗๕/๙๖, ๒๐๙/๒๙๘
อนธิคตํ	๑๑๐/๑๕๙
อนนุญฺญาต	๑๐๕/๑๕๔
อนนุโยคกฺขโม	๒๔๐/๓๔๘
อนนุโลมิกํ	๗๕/๙๖
อนนุวาโท	๒๓๗/๓๔๒
อนนุสาสิยมานา	๖๔/๗๑,๗๗/๙๘
อนนุสิฏฺเจ	๑๒๕/๑๗๓
อนนุสฺสุเตสุ	๑๕/๑๗-๑๘
อนนฺตชิโน	๑๑/๑๓
อนนฺตรหิตาย	๖๖/๗๕,๗๘ ๖๗/๘๒,๘๕, ๗๘/๑๐๑,๑๐๔,๗๙/๑๐๘,๑๑๑
อนภิรติ	๖๖/๗๙,๗๘/๑๐๕, ๗๙/๑๑๒,๘๔/๑๒๐-๑๒๑
อนภิรทฺโธ	๘๗/๑๓๑
อนภิวิตริตฺวา	๑๘๐/
อนริโย	๑๓/๑๖
อนลโส	๘๖/๑๓๐,๑๓๒
อนากปฺปสมฺปนฺนา	๖๔/๗๑-๗๒, ๗๗/๙๘-๙๙
อนาคต	๑๖๔/๒๑๘,๑๖๕/๒๒๑, ๑๖๗/๒๒๔,๑๗๒-๑๗๖/๒๓๔-๒๔๗, ๒๐๗/๒๙๑-๒๙๓,๒๑๓/๓๐๓, ๒๒๒-๒๒๖/๓๑๓-๓๒๕
อนาจริยกา	๗๗/๙๘
อนาจารํ	๗๑/๙๑,๑๐๘/๑๕๗, ๑๓๑/๑๘๓
อนาทริเย	๒๔๐/๓๔๘
อนาปตฺติ	๑๓๐/๑๘๑-๑๘๒, ๑๗๒/๒๓๔-๒๓๘, ๑๗๙-๑๘๐/๒๕๐-๒๕๒, ๒๐๐-๒๐๒/๒๗๙-๒๘๕, ๒๐๗-๒๐๘/๒๙๐-๒๙๓, ๒๑๓/๓๐๕,๒๒๒/๓๑๔-๓๑๗, ๒๒๙-๒๓๐/๓๒๗-๓๓๐
อนาปตฺติกานํ	๑๕๔/๒๐๙,๒๓๕/๓๓๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อนาปนฺโน	๑๗๑/๒๓๒-๒๓๓
อนาปุจฺฉา	๖๖/๘๐,๗๘/๑๐๖, ๑๐๘/๑๕๗
อนาราธโก	๘๗/๑๓๐
อนาราธนียสฺมึ	๘๗/๑๓๑
อนาลโย	๑๔/๑๗
อนาวาส	๑๐๗/๑๕๖, ๑๘๑-๑๘๒/๒๕๓-๒๕๕, ๒๓๑-๒๓๒/๓๓๐-๓๓๒
อนาหฏ	๑๖๔/๒๒๐,๑๖๕/๒๒๒, ๒๑๓/๓๐๔
อนิจฺจํ	๒๑/๒๒-๒๓
อนิสฺสรา	๒๔๐/๓๔๗-๓๔๘
อนิสฺสิตเกน	๑๒๑/๑๗๐
อนุกมฺปึ	๗๑/๙๒, ๑๒๖/๑๗๕,๒๑๖/๓๐๕
อนุคมา	๒๗/๒๗
อนุคฺคณฺเหยฺยุ	๑๖๓/๒๑๗
อนุคฺคเหตพฺโพ	๖๗/๘๑, ๗๙/๑๐๗,๑๖๓/๒๑๗
อนุชานามิ	๓๔/๓๖,๓๗,๕๙/๖๓, ๖๕/๗๓,๖๘/๘๘,๖๙/๙๑ -อาทิ
อนุชานาหิ	๓๗/๔๐,๓๙/๔๒
อนุชานึสุ	๙๙/๑๔๓
อนุชาเนยฺยํ	๓๔/๓๖, ๑๓๓/๑๘๙,๑๖๓/๒๑๗
อนุญฺญาต	๙๒/๑๓๘,๙๓/๑๓๙, ๙๖-๙๗/๑๔๑,๑๒๕/๑๗๓, ๑๔๙/๒๐๔-๒๐๕,๑๔๓/๒๐๐-๒๐๑
อนุตฺตร	๑๑/๑๓,๑๖/๑๘,๑๗/๑๙, ๓๕/๓๗,๕๕/๕๗,๖๒/๖๘
อนุทฺธสิตํ	๒๓๗/๓๔๒
อนุปขชฺช	๖๖/๗๖,๗๘/๑๐๒, ๗๙/๑๐๙
อนุปคนฺตุกาม	๑๘๖/๒๖๑
อนุปคมฺม	๑๓/๑๖
อนุปชฺฌายก	๖๔/๗๑,๑๑๗/๑๖๕
อนุปชฺฌายสงฺเฆน	๑๓๑/๑๘๕
อนุปทฺทุตํ	๒๖/๒๖
อนุปลิตฺตานิ	๙/๑๐
อนุปริเวณิยํ	๑๐๒/๑๔๖-๑๔๗, ๑๔๑/๑๙๖
อนุปสมฺปนฺโน	๑๐๙/๑๕๙,๑๑๐/๑๖๐, ๑๑๑/๑๖๒,๑๑๓/๑๖๓, ๑๑๕-๑๑๖/๑๖๕
อนุปสมฺปาเทตพฺโพ	๑๑๓/๑๖๓
อนุปสฺสฏฺจํ	๒๖/๒๖
อนุปหจฺจ	๓๘/๔๐-๔๑

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
อนุปาทาย	๒๔/๒๔,๒๘/๑๒๘-๑๒๙, ๓๐/๓๒,๕๔/๕๖
อนุปาปุณาถ	๓๕/๓๗
อนุปาสิกา	๑๙๘/๒๗๕
อนุปุพฺพิกถํ	๒๖/๒๖,๒๗/๒๗, ๒๙/๓๐,๓๐/๓๒,๓๑/๓๓, ๓๖/๓๙,๕๖/๕๙
อนุปุพฺเพน	๑๒/๑๓,๓๗/๓๙
อนุโปสเถ	๑๘๓/๒๕๖
อนุปฺปตฺต	๓๕/๓๗,๕๕/๕๗
อนุพนฺธิ	๑๐๕/๑๕๓
อนุพนฺเธยฺยุ	๖๐/๖๔,๖๑/๖๖
อนุพุทฺธ	๘/๙
อนุพฺยญฺชนโส	๘๔/๑๒๒,๘๕/๑๒๘, ๑๐๓/๑๔๙,๑๐๔/๑๕๒
อนุยุญฺชาหิ	๑๑๐/๑๖๐,๑๑๒/๑๖๒, ๑๑๓/๑๖๓
อนุยุญฺชิยมาโน	๑๑๐/๑๖๐,๑๑๒/๑๖๒, ๑๑๓/๑๖๓,๒๓๗/๓๓๙
อนุโยคํ	๒๓๗/๓๓๙
อนุวตฺติตพฺพํ	๑๗๘/๒๔๘,๒๒๘/๓๒๖
อนุวตฺติตุํ	๑๘๖/๒๖๑
อนุโลมปฏิโลมํ	๑/๑,๒/๒,๓/๓
อนุวเสยฺยุ	๒๔๐/๓๔๗-๓๔๘
อนุสาสตุ	๓๐/๓๒,๓๑/๓๓
อนุสาสนา	๑๓๑/๑๘๖
อนุสาสนิยา	๖๗/๘๑,๗๙/๑๐๗
อนุสาสนฺติ	๑๒๕-๑๒๖/๑๗๔
อนุสาสามิ	๑๒/๑๔
อนุสาสิ	๑๙/๒๐,๓๐/๓๒,๓๑/๓๔
อนุสาสิตพฺโพ	๑๒๕-๑๒๖/๑๗๔
อนุสาสิตฺวา	๑๒๕/๑๗๔
อนุสาสิตุํ	๗๕/๙๖,๑๐๕/๑๕๕, ๑๒๖/๑๗๔
อนุสาสิยมานํ	๑๙/๒๐-๒๑
อนุสาสิโย	๗๕/
อนุสาเสยฺย	๑๒๖/๑๗๔
อนุสาเสยฺยํ	๑๒๖/๑๗๕
อนุสิฏฺโฐ	๑๒๖/๑๗๖
อนุสฺสาวกสฺส	๙๐/
อนุสฺสาวิตํ	๑๓๔/
อนุสฺสาเวติ	๑๒๒/
อนุสฺสาเวตุํ	๑๒๒/๑๗๒
อนุสฺสาเวสุํ	๑๗/๑๙
อนุสฺสาเวสฺสติ	๑๒๒/๑๗๒
อนุสฺสาเวสฺสามิ	๑๙๓/๒๗๐-๒๗๑, ๑๙๕-๑๙๖/๒๗๕
อนูปลิตฺโต	๑๑/๑๓

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
อเนกปริยาเยน	๒๗/๒๘,๒๙/๓๑, ๕๗/๖๐,๖๔/๗๓
อเนกวณฺณา	๓๙/๔๒
อโนตฺตทเห	๔๓/๔๖
อโนตฺตปุปี	๘๔/๑๑๙,๘๕/๑๒๕
อโนตฺตาปี	๑๐๓/๑๔๘,๑๐๔/๑๕๑
อโนวทิยมานา	๖๔/๗๑,๗๗/๙๘
อโนวสฺสิกำ	๒๓๔/๓๓๖
อโนกาสกต	๑๕๓/๒๐๘
อนฺต	๑๓/๑๖,๖๖/๗๕,๖๗/๘๕, ๗๘/๑๐๑,๑๐๔,๗๙/๑๐๘,๑๑๑, ๒๐๗/๒๙๐-๒๙๑
อนฺตกา	๓๓/๓๕,๓๕/๓๗
อนฺตกิริยาย	๑๘/๒๐,๑๙/๒๐,๒๑, ๓๐/๓๒,๓๑/๓๔,๓๖/๓๙, ๕๑-๕๓/๕๓-๕๔,๖๒/๖๙, ๙๒-๙๓/๑๓๘-๑๓๙, ๙๖/๑๔๐,๙๗/๑๔๑
อนฺตคฺคาหิกา	๒๓๗/๓๔๐
อนฺตมโส	๑๒๙/๑๗๙-๑๘๐
อนตรฆร	๖๐/๖๔,๖๑/๖๖, ๑๔๓/๒๐๐-๒๐๑
อนฺตรฏฺฐกาสุ	๔๙/๕๑
อนฺตรนฺตรา	๖๖/๗๐,๗๘/๑๐๐
อนฺตรธายิ	๖๓/๗๐
อนฺตรธายิสฺสติ	๖๓/๗๐
อนฺตรวาสโก	๑๒๖/๑๗๔
อนฺตรหิต	๑๐/๑๑-๑๒,๑๓๗/๑๙๔
อนฺตรา	๑๑/๑๒,๑๔๐/๑๙๖
อนฺตรามคฺเค	๑๑๔/๑๖๓,๑๑๕/๑๖๔, ๑๒๙/๑๗๙,๑๔๓/๑๙๙-๒๐๐, ๑๖๔/๒๒๐
อนฺตราย	๒๕/๒๕-๒๖,๑๕๐/๒๐๖, ๑๖๙/๒๒๙,๑๗๐/๒๓๐-๒๓๑, ๑๘๑/๒๕๓-๒๕๔, ,๒๐๐-๒๐๑/๒๗๙-๒๘๒,๒๑๙/๓๑๑, ๒๒๐/๓๒๖,๒๒๑/๓๒๗, ๒๓๑/๓๓๐-๓๓๑
อนฺตรายิก	๑๒๕/๑๗๓-๑๗๔, ๑๒๖-๑๒๗/๑๗๖-๑๗๗, ๑๓๔/๑๙๐,๑๓๕/๑๙๑-๑๙๒
อนฺตราวสฺสำ	๑๘๕/๒๖๐-๒๖๑, ๒๐๕/๒๘๗-๒๘๘
อนฺตริกา	๒๐๘/๒๙๕
อนฺตลิกฺขจโร	๓๓/๓๕
อนฺตลิกฺขำ	๓/๔
อนฺติมวตฺถุ	๑๖๔/๒๑๙,๑๖๕/๒๒๑, ๒๑๓/๓๐๔,๒๓๓/๓๓๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อนฺติมา	๑๖/๑๘
อนฺเตปุเร	๙๓/๑๓๙
อนฺเตวาสิก	๗๗/๙๙,๗๘/๑๐๐, ๗๙/๑๐๕-๑๐๙,๑๑๒-๑๑๓
อนฺเตวาสึ	๘๔/๑๒๐-๑๒๑, ๘๕/๑๒๖-๑๒๗
อนฺโตโกมุทิยา	๒๔๑/๓๕๑
อนฺโตนิมุคฺคโปสินี	๙/๑๐
อนฺโตสีมํ	๑๗๗/๒๔๘,๒๒๗/๓๒๕
อนฺธ	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
อนฺธกาเร	๒๗/๒๘,๒๙/๓๐, ๕๗๖๐,/๑๖๐/๒๑๕
อนฺธการา	๑๐๒/๑๔๖
อนฺธพธิร	๑๑๙/๑๖๙,
อนฺธมูค	๑๑๙/๑๖๙
อนฺธมูคพธิร	๑๑๙/๑๖๙-๑๗๐
อนฺธภูตสฺมึ	๑๑/๑๓
อปคตกาฬกํ	๒๖/๒๖, ๓๐/๓๒,๓๑/๓๓,๕๖/๕๙
อปตฺตก	๑๑๘/๑๖๖-๑๖๗
อปตฺตจีวรก	๑๑๘/๑๖๗
อปเนตฺวา	๒๓๘/๓๔๓-๓๔๔
อปมาโร	๘๘/๑๓๓, ๑๒๕/๑๗๓,๑๒๖/๑๗๕-๑๗๖
อปรชฺชุคตาย	๑๘๔/๒๖๐
อปรปฺปจฺจย	๑๘-๑๙/๒๐-๒๑, ๒๗/๒๘,๒๙/๓๐,๓๐/๓๒, ๓๑/๓๓,๓๖/๓๙,๕๗/๖๐
อปริสุทฺธกายสมาจาโร	๒๓๗/๓๓๙
อปริสุทฺธวจีสมาจาโร	๒๓๗/๓๓๙
อปริสุทฺธาชีโว	๒๓๗/๓๓๙
อปลาพนกณฺฏโก	๑๓๑/๑๘๕
อปลาเพตพฺพา	๑๐๘/๑๕๗
อปลาเพนฺติ	๑๐๘/๑๕๗
อปลาเพยฺย	๑๐๘/๑๕๗
อปโลเกตพฺโพ	๘๗/๑๓๓,๘๘/๑๔๒
อปโลเกม	๖๒/๖๗
อปโลเกหิ	๕๑/๕๓
อปสาทิโต	๑๐๙/๑๕๘
อปสาทิยมานา	๑๐๐/๑๔๕
อปสาเทนฺติ	๑๐๐/๑๔๕,๑๐๙/๑๕๘
อปสฺสนฺตี	๒๗/๒๗
อปสฺเสนผลกํ	๖๖/๗๗-๗๘, ๖๗/๘๔,๗๘/๑๐๓, ๗๙/๑๑๐-๑๑๑
อปริมสนฺเตน	๖๖/๘๔-๗๗, ๖๗/๘๑-๘๔,๗๘/๑๐๐-๑๐๓, ๗๙/๑๐๗-๑๑๐

ปทานุกฺกโม	ปฏิเพ/องฺเก
อปหริเต	๒๐๙/๒๙๖-๒๙๙
อปาปุเรตๆ	๘/๙
อปารุตา	๙/๑๐
อปุณฺณํ	๙๐/๑๓๖
อปุตฺตกาย	๖๓/๖๙
อเปตโสโก	๘/๙
อปฺปกิณฺณนิ	๕๙/๖๒
อปฺปกิลมเถน	๗๕/๙๖
อปฺปจฺจยสฺส	๖๔/๗๓
อปฺปจฺจยํ	๑๕๑-๑๕๔/๒๐๗-๒๑๐
อปฺปณฺณตฺโต	๑๘๔/๒๕๙
อปฺปณฺณตฺตๆ	๑๖๐/๒๑๕
อปฺปฏิกมฺเม	๑๓๐/๑๘๑,๑๖๔/๒๑๙, ๑๖๕/๒๒๒,๒๑๓/๓๐๔, ๒๓๓/๓๓๓
อปฺปฏินิสฺสคฺเค	๑๓๐/๑๘๒, ๑๖๔/๒๑๙,๑๖๕/๒๒๒, ๒๑๓/๓๐๔,๒๓๓/๓๓๓
อปฺปฏิปุคฺคโล	๕๘/๖๒
อปฺปฏิวตฺติยํ	๑๗/๑๙
อปฺปฏิรูปิ	๖๔/๗๒,๗๕/๙๖
อปฺปฏิสนฺธิกา	๑๒๙/๑๘๐
อปฺปณาเมนฺโต	๖๘/๘๙-๙๐, ๘๑/๑๑๕-๑๑๖

ปทานุกฺกโม	ปฏิเพ/องฺเก
อปฺปติสฺสา	๑๐๗/๑๕๖
อปฺปตฺเต	๖๒/๖๘
อปฺปนิคฺโฆสํ	๕๙/๖๒-๖๓
อปฺปมตฺตเกน	๙๐/๑๓๗
อปฺปมาโณ	๑๗/๑๙
อปฺปรชกฺขชาติกา	๑๐/๑๑,๓๒/๓๔
อปฺปรชกฺเข	๙/๑๐
อปฺปวารณาย	๒๓๓/๓๓๓
อปฺปวาริโต	๒๓๔/๓๓๔-๓๓๗
อปฺปสทฺทำ	๕๙/๖๒-๖๓
อปฺปสนฺนา	๙๐/๑๓๗
อปฺปสนฺนานิ	๖๔/๗๒-๗๓,๗๓/๙๔, ๗๕/๙๖,๗๖/๙๘,๙๙/๑๔๔
อปฺปสฺสุต	๗๖/๙๗-๙๘, ๘๒/๑๑๖,๘๔/๑๒๐,๘๕/๑๒๕, ๑๐๓/๑๔๙,๑๐๔/๑๕๑
อปฺปหิเต	๑๘๗-๑๙๙/๒๖๒-๒๗๘
อปฺปิ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
อปฺปาณเก	๒๐๙/๒๙๖-๒๙๙
อปฺปิเยหิ	๑๔/๑๖
อปฺปิจฺฉ	๖๔/๗๑,๗๓,๖๘/๘๗, ๗๓/๙๔,๗๖/๙๗, ๗๗/๙๙,๘๒/๑๑๖
อปฺเปกจฺจ	๙/๑๐,๕๕/๕๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อปฺโปสฺสุกตาย	๗/๘,๘/๘
อพฺภตีตํ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
อพฺภานํ	๑๙๓/๒๗๑,๑๙๔/๒๗๓
อพฺภานารห	๖๖/๗๙,๖๗/๘๖, ๗๘/๑๐๕,๗๙/๑๑๒, ๑๙๓/๒๗๑,๑๙๔/๒๗๓
อพฺภุคฺคจฺฉิ	๑๗/๑๙
อพฺภุคฺคโต	๕๕/๕๗
อพฺภคฺคนฺตฺวา	๕๐/๕๒
อพฺเภยฺย	๖๖/๗๙,๖๗/๘๖, ๗๘/๑๐๕,๗๙/๑๑๒
อพฺยตฺต	๗๖/๘๗-๘๙,๘๒/๑๑๖, ๑๐๓/๑๔๗,๑๒๖/๑๗๔
อพฺยาปชฺฌ	๕/๖
อพฺรหฺมจริยา	๑๐๖/๑๕๕
อพฺรหฺมจารี	๑๐๐/๑๔๕, ๑๐๘/๑๕๘,๑๐๙/๑๕๙
อภพฺโพ	๒๘/๒๘-๒๙, ๑๒๙/๑๗๙-๑๘๐
อภยูวรา	๙๒/๑๓๘,๙๓/๑๓๙, ๙๖/๑๔๐,๙๗/๑๔๑
อภาสิ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
อภาวิสฺส	๒๐/๒๑-๒๒
อภาวิสฺสสุ	๒๐/๒๒
อภิกฺกนฺตตโร	๔๑/๔๔,๔๒/๔๕
อภิกฺกนฺตวณฺณ	๔๐/๔๓,๔๑/๔๔, ๔๒/๔๕
อภิกฺกนฺตาย	๔๑-๔๒/๔๔-๔๕
อภิกฺกนฺเตน	๖๐/๖๔,๖๑/๖๖
อภิกฺกนฺตํ	๒๗/๒๘,๒๙/๓๐
อภิกฺกมนียํ	๕๙/๖๒-๖๓
อภิกฺกมิตุกามา	๔๓/๔๕
อภิกฺกมิสฺสนฺติ	๔๓/๔๕-๔๖
อภิกฺขุโก	๑๘๑/๒๕๓, ๒๓๑/๓๓๐-๓๓๑
อภิชานาถ	๑๒/๑๕
อภิญฺญา	๑๒/๑๕,๕๕/๕๗
อภิญฺญาต	๖๓/๖๙,๙๐/๑๓๖, ๑๓๑/๑๘๔,๑๘๙/๒๖๕, ๑๙๑/๒๖๗
อภิญฺญาย	๑๓/๑๖
อภิโทสกาลกโต	๑๐/๑๒
อภิธมฺเม	๘๔/๑๒๑,๘๕/๑๒๗
อภินนฺทุ	๒๔/๒๔
อภินิมฺมินิ	๔๙/๕๑,๕๓/๕๕
อภินิมฺมินิตฺวา	๕/๕,๕๘/๖๑
อภินิมฺมินิสฺสติ	๔๙/๕๒
อภิปฺปสนฺน	๓๙/๔๓,๕๑/๕๓

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
อภิรทฺโธ	๘๖/๑๓๑-๑๓๒
อภิรมามิ	๑๒๙/๑๘๐
อภิรเมยฺยามิ	๗๕/๙๕,๒๐๕/๒๘๗
อภิรูโป	๓๘/๔๑,๓๙/๔๒, ๕๘/๖๒
อภิวฑฺฒิสฺสติ	๔๓/๔๕-๔๖,๑๖๔/๒๑๙
อภิวาเทตพฺโพ	๑๒/๑๔
อภิวาเทติ	๑๑๐/๑๖๐
อภิวาเทตฺวา	๖/๖,๙/๑๑, ๒๖/๒๖,๒๗/๒๗,๒๘/๒๙-อาทิ
อภิวิตรนฺติ	๑๘๐/๒๕๒,๒๓๐/๓๓๐
อภิวิตริตฺวา	๑๘๐/๒๕๒,๒๓๐/๓๓๐
อภิวินเย	๘๔/๑๒๑,๘๕/๑๒๗
อภิสงฺขริตฺวา	๓๘/๔๑
อภิสงฺขเรยฺยํ	๒๗/๒๗
อภิสงฺขเรสิ	๒๗/๒๗
อภิสญฺเจยฺยุ	๕๗/๖๐
อภิสมาจาริกาย	๘๔/๑๒๑,๘๕/๑๒๗
อภิสมฺพุทฺธ	๑๓/๑๖,๑๖/๑๘
อภีโต	๓๙/๔๒
อภูตํ	๑๒๙/๑๘๐
อมต	๘/๙,๙/๑๐, ๑๒/๑๔-๑๕,๖๐/๖๖
อมตทุนฺทุภึ	๑๑/๑๓
อมนุสฺส	๒๕/๒๕,๔๔/๔๗
อมนุสฺสนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖, ๒๓๔/๓๓๖
อมูลเกน	๒๓๗/๓๔๒
อมฺโพ	๑๓๑/๑๘๔
อยาจิตา	๗๑/๙๒
อยาจิเตน	๗๑/๙๒
อยฺยา	๘๘/๑๓๕,๙๐/๑๓๗, ๙๙/๑๔๓,๑๐๕/๑๕๔
อยฺยิกา	๙๗/๑๔๗
อรญฺชึ	๕๕/๕๘-๕๙
อรหตฺตมคฺคํ	๕๑/๕๓,๖๐/๖๔, ๖๑/๖๖
อรหนฺตฆาตก	๑๑๔/๑๖๔,๑๖๔/, ๑๘๓/๒๕๖,๒๑๓/๓๐๔, ๒๓๓/๓๓๓
อรหนฺตฆาตกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖
อรหนฺตภิกฺขุนีเภทา	๑๓๑/๑๘๕
อรหนฺโต	๒๔/๒๔,๒๘/๓๐, ๓๐/๓๒,๓๑/๓๔,๖๐/๖๔, ๖๑/๖๖,๑๑๔/๑๖๔
อรหสิ	๑๑/๑๓
อรหา	๑๑/๑๓,๓๘/๔๑, ๔๐-๔๓/๔๓-๔๖,๔๔-๕๑/๔๘-๕๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อรหำ	๑๒/๑๔-๑๕, ๕๕/๕๗,๕๗/๖๐,๕๘/๖๒
อริยสจฺจำ	๑๔/๑๖-๑๗,๑๕/๑๗-๑๘
อริยสาวโก	๒๓/๒๔,๕๔/๕๖
อริโย	๑๓/๑๖,๑๔/๑๗
อโรโค	๘๙/๑๓๕,๒๔๐/๓๔๘
อลชฺชี	๑๒๐/๑๗๐,๑๓๑/๑๘๕
อลพฺภมานาย	๑๓๐/๑๘๑-๑๘๒
อลมริยญาณทสฺสนวิเสสำ	๑๒/๑๔-๑๕
อลำ	๔๔/๔๙,๖๒/๖๘,๖๘/๘๙, ๘๑/๑๑๕,๘๗/๑๓๑-๑๓๒, ๒๓๗/๓๓๙,๓๔๒
อลาภาย	๑๐๗/๑๕๖
อลฺลานิ	๑๔๓/๑๙๙
อลฺลิยิสฺสนฺติ	๑๘๔/๒๕๙
อวกฺการปาตี	๒๐๙/๒๙๖-๒๙๙
อวณฺณำ	๖๔/๗๓,๑๐๘/๑๕๘
อวตฺถุสฺมึ	๑๕๓/๒๐๙,๒๓๕/๓๓๘,
อวเสสำ	๑๕๐/๒๐๕,๑๗๒/๒๓๔,
อวหาเปยฺยุ	๑๙๙/๑๗๘
อวิกฺขิตฺตจิตฺตา	๑๓๕/๑๙๐
อวิชฺชาปจฺจยา	๑/๑,๒/๒,๓/๓
อวิชฺชาย	๑/๑,๒/๒,๓/๓
อวินฏฺฐมฺหิ	๑๓๑/๑๘๓
อวิปฺปวาส	๑๔๓-๑๔๔/๒๐๐-๒๐๑
อวิปฺปวาสนา	๑๘๓/๒๕๗
อวิปฺปวาสสมฺมติ	๑๔๓/๒๐๐
อวิรุฬฺหิธมฺมา	๑๑๑/๑๖๑
อวิวทมานา	๒๐๙/๒๙๖-๒๙๙
อวิสาหฏฺจิตฺตา	๑๓๕/๑๙๐
อวูปฏฺจิตา	๑๓๕/๑๙๑-๑๙๒, ๑๗๒/๒๓๖,๒๒๒/๓๑๕, ๒๓๓/๓๓๓
อเวกฺขสฺสุ	๘/๙
อโวจ	๑๘/-๑๙๒๐-๒๑,๒๘/๒๙
อสกฺขึสุ	๗๔/๙๕
อสกฺยปุตฺติโย	๑๒๙/๑๗๙
อสงฺเกเตน	๑๔๑/๑๙๖
อสณฺฐหนฺตา	๑๒/๑๔
อสติ	๑๕๐/๒๐๖
อสนฺตำ	๑๒๖/๑๗๖,๑๒๙/๑๘๐
อสนฺติยา	๑๓๔/๑๘๙
อสนฺตุฏฺจตาย	๖๔/๗๓
อสภาควุตฺติกา	๑๐๗/๑๕๖
อสมฺมต	๑๒๖/๑๗๔,๑๔๒/๑๙๘, ๑๔๗/๒๐๓,๑๕๑/๒๐๖
อสมฺมาวตฺตนตำ	๖๘/๘๘, ๘๐/๑๑๓-๑๑๔

ปทานุกฺกโม	ปฏิเพ/องฺเก
อสฺมิมานสฺส	๕/๖
อสหนฺโต	๓๘/๔๑
อสงฺฆฏฺฏนฺเตน	๖๖/๗๖-๗๗, ๖๗/๘๓-๘๔,๗๘/๑๐๒-๑๐๓, ๗๘/๑๐๙-๑๑๐
อสำวิหิตา	๒๔๐/๓๔๖
อสำสเย	๑๓๑/๑๘๓
อสีมา	๑๔๗/๒๐๓
อสุทฺโธ	๘/๙
อเสเขน	๘๔/๑๑๗-๑๑๙, ๘๕/๑๒๓-๑๒๕, ๑๐๓/๑๔๘,๑๐๔/๑๕๐-๑๕๑
อเสนาสนิกา	๒๐๔/๒๘๖
อเสสวิราคนิโรโธ	๑/๑,๒/๒, ๓/๓,๑๔/๑๗
อโสกำ	๖๑/๖๕
อสฺสทูเต	๒๗/๒๗
อสฺสทฺธ	๘๔/๑๑๙,๘๕/๑๒๕, ๙๐/๑๓๗,๒๐๑/๒๘๐
อสฺสภณฺฑา	๑๐๙/๑๕๘
อสฺสมโณ	๑๒๙/
อสฺสวนตา	๘/๙,๓๒/๓๔
อสฺสสิ	๕๑/๕๓
อสฺสามณกำ	๖๔/๗๒,๗๕/๙๖
อสฺสาสกา	๕๗/๖๐
อสฺสุตปุพฺพา	๗/๘
อสฺสุมฺหา	๑๔๒/๑๙๘
อสฺสูนิ	๑๑๑/๑๖๑
อสฺโสสิ	๕๕/๕๗
อสฺโสสุำ	๓๐/๓๑,๓๑/๓๓
อหินา	๑๑๑/๑๖๑
อหินาโค	๓๙/๔๒
อหิริโก	๘๔/๑๑๙
อพฺภกณฺฑรำ	๑๓๑/๑๘๕
อพฺจฺฉินฺน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
[อา]	
อากงฺขติ	๖๖/๗๔-อาทิ
อากงฺขมาโน	๒๔๐/๓๔๘
อากงฺขสิ	๔๔/๔๙
อากงฺขิสฺสติ	๑๒/๑๔
อากงฺเขยฺย	๒๐๙/๒๙๖,๒๙๘
อากาเรหิ	๗๕/๙๖
อาโกเฏนฺติ	๒๐๐/๒๗๙
อาคจฺฉ	๑๗๑/๒๓๑
อาคจฺฉติ	๑๒/๑๓
อาคจฺฉตุ	๑๐๒/๑๔๖
อาคจฺฉนฺติ	๑๒๖/๑๗๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อาคจฺฉนฺตํ	๑๒/๑๓
อาคจฺฉิสฺสติ	๑๒๑/๑๗๑
อาคจฺฉาหิ	๑๒๖/๑๗๖
อาคโต	๔๔/๔๙
อาคตาคโม	๑๖๓/๒๑๗
อาคนฺตพฺพํ	๑๒๖/๑๗๕
อาคนฺตฺวา	๔๔/๔๙
อาคนฺตุก	๗๕/๙๕,๑๔๑/๑๙๖
อาคนฺตุกนิมิตฺตํ	๑๗๙/๒๕๐
อาคนฺตุกลิงฺคํ	๑๗๙/๒๕๐
อาคนฺตุกาการํ	๑๗๙/๒๕๐
อาคนฺตุกุฏฺเฐสุ	๑๗๙/๒๕๐
อาคมยมาโน	๒๑๑/๓๐๒
อาคเม	๑๘๖/๒๖๑,๒๔๐/๓๔๗
อาคเมตพฺพํ	๖๖/๘๐
อาคเมตุ	๑๘๗/๒๖๒
อาคเมตุํ	๑๒๐/๑๗๐
อาคเมถ	๙๙/๑๔๓
อาคเมหิ	๒๐๕/๒๘๗,๒๔๐/๓๔๘
อาคมฺม	๒๔๑/๓๕๑
อาคาริกภูโต	๒๘/ ๒๘-๒๙
อาฆาตํ	๑๕๒/๒๐๘,๑๕๓/๒๐๙
อาจมนกุมฺภิยา	๖๖/๗๘
อาจรติ	๗๑/๙๒
อาจริสฺสนฺติ	๑๐๑/๑๔๖
อาจริย	๑๑/๑๓,๗๗/๙๙
อาจริยุปชฺฌายา	๑๐๒/๑๔๗
อาจริยุปชฺฌาเยสุ	๘๓/๑๑๗
อาจารวิปตฺติ	๒๓๗/๓๔๐
อาจารวิปนฺโน	๘๔/๑๒๐
อาจิกฺขิตพฺพา	๗๔/๙๕
อาจิกฺขิตพฺโพ	๑๒๘/๑๗๘
อาจิกฺขิตพฺพํ	๖๗/๘๖
อาจิกฺขิตุํ	๗๓/๙๔
อาจิกฺขิสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๐
อาจิกฺขึสุ	๗๔/๙๕
อาจิกฺเขยฺย	๒๗/๒๘
อาจิกฺเขยฺยาถ	๗๔/๙๕
อาจิณฺณกปฺเปน	๑๐๐/๑๔๕
อาจิณฺณํ	๗๕/๙๕
อาชานิสฺสติ	๑๐/๑๑-๑๒
อาชาเนยฺย	๑๐/๑๑-๑๒
อาชาเนยฺยํ	๕๗/๖๐
อาชาเนยฺยุ	๗/๘
อาชีวโก	๑๑/๑๒
อาณตฺตา	๑๕๕/๒๑๓
อาณตฺติ	๘๓/๑๑๗
อาณาเปตุ	๑๕๕/๒๑๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อาณาเปสิ	๙๐/๑๓๖	อาปณสาลา	๑๘๙/๒๖๕
อาตาปิโน	๑-๓/๒-๓	อาปโณ	๑๘๙/๒๖๕
อาทาตพฺโพ	๖๖/๘๐	อาปตฺติ	๖๘/๘๘
อาทาตพฺพํ	๑๒๙/๑๗๙	อาปตฺติขนฺธานํ	๑๓๕/๑๙๐
อาทาย	๖/๖	อาปตฺติวุฏฺฐานตา	๒๐๙/๓๐๐
อาทายสฺส	๘๗/๑๓๑	อาปตฺติสามนฺตา	๖๖/๗๔
อาทิ (อาทิเมตํ)	๑๓๕/๑๙๐	อาปนฺโน	๑๖๙/๒๒๘-๒๒๙
อาทิกลฺยาณํ	๓๒/๓๔	อาปาเทนฺตา	๑๘๔/๒๕๙
อาทิตฺตา	๕๔/๕๕	อาปุจฺฉนฺติ	๑๖๓/๒๑๗
อาทิตฺโต	๕๔/๕๕	อาปุจฺฉิสุ	๑๖๓/๒๑๖
อาทิตฺตํ	๓๘/๔๑	อาพาธา	๘๘/๓๓
อาทิพฺรหฺมจริยกาย	๘๔/๑๒๑	อาพาธาย	๒๐/๒๑-๒๒
อาทิยติ	๑๒๙/๑๗๙	อาภุชิตฺวา	๓๗/๔๐
อาทิยิตฺวา	๑๒๙/๑๘๐	อาม	๕๐/๕๒
อาทีนโว	๒๕/๒๕	อามณฺโฑ	๑๓๑/๑๘๔
อาเธยฺยํ	๑๕๕/๒๑๑	อามนฺเตสิ	๑๓/๑๖
อานิสํสา	๒๖/๒๖	อามลกี	๔๕/๔๙
อานีตา	๓๖/๓๘	อายตึ	๑๖๙/๒๒๙
อาเนนฺติ	๓๔/๓๕	อารญฺญเกน	๑๒๑/๑๗๑
อาเนตฺวา	๑๖๔/๒๑๙	อารทฺธวิริโย	๘๔/๑๑๙
อาเนมิ	๒๐๑/๒๘๑	อาราธโก	๘๗/๑๓๐
อาเนม	๒๐๑/๒๘๒	อาราธนียสุมึ	๘๗/๑๓๒
อาปชฺชิตฺวา	๑๓๕/๑๙๑	อาราเธติ	๒๓๗/๓๔๒
อาปชฺชิสฺสนฺติ	๖๕/๗๓	อารามวตฺถุ	๑๘๘/๒๖๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อาราเม	๑๐๕/๑๕๕
อาราโม	๑๘๘/๒๖๓-๒๖๔
อารามํ	๕๙/๖๓
อาโรเจตพฺพา	๑๗๒/๒๓๕-๒๓๘
อาโรเจตพฺโพ	๑๕๘/๒๑๔
อาโรเจติ	๑๖๔/๒๒๐
อาโรเจตุ	๖๐/๖๓
อาโรเจตุํ	๑๕๘/๒๑๔
อาโรเจสิ	๑๐/๑๑-๑๒
อาโรเจสุํ	๖๓/๖๙
อาโรเจหิ	๑๐๒/๑๔๖
อาโรเปตฺวา	๘๖/๑๒๘
อาโรหิตฺวา	๒๕/๒๕
อาลมฺพรํ	๒๕/๒๕
อาลมฺพิตฺวา	๔๔/๔๗
อาลยรตา	๗/๘
อาลยรามา	๗/๘
อาลยสมฺมุทิตา	๗/๘
อาลเปยฺยาม	๒๐๙/๒๙๖,๒๙๘
อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา	๖๖/๗๗
อาโลกิเตน	๖๐/๖๔,๖๑/๖๖
อาโลโก	๑๕/๑๗-๑๘
อาวตฺโต	๑๒/๑๓
อาวรณํ	๑๐๗/๑๕๖-๑๕๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อาวาส	๑๒๑/๑๗๑,๑๔๑/๑๙๗
อาวาสิกนิมิตฺตํ	๑๗๙/๒๔๙
อาวาสิกลิงฺคํ	๑๗๙/๒๔๙
อาวาสิกา	๑๖๒/๒๑๖
อาวาสิกาการํ	๑๗๙/๒๔๙
อาวาสิกุทฺเทสํ	๑๗๙/๒๔๙
อาวิกตา	๑๓๔/๑๙๐
อาวิกเรยฺย	๑๓๔/๑๘๙
อาวิกโรนฺติ	๑๕๔/๒๑๐
อาวิกาตพฺพา	๑๓๔/๑๙๐
อาวิกาตุํ	๑๕๔/๒๑๐
อาวิสนฺติ	๒๐๐/๒๗๙
อาวุฏฺา	๗/๘
อาวุโสวาเทน	๑๒/๑๔
อาเวณิกํ	๘๗/๑๓๓
อาสนํ	๑๒/๑๔
อาสวกฺขยํ	๑๑/๑๓
อาสเวหิ	๒๔/๒๔
อาสาพฺหิยา	๑๘๔/๒๖๐
อาสิญฺจิตพฺพํ	๖๖/๗๘
อาสีวิโส	๓๗/๔๐
อาหจฺจ	๑๐๕/๑๕๔
อาหฏา	๑๖๔/๒๒๐
อาหโฏ	๑๖๕/๒๒๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อาหรนฺติ	๑๙/๒๐
อาหรสิ	๔๔/๔๙
อาหรหตฺโถ	๔๔/๔๘
อาหริตฺวา	๔๓/๔๖
อาหริ	๑๓๑/๑๘๔
อาหาโร	๑๐๗/๑๕๗
อาหิณฺฑนฺตา	๓๖/๓๘
อาหุนฺทฺริกา	๑๐๒/๑๔๖
[อิ]	
อิจฺฉนฺติ	๒๐๘/๒๙๔,๒๓๕/๓๓๗
อิจฺฉาปกโต	๑๒๙/๑๘๐
อิจฺฉามิ	๑๘๗/๒๖๒,๑๘๘/๒๖๓
อิณายิโก	๙๖/๑๔๐
อิตฺถตฺตาย	๒๓/๒๔
อิตฺถนฺนาม	๗๐/๙๑-๙๒,๗๒/๙๓
อิตฺถาคารํ	๘๘/๑๓๓
อิตฺถี	๓๖/๓๘
อิทปฺปจฺจยตาปฏิจฺจสมุปฺปาโท	๗/๘
อิทฺธาภิสงฺขารํ	๒๗/๒๗,๒๘/๒๘
อิทฺธิปาฏิหาริยํ	๔๓/๔๖
อิทฺธิมา	๓๗/๔๐
อินฺทฺริยานิ	๑๑/๑๑
อิริยาปถสมฺปนฺโน	๖๐/๖๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[อุ]	
อุกฺกฑฺฒิตุกาโม	๑๘๖/๒๖๑
อุกฺกาสิตสทฺทำ	๑๗๙/๒๕๐-๒๕๑
อุกฺกุชฺเชยฺย	๒๗/๒๘,๕๗/๖๐
อุกฺกุฏิกำ	๓๔/๓๖
อุกฺโกฏนกำ	๒๓๙/๓๔๕
อุกฺโกเฏติ	๒๓๙/๓๔๕
อุกฺขิตฺตโก	๑๓๐/๑๘๐-๑๘๑
อุกฺขิปิตพฺโพ	๑๓๐/๑๘๑
อุกฺเขปนียำ	๖๖/๗๙
อุกฺลาโป	๖๖/๗๔
อุคฺคจฺฉิ	๖๒/๖๘
อุคฺคโต	๒๓๔/๓๓๖
อุคฺคเหตพฺพา	๑๕๖/๒๑๓
อุคฺคเหตุำ	๑๕๖/๒๑๓
อุจฺจาวจานิ	๘๗/๑๓๐
อุจฺจาสทฺทา	๖๔/๗๑
อุจฺจาสยนมหาสยนา	๑๐๖/๑๕๖
อุจฺจินถ	๙๐/๑๓๖
อุชฺชลนฺตุ	๑๓๑/๑๘๔
อุชฺชลิยนฺตุ	๔๗/๕๑
อุชฺชลิยิสฺสนฺติ	๔๗/๕๑
อุชฺชลึสุ	๔๗/๕๑
อุชฺชเลตุำ	๔๗/๕๐-๕๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุชฺฌายติ	๘๙/๑๓๕	อุทคฺโค	๒๗/๒๗
อุชฺฌายนฺตานำ	๖๓/๖๙	อุทปาทิ	๕/๕
อุชฺฌายนฺติ	๖๓/๖๙	อุทปานสาลา	๑๘๘/๒๖๓-๒๖๔
อุฏฺฐาย	๒๘/๒๙	อุทรสฺส	๗๓/๙๔
อุฏฺเจหิ	๘/๙	อุทานำ	๑-๔/๒-๔
อุฑฺเฑเปตุำ	๑๐๐/๑๔๕	อุทาเนสิ	๑-๔/๒-๔
อุณฺหำ	๕/๕	อุทาหริตพฺพำ	๒๓๕/๓๓๗
อุณฺหกาโล	๖๖/๗๘	อุทาหเรยฺย	๒๓๙/๓๔๔
อุตุปฺปมาณำ	๑๒๘/	อุทฺทานา	๑๘๓/๒๕๘
อุตุติฏฺฐปตฺตำ	๖๔/๗๑	อุทฺทานำ	๑๓๑/๑๘๓
อุตฺตรา	๖๖/๗๘	อุทิจฺจเร	๓๙/๔๒
อุตฺตราสงฺค	๘/๙	อุทฺทิฏฺฐมตฺเต	๑๔๐/๑๙๕-๑๙๖
อุตฺตริมนุสฺสธมฺมำ	๑๒/๑๔	อุทฺทิฏฺฐำ	๑๗๒/๒๓๔
อุตฺตริตฺวา	๔๙/๕๑	อุทฺทิสตุ	๑๕๕/๒๑๒
อุตฺตเรยฺยำ	๔๔/๔๗	อุทฺทิสนฺติ	๑๓๖/๑๙๒
อุตฺตสนฺติ	๙๑/๑๓๗	อุทฺทิสมานา	๑๕๔/๒๑๐
อุตฺตานีกริสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๐	อุทฺทิสาเปตพฺโพ	๖๖/๗๖
อุทก	๙/๑๐	อุทฺทิสาเปตุกาโม	๖๖/๗๖
อุทกนิมิตฺตำ	๑๓๘/๑๙๕	อุทฺทิสิตพฺพ	๑๓๓/๑๘๙
อุทกนิสฺเสกำ	๑๗๙/๒๕๐	อุทฺทิสิตุำ	๑๓๓/๑๘๙
อุทกนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖	อุทฺทิสิตฺวา	๑๕๐/๒๐๕
อุทกานุคฺคตานิ	๙/๑๐	อุทฺทิเสยฺย	๑๓๔/๑๘๙
อุทกุกฺเขปา	๑๔๗/๒๐๓	อุทฺทิเสยฺยาม	๒๔๐/๓๔๗
อุทคฺคจิตฺต	๒๖/๒๖	อุทฺทิเสยฺยุำ	๑๖๘/๒๒๘

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
อุทฺทิเสยฺยํ	๑๑/๑๓	อุปฏฺฐาเปตฺวา	๑๖๘/๒๒๘
อุทฺทิสฺส	๑๑/๑๒	อุปฏฺฐาเปตุํ	๘๔/๑๒๑
อุทฺทิสฺสมาเน	๑๔๐/๑๙๕,๑๗๒/๒๓๔	อุปฏฺฐาเปยฺย	๑๖๒/๒๑๖
อุทฺทิสิสฺสติ	๒๔๑/๓๕๐	อุปฏฺฐาเปยฺยุ	๑๖๓/๒๑๗
อุทฺทิสิสฺสามิ	๑๓๔/๑๘๙	อุปฏฺฐาเปสุ	๑๒/๑๕
อุทฺเทส	๖๗/๘๑,๘๗/๑๓๑	อุปฏฺฐาเปสฺสติ	๗๗/๙๙
อุทฺเทสกานํ	๑๗๒/๒๓๔-๒๓๘	อุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ	๑๖๒/๒๑๖
อุทฺเทสภตฺตํ	๗๓/๙๔	อุปฏฺฐิสฺสติ	๘๔/๑๒๕
อุทฺโทสิโต	๑๘๙/๒๖๕	อุปฑฺฒผาสุกา	๙๐/๑๓๗
อุทฺธรติ	๒๐๙/๒๙๗,๒๙๙	อุปทฺทุตฺ	๒๕/๒๕
อุทฺธริตพฺพํ	๖๖/๗๔	อุปธาวนฺติ	๑๐๐/๑๔๕
อุทฺธเรยฺย	๒๐๙/๒๙๖,๒๙๘	อุปธาวิตฺวา	๑๐๐/๑๔๕
อุปญฺญาตํ	๖๐/๖๔	อุปธิสงฺขเย	๖๒/๖๘
อุปฏฺฐหนฺตา	๘๘/๑๓๔	อุปธีสุ	๕๕/๕๘
อุปฏฺฐเปสฺสติ	๖๕/๗๓	อุปนาเมตพฺพ	๖๖/๗๔
อุปฏฺฐหิสฺสนฺติ	๘๙/๑๓๕	อุปนาเมนฺติ	๖๔/๗๑
อุปฏฺฐหึสุ	๘๘/๑๓๔	อุปนาเมสฺสนฺติ	๖๔/๗๑
อุปฏฺฐากกุลํ	๑๐๐/๑๔๕	อุปนาเมสุ	๖/๗
อุปฏฺฐาตพฺโพ	๖๖/๗๘	อุปนิกฺขิตฺตา	๔๔/๔๗
อุปฏฺฐาตุํ	๘๔/๑๒๑	อุปนิกฺขิปิ	๑๒/๑๔
อุปฏฺฐานสาลา	๖๖/๗๘	อุปนิกฺขิปิตพฺพํ	๖๖/๗๖
อุปฏฺฐาเปตพฺพ	๘๔/๑๒๒	อุปนิกฺขิเปยฺย	๒๐๙/๒๙๖
อุปฏฺฐาเปติ	๒๐๗/๒๘๙	อุปริฆาทนีเย	๖๔/๗๑
อุปฏฺฐาเปนฺติ	๑๖๒/๒๑๖	อุปริปานีเย	๖๔/๗๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุปริโภชเน	๖๔/๗๑	อุปสมฺปาเทถ	๓๔/๓๖
อุปริมุทฺธนิ	๕/๕	อุปสมฺปาเทนฺติ	๗๔/๙๕
อุปริสายนีเย	๖๔/๗๑	อุปสมฺปาเทนฺเตน	๗๓/๙๔
อุปลาเปตพฺโพ	๑๖๓/๒๑๗	อุปสมฺปาเทตพฺพ	๓๔/๓๖
อุปลาเปยฺยุ	๑๖๓/๒๑๗	อุปสมฺปาเทมิ	๖๙/๙๑
อุปวส	๑๑๑/๑๖๑	อุปสมฺปาเทยฺย	๗๐/๙๒
อุปสคฺโค	๕๒/๕๓	อุปสมฺปาเทสิ	๗๕/๙๕
อุปสงฺกมติ	๑๒/๑๔	อุปสมฺปาเทสุ	๗๓/๙๓
อุปสงฺกมนฺติ	๑๓๒/๑๘๗	อุปสมฺปาเทสฺสติ	๓๔/๓๕
อุปสงฺกมิ	๔/๔	อุปสมฺปาเทสฺสนฺติ	๗๖/๙๗
อุปสงฺกมิตฺวา	๔/๔	อุปสมฺปาเทหิ	๖๙/๙๑
อุปสงฺกมิสฺสติ	๔๑/๔๔	อุปสฺสฏฺจ	๒๕/๒๕
อุปสงฺกมิสฺสนฺติ	๔๐/๔๓	อุปาทานกฺขนฺธา	๑๔/๑๖
อุปสงฺกมึสุ	๖/๖	อุปาทานนิโรโธ	๑-๓/๑-๓
อุปสมาย	๑๓/๑๖	อุปาทานปจฺจยา	๑-๓/๑-๓
อุปสมฺปชฺช	๑๒/๑๔	อุปาทานำ	๑-๓/๑-๓
อุปสมฺปชฺชิตุกามา	๑๙๕/๒๗๔	อุปาทาย	๗๑/๙๒
อุปสมฺปชฺชิสฺสามิ	๑๒๓/๑๗๒	อุปาเยน	๙๐/๑๓๖
อุปสมฺปทา	๑๘/๒๐	อุปาสก	๖/๗
อุปสมฺปทาเปกฺข	๓๔/๓๕	อุปาสกตฺตำ	๕๖/๖๐
อุปสมฺปนฺนสมนฺตรา	๗๑/๙๒	อุปาสิกา	๒๙/๓๑
อุปสมฺปนฺโน	๗๐/๙๒	อุปาหนา	๖๖/๗๔
อุปสมฺปาทิตฺถ	๗๑/๙๒	อุปาหนาปปฺโปฺจนสทฺทำ	๑๗๙/๒๕๑
อุปสมฺปาเทติ	๗๐/๙๑	อุปาหนาโผฏนสทฺทำ	๒๒๙/๓๒๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุโปสถ	๑๓๔/๑๘๙
อุโปสถกมฺมํ	๑๓๓/๑๘๙
อุโปสถมุขํ	๑๔๒/๑๙๘
อุโปสถาคาร	๑๔๑/๑๙๖
อุโปสถิกํ	๗๗/๙๔
อุปฺปชฺชติ	๕๔/๕๕
อุปฺปชฺชิเยถ	๖๗/๘๑
อุปฺปณฺฑุปฺปณฺฑุกชาโต	๖๙/๙๐
อุปฺปนฺน	๔๔/๔๗
อุปฺปลานิ	๙/๑๐
อุปฺปลินิยํ	๙/๑๐
อุพฺพาพฺหา	๒๐๐/๒๗๙
อุพฺพิชฺชนฺติ	๙๑/๑๓๗
อุภโตพฺยญฺชนโก	๑๑๖/๑๖๕
อุภโตพฺยญฺชนกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖
อุภยานิ	๘๔/๑๒๒
อุโภ	๑๓/๑๖
อุมฺมคฺคํ	๑๑/๑๓
อุมฺมตฺตกสมมติ	๑๖๗/๒๒๔-๒๒๕
อุมฺมตฺตโก	๑๖๔/๒๑๙
อุมฺมิหนฺติ	๙๙/๑๔๔
อุมฺมุชฺชนนิมุชฺชนํ	๔๙/๕๑
อุมฺมุชฺชนฺติ	๔๙/๕๑
อุยฺยานํ	๕๙/๖๒
อุยฺโยเชตฺวา	๒๗/๒๗
อุรสฺส	๙๙/๑๔๓
อุลฺลปติ	๑๒๙/๑๘๐
อุลฺลปิตฺวา	๑๒๙/๑๘๐
อุลฺลปิตพฺโพ	๑๒๙/๑๘๐
อุลฺลุมฺปตุ	๗๑/๙๒
อุลฺลุมฺปตุปสมฺปทา	๑๓๑/๑๘๖
อุลฺโลกา	๖๖/๗๗
อุลฺโลเกสิ	๒๘/๒๙
อุสุยฺยา	๖๓/๗๐
อุสฺสทา	๔/๕
อุสฺสหติ	๖๖/๗๖
อุสฺสหนฺติ	๑๐๐/๑๔๕
อุสฺสหามิ	๑๒๒/๑๗๒
อุสฺสาเทตฺวา	๕๐/๕๒
อุสฺสาโห	๗๓/๙๔
อุสฺสุกฺกํ	๖๖/๗๙
อุสฺสนฺนา	๘๘/๑๓๓
อุฬาโร	๑๗/๑๙

[อู]

อูนทสวคฺเคน	๗๔/๙๕
อูนทสวสฺโส	๘๔/๑๒๒
อูนปญฺจวสฺโส	๑๐๓/๑๕๐

ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก
อูนปณฺณรสวสฺโส	๑๐๐/๑๔๕
อูนวีสติวสฺโส	๙๙/๑๔๔,๑๒๔/๑๗๓
อูหญฺญิ	๖๖/๘๔,๗๘/๑๐๓
อูหทนฺติ	๙๙/๑๔๔
[เอ]	
เอกคฺคจิตฺตา	๑๓๕/๑๙๐
เอกชฺฌํ	๑๔๒/๑๙๙,๒๔๑/๓๔๙
เอกปลฺลงฺเกน	๑/๑,๔/๔
เอกปุคฺคเล	๑๓๕/๑๙๐-๑๙๒
เอกมนฺตํ	๔/๔,๖/๗
เอกวสฺส	๗๕/๙๕-๙๖
เอกวาจิกํ	๒๓๔/๓๓๔-๓๓๗
เอกสตปญฺจสตฺตติติกนยโต	๑๗๗/๒๔๘
เอกำสํ	๘/๙,๓๔/๓๖
เอกานุสฺสาวเน	๑๒๓/๑๗๒
เอกาวาโส	๑๓๖/๑๙๓
เอกินฺทฺริยํ	๑๘๔/๒๕๙
เอกุโปสถ	๑๓๙/๑๙๕,๑๔๓/๒๐๐
เอโก (เอโกมฺหิ)	๑๑/๑๓
เอถ (เอถ ภิกฺขโวติ)	๑๙/๒๐
เอวนฺติปริวฏฺฏำ	๑๖/๑๘
เอวรูปา	๑๒๕/๑๗๓

ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก
เอวำวาที	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
เอโสหมสฺมิ	๒๑/๒๒
เอหิ (เอหิ ภิกฺขูติ)	๑๘/๒๐
เอหกสำวาสำ	๒๐๙/๒๙๙
[โอ]	
โอกฺขิตฺตจกฺขุ	๖๐/๖๔
โอกมฺเปตฺวา	๑๑/๑๓
โอกมฺม	๓๖/๓๘
โอการำ	๒๖/๒๖
โอกาเส	๑๒๖/๑๗๔
โอกาโส	๑๕๓/๒๐๙
โอกาสำ	๑๕๓/๒๐๙
โอกฺกนฺตา	๑๗๗/๒๔๘
โอกฺกมนฺติ	๑๗๗/๒๔๘
โอกฺกมนฺเต	๑๗๗/๒๔๘
โอกฺกมิ	๒๕/๒๕
โอกฺกเมยฺย	๕๗/๖๐
โอคเณน	๑๐๒-๑๐๓/๑๔๗
โอโณเชสิ	๕๙/๖๓
โอตาเปตพฺพ	๖๖/๗๕
โอตาเปตฺวา	๖๖/๗๗
โอตฺตปฺปี	๘๔/๑๑๙
โอตฺถโต	๕๐/๕๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
โอทนํ	๖๔/๗๑
โอทหถ	๑๒/๑๔
โอทหิตฺวา	๓๙/๔๒
โอทหิสฺสนฺติ	๒๐๒/๒๘๓
โอทหีสุ	๑๒/๑๕
โอนตา	๔๔/๔๗
โอนาเมสิ	๔๔/๔๗
โอนีตปตฺตปาณึ	๒๙/๓๑
โอนียนฺติ	๑๑๔/๑๖๓
โอนียมาเน	๑๑๔/๑๖๔
โอปาเตตพฺพา	๖๖/๗๔
โอปายิกํ	๖๕/๗๓
โอปิลาเปยฺย	๒๐๙/๒๙๖
โอปิลาเปติ	๒๐๙/๒๙๗
โอภาสยํ	๓/๔
โอภาเสตฺวา	๔๐/๔๓
โอภาโส	๑๗/๑๙
โอโภเค	๖๖/๗๕
โอมทฺทิตฺวา	๒๓๗/๓๓๙
โอมุญฺจิตฺวา	๖๖/๗๔
โอรโก	๓๐/๓๑
โอรโต	๖๖/๗๕
โอโรหติ	๒๕/๒๕
โอโรหิตฺวา	๒๖/๒๖
โอโลเกตฺวา	๑๕๑/๒๐๗
โอวทตุ	๓๑/๓๒
โอวทิ	๑๙/๒๐
โอวทิตุ	๗๕/๙๖
โอวทิยมานานํ	๑๙/๒๐
โอวทิโย	๗๕/๙๖
โอวาเทน	๖๗/๘๑
โอสาเรตพฺโพ	๑๓๐/๑๘๑
โอสาเรตฺวา	๑๓๐/๑๘๑
โอหาย	๑๒๙/๑๗๙
โอหาราเปตฺวา	๓๔/๓๖
โอหาเรตพฺพ	๖๖/๗๗
โอหาเรตฺวา	๓๐/๓๑
โอฬาริก	๒๒/๒๓

[ก]

กกุโฐ	๔๔/๔๘
กงฺขา	๑/๒,๒/๓
กฏฺฐสตานิ	๔๖/๕๐
กฏฺฐานิ	๔๖/๕๐
กณฺเจ	๒๕/๒๕
กณฺฑรจฺฉินน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
กณฺณกิตา	๖๖/๗๗
กณฺณจฺฉินฺน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
กณฺณนาสจฺฉินฺน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙	กริสฺสติ	๔๓/๔๕
กณฺณึ	๖๖/๗๕	กริสฺสนฺติ	๕๑/๕๓
กตึ	๒๓/๒๔,๔๔/๔๖	กริยตุ	๑๔๒/๑๙๙
กตทณฺฑกมฺโม	๙๔/๑๓๙-๑๔๐	กริยิสฺสติ	๑๔๑/๑๙๖
กตาวกาโส	๙/๑๑	กเรยฺย	๖๖/๗๙
กติกา	๑๒/๑๔	กลหการกา	๒๔๐/๓๔๖
กติมี	๑๕๖/๒๑๓	กลหึ	๒๓๔/๓๓๕
กติวสฺโส	๗๕/๙๖	กลฺลจิตต	๒๖/๒๖
กตฺตุกาโม	๖๖/๗๙	กลฺลึ	๒๑/๒๒
กตฺวา	๙/๑๑	กลฺยาณ	๕๕/๕๗
กถา	๗๘/๑๐๐	กลฺยาณธมฺมา	๙๐/๑๓๖
กถาสลฺลาปึ	๙๙/๑๔๓	กลฺยาณาธิปฺปายา	๙๙/๑๔๓
กถึ	๔/๔	กวาฏปิฏฺฐึ	๖๖/๗๖
กปฺปติ	๑๐๕/๑๕๔	กวาฏึ	๑๑๑/๑๖๑
กปฺปนหุเตหิ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗	กสา	๑๓๑/๑๘๕
กปฺปาสิกึ	๗๓/๙๔,๑๒๘/๑๗๘	กสาหโต	๙๔/๑๓๙-๑๔๐
กปฺปิยกุฏิ	๑๘๘/๒๖๓	กากสฺสรโก	๑๕๔/๒๑๐
กมฺพลึ	๗๓/๙๔,๑๒๘/๑๗๘	กาณ	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
กมฺมวาทิโน	๘๗/๑๓๓	กาณกุณี	๑๓๑/๑๘๕
กมฺมึ	๖๖/๗๙	กาตพฺพ	๖๖/๗๕,๗๙
กมฺมารภณฺฑุ	๙๘/๑๔๑-๑๔๒	กาตุึ	๘๗/๑๓๑-๑๓๒
กรณึ	๒๔๑/๓๕๐	กามคุเณหิ	๒๕/๒๕
กรณียึ	๒๓/๒๔	กามตณฺหา	๑๔/๑๖
กริตฺวา	๕/๕,๘/๙	กามสุขลฺลิกานุโยโค	๑๓/๑๖

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
กามภเว	๕๕/๕๙	กิจฺเฉน	๗/๘
กามานำ	๕/๖,๒๖/๒๖	กิตฺตาวตา	๔/๔
กาย	๕/๕	กิตฺติตา	๑๓๙/๑๙๕
กายพนฺธนำ	๖๖/๗๔	กิตฺติสทฺโท	๕๕/๕๗
การโก	๑๘๗/๒๖๒	กิตฺเตตพฺพา	๑๓๘/๑๙๕
การณา	๗๓/๙๔	กินฺนาโม	๑๒๕/๑๗๓
การเภทโก	๙๒/๑๓๘-๑๓๙	กิริยวาทิโน	๘๗/๑๓๓
การาปิโต	๑๘๗/๒๖๒	กิลมโถ	๗/๘
การาปิยมานา	๒๓๕/๓๓๗	กิลมนฺติ	๓๔/๓๕-๓๖
การาเปตพฺพ	๖๖/๘๐	กิลเมยฺย	๙๙/๑๔๒
การาเปตฺวา	๓๔/๓๖	กิลาสิกา	๑๒๕/๑๗๓
การาย	๙๒/๑๓๘	กิลาโส	๘๘/๑๓๓
การุญฺญตำ	๙/๙	กึกรณียานิ	๘๗/๑๓๐
กาเรตพฺโพ	๑๘๓/๒๕๖	กึวาที	๖๐/๖๕
กาลกเตสุ	๗๗/๙๘	กีวติกา	๑๕๗/๒๑๓
กาลกโต	๘๓/๑๑๗	กุกฺกุจฺจกา	๖๔/๗๑
กาลกิริยา	๑๖๔/๒๑๙	กุกฺกุจฺจโก	๑๖๓/๒๑๗
กาลวโต	๑๕๘/	กุกฺกุจฺจปกตา	๑๗๕/๑๔๑-๑๔๒
กาลสฺเสว	๖๖/๗๔	กุกฺกุจฺจำ	๖๖/๗๙
กาลำ	๔๔/๔๘	กุฏฺฐำ	๘๘/๑๓๓
กาสายานิ	๓๐/๓๑	กุฏฺฐิกา	๑๒๕/๑๗๓
กาหสิ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗	กุณี	๑๑๙/๑๖๙
กาหำ	๒๔๐/๓๔๗	กุนฺถกิปิลฺลิกำ	๑๒๙/๑๘๐
กาหวณฺณกตา	๖๖/๗๗	กุปิโต	๘๗/๑๓๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
กุปฺปี	๑๔๘/๒๐๓
กุมารา	๓๖/๓๘
กุมาโร	๑๐๕/๑๕๓
กุลปุตฺต	๑๒/๑๔
กุลานํ	๓๐/๓๑
กุลุปจฺเฉทาย	๖๓/๖๙
กุสลํ	๑๓๐/๑๘๑
กุสีโต	๘๔/๑๑๙
เกวลกปฺปา	๔๓/๔๕
เกวลกปฺปี	๔๐/๔๓
เกวลปริปุณฺณํ	๓๒/๓๔
เกวลสฺส	๑-๓/๑-๓
เกสมิสฺสํ	๕๑/๕๓
เกสมสฺสุ	๓๐/๓๑
เกสา	๖๖/๘๐
โกฏฺฐโก	๖๖/๗๘
โกนาโม	๑๒๕/๑๗๓
โกเสยฺยํ	๗๓/๙๔,๑๒๘/๑๗๘
โกมุทิยา	๒๐๘/๒๙๓
[ข]	
ขญฺช	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
ขเณน	๑๗/๑๙
ขมติ	๗๐/๙๑
ขมนียํ	๗๕/๙๖
ขมนฺติ	๖๘/๘๘
ขมาปิยมานา	๖๘/๘๘
ขมาเปตพฺโพ	๖๘/๘๘
ขมาเปตุ	๖๘/๘๘
ขมาเปนฺติ	๖๘/๘๘
ขมาเปยฺย	๖๘/๘๘
ขมิตพฺพํ	๖๘/๘๘
ขยํ	๒/๓
ขาทนียํ	๔๓/๔๕
ขาริกาชมิสฺสํ	๕๑/๕๓
ขิตฺตจิตฺโต	๑๖๔/๒๒๑
ขิปิตสทฺทา	๑๗๙/๒๕๐
ขิปฺปี	๑๐/๑๑
ขียติ	๘๙/๑๓๕
ขียนฺติ	๖๓/๖๙
ขีณโกลญฺโญ	๑๑๐/๑๕๙
ขีณา	๒๓/๒๔
ขียิตฺถ	๗๓/๙๓
ขุชฺช	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
เขตฺตํ	๒๐๑/๒๘๑
เขปิตา	๒๓๔/๓๓๔
เขพฺพมลฺลโก	๖๖/๗๗
โขมฺ	๗๓/๙๔,๑๒๘/๑๗๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[ค]	
คจฺฉ	๔๔-๔๕/๔๙
คจฺฉติ	๕๘/๖๑
คจฺฉถ	๖/๖
คจฺฉนฺติ	๑๕๕/๒๑๓
คจฺฉเร	๑๘๓/๒๕๗
คจฺฉาม	๖/๗
คจฺฉามิ	๑๑/๑๓
คจฺเฉยฺยุ	๑๖๓/๒๑๗-๒๑๘
คณ	๖๒/๖๘
คณนํ	๙๙/๑๔๓
คณปณฺฑกปตฺตโก	๑๓๑/๑๘๕
คณปูรโก	๑๙๓/๒๗๐
คณพนฺธิกา	๗๕/๙๖
คณมชเฌ	๑๓๕/๑๙๐-๑๙๒
คณฺจิกา	๖๖/๗๔
คณฺฑิกา	๑๒๕/๑๗๓
คณฺโฑ	๘๘/๑๓๓,๑๒๕/๑๗๓
คณฺหนฺตา	๑๐๘/๑๕๗
คณฺหึสุ	๑๖๖/๒๒๓
คตฺตํ	๖๖/๗๖,๖๗/๘๓
คนฺตพฺพํ	๖๖/๗๔
คนฺธสมฺปนฺนํ	๔๔/๔๙-๕๐
คนฺธา	๓๓/๓๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
คพฺภปาตนํ	๑๒๙/๑๘๐
คพฺภวีโส	๑๒๔/๑๗๓
คมนาคมนสมฺปนฺนํ	๕๙/๖๒
คมฺภีร	๗/๘
คมฺโม	๑๓/๑๖
คยฺเหยฺยาม	๑๑๔/๑๖๔
ครหิโต	๒๐๖/๒๘๘
ครู	๓๗/๔๐,๓๙/๔๑
ครุก	๘๔/๑๒๒
ครุกริสฺสติ	๑๓๗/๑๙๔
ครุกริสฺสถ	๑๓๗/๑๙๔
ครุธมฺมํ	๖๖/๗๙,๗๙/๑๑๒
ครุวจนํ	๑๓๕/๑๙๐
คลคณฺฑิก	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
คเวสนฺตา	๓๖/๓๘
คเวสนฺติ	๑๐๘/๑๕๗
คเวเสยฺยาถ	๓๖/๓๘
คเวเสยฺยาม	๓๖/๓๘
คหปติ	๒๗/๒๗
คหิตา	๑๑๔/๑๖๓,๑๑๕/๑๖๔
คหิโต	๖๕/๗๓
คเหตพฺโพ	๖๕/๗๗
คเหตุํ	๑๒๒/๑๗๒,๑๕๗/๒๑๔
คาถา	๗/๘,๙/๑๐,๑๑/๑๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
คาม	๕๙/๖๒๖๖/๗๔
คามสีมา	๑๔๗/๒๐๓
คายมาโน	๕๘/๖๑
คารโว	๖๘/๙๘
คาวึ	๒๐๑/๒๘๑-๒๘๒
คาวุ๋	๒๐๑/๒๘๑-๒๘๒
คาหาเปตพฺโพ	๑๒๖/๑๗๔
คาหาเปตฺวา	๑๒๖/๑๗๔
คิมฺหึ	๑๘๔/๒๕๙
คิมฺหิโก	๒๕/๒๕
คิริพฺพชึ	๖๓/๖๙-๗๐
คิลาน	๖๖/๘๐,๖๗/๘๑
คิลานภตฺตึ	๘๘/๑๓๔
คิลานเภสชฺชึ	๘๘/๑๓๔
คิลานุปฏฺฐาก	๑๒๑/๑๗๑,๑๖๔/๒๑๙
คิลานุปฏฺฐากภตฺตึ	๘๘/๑๓๔
คิหิสหายกา	๓๐/๓๑
คุหา	๗๓/๙๔,๑๔๑/๑๙๖
เครุกปริกมฺมกตา	๖๖/๗๗
โคคณึ	๑๓๑/๑๘๓
โคปาลกา	๒๐๔/๒๘๗
[ฆ]	
โฆรวิโส	๓๗/๔๐
[จ]	
จกฺขุ	๑๐/๑๒,๑๕/๑๗
จกฺขุกรณี	๑๓/๑๖
จกฺขุมนฺโต	๒๗/๒๘
จกฺขุวิญฺญาณึ	๕๔/๕๕
จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา	๕๔/๕๕
จกฺขุสมฺผสฺโส	๕๔/๕๕
จงฺกมติ	๒๖/๒๖,๑๑๑/๑๖๑
จงฺกมนสาลา	๑๘๘/๒๖๓
จงฺกมิ	๕๐/๕๒
จงฺกเมยฺยึ	๕๐/๕๒
จงฺกโม	๑๘๘/๒๖๓
จตุคฺคิหิสหายกปพฺพชฺชา	๓๐/๓๒
จตุทฺทิสา	๖/๗,๒๗/๒๗
จตุโยชนิกา	๑๔๐/๑๙๕-๑๙๖
จตุรงฺคุลึ	๖๖/๗๕
จตุวคฺเคน	๗๔/๙๕
จร	๑๘/๒๐
จรติ	๓๓/๓๕
จรถ	๑๙/๒๐,๓๒/๓๔
จรนฺติ	๖๐/๖๓
จรมาโน	๑๒/๑๓
จริตุึ	๕๑/๕๓
จริตฺวา	๑๙/๒๐

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
จริยาย	๑๒/๑๔
จริสฺสติ	๕๑/๕๓
จริสฺสนฺติ	๖๔/๗๑
จริสฺสาม	๕๑/๕๓
จริสฺสามิ	๗๓/๙๔
จาโค	๑๔/๑๗
จาฏิยา	๒๐๔/๒๘๗
จาตุทฺทสิก	๑๔๙/๒๐๔,๒๑๒/๓๐๒
จาตุทฺทเส	๑๓๒/๑๘๗-๑๘๙
จาตุมาสินิยา	๒๐๘/๒๙๓
จาริกํ	๑๐/๑๒,๑๒/๑๓
จาเวตพฺโพ	๑๖๔/๒๑๙
จาเวสฺสาม	๑๖๔/๒๑๙
จิตฺต	๗/๘,๘/๘,๑๒/๑๓
จินฺติโต	๘/๙
จิรปฏิกา	๕๑/๕๓
จิรํ	๕๑/๕๒
จีวร	๖๖/๗๕,๖๗/๘๑,
จีวรรชฺชุ	๖๖/๗๕
จีวรวํสํ	๖๖/๗๕
จุณฺณ	๖๖/๗๕-๗๖
เจตสา	๖/๗/,๘/๘
เจตโส	๗/๘,๓๔/๓๖
เจติเย	๕๕/๕๗

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
เจโตปริวิตกฺก	๖/๗,๘/๘
โจทโก	๒๓๗/๓๔๒
โจทนา	๑๘๓/๒๕๗
โจเทตพฺโพ	๑๕๓/๒๐๘
โจเทติ	๒๔๐/๓๔๘
โจเทตุํ	๑๕๓/๒๐๙
โจเทนฺติ	๖๓/๖๙-๗๐
โจเทสฺสสิ	๒๔๐/๓๔๘
โจร	๙๑/๑๓๘,๙๒/๑๓๙,๑๑๔/๑๖๓
โจรนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖,๒๓๔/๓๓๖
โจริกํ	๙๒/๑๓๘
โจฬกํ	๖๖/๗๗

[ฉ]

ฉฑฺเฑติ	๒๐๙/๒๙๗,๒๙๙
ฉฑฺเฑตพฺพํ	๖๖/๗๗
ฉฑฺเฑยฺย	๒๐๙/๒๙๖,๒๙๘
ฉฑฺเฑ	๒๐๔/๒๘๖-๒๘๗
ฉนฺท	๓๓/๓๕,๑๖๕/๒๒๑
ฉนฺทหารโก	๑๖๕/๒๒๑-๒๒๒
ฉพฺพคฺโค	๑๙/๒๐
ฉมายํ	๑๒๐/๑๗๐,๑๖๐/๒๑๕
ฉโยชนิกา	๑๔๐/๑๙๕-๑๙๖
ฉวกุฏิกา	๒๐๔/๒๘๖

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
ฉวฑาหกา	๒๐๔/๒๘๖
ฉวิ	๓๘/๔๐-๔๑
ฉวิวณฺโณ	๑๑/๑๒,๖๐/๖๔
ฉินฺนิริยาปถ	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
เฉเทตพฺพำ	๙๐/๑๓๗
เฉทาปิตำ	๑๙๙/๒๗๘
เฉทาเปตพฺพา	๗๘/๘๐
[ช]	
ชณฺณา	๑๘๒/๒๕๕
ชฏามิสฺสำ	๕๑/๕๑-๕๒
ชฏิล	๓๗-๕๓/๓๙-๕๔
ชฏิลกา	๘๗/๑๓๓
ชฏิลสตานำ	๓๗/๓๙
ชฏิลสหสฺสำ	๖๓/๑๖
ชนตำ	๘/๙
ชนปท	๓๔/๓๖,๑๒๑/๑๗๐
ชนา	๑๖๘/
ชนฺตาฆรปีจำ	๖๖/๗๕
ชนฺตาฆรสาลา	๑๘๘/๒๖๓
ชนฺตาฆรำ	๖๖/๗๕
ชมฺพุ	๑๓๑/๑๘๔
ชมฺพุทีโป	๔๔/๔๘-๔๙
ชมฺพุยา	๔๔/๔๘-๔๙
ชมฺพุผลำ	๔๔/๔๙
ชรา	๑๔/๑๖
ชราทุพฺพล	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
ชรานฺมูคพธิรำ	๑๓๑/๑๘๕
ชรามรณำ	๑-๓/๑-๓
ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา	๑๐๖/๑๕๕
ชาตสฺสโร	๑๔๗/๒๐๓
ชาตานิ	๙/๑๐
ชาติ	๑-๓/๑-๓,๑๔/๑๖
ชาติชราภิภูตำ	๘/๙
ชาตินิโรธ	๑-๓/๑-๓
ชาติปจฺจยา	๑-๓/๑-๓
ชานนฺตา	๗๕/๙๖
ชานนฺติ	๑๔๑/๑๙๖
ชานปทา	๓๑/๓๓
ชานาติ	๓๓/๓๕,๓๕/๓๗
ชานิตพฺพำ	๑๓๕/๑๙๑
ชานิสฺสนฺติ	๑๕๖/๒๑๓
ชานิสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๑
ชานีสุ	๑๗๒/๒๓๔,๒๒๒/๓๑๓
ชิคุจฺฉติ	๑๑๑/๑๖๐
ชิฆจฺฉาย	๙๙/๑๔๔
ชิตา	๑๑/๑๓
ชินา	๑๑/๑๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ชิวฺหา	๕๔/๕๕,๙๐/๑๓๗
ชีวิตนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖
ชีเวยฺย	๙๙/๑๔๒
ชุณฺห	๑๘๖/๒๖๑
เชคุจฺฉา	๗๔/๙๕
[ฌ]	
ฌานานำ	๑๓๕/๑๙๑-๑๙๒
ฌายโต	๑/๒,๒-๓/๓
[ญ]	
ญตฺติ	๗๐/๙๑,๗๒/๙๓
ญตฺติจตุตฺถเกน	๖๙/๙๑
ญาณกรณี	๑๓/๑๖
ญาณทสฺสนำ	๑๖/๑๘
ญาณวิสเย	๖๒/๖๘
ญาณำ	๑๐/๑๒
ญาตกา	๑๖๖/๒๒๓
ญาติสาโลหิตา	๖/๖
ญาเปตพฺโพ	๖๙/๙๒
[ฐ]	
ฐเปตฺวา	๑๔๘/๒๐๔
ฐเปตพฺพำ	๑๒/๑๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ฐานำ	๗/๘
ฐานารหำ	๑๔๘/๒๐๓
ฐิตานิ	๙/๑๐
[ฑ]	
ฑำสนฺติ	๒๐๐/๒๗๙
ฑำสมกสวาตาตปสิริสปสมฺผสฺโส	๕/๕
[ฒ]	
ฒชฺชนียำ	๖๖/๗๙
ฒชฺเชนฺติ	๑๕๓/๒๐๙
ติจีวเรน	๑๔๓/๒๐๐
ติฏฺฐติ	๓/๔
ติฏฺฐนฺติ	๙/๑๐
ติณสนฺถรกำ	๓๗/๔๐
ติณสลากำ	๑๒๙/๑๗๙
ติณฺณ	๕๘/๖๑
ติณฺณวิจิกิจฺฉ	๑๘/๒๐
ติตฺถสมาทาน	๒๐๙/๓๐๐
ติตฺถายตนำ	๗๖/๙๗
ติตฺถิยปกฺกนฺต	๑๑๐/๑๖๐
ติตฺถิยปกฺกนฺตกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖
ติตฺถิยสาวกานำ	๒๓๗/๓๔๑
ติตฺถิยา	๑๑๘/๑๖๖-๑๖๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ติพฺพจฺฉนฺโท	๘๗/๑๓๑
ติมณฺฑลํ	๖๖/๗๔
ติรจฺฉานคต	๑๑๑/๑๖๒
ติรจฺฉานคตุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖
ติวคฺเคน	๗๔/๙๕
ตีเร	๑/๑
ตีเรตฺวา	๒๔๑/๓๕๑
ตุจฺฉํ	๒๐๙/๒๙๖
ตุฏฺฐสฺส	๕/๖
ตุณฺหี	๗๐/๙๒
ตุณฺหีภาเวน	๒๘/๒๙
ตุณฺหีภูตา	๕๕/๕๘
ตุริเยหิ	๒๕/๒๕
ตุลยิตฺวา	๑๕๓/๒๐๙
เตโชธาตุสุกุสโล	๓๙/๔๒
เตโชธาตุ	๓๘/๔๑
เตมาสจฺจเยน	๒๐๙/๒๙๗
เตมาสํ	๑๘๕/๒๖๑
เตเมตฺพฺพา	๖๖/๗๗
เตเมตฺวา	๖๖/๗๗
เตวาจิก	๒๗/๒๘,๒๙/๓๑
เตลปฺปชฺโชตํ	๒๗/๒๘
เตลปฺปทีโป	๒๕/๒๕
เตลํ	๗๓/๙๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[ถ]	
ถเกตพฺพา	๖๖/๗๘
ถเกนฺติ	๙๑/๑๓๘
ถุลฺลกุมาริกาโคจโร	๘๗/๑๓๐
ถุลฺลกุมารี	๒๐๑/๒๘๑
ถุลฺลจฺจยทิฏฺฐิโน	๒๓๘/๓๔๓
เถยฺยปกฺกนฺโต	๑๓๑/๑๘๕
เถยฺยสงฺขาตํ	๑๒๙/๑๗๙-๑๘๐
เถยฺยสตฺถา	๑๑๐/๑๖๐
เถยฺยสตฺถาสกฺปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖
เถร	๖๖/๗๖,๑๐๕/๑๕๕
เถราธิกํ	๑๕๔/๒๑๑
เถเว	๖๖/๘๐
โถกตรา	๑๗๒/๒๓๔-๒๓๘
[ท]	
ทกฺขนฺติ	๗/๘
ทกฺขิณชาณุมณฺฑลํ	๘/๙
ทกฺขิณา	๖๖/๗๘
ทกฺโข	๘๗/๑๓๐
ทชฺชาหํ	๑๙๙/๒๗๘
ทฏฺฐพฺพํ	๒๒/๒๓
ทฑฺโฒ	๒๐๐/๒๗๙
ทณฺฑกมฺมํ	๑๐๗/๑๕๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ทเทยฺย	๖๖/๗๙	ทิฏฺจิยา	๑๖๔/๒๑๙
ทเทยฺยํ	๕๙/๖๓	ทิฏฺจิวิปตฺติยา	๒๓๗/๓๔๐
ทนฺต	๕๘/๖๑	ทิฏฺจิวิปนฺโน	๘๔/๑๒๐
ทนฺตกฏฺจ	๖๖/๗๔	ทิฏฺจึ	๑๕๔/๒๑๐
ทมฺมิ	๕๙/๖๓,๘๗/๑๓๓	ทิฏฺเจ	๑๒/๑๔
ทสธมฺมวิทู	๕๘/๖๒	ทิฏฺเจน	๒๑๙/๓๐๐
ทสพโล	๕๘/๖๒	ทินฺนา	๑๖๔/๒๑๙
ทสวคฺเคน	๗๔/๙๕	ทิพฺพ	๑๐/๑๒
ทสวสฺส	๗๖/๙๗,๘๕/๑๒๔	ทิวา	๕๙/๖๒
ทสวาโส	๕๘/๖๒	ทิวาวิหารํ	๔๓/๔๖
ทสสตปริวาโร	๕๘/๖๒	ทิสา	๓๔/๓๖
ทสสหสฺสี	๑๗/๑๙	ทิสฺสนฺติ	๗๖/๙๗
ทสฺสถ	๗๓/๙๔	ทิสฺวาน	๙/๑๐
ทสฺสนํ	๑๖/๑๘	ทีฆรตฺตํ	๖/๖
ทสฺสนีโย	๕๘/๖๒	ทุกฺกฏทิฏฺจิโน	๒๓๘/๓๔๓
ทาตพฺพ	๗๘/๑๐๐	ทุกฺกรการิกาย	๑๒/๑๔
ทานกถํ	๒๖/๒๖	ทุกฺขํ	๑๔/๑๖,๑๕/๑๗
ทานํ	๘๖/๑๓๐	ทุกฺขกฺขนฺธสฺส	๑-๓/๒-๓
ทารก	๙๘-๙๙/๑๔๒	ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา	๑๔/๑๗
ทารกสทฺโท	๙๙/๑๔๔	ทุกฺขนิโรโธ	๑๔/๑๖
ทาส	๘๘/๑๓๓,๙๗/๑๔๑	ทุกฺขสมุทโย	๑๔/๑๖
ทาสึ	๒๐๑/๒๘๑-๒๘๒	ทุกฺขี	๓๓/๓๕
ทิฏฺจธมฺม	๑๘/๒๐	ทุจฺโจพฺภา	๑๔๓/๒๐๐
ทิฏฺจิคตํ	๖๖/๗๙	ทุฏฺฐส	๗/๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ทุนฺนิวตฺถา	๖๔/๗๑
ทุปฺปญฺ ญา	๗๖/๙๗
ทุปฺปารุตา	๖๔/๗๑
ทุปฺโปสตาย	๖๔/๗๓
ทุพฺภรตาย	๖๔/๗๓
ทุพฺภาสิตทิฏฺฐิโน	๒๓๘/๓๔๓
ทุมฺมโน	๓๓/๓๕
ทุรกฺขาตธมฺมา	๑๘๔/๒๕๙
ทุรนุสิฏฺฐา	๑๒๖/๑๗๔
ทุรนุโพโธ	๗/๘
ทุราคตานำ	๙๙/๑๔๔
ทุรุตฺตานำ	๙๙/๑๔๔
ทุลฺลโภ	๑๒๙/๑๗๙
ทุวคฺเคน	๗๔/๙๕
ทุวสฺส	๗๕/๙๕
ทุวิญฺญาปเย	๙/๑๐
ทุสฺสีลา	๙๘/๑๔๒
ทูตำ	๑๘๖/๒๖๑
ทูรโต	๑๒/๑๒
ทูเสถ	๑๐๙/๑๕๘
ทูเสสิ	๑๐๘/๑๕๘
ทูเสสุำ	๑๐๙/๑๕๘
เทถ	๘๘/๑๓๔
เทนฺติ	๘๒/๑๑๖
เทวตา	๖/๖
เทวมนุสฺสานำ	๕๕/๕๗
เทวานุภาวำ	๑๗/๑๙
เทวำ	๕/๕
เทส	๖/๖
เทเสตุ	๘/๙
เทเสตุำ	๖๐/๖๕
เทสสฺสุ	๘/๙
เทเสสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๐
เทหิ	๒๘/๒๙
โทมนสฺเสหิ	๕๔/๕๕
โทสคฺคินา	๕๔/๕๕
ทฺวากาเร	๙/๑๐
ทฺวาทสนหุเตหิ	๕๕/๕๗
ทฺวาทสากาโร	๑๖/๑๘
ทฺวาโร	๘/๙
ทฺวีหตีหำ	๒๐๗/๒๙๐
เทฺวธา	๒๐๑/๒๘๐
เทฺววาจิก	๖/๗

[ธ]

ธชพหฺธ	๙๑/๑๓๘
ธนิยา	๙๖/๑๔๐
ธมฺม	๑/๒,๒/๓,๓/๓,๔/๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ธมฺมกถา	๖๖/๗๙	โธวิตฺวา	๖๖/๗๔
ธมฺมกถิเกหิ	๒๓๔/๓๓๕	โธวิเยถ	๖๖/๘๐
ธมฺมจกฺก	๑๑/๑๓	โธเวยฺยํ	๔๔/๔๗
ธมฺมจกฺขุ	๑๖/๑๙		
ธมฺมจาริโน	๙๐/๑๓๖	**[น]**	
ธมฺมเทสนา	๗/๘,๒๖/๒๖	นกฺขมติ	๗๐/๙๑
ธมฺมธโร	๑๖๓/๒๑๗	นครทฺวารํ	๒๕/๒๕
ธมฺมปริยายํ	๖๑/๖๕	นคฺค	๘๗/๑๓๓
ธมฺมมยํ	๘/๙	นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา	๑๐๖/๑๕๕
ธมฺมวินย	๓๐/๓๑	นชฺชา	๑/๑
ธมฺมสญฺญิโน	๑๗๒/๒๓๔	นตฺตา	๒๐๕/๒๘๗
ธมฺมิกํ	๑๔๘/๒๐๓	นที	๑๔๗/๒๐๓
ธมฺมิยา	๑๙/๒๐	นทีนิมิตฺตํ	๑๓๘/๑๙๕
ธารยามิ	๗๐/๙๒	นทีปารสีมํ	๑๔๐/๑๙๖
ธาเรตุ	๖/๗	นนฺทิราคสหคตา	๑๔/๑๖
ธาเรถ	๑๖๘/๒๒๖	นมติ	๗/๘
ธาเรยฺย	๒๗/๒๘	นมสฺสมาโน	๕/๕
ธาเรสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๑	นยิสฺสติ	๖๓/๖๙
ธุตฺตา	๑๖๖/๒๒๓	นวก	๑๔๒/๑๙๙
ธุวนาวา	๑๔๐/๑๙๖	นวนีตํ	๗๓/๙๔
ธุวเสตุ	๑๔๐/๑๙๖	นวา	๑๓๕/๑๙๐
ธูตสฺส	๖๔/๗๓	นสฺส	๑๐๙/๑๕๘
โธตํ	๑๗๙/๒๕๐	นสฺสติ	๘/๘
โธวิตพฺพํ	๖๖/๘๐	นสฺสนฺติ	๑๔๓/๒๐๐,๑๗๖/๒๔๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
นหาเตน	๖๖/๗๖
นหานํ	๖๖/๗๕
นหายิตฺวาโน	๖๖/๗๕
นาคามา	๑๗๘/๒๔๙
นาคโยนิยา	๑๑๑/๑๖๐
นาคราชา	๕/๕
นาโค	๓๘/๔๐
นาจฺจาสนฺเน	๖๖/๗๔
นาติกาเลน	๘๗/๑๓๑
นาติทิวา	๘๗/๑๓๑
นาติทูเร	๖๖/๗๔
นาธิมตฺต	๖๘/๘๙
นานาชนปทา	๓๔/๓๕
นานาทิสา	๓๔/๓๕
นานาสวาสกทิฏฺฐี	๑๘๐/๒๕๒
นานาสวาสเก	๑๘๐/๒๕๑
นานุปชฺฌาเยน	๑๒๓/๑๗๒
นามมตฺเตน	๑๕๗/๒๑๔
นามรูปนิโรธ	๑-๓/๑-๓
นามรูปปจฺจยา	๑-๓/๑-๓
นามรูปึ	๑-๓/๑-๓
นาเมน	๑๒/๑๔
นายโก	๓๗/๓๙-๔๐
นาวา	๒๐๓/๒๘๕,๒๐๘/๒๙๔
นาเสตพฺโพ	๑๐๙/๑๕๙
นาสจฺฉินฺน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
นาเสตุ	๑๐๘/๑๕๘
นิกฺกสาโว	๔/๕
นิกฺกุชฺชิตํ	๒๗/๒๘
นิกฺขนฺตา	๑๑๑/๑๖๑
นิกฺขนฺตึ	๑๑๒/๑๖๒
นิกฺขมิตฺวา	๕/๕
นิกฺขิปิตพฺพ	๖๖/๗๕
นิกฺเขปึ	๒๗/๒๗
นิคมสีมา	๑๔๗/๒๐๓
นิคฺคหานํ	๑๓๑/๑๘๓
นิจฺจํ	๒๑/๒๒
นิทหิตพฺพ	๖๖/๗๕
นิทาเน	๓๔/๓๖
นิทานํ	๑๓๑/๑๘๓
นิทฺทา	๒๕/๒๕
นิปุณ	๗/๘
นิปฺปุริเสหิ	๒๕/๒๕
นิพฺพาน	๗/๘,๑๓/๑๖
นิพฺพิทาย	๒๕/๒๕
นิพฺพินฺทติ	๒๓/๒๔
นิพฺพินฺทึ	๒๓/๒๔
นิพฺพุโต	๑๑/๑๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
นิพฺเพมติโก	๑๖๙/๒๒๙	นิสีทนำ	๑๗๙/๒๕๐
นิมนฺตนำ	๗๓/๙๔	นิสีทนฺติ	๑๓๒/๑๘๘
นิมนฺเตติ	๒๐๑/๒๘๑	นิสีทาเปตฺวา	๓๔/๓๖
นิมฺพโกสำ	๒๐๔/๒๘๖	นิสีทิ	๑/๑,๔/๔,๕/๕
นิมิตฺตา	๑๓๘-๑๓๙/๑๙๕	นิสีทิตพฺพำ	๖๖/๗๖
นิมุชฺชนฺติ	๔๙/๕๑	นิสีทิตฺวา	๖๕/๗๓
นิมฺมิตา	๔๙/๕๑	นิสีทิสฺสติ	๑๒/๑๔
นิยสฺสำ	๖๖/๗๙	นิสฺสย	๗๓/๙๔
นิรุชฺฌนฺติ	๑-๓/๒-๓	นิสฺสยกรณีโย	๑๒๑/๑๗๑
นิโรธธมฺมำ	๑๖/๑๙	นิสฺสยทายโก	๑๒๑/๑๗๒
นิโรโธ	๑-๓/๒-๓	นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิโย	๘๓/๑๑๗
นิวตฺตนฺเตน	๖๖/๗๔	นิสฺสรณานำ	๑๓๕/๑๙๒
นิวาเรตพฺโพ	๖๖/๗๔	นิสฺสาย	๖๒/๖๗
นิวาเรมิ	๓๙/๔๑	นิสฺสีมำ	๑๖๖/๒๒๓
นิวาสนำ	๖๖/๗๔	นิสฺสำสยำ	๔๖/๕๐
นิวาเสตฺวา	๒๙/๓๐	นิหโต	๓๓/๓๕
นิเวสนำ	๒๙/๓๐	นิหนฺตฺวา	๘/๙
นิเวสนทฺวารำ	๒๕/๒๕	นีหุำหุโก	๔/๕
นิสชฺช	๑๒/๑๔	นีจำ	๖๖/๗๔
นิสาเมม	๑๓๕/๑๙๐	นีวาเตสุ	๗๓/๙๓
นิสินฺนปริสาย	๑๘๓/๒๕๕	นีหร	๖๘/๘๘
นิสินฺน	๒๖/๒๗,๒๗/๒๗	นีหริตฺวา	๖๖/๗๖
นิสีทถ	๓๖/๓๙	นีหราเปตพฺโพ	๖๖/๘๐
นิสีทนปจฺจตฺถรณำ	๖๖/๗๖	นีหริตพฺโพ	๖๖/๘๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
นีหารภตฺโต	๑๙/๒๐
เนกฺขมฺเม	๒๖/๒๖
เนตฺถารํ	๖๖/๗๙
เนถ	๑๖๖/๒๒๓
เนม	๙๒/๑๓๘
[ป]	
ปกรเณ	๓๔/๓๖
ปกาสิโต	๒๗/๒๘
ปกาสิตุํ	๗/๘
ปกาเสสิ	๒๖/๒๖
ปกาเสถ	๓๒/๓๔
ปกาเสสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๐
ปกฺกนฺต	๔๔/๔๙
ปกฺกมติ	๑๖๔/๒๑๙
ปกฺกมนฺติ	๖๘/๘๘
ปกฺกมิตพฺพ	๖๘/๘๘
ปกฺกามิ	๑๐/๑๒
ปกฺขคณนํ	๑๕๖/๒๑๓
ปกฺขสงฺกนฺต	๗๗/๙๘
ปกฺขสฺส	๑๑๑/๑๖๑
ปกฺขหตํ	๑๑๙/๑๖๘
ปกฺขายนฺติ	๑๐๒/๑๔๖
ปกฺขาเลสิ	๑๒/๑๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปกฺขิกํ	๗๓/๙๔
ปกฺขิปิตฺวา	๓๘/๔๑
ปคุณํ	๙/๑๐
ปเคว	๑๙๓/๒๖๙
ปคฺคณฺหาเปตฺวา	๓๔/๓๖
ปคฺคเหตฺวา	๖๕/๗๓
ปคฺคเหสุ	๑๓๑/๑๘๓
ปจิตพฺพํ	๖๖/๘๐
ปจิเยถ	๖๖/๘๐
ปเจยฺยาสิ	๖๗/๘๗
ปจฺจกฺขาตก	๑๖๔/๒๑๙
ปจฺจญฺญาสึ	๑๖/๑๘
ปจฺจนฺติเม	๑๑๑/๑๖๑
ปจฺจนฺโต	๙๐/๑๓๖
ปจฺจพฺยา	๖๐/๖๕
ปจฺจยานํ	๒/๓
ปจฺจสฺโสสิ	๑๓๗/๑๙๔
ปจฺจสฺโสสุํ	๙๐/๑๓๖
ปจฺจาคจฺฉิ	๑๕๖/๒๑๓
ปจฺจุคฺคนฺตฺวา	๑๒/๑๔
ปจฺจุฏฺฐาตพฺโพ	๑๒/๑๔
ปจฺจุฏฺฐาย	๒๖/๒๖
ปจฺจุฏฺฐาสิ	๕๐/๕๒
ปจฺจุฏฺฐิโต	๔๓/๔๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปจฺจูสสมยํ	๒๖/๒๖	ปญฺญายติ	๔๕/๔๙
ปจฺเจกปุฏฺจสฺส	๑๓๔/๑๘๙	ปญฺญาสมตฺตา	๓๑/๓๓
ปจฺฉาสมณ	๒๘/๒๙	ปฏิกจฺเจว	๒๕/๒๕
ปจฺฉิม	๓/๓	ปฏิกตา	๒๓๘/๓๔๓
ปจฺฉิมิกา	๑๘๔/๒๖๐	ปฏิกริสฺสสิ	๑๓๐/๑๘๑
ปชา	๗/๘	ปฏิกริสฺสามิ	๑๓๐/๑๘๑
ปชานาติ	๑/๒	ปฏิกโรหิ	๑๗๑/๒๓๒
ปชาปติ	๓๖/๓๘	ปฏิกสฺสนํ	๑๙๓/๒๗๐
ปชฺชลิ	๓๘/๔๑	ปฏิกสฺสนารโห	๖๖/๗๙
ปญฺจโยชนิกา	๑๔๐/๑๙๕	ปฏิกสฺเสยฺย	๖๖/๗๙
ปญฺญตฺตานิ	๑๓๓/๑๘๙	ปฏิกาตุ๋	๑๗๑/๒๓๒
ปญฺญตฺเต	๑๒/๑๔	ปฏิกูลา	๗๔/๙๕
ปญฺญตฺตํ	๑๓๗/๑๙๓	ปฏิกุกนฺเตน	๖๐/๖๔
ปญฺญเปสฺสาม	๗๕/๙๖	ปฏิกุกมติ	๘๗/๑๓๐
ปญฺญเปสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๐	ปฏิกุกมนฺติ	๑๖๘/๒๒๘
ปญฺญวนฺโต	๗๖/๙๗	ปฏิกุกมิ	๖๐/๖๔
ปญฺญวา	๘๔/๑๒๐	ปฏิกุกเมยฺย	๒๐๙/๒๙๖
ปญฺญา	๑๕/๑๗	ปฏิกุโกสนฺติ	๑๕๔/๒๑๐
ปญฺญากฺขนฺเธน	๘๔/๑๑๗	ปฏิกุโกสิตุ๋	๑๕๔/๒๐๙
ปญฺญาเปตพฺพ	๖๖/๗๔	ปฏิคฺคณฺหนฺติ	๖/๗
ปญฺญาเปติ	๒๐๗/๒๘๙-๒๙๓	ปฏิคฺคณฺหาตุ	๖/๗
ปญฺญาเปตฺวา	๓๗/๔๐	ปฏิคฺคเณฺหยฺยํ	๖/๗
ปญฺญาเปนฺติ	๑๖๐/๒๑๕	ปฏิคฺคเหตพฺพ๋	๑๒/๑๔
ปญฺญาเปสิ	๑๒/๑๔	ปฏิคฺคเหตฺวา	๖/๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปฏิคฺคเหสิ	๖/๗	ปฏิพโล	๘๔/๑๒๐
ปฏิจฺจ	๙/๙	ปฏิพาเหตพฺพา	๖๖/๗๖
ปฏิโจเทถ	๖๓/๗๐	ปฏิพุชฺฌิตฺวา	๑๑๑/๑๖๑
ปฏิจฺจสมุปฺปาทำ	๑-๓/๑-๓	ปฏิภำสุ	๗/๘
ปฏิจฺฉนฺนำ	๒๗/๒๘	ปฏิมาเนถ	๖/๖
ปฏิจฺฉาเทตฺวา	๖๖/๗๖	ปฏิมุญฺจิตฺวา	๖๖/๗๔
ปฏิจฺฉาเทนฺเตน	๖๖/๗๔	ปฏิยาทาเปตฺวา	๕๗/๖๑
ปฏิชานาสิ	๑๑/๑๓	ปฏิยาเทตพฺพำ	๖๖/๗๕
ปฏิเทเสมิ	๑๖๙/๒๒๙	ปฏิรูปำ	๖๕/๗๓
ปฏินิวาสนำ	๖๖/๗๔	ปฏิลภนฺติ	๑๘๐/๒๕๑
ปฏินิสฺสคฺโค	๑๔/๑๗	ปฏิวสติ	๖๐/๖๓
ปฏินิสฺสชฺชติ	๑๓๐/๑๘๒	ปฏิวสนฺติ	๓๗/๓๙
ปฏินิสฺสชฺชิสฺสสิ	๑๓๐/๑๘๒	ปฏิวิโส	๔๓/๔๖
ปฏินิสฺสชฺชิสฺสามิ	๑๓๐/๑๘๒	ปฏิเวเทสิ	๕๖/๖๐
ปฏิปชฺชมานา	๑๒/๑๔	ปฏิสญฺจิกฺขโต	๗/๘
ปฏิปชฺชิตพฺพำ	๑๕๔/๒๑๐	ปฏิสมฺโมทิตุำ	๗๕/๙๕
ปฏิปทา	๑๒/๑๔,๑๓/๑๖	ปฏิสลฺลาน	๓๔/๓๖
ปฏิปนฺโน	๖๓/๖๙	ปฏิสลฺลานสารุปฺปำ	๕๙/๖๒
ปฏิปุคฺคโล	๑๑/๑๓	ปฏิสลฺลีนสฺส	๗/๘
ปฏิปุจฺฉนฺติ	๗๕/๙๖	ปฏิสาเมตพฺพ	๖๖/๗๔
ปฏิปุจฺฉิ	๖๔/๗๒	ปฏิสาเมติ	๒๐๙/๒๙๗
ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺย	๖๖/๘๐	ปฏิสาเมยฺย	๒๐๙/๒๙๖
ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยำ	๒๘/๒๘	ปฏิสารณียำ	๖๖/๗๙
ปฏิพเลน	๖๙/๙๑	ปฏิเสวติ	๑๑๑/๑๖๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปฏิโสตคามึ	๗/๘	ปณฺฑิต	๑๐/๑๑,๗๖/๙๗
ปฏิสฺสเว	๒๐๗/๒๘๙	ปณฺฑิตเวทนีโย	๗/๘
ปฏิสฺสุโต	๒๐๖/๒๘๘	ปณฺฑุปลาโส	๑๒๙/๑๗๙
ปฏิสังหริตฺวา	๕/๕	ปณฺณรสิก	๑๔๙/๒๐๔
ปฏิหรนฺติ	๑๑๘/๑๖๗	ปณฺณรเส	๑๑๑/๑๖๑
ปฏฺฐเปสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๐	ปตฺต	๖๔/๗๒
ปฐมตรํ	๔๔/๔๙	ปตฺตกลฺลํ	๗๐/๙๑
ปฐมาภิสมฺพุทฺโธ	๑/๑	ปตฺตจีวรํ	๑๒/๑๔
ปฐวิยํ	๘/๙	ปตฺตธมฺม	๑๘-๑๙/๒๐
ปณามนา	๑๓๑/๑๘๔	ปตฺตปริยาปนฺนํ	๖๖/๗๔
ปณามิต	๖๘/๘๘	ปทกฺขิณํ	๙/๑๑
ปณาเมตพฺโพ	๖๘/๘๘	ปทสทฺทํ	๑๗๙/๒๕๐
ปณาเมตุํ	๖๘/๘๘	ปทำ	๕๕/๕๙
ปณาเมตฺวา	๘/๙	ปทีป	๑๖๐/๒๑๕
ปณาเมนฺติ	๖๘/๘๘	ปทุมานิ	๙/๑๐
ปณาเมนฺโต	๖๘/๘๙	ปทุมินิยํ	๙/๑๐
ปณาเมมิ	๖๘/๘๙	ปเทโส	๕๐/๕๒
ปณาเมยฺย	๖๘/๘๘	ปธานปหิตตฺตํ	๑๐/๑๒
ปณิธาย	๓๗/๔๐	ปธานวิพฺภนฺโต	๑๒/๑๓
ปณีโต	๗/๘	ปฐูปาสิ	๓๘/๔๐
ปณีตตโร	๔๑/๔๔	ปปติ	๒๑๑/๓๐๒
ปณฺฑก	๑๐๙/๑๕๘	ปปฺโปเฏตฺวา	๖๖/๗๗
ปณฺฑกโคจโร	๘๖/๑๓๐	ปพฺพชนฺติ	๑๒/๑๔
ปณฺฑกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖	ปพฺพชิต	๑๑/๑๒,๑๓/๑๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปพฺพชึสุ	๑๑๔/๑๖๓
ปพฺพชุ๎	๑๓๑/๑๘๔
ปพฺพเชยฺย	๙๙/๑๔๓
ปพฺพเชยฺยุ๎	๗๓/๙๓
ปพฺพเชยฺยาม	๘๘/๑๓๔
ปพฺพชฺชา	๑๘-๑๙/๒๐-๒๑
ปพฺพชฺชาเปกฺขา	๓๔/๓๕
ปพฺพตนิมิตฺตุ๎	๑๓๘/๑๙๕
ปพฺพตมุทฺธนิฏฺฐิโต	๘/๙
ปพฺพาชนียุ๎	๖๖/๗๙
ปพฺพาเชติ	๙๐/๙๑
ปพฺพาเชตพฺพ	๓๔/๓๖
ปพฺพาเชตุ๎	๖๙/๙๐
ปพฺพาเชถ	๓๔/๓๖
ปพฺพาเชนฺติ	๑๑๙/
ปพฺพาเชยฺย	๘๙/๑๓๖
ปพฺพาเชยฺยุ๎	๘๙/๑๓๕
ปพฺพาเชมิ	๖๙/๙๑
ปพฺพาเชสุ๎	๗๓/๙๓
ปพฺพาเชสฺสติ	๓๔/๓๕
ปพฺพาเชสฺสนฺติ	๙๑/๑๓๕
ปพฺพาเชหิ	๖๙/๙๑
ปมชฺชิตพฺพ	๖๖/๗๖
ปมชฺชิตฺวา	๖๖/๗๕
ปมตฺต	๓๖/๓๘
ปมุโข	๓๙-๔๐
ปมุญฺจนฺตุ	๙/๑๐
ปมุฏฺฐสฺหิ	๑๓๑/๑๙๓
ปมุตฺโต	๑๒๙/๑๗๙
ปยิรุปาเสยฺยุ๎	๕๗/๖๐
ปรกฺกมนฺติ	๒๐๒/๒๘๒
ปรกฺกมนฺเต	๒๐๒/๒๘๒
ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน	๙/๑๐
ปรามสิตฺวา	๖๖/๗๕
ปริกมฺมํ	๖๖/๗๖
ปริกฺขาโร	๖๖/๘๐
ปริจริตุกามา	๔๖/๕๐
ปริจริตฺวา	๔๘/๕๑
ปริจารโก	๕๘/๖๑
ปริจารยมาโน	๒๕/๒๕
ปริจารยิมฺหา	๓๖/๓๘
ปริจาเรนฺติ	๓๖/๓๘
ปริจาเรนฺเตสุ	๓๖/๓๘
ปริญฺญาตํ	๑๕/๑๗
ปริญฺเญยฺยุ๎	๑๕/๑๗
ปริณาเมยฺย	๖๖/๗๙
ปริตฺตุ๎	๒๓๔/๓๓๕
ปริเทวิ	๒๘/๒๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปริปาตีสุ	๒๐๐/๒๗๙	ปริเยสิสฺสามิ	๑๙๓/๒๖๙
ปริปุจฺฉาย	๖๗/๘๑	ปริโยคาฬฺหธมฺม	๑๘-๑๙/๒๐
ปริปุจฺฉิตพฺพ	๖๖/๗๖	ปริโยทาโต	๑๑/๑๒
ปริปุจฺฉิตุกาโม	๖๖/๗๖	ปริโยสานกลฺยาณํ	๓๒/๓๔
ปริปุณฺณวีสติวสฺโส	๑๒๕/๑๗๓	ปริโยสิตาย	๒๓๖/๓๓๘
ปริปุณฺณํ	๑๒๕/๑๗๓	ปริวสนฺติ	๑๔๐/๑๙๖
ปริปฺโผเสตฺวา	๖๖/๗๗	ปริวาเรตฺวา	๓๘/๔๑
ปริพาหิรา	๒๔๑/๓๔๙	ปริวาส	๖๖/๗๙,๘๖/๑๒๙
ปริพฺพาชกปริสาย	๖๐/๖๓	ปริวาสทานํ	๑๙๓/๒๗๐
ปริพฺพาชกสเตหิ	๖๐/๖๓	ปริวาสารโห	๖๖/๗๙
ปริพฺพาชก	๖๐/๖๓,๖๒/๖๘	ปริวิตกฺโก	๗/๘
ปริวาสารโห	๖๖/๗๙	ปริวุโต	๕๕/๕๗
ปริภาสติ	๑๐๗/๑๔๖	ปริเวณํ	๖๖/๗๘
ปริโภชนียฆฏํ	๒๐๙/๒๙๖	ปริสกฺกติ	๑๐๗/๑๔๖
ปริโภชนียํ	๖๖/๗๘	ปริสงฺกสิ	๒๓๗/๓๔๑
ปริมณฺฑลํ	๖๖/๗๔	ปริสงฺกาย	๒๑๐/๓๐๐
ปริมทฺเทยฺยํ	๔๔/๔๗	ปริสทูสก	๑๑๙/๑๖๙
ปริมุขํ	๓๗/๔๐	ปริสา	๑๐๘/๑๕๗
ปริมุจฺจิสฺสสิ	๑๑๑/๑๖๑	ปริสุทฺธ	๑๑/๑๒,๓๒/๓๔
ปริมุจฺเจยฺยํ	๑๑๑/๑๖๐	ปริสุทฺธกายสมาจาโร	๒๓๗/๓๓๙
ปริยาทินฺโน	๓๘/๔๑	ปริสุทฺธอาชีโว	๒๓๗/๓๓๙
ปริยาเทยฺยํ	๓๘/๔๑	ปริหริสฺสาม	๖๒/๖๘
ปริยาปุณิตฺวา	๑๔๕/๒๑๒	ปริหาเปสิ	๘๘/๑๓๔
ปริยาปุณิสฺสนฺติ	๑๘๙/๒๖๕	ปริหายนฺติ	๘/๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปริหายิสฺสติ	๔๓/๔๕	ปวาเรตุ๋	๒๐๙/๓๐๐
ปริหารํ	๘๗/๑๓๓	ปวาเรนฺติ	๒๑๑/๓๐๒
ปลายนฺติ	๙๑/๑๓๗	ปวาเรมิ	๒๑๐/๓๐๐
ปลายิตฺถ	๓๖/๓๘	ปวาเรยฺย	๒๑๐/๓๐๐
ปลายิตฺวา	๙๒/๑๓๘	ปวาเรยฺยาม	๒๑๖/๓๐๘
ปลายิมฺหา	๑๑๔/๑๖๔	ปวาเรสฺสติ	๒๑๓/๓๐๓
ปลายึสุ	๑๑๔/๑๖๓	ปวาเรสฺสาม	๒๔๐/๓๔๗
ปลุชฺชติ	๑๘๙/๒๖๕	ปวาเรสฺสามิ	๒๔๑/๓๕๐
ปลุลงฺกํ	๓๗/๔๐	ปวาเรสุ๋	๒๒๒/๓๑๓
ปวกฺขามิ	๑๓๑/๑๘๓	ปวาเรหิ	๒๑๓/๓๐๓
ปวตฺตยมาโน	๑๑๑/๑๖๑	ปวาหิสฺสติ	๕๐/๕๒
ปวตฺติต	๑๗/๑๙	ปวาเหตฺวา	๕๑/๕๓
ปวตฺเตตุ๋	๑๑/๑๓	ปวิฏฺ๋	๓๘/๔๐
ปวสฺสิสฺสติ	๒๓๔/๓๓๖	ปวิเวกานำ	๑๓๕/๑๙๒
ปวารณา	๒๐๗/๒๙๑	ปวิสิตพฺโพ	๖๖/๗๖
ปวารณากมฺม	๒๑๒/๓๐๒	ปวิสิตุกาโม	๖๖/๗๔
ปวารณาสงฺคห	๒๔๑/๓๔๙-๓๕๐	ปวิสิตฺวา	๓๗/๔๐
ปวารณาหารโก	๒๑๓/๓๐๔	ปเวเทติ	๕๕/๕๗
ปวารยมาโน	๒๒๐/๓๑๒	ปสตฺถา	๒๐๖/๒๘๘
ปวาริต	๒๒๒/๓๑๔-๓๑๗	ปสนฺน	๖๔/๗๓
ปวาริตมตฺเต	๒๒๒/๓๑๕-๓๑๖	ปสนฺนจิตฺต	๒๖/๒๖
ปวาเรตพฺพำ	๒๐๙/๓๐๐	ปสวติ	๙๐/๑๓๗
ปวาเรติ	๒๑๔/๓๐๕	ปสวาม	๙๐/๑๓๖
ปวาเรตฺวา	๒๑๑/๓๐๒	ปสาท	๖๔/๗๒

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
ปสาริต	๘/๘	ปาณาติปาตี	๑๐๘/๑๕๘
ปสาเรยฺย	๘/๘	ปาณุเปต	๖/๗
ปสุสำวาสำ	๒๐๙/๒๙๙	ปาติโมกฺข	๑๘๙/๒๓๓,๘๔/๑๒๒
ปสฺสโต	๕/๖	ปาติโมกฺขุทฺเทส	๑๓๓/๑๘๙
ปสฺสสิ	๑๖๙/๒๒๙	ปาติโมกฺขุทฺเทสโก	๑๕๔/๒๑๐
ปสฺสำ	๒๓/๒๔	ปาตุภวนฺติ	๑/๒,๒-๓/๓
ปสฺสามิ	๑๖๙/๒๒๙	ปาตุภูตำ	๑๒๔/๑๗๓
ปสฺสิสฺสติ	๑๗๑/๑๓๑	ปาตุรโหสิ	๘/๘
ปสฺเส	๘/๙	ปาเตยฺย	๖๖/๗๙
ปสฺเสยฺย	๒๐๙/๒๙๖	ปาทกถลิกำ	๑๒/๑๔
ปหาตพฺพำ	๑๕/๑๗	ปาทจฺฉินฺโน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
ปหิเณยฺย	๑๘๘/๒๖๓	ปาทปีฐำ	๑๒/๑๔
ปหิเต	๑๘๗/๒๖๒	ปาทารหำ	๑๒๙/๑๗๙
ปหีนำ	๑๕/๑๗	ปาเท	๑๒/๑๔
ปหูตำ	๔๓/๔๕	ปาโททกำ	๑๒/๑๔
ปำสุกิตานิ	๑๖๐/๒๑๕	ปาทำ	๑๒๙/๑๗๙
ปำสุกูลำ	๔๔/๔๗	ปานีย	๖๖/๗๕,๗๘
ปำสุกูลจีวรำ	๗๓/๙๔	ปานียฆฏำ	๒๐๙/๒๙๖
ปาจิตฺติยทิฏฺฐิโน	๒๓๘/๓๔๓	ปาป	๙๐/๑๓๖
ปาฏิเทสนียทิฏฺฐิโน	๒๓๘/๓๔๓	ปาปก	๑๑/๑๓,๑๑๒/๑๖๒
ปาฏิปทิกำ	๗๓/๙๔	ปาปปริสทูสี	๑๓๑/๑๘๕
ปาเฏกฺกำ	๑๗๙/๒๕๐	ปาปโรคี	๑๑๙/๑๖๘
ปาณภูเตสุ	๕/๖	ปาปิกาย	๑๓๐/๑๘๒
ปาณาติปาตา	๑๐๖/๑๕๕	ปาปิจฺโฉ	๑๒๙/๑๘๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปาปิมา	๓๓/๓๔	ปิณฺฑปาต	๔๓/๔๖,๖๖/๗๕
ปาโมกฺโข	๓๗/๓๙	ปิณฺฑาย	๑๙/๒๐
ปารโต	๖๖/๗๕	ปิณฺฑิยาโลปโภชนํ	๗๓/๙๔
ปาริจฺฉตฺตกปุปฺผํ	๔๕/๔๙	ปิตา	๒๙/๓๑
ปาริปุปฺผํ	๑๓๑/๑๘๔	ปิตาปุตฺตกา	๑๐๐/๑๔๕
ปาริปูรึ	๒๐๑/๒๘๐	ปิตุฆาตโก	๑๑๓/๑๖๓
ปาริวาสานุโปสโถ	๑๘๓/๒๕๘	ปิตุฆาตกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖
ปาริวาสิกปวารณาทาเนน	๒๓๓/๓๓๓	ปิตุจิตฺตํ	๖๕/๗๓
ปาริวาสิกปาริสุทฺธิทาเนน	๑๘๓/๒๕๖	ปิตุโน	๒๘/๒๘
ปาริสุทฺธิ	๑๓๔/๑๘๙	ปิปาสาย	๙๙/๑๔๔
ปาริสุทฺธิอุโปสถ	๑๖๘/๒๒๖	ปิยวจนํ	๑๓๕/๑๙๐
ปาริสุทฺธิหารโก	๑๖๔/๒๑๙	ปิเยหิ	๑๔/๑๖
ปารุปิตฺวา	๖๖/๗๔	ปิสาจา	๒๐๘/๒๙๔
ปาวโก	๓๙/๔๒	ปิสาจิลฺลิกา	๒๐๔/๒๘๖
ปาวสฺสิ	๕๐/๕๒	ปิสาเจหิ	๒๐๐/๒๗๙
ปาวิสิ	๓๙/๔๒	ปีจิ	๖๖/๗๖
ปาสาณนิมิตฺตํ	๑๓๘/๑๙๕	ปีตกา	๓๙/๔๒
ปาสาท	๒๕/๒๕	ปีตสฺส	๖๖/๗๔
ปาสาทิก	๕๘/๖๒	ปีเพตฺวา	๖๖/๗๗
ปาโส	๓๓/๓๕	ปุคฺคโล	๒๓๕/๓๓๘,๒๓๙/๓๔๔
ปาเหตพฺโพ	๑๔๕/๒๑๒	ปุจฺฉนฺติ	๗๕/๙๖
ปาเหสิ	๕๒/๕๓	ปุจฺฉามิ	๕๕/๕๘
ปิฏฺฐิโต	๖๐/๖๔	ปุจฺฉิตพฺโพ	๖๖/๗๕
ปิณฺฑเกน	๒๐๐/๒๗๙	ปุจฺฉิตุกาโม	๑๙๖/๒๗๕

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
ปุจฺฉิตุ๎	๖๐/๖๔
ปุจฺฉิสฺสามิ	๑๙๓/๒๖๙
ปุจฺฉิสุ	๙๐/๑๓๖
ปุจฺเฉยฺยุ๎	๖๐/๖๔
ปุฏฺโจ	๑๓๕/๑๙๑
ปุณฺฑรีกานิ	๙/๑๐
ปุณฺฑรีกินิยุ๎	๙/๑๐
ปุณฺโณ	๑๑๑/๑๖๑
ปุตฺต	๒๗/๒๗,๓๐/๓๑
ปุตฺตจิตฺตุ๎	๖๕/๗๓
ปุตฺตเปมุ๎	๑๐๕/๑๕๔
ปุถุสิลา	๑๒๙/๑๘๐
ปุนพฺภโว	๑๖/๑๘
ปุพฺพกิจฺจุ๎	๑๓๔/๑๘๙
ปุพฺพณฺหสมยุ๎	๒๙/๓๐
ปุพฺพานุปุพฺพกานุ๎	๓๑/๓๓
ปุพฺเพ	๗/๘
ปุรโต	๕/๕
ปุรตฺถิมา	๖๖/๗๘
ปุราณกุลปุตฺโต	๑๑๐/๑๕๙
ปุราณชฏิเลหิ	๕๔/๕๕
ปุราณทุติยิกา	๒๙/๓๐
ปุริมิกา	๑๘๔/๒๖๐
ปุริสทมฺมสารถิ	๕๕/๕๗

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
ปุริโส	๘/๘
ปูเชสฺสถ	๑๓๗/๑๙๔
ปูติมุตฺตเภสชฺชุ๎	๗๓/๙๔
เปกฺขนา	๑๓๑/๑๘๕
เปมุ๎	๖๘/๘๙
เปยฺยาลมุเขน	๑๗๗/๒๔๘
เปสลานุ๎	๑๓๑/๑๘๓
โปกฺขรณี	๔๔/๔๗
โปฏฺฐปนิโก	๑๓/๑๖
โปโนพฺภวิกา	๑๔/๑๖
[ผ]	
ผณหตฺถก	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
ผณุ๎	๕/๕
ผสฺสนิโรธ	๑-๓/๑-๓
ผสฺสปจฺจยา	๑-๓/๑-๓
ผสฺโส	๑-๓/๑-๓
ผาณิตุ๎	๗๓/๙๔
ผาตึ	๑๑๐/๑๕๙
ผาลิยนฺตุ	๔๖/๕๐
ผาลิยิสฺสนฺติ	๔๖/๕๐
ผาลิยึสุ	๔๖/๕๐
ผาเลตุ๎	๔๖/๕๐
ผาสุ	๑๒๑/๑๗๑

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
ผาสุกํ	๒๐๙/๒๙๖
ผาสุกาโม	๓๙/๔๑
ผาสุวิหารํ	๑๒๑/๑๗๑
ผุฏฺฐา	๘๘/๑๓๓,๘๙/๑๓๔
โผฏฺฐพฺพา	๓๓/๓๕
[พ]	
พทฺโธ	๓๓/๓๕
พธิร	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
พนฺธิตฺวา	๖๖/๗๔
พลวา	๘/๘
พหิทฺธา	๒๒/๒๓
พหุกรณีโย	๘๘/๑๓๓
พหุกิจฺโจ	๘๘/๑๓๓
พหุเกหิ	๖๐/๖๕
พหุจีวรโก	๒๐๖/๒๘๘
พหุชนหิตาย	๓๒/๓๔
พหุชนสุขาย	๓๒/๓๔
พหุตรา	๑๗๒/๒๓๔
พหุสฺสุต	๗๖/๙๗๘๔/๑๒๐
พหุ	๖๐/๖๕
พหูปการา	๑๐/๑๒
พาล	๗๖/๙๗
พาหํ	๘/๘

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
พาหิตปาปธมฺโม	๔/๕
พาหุลฺลาย	๑๒/๑๓
พาหุลฺลิโก	๑๒/๑๓
พาพฺหตรํ	๒๓๔/๓๓๔
พุทฺธจกฺขุนา	๙/๙
พุทฺธปฺปมุข	๕๘/๖๑,๕๙/๖๒
พุทฺธานํ	๒๖/๒๖
พุทฺโธ	๑/๑,๕๕/๕๗
โพธิรุกฺขมูล	๑/๑,๔/๔
โพธึ	๑๑/๑๒
พฺยตฺต	๑๐/๑๑,๖๙/๙๑
พฺยญฺชนํ	๖๐/๖๕
พฺยาธิ	๑๔/๑๖
พฺยากเรยฺย	๑๓๕/๑๙๑
พฺยาหริตพฺพํ	๑๓๕/๑๙๑
พฺรหฺม	๘/๘-๙
พฺรหฺมกายิกาเทวา	๑๗/๑๙
พฺรหฺมจริย	๑๘/๒๐
พฺรหฺมจริยนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖
พฺรหฺมจริยปริโยสานํ	๑๒/๑๔
พฺรหฺมจาริโน	๙๐/๑๓๖
พฺรหฺมโลก	๘/๘,๑๗/๑๙
พฺรหฺมวาทึ	๔/๕
พฺราหฺมณ	๑๗/๑๙,๓๙/๔๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
พฺราหฺมณกรณา	๔/๔
พฺราหฺมณคหปติก	๕๕/๕๗,๕๖/๕๙
พฺราหฺมณโภชเน	๖๔/๗๑
พฺรูหิ	๕๕/๕๙
[ภ]	
ภควา	๑-๓/๑-๓
ภคินี	๑๙๙/๒๗๘
ภงฺคำ	๗๓/๙๔
ภญฺชิตพฺพา	๙๐/๑๓๗
ภญฺญมาเน	๑๖/๑๙
ภณติ	๑๘๙/๒๖๕
ภณนฺติ	๓๙/๔๒
ภณนฺเตหิ	๒๓๔/๓๓๕
ภณมาน	๖๖/๗๔
ภณฺฑนการกา	๒๔๐/๓๔๖
ภณฺฑนำ	๒๓๗/๓๓๙
ภณฺฑำ	๓๖/๓๘
ภณฺฑิตฺวา	๙๘/๑๔๑
ภณฺฑุกมฺมาย	๘๗/๑๓๓
ภณฺฑุโก	๑๓๑/๑๘๕
ภติโก	๑๙๙/๒๗๘
ภตฺต	๒๘/๒๙
ภตฺตกาเล	๑๕๘/๒๑๔
ภตฺตคฺเค	๖๔/๗๑
ภตฺตปฏิปาฏิ	๗๓/๙๓
ภทนฺตา	๘๙/๑๓๕
ภทฺทยุคำ	๖๒/๖๘
ภพฺโพ	๒๘/๒๙
ภริยตฺถาย	๒๐๑/๒๘๑
ภวตณฺหา	๑๔/๑๖
ภวนิโรโธ	๑-๓/๑-๓
ภวปจฺจยา	๑-๓/๑-๓
ภวิสฺสติ	๖/๖
ภวิสฺสนฺติ	๘/๙
ภวิสฺสามิ	๑๖๙/๒๒๙
ภโว	๑-๓/๑-๓
ภาชนำ	๖๖/๗๔
ภาวนา	๖๗/๘๙
ภาวิตำ	๑๕/๑๘
ภาเวตพฺพำ	๑๕/๑๘
ภาสนฺติ	๑๓๒/๑๘๗
ภาสิต	๒๔/๒๔
ภาสี	๙/๑๐
ภาเสยฺย	๗๐/๙๑
ภิกฺขุ	๖๐/๖๔
ภิกฺขุภติโก	๒๐๘/๒๙๔
ภิกฺขุนี	๑๐๐/๑๔๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ภิกฺขุนีโคจโร	๘๗/๑๓๐	ภุตฺตาวเสโส	๒๐๙/๒๙๖
ภิกฺขุนีทูสก	๑๐๘/๑๕๘	ภุตฺตาวิสฺส	๖๖/๗๕
ภิกฺขุนีทูสกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖	ภุตฺตาวี	๒๙/๓๑
ภิกฺขุปจฺจตฺถิกา	๑๖๖/๒๒๓	ภุมฺมตฺถรณํ	๖๖/๗๗
ภิกฺขุสภาคตํ	๑๒๐/๑๗๐	ภุมฺมา	๑๗/๑๙
ภิกฺขุสหสฺเสน	๕๔/๕๕	ภูตกาโล	๑๒๖/๑๗๕
ภิกฺขุสงฺฆ	๒๗/๒๘	ภูมิ	๕๐/๕๒,๖๖/๗๗
ภิงฺคารํ	๕๙/๖๓	เภทปุเรกขารา	๑๗๖/๒๔๓
ภิชฺชิ	๒๐๒/๒๘๒	เภเทติ	๑๐๗/๑๕๖
ภิชฺชิตฺถ	๒๐๑/๒๘๐	โภ	๔/๔
ภิตฺติ	๖๖/๗๗	โภค	๕/๕,๖๖/๗๕
ภินฺทติ	๒๐๙/๒๙๙	โภชนีย	๒๙/๓๑,๔๓/๔๕
ภินฺทนฺติ	๑๘๓/๒๕๗		
ภินฺเทยฺย	๒๐๙/๒๙๖	**[ม]**	
ภินฺโน	๒๐๒/๒๘๓	มกฺขํ	๓๘/๔๑
ภิยฺโยภาวาย	๖๔/๗๒	มกฺเขตฺวา	๖๖/๗๖
ภิสิพิมฺโพหนํ	๖๖/๗๖	มคฺค	๑๓/๑๖,๒๖/๒๖
ภุชิสฺโส	๑๒๕/๑๗๓	มคฺคนิมิตฺตํ	๑๓๘/๑๙๕
ภุญฺชนฺติ	๖๔/๗๑	มงฺกู	๑๒๕/๑๗๓
ภุญฺชมานานํ	๖๔/๗๑	มชฺชปายี	๑๐๘/๑๕๘
ภุญฺชิตุกาโม	๖๖/๗๕	มชฺฌิม	๒/๒,๑๓/๑๖
ภุญฺชิตฺวา	๔๐/๔๓	มชฺเฌ	๕๐/๕๒
ภุญฺชิสฺสนฺติ	๖๔/๗๑	มชฺเฌกลฺยาณํ	๓๒/๓๔
ภุญฺชิสฺสามิ	๗๓/๙๔	มญฺจ	๖๖/๗๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
มญฺจปฏิปาทกา	๖๖/๗๗	มโนรมา	๓๓/๓๕
มญฺจปีฐํ	๑๗๙/๒๔๕	มโนวิญฺญาณํ	๕๔/๕๕
มญฺเชฏฺฐา	๓๙/๔๒	มโนสมฺผสฺสปจฺจยา	๕๔/๕๕
มญฺญถ	๒๑/๒๒	มโนสมฺผสฺโส	๕๔/๕๕
มญฺญนฺติ	๕๑/๕๒	มนฺถ	๖/๖
มญฺญิสฺสนฺติ	๕๑/๕๓	มนฺทามุขิโย	๔๙/๕๑
มญฺญิสฺสสิ	๗๕/๙๖	มนฺทามุขิสตานิ	๔๙/๕๑
มญฺเญ	๒๕/๒๕	มรณํ	๑๔/๑๖
มณฺฑป	๑๖๘/๒๒๘	มหนฺตํ	๕/๕,๔๐/๔๓
มตฺติกา	๖๖/๗๕	มหาอกาลเมโฆ	๕/๕
มตฺถกจฺฉินฺโน	๑๒๙/๑๘๐	มหาอคฺคิขนฺโธ	๔๑/๔๔
มธุ	๗๓/๙๔	มหาอุทกวาหโก	๕๐/๕๒
มธุปิณฺฑิกํ	๖/๖	มหาชนกาเย	๔๓/๔๕
มนสิกตฺวา	๑๓๕/๑๙๐	มหาชานิโย	๑๐/๑๑
มนสิกโรม	๑๓๔/๑๘๙	มหานุภาโว	๓๘/๔๑
มนสิการา	๓๕/๓๗	มหาภิกฺขุสงฺโฆ	๑๔๒/๑๙๒
มนำ	๑๔๓/๑๙๙	มหามตฺตา	๙๐/๑๓๖
มนุเชสุ	๙/๑๐	มหายญฺโญ	๔๓/๔๕
มนุสฺส	๕๘/๕๙/๖๒	มหารชกุเข	๙/๑๐
มนุสฺสตฺตํ	๑๑๑/๑๖๐	มหาราชาโน	๖/๗,๔๐/๔๓
มนุสฺสนาโค	๓๙/๔๒	มหาวีรา	๖๓/๗๐
มนุสฺสนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖	มหาสทฺทา	๖๔/๗๑
มนุสฺสราหสฺเสยฺยกำ	๕๙/๖๒	มหาสมโณ	๓๘/๔๑
มนุสฺสวิคฺคหำ	๑๒๙/๑๐๘	มหิจฺฉตาย	๖๔/๗๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
มหิทฺธิโก	๓๘/๔๑
มาณวก	๕๘/๖๒
มาณวกวณฺณ	๕/๕,๑๑๑/๑๖๐
มาตา	๒๗/๒๗
มาตาปิตุ	๙๘/๑๔๑-๑๔๒
มาติกาธโร	๒/๗
มาตุ	๒๘/๒๙,๑๒๔/๑๗๓
มาตุฆาตก	๑๑๒/๑๖๒
มาตุฆาตกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖
มาทิสา	๑๑/๑๓
มานตฺตทานำ	๑๙๓/๒๗๐
มานตฺตำ	๖๖/๗๙
มานตฺตารห	๖๖/๗๙
มานโส	๓๓/๓๕
มานุสา	๓๒/๓๔
มาเนสฺสถ	๑๓๗/๑๙๔
มารเสนำ	๓/๔
มาริสา	๖/๖
มาร	๑๗/๑๙,๓๓/๓๔
มาลาคนฺธวิเลปนธารณ-มณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา	๑๕๕/๑๐๖
มาสคตาย	๑๘๔/๒๐๖
มาเส	๒๕/๒๕
มิคลุทฺทกา	๒๐๔/๒๘๖
มิจฺฉาทิฏฺฐิ	๒๓๗/๓๔๐
มิจฺฉาทิฏฺฐิโก	๑๐๘/๑๕๘
มิตฺตา	๒๐๒/๒๘๒
มุข	๖๒/๖๘,๖๖/๗๖
มุขทฺวาริก	๑๐๗/๑๕๖-๑๕๗
มุโขทก	๖๖/๗๔
มุจฺฉิโต	๒๑๑/๓๐๒
มุจลินฺทมูเล	๕/๕
มุญฺจถ	๑๖๖/๒๒๓
มุฏฺฐสฺสติ	๘๔/๑๑๙
มุตฺตา	๓๒/๓๔
มุตฺติ	๑๔/๑๗
มุทิงฺคำ	๒๕/๒๕
มุทินฺทฺริเย	๙/๑๐
มุทุจิตฺต	๒๖/๒๖,๒๙/๓๐
มุสาวาทา	๑๐๖/๑๕๕
มุสาวาที	๙๘/๑๔๒,๑๐๘/๑๕๘
มุสาวาโท	๒๐๖/๒๘๘
มุหุตฺต	๑๗/๑๙,๖๖/๗๕
เมโฆ	๒๓๔/๓๓๖
เมตพฺพา	๑๒๘/๑๗๘
เมถุน	๑๑๑/๑๖๒,๑๒๙/๑๗๙
เมธาวี	๑๐/๑๑
มูค	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
มูคพธิร	๑๑๙/๑๖๙
มูคพฺพตฺตํ	๒๐๙/๓๐๐
มูคสูกรา	๑๓๒/๑๘๘
มูลาย	๖๖/๗๙
มูพฺหสฺส	๒๗/๒๘
โมกฺขสิ	๓๓/๓๕
โมฆปุริส	๖๔/๗๒
โมหคฺคินา	๕๔/๕๕
โมลิคลฺเล	๑๐๙/๑๕๘
[ย]	
ยญฺญา	๕๕/๕๘
ยตตฺโต	๔/๕
ยถากถํ	๒๐๙/๒๙๘
ยถาตฺถการี	๑๓๑/๑๘๓
ยถาธมฺโม	๑๘๓/๒๕๖
ยถาธมฺมํ	๒๓๖๓๔๒
ยถานุสิฏฺจ	๑๒/๑๔
ยถาปริสาย	๑๓๖/๑๙๓
ยถาภิรนฺตํ	๑๐/๑๒
ยถาภูตํ	๑๖/๑๘
ยาคุ	๖๖/๗๔
ยาคุปานํ	๑๐๗/๑๕๖
ยาจนพหุลา	๘๘/๑๓๔
ยาจาเปตพฺโพ	๑๒๖/๑๗๖
ยาจิ	๖๙/๙๐
ยาจิตเกน	๗๑/๙๒
ยาจิตพฺโพ	๗๑/๙๒
ยาจิยมาเนน	๑๒๑/๑๗๑
ยาจึ	๗๑/๙๒
ยาจึสุ	๘๘/๑๓๔
ยาปนียํ	๗๕/๙๖
ยาเปติ	๑๙/๒๐
ยามํ	๑-๓/๑-๓
ยาวชีวํ	๖๖/๘๐
ยาวตเก	๑๐๕/๑๕๕
ยาวตติยํ	๑๓๔/๑๘๙
ยาวทตฺถํ	๒๐๑/๒๘๐
ยาวมหนฺตํ	๑๔๒/๑๙๘
ยาวสงฺฆนวกํ	๑๕๕/๒๑๒
ยุทฺธาภินนฺทิโน	๙๐/๑๓๖
เยภุยฺเยน	๒๓๔/๓๓๔
โยธา	๙๐/๑๓๖
โยนิโส	๓๕/๓๗
[ร]	
รชนํ	๒๖/๒๖
รเชนฺเตน	๖๖/๘๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
รเชตพฺพ	๖๖/๘๐
รชิเยถ	๖๖/๘๐
รเชน	๖๖/๗๗
รเชยฺย	๖๗/๘๗
รตฺติ	๙๙/๑๔๓
รตฺติยา	๑-๓/๑-๓
รสวตี	๑๘๙/๒๖๕
รสสมฺปนฺนํ	๔๔/๔๙
รสา	๓๓/๓๕
รโหคตสฺส	๗/๘
ราคคฺคินา	๕๔/๕๕
ราคโทสปเรเตหิ	๗/๘
ราครตฺตา	๗/๘
ราชกิจฺจ	๘๘/๑๓๔
ราชนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖
ราชภโฏ	๙๐/๑๓๗
ราชมหามตฺตานํ	๒๓๗/๓๔๑
ราชา	๑๓๒/๑๘๗
ราชาโน	๑๖๖/๒๒๓
รายตนมูเล	๖/๖
ริตฺตํ	๒๐๙/๒๙๖
รุกฺขนิมิตฺตํ	๑๓๘/๑๙๕
รุกฺขมูเล	๓๖/๓๘
รุกฺขมูลเสนาสนํ	๗๓/๙๔
รุกฺขวิฏภิยา	๒๐๔/๒๘๖
รุกฺขสุสิเร	๒๐๔/๒๘๖
รุจิตฺถ	๒๐๒/๒๘๓
รุหิเรน	๑๓๑/๑๘๕
รูป	๒๐/๒๑,๒๓/๒๔,๒๗/๒๘
เรณุหตาย	๕๐/๕๒
โรเจมิ	๖๐/๖๔
โรเจสิ	๑๑/๑๒
โรทนฺติ	๙๙/๑๔๓

[ล]

ลกฺขณา	๑๓๑/๑๘๕
ลกฺขณาหต	๙๕/๑๔๐
ลชฺชิโน	๖๔/๗๑
ลชฺชี	๑๒๐/๑๗๐
ลปิตาย	๒๓๖/๓๓๘
ลพฺภติ	๒๐/๒๑
ลพฺภามานาย	๑๓๐/๑๘๑
ลพฺภา	๙๒/๑๓๘
ลพฺเภถ	๒๐/๒๑
ลเภยฺยํ	๑๘/๒๐
ลเภยฺยาม	๑๙/๒๐
ลหุกํ	๗๘/๖๖/๗๙,๘๔/๑๒๒
ลหุจิตฺตกตา	๑๐๒/๑๔๗

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
ลหุปริวตฺตํ	๒๐๑/๒๘๑
ลาภสกฺกาโร	๔๓/๔๕
ลิขิตก	๙๓/๑๓๙
ลิขิตสีปที	๑๓๑/๑๘๕
ลิขิโต	๙๓/๑๓๙
ลิงฺคสංวาสกา	๑๘๓/๒๕๘
ลูขจีวรา	๑๔๓/๒๐๐
ลูขสฺส	๒๐๑/๒๘๐
เลขํ	๙๙/๑๔๒
โลก	๔/๕,๙/๙
โลกธาตุ	๑๗/๑๙
โลกวิทู	๕๕/๕๗
โลกานุกมฺปาย	๓๒/๓๔
โลมํ	๖๖/๗๙
โลหิตํ	๖๒/๖๘
โลหิตุปฺปาทก	๑๑๕/๑๖๕
โลหิตุปฺปาทกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖

[ว]

วกฺขนฺติ	๒๐๒/๒๘๓
วกฺขามิ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
วคฺคํ	๒๑๒/๓๐๒
วจนปถานํ	๙๙/๑๔๔
วจนีโย	๖๕/๗๓
วจฺจกุฏิ	๖๖/๗๘
วจฺจฆฏิ	๒๐๙/๒๙๖
วจฺฉามิ	๗๗/๙๙
วชา	๒๐๘/๒๙๔
วโช	๒๐๓/๒๘๕
วณฺณนิภาหิ	๔๑/๔๔
วณฺณสมฺปนฺนํ	๔๔/๔๙
วณฺณํ	๖๔/๗๓
วตฺตติ	๑๕๕/๒๑๒
วตฺตนฺติ	๑๓๑/๑๘๔
วตฺตพฺพ	๓๔/๓๖,๑๒๖/๑๗๕
วตฺตุกาโม	๑๕๓/๒๐๙
วตฺเตยฺย	๖๖/๗๘
วตฺถ	๒๖/๒๖,๓๐/๓๑
วตฺถพฺพํ	๑๐๓/๑๔๘
วตฺถุ	๗๗/๙๙
วตฺถุวิภูตการณา	๑๘๓/๒๕๘
วทามิ	๕๔/๕๕
วทนฺตุ	๒๑๐/๓๐๐
วเทติ	๑๐๙/๑๕๘
วเทนฺติ	๘๘/๑๓๓
วเทยฺย	๔/๕
วเทยฺยุ	๒๔๐/๓๔๗
วเทหิ	๓๔/๓๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วธา	๑๑๔/๑๖๓
วนนิมิตฺตํ	๑๓๘/๑๙๕
วนสณฺฑา	๓๖/๓๘
วนฺทาเปตฺวา	๓๔/๓๖
วนฺทิตฺวา	๖๕/๗๓
วปยนฺติ	๑/๒,๒/๓
วมฺมิกนิมิตฺตํ	๑๓๘/๑๙๕
วรํ	๓๖/๓๘
วสติ	๑๐๗/๑๕๖
วสนฺติ	๑๒๐/๑๗๐
วเสยฺยํ	๒๐๖/๒๘๘
วเสยฺยาม	๓๗/๔๐
วเสยฺยุ	๑๖๓/๒๑๘
วสฺสจฺเฉทสฺส	๒๐๐/๒๗๙
วสฺสนฺเต	๒๐๔/๒๘๖
วสฺสํ	๑๖๓/๒๑๘
วสฺสาวาโส	๑๘๔/๒๕๙
วสฺสิโก	๒๕/๒๕
วสฺสุโปสโถ	๑๘๓/๒๕๗
วสฺสูปคต	๑๗๑/๒๓๒,๒๐๐/๑๗๙
วสฺสูปนายิกา	๑๘๔/๒๖๐
วาจาย	๖๕/๗๓
วาณิชา	๖/๖
วาตปาน	๖๖/๗๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วาตา	๖๖/๗๘
วาทํ	๗๖/๙๗
วามน	๑๑๙/๙๗๑๖๘-๑๖๙
วายนฺติ	๖๖/๗๘
วายมนฺตสฺส	๑๕๔/๒๑๐
วายมิตุํ	๑๕๔/๒๑๐
วายเม	๑๘๓/๒๕๗
วาเรยฺยํ	๑๘๙/๒๖๕
วาพนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖
วาพา	๒๐๘/๒๙๔
วาเพหิ	๒๐๐/๒๗๙
วิกาลโภชนา	๑๐๖/๑๕๕
วิกาโล	๑๔๒/๑๙๙
วิเกสิกํ	๒๕/๒๕
วิกฺขิตฺวา	๒๔๐/๓๔๗
วิเขฬิกํ	๒๕/๒๕
วิคตกถกถา	๑๘-๑๙/๒๐
วิคตพลาหกา	๕/๕
วิคโต	๓๓/๓๕
วิครหิ	๖๔/๗๒
วิคฺคหา	๒๓๗/๓๓๙
วิจร	๘/๙
วิจินนฺตา	๙๘/๑๔๒
วิจินนฺติ	๑๗๙/๒๔๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วิจินิตฺวา	๖๖/๗๗	วิธวาโคจโร	๘๗/๑๓๐
วิเวเจตุ์	๘๔/๑๒๑	วิธูปยํ	๓/๔
วิชนวาตํ	๕๙/๖๒	วินยตชฺชนา	๑๘๓/๒๕๗
วิชิตสงฺคาม	๘/๙	วินยธร	๑๖๓/๒๑๗
วิชฺชติ	๑๑/๑๓	วินยปุเรกฺขารตา	๒๐๙/๓๐๐
วิชฺชา	๑๕/๑๗	วินยสญฺญิโน	๑๗๒/๒๓๔
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน	๕๕/๕๗	วินโย	๕/๖
วิชฺฌาเปตุ์	๔๘/๕๑	วินสฺส	๑๐๙/๑๕๘
วิชฺฌายนฺตุ	๔๘/๕๑	วินสฺสติ	๘/๘
วิญฺญตฺติพหุลา	๘๘/๑๓๔	วินสฺสนฺติ	๑๗๖/๒๔๓
วิญฺญาณนิโรโธ	๑-๓/๑-๓	วินายโก	๓๗/๓๙
วิญฺญาณํ	๑-๓/๑-๓	วินิจฺฉินฺนเตหิ	๒๓๔/๓๓๙
วิญฺญาณปจฺจยา	๑-๓/๑-๓	วินีวรณจิตฺตํ	๒๖/๒๖
วิญฺญาเปติ	๖๕/๗๓	วินีเวเจตฺวา	๕/๕
วิญฺญาเปตฺวา	๖๔/๗๑	วิเนตุ์	๘๔/๑๒๑
วิญฺญูนํ	๒๓๗/๓๔๒	วิโนทาเปตพฺพํ	๖๖/๗๙
วิตฺถนฺติ	๑๓๑/๑๘๖	วิโนทาเปตุ์	๘๔/๑๒๐
วิตฺถายนฺติ	๑๒๕/๑๗๓	วิโนทาเปสฺสามิ	๑๙๓/๒๖๙
วิตฺถาเรน	๖๐/๖๕	วิโนเทตพฺพํ	๖๖/๗๙
วิตฺถาสิ	๑๒๖/๑๗๕	วิโนเทตุ์	๘๔/๑๒๐
วิทิตธมฺม	๑๘-๑๙/๒๐	วิโนเทสฺสามิ	๑๙๓/๒๖๙
วิทิโต	๒๘/๒๙	วิปริณามธมฺมํ	๒๑/๒๒
วิทิตฺวา	๑-๕/๒-๖	วิปาเจติ	๘๙/๑๓๕
วิทุธํ	๕/๕	วิปาเจนฺตานํ	๖๓/๖๙/

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
วิปาเจนฺติ	๖๓/๖๙
วิปฺปมุตฺต	๕๘/๖๑
วิปฺปโยโค	๑๔/๑๖
วิปฺปลปนฺติโย	๒๕/๒๕
วิปฺปสนฺนานิ	๑๑/๑๒
วิพฺภนฺต	๘๓/๑๑๗
วิพฺภมติ	๑๓๐/๑๘๑
วิพฺภมนฺติ	๖๘/๘๘
วิพฺภมนฺเตสุ	๗๗/๙๘
วิพฺภมิ	๘๙/๑๓๕
วิพฺภมิสฺสามิ	๗๓/๙๔
วิภตฺตา	๑๘๓/๒๕๘
วิภวตณฺหา	๑๔/๑๖
วิภายติ	๙๙/๑๔๓
วิภายิสฺสติ	๒๓๔/๓๓๔
วิมุจฺจติ	๒๓/๒๔
วิมุจฺจึสุ	๒๔/๒๔
วิมุตฺต	๑๑/๑๓,๒๘/๒๘
วิมุตฺติ	๑๖/๑๘
วิมุตฺติกฺขนฺเธน	๘๔/๑๑๗
วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน	๘๔/๑๑๗
วิมุตฺติสุขปฏิสํเวที	๑/๑,๔/๔
วิโมกฺขานํ	๑๓๕/๑๙๑
วิรชฺ	๑๖/๑๙
วิรชฺชติ	๒๓/๒๔
วิรเมยฺยาม	๙๐/๑๓๖
วิราค	๗/๘,๒๓/๒๔
วิราคตา	๕/๖
วิริยารมฺภสฺส	๖๔/๗๓
วิรุพฺหิยา	๑๒๙/๑๘๐
วิรูพฺหึ	๖๕/๗๓
วิลุมฺปนฺติ	๒๐๐/๑๗๙
วิโลกิเตน	๖๐/๖๔
วิวทนฺติ	๑๒๒/๑๗๒
วิวริตพฺพา	๖๖/๗๘
วิวริสฺสามิ	๑๓๕/๑๙๐
วิวรึสุ	๒๕/๒๕
วิวเรยฺย	๒๗/๒๘
วิวาทการกา	๒๔๐/๓๔๖
วิวาทำ	๒๓๗/๓๓๙
วิเวโก	๕/๖
วิเวจาเปตพฺพ	๖๖/๗๙
วิเวจาเปสฺสามิ	๑๙๓/๒๗๐
วิเวเจตพฺพำ	๖๖/๗๙
วิเวเจตุ	๘๔/๑๒๑
วิเวเจสฺสามิ	๑๙๓/๒๗๐
วิสัวาเทสฺสติ	๒๐๖/๒๘๘
วิสิพฺเพสุ	๔๙/๕๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วิสุชฺฌิตุกาเมน	๑๓๕/๑๙๒	วิเหเฐยฺยุ	๙๐/๑๓๗
วิสุทฺธานำ	๒๓๙/๓๔๕	วิเหเฐสิ	๓๗/๔๐
วิสุทฺธาเปกฺเขน	๑๓๔/๑๙๐	วิเหสา	๗/๘
วิสุทฺเธน	๑๐/๑๒	วีณำ	๒๕/๒๕
วิสุทฺธิยา	๑๓๗/๑๙๓	วีตมลำ	๑๖/๑๙
วิสฺสชฺเชตพฺโพ	๑๕๒/๒๐๗	วีตินาเมติ	๒๐๗/๒๙๐
วิสฺสชฺเชตุำ	๑๕๒/๒๐๘	วีติสาเรตฺวา	๔/๔
วิสฺสชฺเชนฺติ	๑๕๒/๒๐๗	วีมำสาย	๘๗/๑๓๑
วิสฺสชฺเชยฺย	๑๕๒/๒๐๗	วีร	๘/๙
วิสฺสชฺเชยฺยำ	๔๔/๔๗	วุจฺจมาโน	๗๖/๙๗
วิสฺสฏฺโฐ	๑๑๑/๑๖๑	วุฏฺฐหิตฺวา	๔/๔
วิสฺสรำ	๑๑๑/๑๖๑	วุฏฺฐาตุกาเมน	๑๓๕/๑๙๒
วิหรตำ	๒๔๑/๓๔๙	วุฏฺฐาน	๖๖/๘๐,๘๔/๑๒๐
วิหรติ	๑/๑,๖/๖	วุฏฺฐาสิ	๒๐๑/๒๘๐
วิหรนฺติ	๑๐/๑๒	วุฏฺฐาหิ	๑๗๑/๒๓๒
วิหรนฺเต	๙/๑๐	วิฏฺฐิต	๓๔/๓๖,๖๖/๗๔
วิหริตฺวา	๑๐/๑๒	วุฑฺฒึ	๖๕/๗๓
วิหริสฺสถ	๑๒/๑๔	วุยฺหนฺติ	๑๔๐/๑๙๖
วิหาร	๖๖/๗๖	วุยฺหมาเน	๕๒/๕๓
วิหาสิ	๔๐/๔๓	วุสิตำ	๒๓/๒๔
วิหึสสญฺญี	๙/๑๐	วูปกาสาเปตพฺพ	๖๖/๗๙
วิเหจิยติ	๓๘/๔๑	วูปกาสาเปตุำ	๘๔/๑๒๐
วิเหเฐนฺตา	๑๘๔/๒๕๙	วูปกาสาเปสฺสามิ	๑๙๓/๑๖๙
วิเหเฐยฺย	๓๗/๔๐	วูปกาเสตพฺพ	๖๖/๗๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วูปกาเสตุ๋	๘๔/๑๒๐
วูปกาเสสฺสามิ	๑๙๓/๒๖๙
วุฑฺโห	๕๐/๕๒
วูสิตพฺรหฺมจริโย	๔/๕
เวทนา	๑-๓/๑-๓,๒๐/๒๑
เวทนฏฺโฏ	๑๖๔/๒๑๙
เวทนานิโรโธ	๑-๓/๑-๓
เวทนาปจฺจยา	๑-๓/๑-๓
เวทนฺตคู	๔/๕
เวทยิตๆ	๕๔/๕๕
เวธพฺยาย	๖๓/๖๙
เวปุลฺลๆ	๖๕/๗๓
เวมติกา	๑๖๙/๒๒๙,๑๗๔/๒๔๐
เวมตี	๒๔๑/๓๕๑
เวยฺยากรณสฺมึ	๑๖/๑๙
เวยฺยาวจฺจ	๓๖/๓๘,๖๖/๘๐
เวรมณี	๑๐๖/๑๕๕
เวลายๆ	๑-๕/๒-๖
เวสารชฺชปฺปตฺต	๑๘-๑๙/๒๐
เวสิยาโคจโร	๘๙/๑๓๐
เวสี	๓๖/๓๘
โวทกๆ	๖๖/๗๕
โวโรเปตพฺโพ	๑๒๙/๑๘๐
โวโรเปสิ	๑๑๒/๑๖๒
โวโลเกนฺโต	๙/๑๐
โวโลเกสิ	๙/๙
โวหาริเก	๙๐/๑๓๗

[ส]

สอุทโก	๖๖/๗๔
สกภาวนา	๕/๕
สกรณีโย	๒๐๗/๒๘๙
สกวณฺณๆ	๕/๕
สกาย	๑๒/๑๔
สเก	๑๑๑/๑๖๑
สกฺกริสฺสถ	๑๓๗/๑๙๔
สกฺโก	๔๑/๔๔
สกฺโกมิ	๖๐/๖๕
สคหฏฺจา	๑๕๔/๒๑๐
สคารวสปฺปติสฺสาธิวจนๆ	๑๓๕/๑๙๐
สคารวา	๖๕/๗๓
สคุณๆ	๖๖/๗๔
สคฺคกถๆ	๒๖/๒๖
สงฺกมนฺติ	๘๐/๘๘
สงฺกมิ	๗๖/๙๗
สงฺกนฺโต	๘๖/๑๒๙
สงฺกมฺปิ	๑๗/๑๙
สงฺกาสยิสฺสนฺติ	๑๘๔/๒๕๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สงฺการํ	๖๖/๗๗	สงฺฆาทิเสสทิฏฺจิโน	๒๓๘/๓๔๓
สงฺกิเลสํ	๒๖/๒๖	สงฺฆาราม	๑๐๗/๑๕๖
สงฺขารนิโรโธ	๑-๓/๑-๓	สงฺฆุปฏฺฐาโก	๑๘๗/๒๖๒
สงฺขารปจฺจยา	๑-๓/๑-๓	สงฺโฆ	๖๖/๗๙
สงฺขารา	๑-๓/๑-๓	สงฺฆํ	๓๔/๓๖
สงฺขิตฺเตน	๑๔/๑๖	สจฺจกาโล	๑๒๖/๑๗๕
สงฺคณิกาย	๖๔/๗๓	สจฺจวาทิโน	๙๐/๑๓๖
สงฺคณฺเหยฺยุ	๑๖๓/๒๑๗	สจฺจํ	๖๔/๗๒
สงฺคเหตพฺโพ	๖๗/๘๑	สจฺฉิกต	๑๕/๑๘,๓๕/๓๗
สงฺคโห	๒๔๑/๓๕๒	สจฺฉิกตฺวา	๑๒/๑๔
สงฺคายนฺเตหิ	๒๓๔/๓๓๕	สจฺฉิกาตพฺพํ	๑๕/๑๘
สงฺคีติ	๑๒๘/๑๗๘	สชาติยา	๑๑๑/๑๖๒
สงฺฆกมฺมํ	๑๓๗/๑๙๓	สชฺชุกึ	๑๕๕/๒๑๒
สงฺฆกรณีเยน	๑๙๙/๒๗๘	สชฺฌายสทฺทึ	๑๗๙/๒๕๐
สงฺฆปฺปตฺโต	๑๖๔/๒๒๐	สญฺจิจฺจ	๑๒๙/๑๘๐
สงฺฆภตฺตึ	๗๓/๙๔	สญฺฉินฺนอิริยาปถึ	๑๓๑/๑๘๕
สงฺฆเภทโก	๑๑๕/๑๖๔	สญฺชานมาโน	๑๓๕/๑๙๑
สงฺฆเภทกุปชฺฌาเยน	๑๑๗/๑๖๖	สญฺชายิ	๕๐/๕๒
สงฺฆเภโท	๒๐๒/๒๘๒	สญฺโชติภูตานึ	๓๘/๔๑
สงฺฆมชฺเฌ	๑๒๕/๑๗๔	สญฺญโม	๕/๖
สงฺฆสามคฺคิยา	๑๘๓/๒๕๖	สญฺญา	๒๐/๒๑
สงฺฆาฏิ	๖๖/๗๖	สณฺจเปสุ	๑๒/๑๓
สงฺฆาตนิกึ	๘๗/๑๓๑	สณฺจาสิ	๒๕/๒๕
สงฺฆาตึ	๑๘๔/๑๕๙	สติ	๑๕๐/๒๐๖

ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก
สโต	๕๗/๖๐	สนฺทสฺเสติ	๘๙/๑๓๕
สตฺตกฺขตฺตุ	๕/๕	สนฺทสฺเสตฺวา	๒๙/๓๑
สตฺตพฺภนฺตรา	๑๔๗/๒๐๓	สนฺทสฺเสสิ	๘๙/๑๓๕
สตฺตา	๘/๙	สนฺทิฏฺจา	๒๐๙/๒๙๖
สตฺตาห	๑/๑,๔/๔	สนฺนิปตถ	๑๖๔/๒๑๘
สตฺตาหกรณีเยน	๑๘๗/๒๖๒	สนฺนิปตนฺติ	๑๔๑/๑๙๗
สตฺตาหกาลโต	๑๐/๑๑	สนฺนิปติโต	๑๔๒/๑๙๘
สตฺตาหกาลิกํ	๑๖๓/๒๑๘	สนฺนิปติตฺวา	๑๓๒/๑๘๗
สตฺตาหนาคตา	๒๐๘/๒๙๕	สนฺนิปตีสุ	๑๗๒/๒๓๓
สตฺตาหวทฺทลิกา	๕/๕	สนฺนิปเตยฺยุ	๑๓๒/๑๘๙
สตฺถุ สาสเน	๑๘-๑๙/๒๐	สนฺนิวฏฺโฏ	๑๘๗-๑๘๘/๒๖๒-๒๖๕
สตฺเถน	๒๐๓/๒๘๕	สนฺเนตพฺพ	๖๖/๗๕
สทิโส	๑๑/๑๓	สปชาปติกา	๓๖/๓๘
สเทวก	๑๑/๑๓,๑๖/๑๘	สปฺปติสฺสา	๖๕/๗๓
สเทวมนุสฺสาย	๑๖/๑๘	สปฺปายานิ	๒๐๑/๒๘๑
สทฺธ	๙/๑๐	สปฺปิ	๗๓/๙๔
สทฺธิวิหาริก	๖๕/๗๓,๖๖/๗๔	สพฺพกาลํ	๑๕๐/๒๐๕
สนฺโต	๗/๘	สพฺพญฺชโห	๑๑/๑๓
สนฺตปฺเปตฺวา	๒๙/๓๑	สพฺพญฺญุชินโคจเร	๑๓๑/๑๘๓
สนฺตานกํ	๖๖/๗๗	สพฺพปาเสหิ	๓๒/๓๔
สนฺติ	๘/๙,๓๒/๓๔	สพฺพรตฺติโย	๒๕/๒๕
สนฺติเก	๑๘/๒๐	สพฺพวิทู	๑๑/๑๓
สนฺตุฏฺจา	๖๔/๗๑	สพฺพสงฺขารสมโถ	๗/๘
สนฺทสฺสิโต	๘๙/๑๓๕	สพฺพาภิภู	๑๑/๑๓

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค	๗/๘
สพฺยญฺชนํ	๓๒/๓๔
สพฺรหฺมก	๑๖/๑๘
สพฺรหฺมจารีนํ	๘๗/๑๓๐
สภาค	๑๖๙/๒๒๙,๑๗๑/๒๓๐
สภาควุตฺติ	๖๕/๗๓
สภาวปาตุกมฺมาย	๑๑๑/๑๖๒
สภิกฺขุกา	๑๘๑/๒๕๓
สมคฺค	๑๓๖/๑๙๓,๑๔๙/๒๐๔
สมคฺคสญฺญิโน	๑๗๒/๒๓๔
สมงฺคิภูตสฺส	๒๕/๒๕
สมจาริโน	๙๐/๑๓๖
สมณ	๑๒/๑๓,๓๓/๓๕
สมติกฺกโม	๕/๖
สมนุคาหิตฺวา	๒๔๐/๓๔๘
สมนุปสฺสิตุํ	๒๑/๒๒
สมนุยุญฺชิตฺวา	๒๔๐/๓๔๘
สมนฺตจกฺขุ	๘/๙
สมนฺตโต	๘/๙
สมนฺตา	๕๐/๕๒
สมนฺนาคต	๖๘/๘๙
สมนฺนาราม	๑๓๕/๑๙๐
สมปฺปิตสฺส	๒๕/๒๕
สมเยน	๑/๑,๕/๕
สมเลหิ	๘/๙
สมสมา	๑๗๒/๒๓๔
สมาคจฺฉิ	๑๒๙/๑๗๙
สมาทปิโต	๘๙/๑๓๕
สมาทเปตา	๘๔/๑๑๘
สมาทเปตฺวา	๒๙/๓๑
สมาทเปสิ	๘๙/๑๓๕
สมาทิยิตพฺพํ	๒๐๙/๓๐๐
สมาทยิตุกามา	๑๙๗/๒๗๖
สมาทิยิสฺสนฺติ	๒๐๙/๓๐๐
สมาทิเยยฺย	๒๐๙/๓๐๐
สมาธิกฺขนฺเธน	๘๔/๑๑๗
สมาธิมฺหา	๔/๔
สมานจฺฉนฺทา	๙๙/๑๔๓
สมานวสฺสิกํ	๒๓๔/๓๓๔
สมานสํวาส	๑๓๙/๑๙๕
สมานสํวาสกทิฏฺจึ	๑๘๐/๒๕๑
สมานสีมา	๑๔๒/๑๙๙
สมาปตฺตีนํ	๑๓๕/๑๙๒
สมาปนฺน	๕๑/๕๓,๖๐/๖๔
สมารเก	๑๖/๑๘
สมิทฺธา	๕๗/๖๐
สมุคฺฆาโต	๑๔๑/๑๙๗
สมุตฺเตชิโต	๘๙/๑๓๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สมุตฺเตเชตฺวา	๒๙/๓๑	สมฺพหุลา	๑๔๒/๑๙๙
สมุตฺเตเชสิ	๘๙/๑๓๕	สมฺโพธาย	๑๓/๑๖
สมุทยธมฺมํ	๑๖/๑๙	สมฺภาตฺตา	๒๐๙/๒๙๖
สมุทโย	๑-๓/๑-๓	สมฺภาวนฺติ	๑-๓/๑-๓
สมุทยํ	๒๖/๒๖	สมฺภินฺทิตพฺพา	๑๔๘/๒๐๓
สมุทาจรนฺติ	๑๒/๑๔	สมฺภินฺเทยฺย	๑๔๘/๒๐๓
สมุทฺโท	๑๔๗/๒๐๓	สมฺโภเค	๑๓๐/๑๘๑
สมูหนิตฺวา	๑๔๑/๑๙๗	สมฺมชฺชติ	๒๐๗/๒๘๙
สมูหเน	๑๘๓/๒๕๗	สมฺมชฺชนฺติ	๑๕๙/๒๑๕
สมูหเนยฺย	๑๔๑/๑๙๗	สมฺมชฺชิตพฺพ	๖๖/๗๔
สมูหนฺตพฺพ	๑๔๑/๑๙๗	สมฺมชฺชิตฺวา	๑๖๘/๒๒๘
สโมทกํ	๙/๑๐	สมฺมชฺชิตุํ	๑๕๙/๒๑๔
สโมธานคโต	๘๓/๑๑๗	สมฺมชฺชิสฺสนฺติ	๑๕๙/๒๑๔
สมฺปกมฺปิ	๑๗/๑๙	สมฺมชฺเชยฺย	๑๕๙/๒๑๕
สมฺปชานมุสาวาโท	๑๓๔/๑๙๐	สมฺมเตน	๑๒๖/๑๗๔
สมฺปโยโค	๑๔/๑๖	สมฺมเทว	๑๒/๑๔
สมฺปริวตฺตกํ	๖๖/๘๐	สมฺมทฺทนฺตา	๑๘๔/๒๕๙
สมฺปวาเรตฺวา	๒๙/๓๑	สมฺมนฺนตุ	๑๔๒/๑๙๘
สมฺปเวธิ	๑๗/๑๙	สมฺมนฺนนฺเตน	๑๔๔/๒๐๑
สมฺปสฺสนฺตา	๖๒/๖๗	สมฺมนฺนิตพฺพ	๑๒๖/๑๗๔
สมฺปหํสิโต	๘๙/๑๓๕	สมฺมนฺนิตุํ	๑๓๘/๑๙๕
สมฺปหํเสตฺวา	๒๙/๓๑	สมฺมนฺเนยฺย	๑๓๙/๑๙๕
สมฺปหํเสสิ	๘๙/๑๓๕	สมฺมปฺปญฺญาย	๒๒/๒๓
สมฺปาเทหิ	๖๕/๗๓	สมฺมปฺปธานา	๓๕/๓๗

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
สมฺมา	๑๘/๒๐	สยนิฆรํ	๑๘๙/๒๖๕
สมฺมาอาชีโว	๑๓/๑๖	สยเนสุ	๗๓/๙๓
สมฺมากมฺมนฺโต	๑๓/๑๖	สยนฺติ	๗๓/๙๓
สมฺมาทิฏฺฐิ	๑๓/๑๖	สรชา	๖๖/๗๘
สมฺมาวตฺตนา	๖๖/๗๔	สรณคมเนหิ	๓๔/๓๗
สมฺมาวตฺตนฺตํ	๖๘/๘๘	สรณํ	๖/๗
สมฺมวตฺตนฺติ	๖๘/๘๗	สรติ	๑๕๘/๒๑๔
สมฺมาวตฺติตพฺพํ	๖๖/๗๔	สรมาโน	๑๓๔/๑๙๐
สมฺมาวตฺเตยฺย	๖๖/๗๙	สรีรพนฺธเนน	๑๒๙/๑๗๙
สมฺมาวาจา	๑๓/๑๖	สลากภตฺตํ	๗๓/๙๔
สมฺมาวายาโม	๑๓/๑๖	สลากํ	๑๕๗/๒๑๔
สมฺมาสติ	๑๓/๑๖	สลฺลกฺขนฺเตน	๑๒๑/๑๗๑
สมฺมาสงฺกปฺโป	๑๓/๑๖	สลฺเลขสฺส	๖๔/๗๓
สมฺมาสมาธิ	๑๓/๑๖	สลฺลกฺเขตฺวา	๖๖/๗๗
สมฺมาสมฺพุทฺโธ	๘/๘,๑๑/๑๓	สลฺลเปยฺยาม	๒๐๙/๒๙๖
สมฺมาสมฺโพธึ	๑๖/๑๘	สวรภยํ	๑๕๐/๒๐๕,๒๓๔/๓๓๔
สมฺมิญฺชิต	๘/๘	สวรา	๑๘๓/๒๕๗
สมฺมิญฺเชยฺย	๘/๘	สฺวากาเร	๙/๑๐
สมฺมุขีภูเต	๒๐๒/๒๘๒	สฺวากฺขาโต	๑๘/๒๐
สมฺโมทนียํ	๔/๔	สฺวาคตานิ	๘๔/๑๒๒
สมฺโมทมานา	๒๐๙/๒๙๖	สฺวาตนาย	๔๓/๔๕
สมฺโมทิ	๔/๔	สสฺสมณพฺรหฺมณึ	๑๖/๑๘
สมฺโมที	๖๑/๖๖	สหตฺถา	๒๙/๓๑
สมฺโมทีสุ	๕๕/๕๘	สหธมฺมิกํ	๗๖/๙๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สหายกา	๓๑/๓๓
สหายา	๖๒/๖๘
สเหตุธมฺมํ	๑/๒
สพายตนนิโรโธ	๑-๓/๑-๓
สพายตนปจิจยา	๑-๓/๑-๓
สพายตนํ	๑-๓/๑-๓
สากจฺฉนฺเตหิ	๒๓๔/๓๓๕
สาณํ	๗๓/๙๔
สาติสาโร	๖๘/๘๙
สาตฺถํ	๓๒/๓๔
สาธุกํ	๖๖/๗๔
สานุวาโท	๒๓๗/๓๔๒
สาปเตยฺยํ	๘๘/๑๓๓
สาปตฺติก	๑๖๙/๒๒๘,๒๓๕/๓๓๗
สามคฺคิยา	๑๓๐/๑๘๑
สามเณโร	๘๔/๑๑๗
สามเณริโย	๑๘๘/๒๖๔
สามนฺต	๑๔๕/๒๑๒,๒๒๐/๓๑๒
สามํ	๖๔/๗๑
สามุกฺกํสิกา	๒๖/๒๖
สายณฺหสมยํ	๑๓๓/๑๘๙
สารณียํ	๔/๔
สาวกยุคํ	๖๒/๖๘
สาเวตพฺพํ	๑๕๐/๒๐๕
สาเวตฺวา	๕๕/๕๘
สาเวนฺติ	๑๕๔/๒๑๐
สาเวยฺย	๑๕๔/๒๑๐
สาสนาธารเณ	๑๓๑/๑๘๓
สิกฺขมานา	๑๘๓/๒๕๕,๑๙๕/๒๗๔
สิกฺขา	๘๔/๑๒๑
สิกฺขากามา	๖๔/๗๑
สิกฺขากาโม	๑๖๓/๒๑๗
สิกฺขาปท	๗๕/๙๖,๑๐๖/๑๕๕
สิกฺขาเปตุํ	๘๔/๑๒๑
สิกฺขาสมาทานํ	๑๙๕/๒๗๔
สิกฺขิตพฺพํ	๑๔๙/๒๐๕
สิกฺขิตุํ	๑๐๖/๑๕๕
สิกฺเขยฺย	๙๙/๑๔๒
สิงฺคีนิกฺขสวณฺโณ	๕๘/๖๑
สินฺนํ	๖๖/๗๕
สิรสา	๕๑/๕๓
สิรีสป	๒๐๐/๒๗๙
สิรีสปนฺตราโย	๑๕๐/๒๐๖
สีตกาโล	๖๖/๗๘
สีตวาตทุทฺทินี	๕/๕
สีตํ	๕/๕
สีติภูโต	๑๑/๑๓
สีปที	๑๑๙/๑๖๙

ปทานุกฺกโม	ปฏิเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏิเพ/องฺเก
สีมนฺตริกำ	๑๔๘/๒๐๔	สุตวา	๑๗/๑๙
สีมา	๑๓๙/๑๙๕,๑๔๐/๑๙๖	สุเตน	๑๕๐/๒๐๕
สีมาสมฺมติ	๑๔๐/๑๙๕	สุตฺตนฺตำ	๑๘๙/๒๖๕
สีลกถำ	๒๖/๒๖	สุตฺตนฺติเกหิ	๒๓๔/๓๓๕
สีลกฺขนฺเธน	๘๔/๑๑๗	สุตฺตโส	๘๔/๑๒๒
สีลวนฺโต	๙๐/๑๓๖	สุตฺโต	๑๖๔/๒๒๐
สีลวิปตฺติยา	๒๓๗/๓๔๐	สุทฺทฺทสำ	๗/๘
สีลวิปนฺโน	๘๔/๑๒๐	สุทฺธ	๒๖/๒๖
สีสจฺฉินฺโน	๑๒๙/๑๗๙	สุปฏิจิตำ	๑๗๙/๒๔๙
สีสำ	๑๑/๑๓	สุปณฺณตฺต	๑๓๑/๑๘๓
สุอุทฺทิฏฺฐำ	๑๗๒/๑๓๔	สุโปสตาย	๖๔/๗๓
สุขสมาจารา	๗๓/๙๓	สุปฺปวตฺตีนิ	๘๔/๑๒๒
สุขสีลา	๗๓/๙๓	สุปฺปวาริตา	๒๒๒/๓๑๔
สุขำ	๕/๖	สุภรตาย	๖๔/๗๓
สุขุม	๒๒/๒๓	สุโภชนานิ	๗๓/๙๓
สุขุมาโล	๒๕/๒๕	สุมนมานโส	๓๙/๔๒
สุคโต	๘/๙,๕๕/๕๗	สุเมธ	๘/๙
สุญฺญาคาเร	๑๒๙/๑๘๐	สุราเมรยมชฺชปฺปมาทฏฺฐานา	๑๐๖/๑๕๕
สุณนฺตุ	๘/๙	สุริโย	๓/๔
สุณสิ	๑๒๖/๑๗๕	สุวณฺณปาทุกาโย	๒๕/๒๕
สุณาตุ	๗๐/๙๑	สุวณฺณำ	๒๐๑/๒๘๑
สุเณยฺย	๑๐/๑๑	สุวิญฺญาปเย	๙/๑๐
สุโณม	๑๓๔/๑๘๙	สุวินิจฺฉิตานิ	๘๔/๑๒๒
สุตธมฺมสฺส	๕/๖		

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
สุวิภตฺตานิ	๘๔/๑๒๒
สุวิสุทฺธํ	๑๖/๑๘
สุสมฺพุโธ	๗/๘
สุสมฺมฏฺฐํ	๑๗๙/๒๔๙
สุสานํ	๒๕/๒๕
สุสฺสูสิสฺสนฺติ	๒๐๒/๒๘๓
สุสฺสูสิสฺสุ	๑๒/๑๕
สูปึ	๖๔/๗๑
เสฏฺฐานุเสฏฺฐีนํ	๓๐/๓๑
เสฏฺฐิปุตฺโต	๒๕/๒๕
เสฏฺฐี	๒๗/๒๗
เสตุฆาโต	๒๐๙/๒๙๘
เสนานายกา	๙๐/๑๓๖
เสนาสนํ	๙๙/๑๔๔
เสนิโย	๕๕/๕๗
เสเล	๘/๙
เสวิตพฺพา	๑๓/๑๖
โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา	๑-๑/๑-๓
โสเกหิ	๕๔/๕๕
โสตพฺพํ	๑๖๙/๒๒๙
โสตวนฺโต	๙/๑๐
โสตํ	๑๒/๑๔
โสเธตพฺโพ	๖๖/๗๖
โสวณฺณมยํ	๕๙/๖๓
โสสิกา	๑๒๕/๑๗๓
โสโส	๘๘/๑๓๓
สำฑฺฒานิ	๙/๑๐
สำวฑฺเตติ	๑๓/๑๖
สำวฑฺเตยฺย	๒๐/๒๑
สำเรยฺยาสิ	๑๖๙/๒๒๙
สำเสยฺย	๑๑๐/๑๕๙
สำวาเส	๑๓๐/๑๘๑
สำวิธาตุ	๘๗/๑๓๑
สำเวเชยฺย	๕๑/๕๓
สำหรนฺเตน	๖๖/๗๕
สำหริตพฺพ	๖๖/๗๕
[ห]	
หญฺเญยฺยาม	๑๑๔/๑๖๔
หฏฺโฐ	๒๖/๒๖
หตฺถจฺฉินฺน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
หตฺถปฺปตฺตํ	๒๕/๒๕
หตฺถปาทจฺฉินฺโน	๑๑๙/๑๖๘-๑๖๙
หตฺถปาทา	๑๓๑/๑๘๕
หตฺถวิกาเรน	๒๐๙/๒๙๖
หตฺถวิลงฺฆเกน	๒๐๙/๒๙๖
หตฺถิภณฺฑา	๑๐๙/๑๕๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
หตฺเถสุ	๖/๗	หิริมา	๘๔/๑๑๙
หนาม	๙๓/๑๓๙	หิรี	๖๘/๘๙
หนึสุ	๑๑๔/๑๖๓	หีน	๑๓/๑๖,๒๒/๒๓
หนฺตพฺโพ	๙๓/๑๓๙	หีนาย	๒๘/๒๘
หมฺมิยํ	๗๓/๙๔	หุเวยฺย	๑๑/๑๓
หร	๑๖๔/๒๑๗	หุหุกชาติโก	๔/๔
หรนฺติ	๒๐๐/๒๗๙	เหฏฺฐาปาสาทํ	๒๕/๒๕
หรายติ	๑๑๑/๑๖๐	เหฏฺฐาปีจึ	๖๖/๗๕
หริตตฺตาย	๑๒๙/๑๗๙	เหฏฺฐามญฺจึ	๖๖/๗๕
หริตานิ	๑๘๔/๒๕๙	เหตุ	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
หรีตกี	๔๕/๔๙	เหตุปฺปภวา	๖๐/๖๕,๖๑/๖๗
หิรญฺญึ	๒๐๑/๒๘๑	เหมนฺตึ	๑๘๔/๒๕๙
หิตาย	๖/๖	เหมนฺติก	๒๕/๒๕,๔๙/๔๕
หิมปาตสมเย	๔๙/๕๑	โหตพฺพึ	๖๖/๗๔

วินยปิฎเก
มหาวคฺคปาลิยา ปฐมภาเค
อสาธารณนามานิ

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
องฺคมคธา (ชานปทา)	๔๓/๔๕
องฺคุลิมาโล (โจโร)	๙๑/๑๓๗
อชปาลนิโคฺรโธ (รุกฺโข)	๔/๔
อญฺญาโกณฺฑญฺโญ (ภิกฺขุ ปจมสาวโก)	๑๗/๑๙,๑๘/๒๐
อนาถปิณฺฑิโก (เสฏฺฐี)	๑๐๕/๑๔๕, ๑๘๗/๒๖๒,๒๐๙/๒๙๖,๒๙๘
อโนตตฺตทเห	๔๓/๔๖
อนฺธกวินฺทา (ชนปทา)	๑๔๓/๑๙๙
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ	๑๒/๑๔-๑๕, ๕๕/๕๗,๕๗/๖๐,๕๘/๖๒
อสฺสชิ (เถโร ปญฺจวคฺคิโย)	๑๙/๒๑, ๖๐-๖๑/๖๓-๖๗,๑๓๑/๑๘๔
อานนฺโท (เถโร, พุทฺธุปฏฺฐาโก)	๙๙/๑๔๔,๑๐๐/๑๔๕, ๑๐๒-๑๐๓/๑๔๖-๑๔๗, ๑๒๒/๑๗๒
อาฬาโร กาลาโม (ตาปโส, พฺรหฺมา)	๑๐/๑๑,๑๓๑/๑๘๓
อิสิปตนํ (มิคทาโย)	๑๐/๑๒,๑๒/๑๓, ๑๗/๑๙,๒๕/๒๕,๒๗/๒๗
อุกฺกลํ (ชนปโท)	๖/๖
อุตฺตรกุรุ (ทีโป)	๔๓/๔๖
อุทายิ (ภิกฺขุ)	๑๕๔/๒๑๐
อุเทโน (อุปาสโก)	๑๘๗/๒๖๒
อุทฺทโก รามปุตฺโต (ตาปโส, พฺรหฺมา)	๑๐/๑๑,๑๓๑/๑๘๓
อุปโก (อาชีวโก)	๑๑/๑๒๑๓, ๑๓๑/๑๘๓
อุปติสฺโส (ปริพฺพาชโก, สาริปุตฺตเถโร)	๖๒/๖๘-๖๙,๑๓๑/๑๘๔
อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต (ภิกฺขุ)	๑๐๑/๑๔๖,๑๐๘/๑๕๘,๒๐๖/๒๘๘
อุปเสโน วงฺคนฺตปุตฺโต (ภิกฺขุ)	๗๕/๙๕-๙๖
อุปาลิ (เถโร วินยธโร)	๑๑๐/๑๖๐, ๑๑๒/๑๖๒,๑๑๓/๑๖๓
อุปาลิ (ทารโก)	๙๙/๑๔๒-๑๔๓

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุรุเวลกสฺสโป (ชฏิลนายโก)	๓๗-๕๑/๓๙-๕๓
อุรุเวลกสฺสโป (เถโร)	๕๒-๕๓/๕๔, ๕๕/๕๘,๕๖/๕๙
อุรุเวลา (เสนานิคโม)	๑/๑,๓๒/๓๔
กณฺฏกี (ภิกฺขุนี)	๑๐๘/๑๕๘
กณฺฏโก (สามเณโร)	๑๐๑/๑๔๖
กปิลวตฺถุ (นครํ)	๑๐๕/๑๕๒
กลนฺทกนิวาปี (เวฬุวนํ)	๑๘๔/๒๕๙
กาสี (ปุรี)	๑๑/๑๓
กุมารกสฺสโป (เถโร)	๑๒๔/๑๗๓
โกณฺฑญฺโญ (เถโร)	๑๓๑/๑๘๔
โกลิโต (ปริพฺพาชโก,โมคคลฺลานตฺเถโร)	๖๒/๖๘-๖๙,๑๓๑/๑๘๔
โกสโล (รฏฺฐํ, ชนปโท)	๑๒๑/๑๗๐-๑๗๑
คคฺโค (ภิกฺขุ)	๑๖๗/๒๒๔-๒๒๕
คยา (คาโม, นที)	๑๑/๑๒,๑๓๑/๑๘๔
คยากสฺสโป (ชฏิโล)	๓๗/๓๙-๔๐, ๕๓/๕๔
คยาสีสํ (ปเทโส)	๕๔/๕๕,๕๕/๕๗
ควมฺปติ (กุลปุตฺโต)	๓๐/๓๑-๓๒
คิชฺฌกูฏํ (ปพฺพโต)	๑๓๒/๑๘๗, ๑๓๗/๑๙๘

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
โคตโม (โคตฺเตน พุทฺธสมโณ)	๕๕/๕๗,๖๓/๖๙
จาตุมฺมหาราชิกา (เทวา)	๑๗/๑๙
โจทนาวตฺถุ (นครํ)	๑๕๕/๒๑๑, ๑๕๖/๒๑๓
ฉพฺพคฺคิยา (ภิกฺขู)	๑๐๘/๑๕๗, ๑๒๐/๑๗๐,๑๓๖/๑๙๓, ๑๕๐-๑๕๔/๒๐๖-๒๑๐, ๑๖๙/๒๒๙,๑๘๕/๒๖๐-๒๖๑, ๑๘๖/๒๖๑,๒๑๑/๓๐๑, ๒๓๕/๓๓๗-๓๓๘
ชมฺพุทีโป (มหาทีโป)	๔๔/๔๘-๔๙, ๔๕/๔๙
ชีวโก โกมารภจฺโจ (เวชฺโช)	๘๘/๑๓๔,๘๙/๑๓๕
เชตวนํ (สาวตฺถิยํ มหาวิหาโร)	๑๐๕/๑๕๕,๑๘๗/๒๖๒, ๒๐๙/๒๙๖-๒๙๗
ตปุสฺสภลฺลิกา (เทฺว วาณิชา)	๖/๖-๗
ตาวตึสา (เทวา)	๑๗/๑๙, ๔๕/๔๙-๕๐
ตุสิตา (เทวา)	๑๗/๑๙
ทกฺขิณาคิรี (ชนปโท)	๑๐๒-๑๐๓/๑๔๖-๑๔๗

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ทสพโล (พุทฺโธ)	๕๘/๖๒
เทวทตฺโต (ภิกฺขุ)	๑๕๔/๒๑๐
นทีกสฺสโป (ชฏิโล)	๓๗/๓๙,๕๒/๕๓
นนฺโท (ภิกฺขุ)	๑๐๕/๑๕๔
นิโคฺรธาราโม (กปิลวตฺถุสฺมึ วิหาโร)	๑๐๕/๑๕๓
นิมฺมานรตี (เทวา)	๑๗/๑๙
เนรญฺชรา (นที)	๑/๑,๓๙/๔๑,๔๙/๕๑
ปญฺจวคฺคิยา (ภิกฺขู)	๑๐/๑๑, ๑๒/๑๓-๑๕,๑๓/๑๖, ๒๐/๒๑,๒๔/๒๔
ปรนิมฺมิตวสวตฺตี (เทวา)	๑๗/๑๙
ปเสนทิ โกสโล (โกสลรฏฺฐสฺส ราชา)	๒๐๖/๒๘๘-๒๘๙
ปุณฺณชิ (ภิกฺขุ ยสสหายโก)	๓๐/๓๑-๓๒
พาราณสี (กาสีรฏฺเฐ มหานครํ)	๑๐/๑๒,๑๒/๑๓, ๑๗/๑๙,๒๕/๒๕,๓๐/๓๑-๓๒
พิมฺพิสาโร (มคธรฏฺฐสฺส มหาราชา)	๕๕/๕๗,๕๖/๕๙,๕๗/๖๐-๖๑, ๕๙/๖๒-๖๓,๘๘/๑๓๓,๘๙/๑๓๔, ๙๐/๑๓๖-๑๓๗,๙๒/๑๓๘,๙๓/๑๓๙, ๙๖/๑๔๐,๙๗/๑๔๑,๑๓๒/๑๘๗-๑๘๘
โพธิ (รุกฺโข)	๑/๑,๔/๔,๑๓๑/๑๘๓
ภทฺทวคฺคิยา (สหายกา, ภิกฺขู)	๓๖/๓๘-๓๙
ภทฺทิโย (ภิกฺขุ ปญฺจวคฺคิโย)	๑๙/๒๐,๑๓๑/๑๘๔
มคโธ (รฏฺฐํ, ชนปโท)	๘/๙, ๘๘/๑๓๓,๑๓๑/๑๘๔
มทฺทกุจฺฉิ (มิคทาโย)	๑๓๗/๑๙๓ ๑๙๔,๑๘๓/๒๕๗
มหโก (สามเณโร)	๑๐๑/๑๔๖
มหากปฺปิโน (เถโร)	๑๓๗/๑๙๓-๑๙๔, ๑๔๓/๑๙๙-๒๐๐
มหากสฺสโป (เถโร)	๑๒๒/๑๗๒, ๑๒๓/๑๗๒,๑๔๓/๑๙๙-๒๐๐,
มหานาโม (เถโร)	๑๙/๒๐,๑๓๑/๑๘๔
มิคารมาตา (วิสาขา มหาอุปาสิกา)	๒๐๕/๒๘๗
มุจลินฺโท (นาคราชา)	๕/๕
มุจลินฺโท (รุกฺโข)	๕/๕
โมคฺคลฺลาโน (ปริพฺพาชโก, อคฺคสาวโก)	๖๑/๖๕,๖๒/๖๗
ยโส (กุลปุตฺโต, ภิกฺขุ)	๒๕-๓๑/๒๕-๓๓,๑๓๑/๑๘๔

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ยามา (เทวา)	๑๗/๑๙
ราชคหํ (มคธรฏฺเฐ มหานครํ)	๕๕/๕๗,๕๘/๖๑-๖๒, ๖๐/๖๓-๖๔,๖๑/๖๖,๖๙/๙๑, ๗๓/๙๓,๙๙/๑๔๒,๑๐๒/๑๔๖, ๑๐๓/๑๔๗,๑๐๕/๑๕๒,๑๓๒/๑๘๗, ๑๓๗/๑๙๓,๑๔๒/๑๙๙, ๑๔๓/๑๙๙-๒๐๐,๑๕๕/๒๑๑, ๑๕๖/๒๑๓,๑๘๓/๒๕๗, ๑๘๔/๒๕๕,๑๘๗/๒๖๑
ราชายตนํ (รุกฺโข)	๖/๖,๑๓๑/๑๘๓
ราหุโล (กุมาโร, ปฐมสามเณโร)	๑๐๕/๑๕๓-๑๕๕
ลฏฺฐิวนํ (อุยฺยาโน)	๕๕/๕๗
วปฺโป (ภิกฺขุ ปญฺจวคฺคิโย)	๑๙/๒๐, ๑๓๑/๑๘๔
วิมโล (ภิกฺขุ ยสสหายโก)	๓๐/๓๑-๓๒
วิสาขา (มหาอุปาสิกา มิคารมาตา)	๒๐๕/๒๘๗
เวฬุวนํ (ราชคเห มหาวิหาโร)	๕๙/๖๒-๖๓,๖๒/๖๘,๑๘๔/๒๕๙
สกฺโก (รฏฺฐญฺจ, ชานปโท)	๑๐๕/๑๕๒
สกฺโก (เทวานมินฺโท)	๔๑/๔๔, ๔๔/๔๗-๔๘
สญฺชโย (ปริพฺพาชกาจริโย)	๖๐/๖๓,๖๒/๖๘
สตฺตรสวคฺคิยา (ทารกา)	๙๙/๑๔๒
สหมฺปติ (พฺรหฺมา)	๘/๘,๙/๑๐-๑๑, ๔๒/๔๔-๔๕,๑๓๑/๑๘๓
สาเกตา (นครา)	๑๑๔/๑๖๓, ๑๑๕/๑๖๔
สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา (ปริพฺพาชกา, อคฺคสาวกา)	๖๐/๖๓,๖๒/๖๘-๖๙
สาริปุตฺโต (เถโร อคฺคสาวโก)	๖๙/๙๐-๙๑,๑๐๕/ ๑๕๓-๑๕๕
สาริปุตฺโต (ปริพฺพาชโก)	๖๐-๖๑/๖๔-๖๕,๖๒/๖๗
สาวตฺถึ (โกสลรฏฺเฐ มหานครํ)	๑๐๕/๑๕๔-๑๕๕, ๑๑๔/๑๖๓,๑๑๕/๑๖๔, ๑๘๗/๑๒๖-๑๖๓,๒๐๕/๒๘๗, ๒๐๙/๒๙๖-๒๙๗
สุคโต (พุทฺโธ)	๙/๙,๓๓/๓๕, ๕๕/๕๗,๕๘/๖๒
สุทฺโธทโน (สกฺโก ราชา)	๑๐๕/๑๕๔
สุพาหุ (ภิกฺขุ ยสสหายโก)	๓๐/๓๑-๓๒
หุหุกชาติโก (พฺราหฺมโณ)	๔/๔

วินยปิฎเก
มหาวคฺคปาลิยา ปฐมภาเค
คาถานุกฺกโม

ปฐมปาทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปฐมปาทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อถ รตฺติยา อจฺจเยน	๓๙/๔๒	เนรญฺชราย ภควา	๓๙/๔๑
อปารุตา เต อมตสฺส ทฺวารา	๙/๑๐	ปาตุรโหสิ มคเธสุ ปุพฺเพ	๘/๙
อปฺปํ วา พหุ๎ วา ภาสสฺสุ	๖๐/๖๕	พหุโธสิ สพฺพปาเสหิ	๓๓/๓๕
	๖๑/๖๗	มาทิสา เว ชินา โหนฺติ	๑๑/๑๓
อปฺเปว มํ น วิเหเจยฺย	๓๙/๔๐	ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา (ปฐมา)	
อาคโต โข มหาสมโณ	๖๓/๖๙		๑/๒
อุปคนฺตุ๎ กทา เจว	๒๐๘/๒๙๔	ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา (ทุติยา)	
เอเสว ธมฺโม ยทิ ตาวเทว	๖๐/๖๕		๒/๓
	๖๑/๖๗	ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา (ตติยา)	
กิจฺเฉน เม อธิคตํ	๗/๘		๓/๓
กิเมว ทิสฺวา อุรุเวลวาสิ	๕๕/๕๘	เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา	๖๐/๖๕๖๑/๖๗
คมฺภีเร ญาณวิสเย	๖๒/๖๘	โย ธีโร สพฺพธิ ทนฺโต	๕๘/๖๒
ติตฺถิยา พิมฺพิสาโร จ	๑๘๓/๒๕๗	โย พฺราหฺมโณ พาหิตปาปธมฺโม	๔/๕
ทนฺโต ทนฺเตหิ สห	๕๘/๖๑	วสฺสํ วุตฺถา โกสเลสุ	๒๔๑/๓๕๑
ทินฺนนฺติ นํ วิทิตฺวา	๓๙/๔๒	วินยมฺหิ มหาตฺเถสุ	๑๓๑/๑๘๓
น เม อาจริโย อตฺถิ	๑๑/๑๓	สพฺพาภิภู สพฺพวิทูหมสฺมิ	๑๑/๑๓
นยนฺติ เว มหาวีรา	๖๓/๗๐	สุโข วิเวโก ตุฏฺฐสฺส	๕/๖

วินยปิฎเก
มหาวคฺคปาลิยา ปฐมภาเค
ธมฺมปฺปเภโท

มาติกา	ปพฺเพ/องฺเก
[ทุกํ]	
อนฺตา ปพฺพชิเตน น เสวตพฺพา	๑๓/๑๖
อุโปสถา	๑๔๙/๒๐๔
อุมฺมตฺตกา	๑๖๗/๒๒๔
นาคสฺส สภาวปาตุกมฺมาย ปจฺจยา	๑๑๑/๑๖๑-๑๖๒
ปวารณา	๒๑๒/๓๐๒
พุทฺธานํ ภิกฺขุปุจฺฉนาการา	๗๕/๙๖,๒๐๙/๑๙๘
วสฺสูปนายิกา	๑๘๔/๒๖๐
สมฺมติโย	๑๒๖/๑๗๔-๑๗๕, ๑๕๑/๒๐๗-๒๐๘
[ติกํ]	
อคฺคี	๕๔/๕๕
อุปฺปลานิ	๙/๑๐
ชฏิลา	๓๗/๓๙
ตณฺหา	๑๔/๑๖
ติปริวฏฺฏํ ญาณทสฺสนํ	๑๕-๑๖/ ๑๗-๑๘
ปวารณฏฺฐานานิ	๒๐๙/๓๐๐
ปาสาทา	๒๕/๒๕
ลกฺขณานิ	๒๑/๒๒-๒๓
สรณคมนานิ	๓๔/๓๗, ๖๙/๙๑,๑๐๕/๑๕๓
[จตุกฺกํ]	
อกรณียานิ	๑๒๙/๑๗๙
อริยสจฺจานิ	๑๔/๑๖-๑๗
อุโปสถกมฺมานิ	๑๔๙/๒๐๔
นิสฺสยา	๗๓/๙๔,๑๒๘/๑๗๘
ปวารณากมฺมานิ	๒๑๒/๓๐๒-๓๐๓
ยสกิหิสหายกา	๓๐/๓๑-๓๒
สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา	๒๖/๒๖, ๒๗/๒๗,๒๙/๓๐,๓๐/๓๒, ๓๑/๓๓,๓๖/๓๙,๕๖/๕๙

มาติกา	ปพฺเพ/องฺเก
[ปญฺจกํ]	
อนิสฺสิตงฺคานิ	๑๐๓/๑๔๘-๑๕๐
อนุปุพฺพิกถา	๒๖/๒๖,๒๗/๒๗, ๒๙/๓๐,๓๐/๓๒,๓๑/๓๓, ๓๖/๓๙,๖๕/๕๙
อาจริยุปชฺฌายงฺคานิ	๘๔/๑๑๗-๑๒๓
อาพาธา	๘๘/๑๓๓, ๑๒๖/๑๗๕-๑๗๖,๑๓๑/๑๘๔
อุปชฺฌายมฺหา นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิโย	๘๓/๑๑๗
ขนฺธา	๒๐-๒๓/๒๑-๒๔
ทณฺฑกมฺมกรณงฺคานิ	๑๐๗/๑๕๖
นิสฺสิตงฺคานิ	๑๐๓/๑๔๘-๑๕๐
ปณามงฺคานิ	๖๘/๘๙-๙๐, ๘๑/๑๑๔-๑๑๖
ปาติโมกฺขุทฺเทสา	๑๕๐/๒๐๕
พิมฺพิสารสฺส อสฺสาสกา	๕๗/๖๐
สหธมฺมิกา	๑๙๓/๒๖๙
[ฉกฺกํ]	
อนิสฺสิตงฺคานิ	๑๐๔/๑๕๐-๑๕๒
อาจริยมฺหา นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิโย	๘๓/๑๑๗
อาจริยุปชฺฌายงฺคานิ	๘๕/๑๒๓
นิสฺสิตงฺคานิ	๑๐๔/๑๕๐-๑๕๒
[สตฺตกํ]	
คหฏฺฐปพฺพชิตา	๑๘๗/๒๖๒, ๑๙๘/๒๗๖-๒๗๘
[อฏฺฐกํ]	
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค	๑๓/๑๖, ๑๔/๑๗
[ทสกํ]	
นาสนงฺคานิ	๑๐๘/๑๕๘
ปาติโมกฺขุทฺเทเส อนฺตรายา	๑๕๐/๒๐๖
สามเณรสิกฺขาปทานิ	๑๐๖/๑๕๕
[ทฺวาทสกํ]	
ทฺวาทสาการํ ญาณทสฺสนํ	๑๕๑๖/๑๗-๑๘
[เตรสกํ]	
อนฺตรายิกา ธมฺมา	๑๒๕/๑๗๓

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ*

๑.	สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒.	พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓.	พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	กรรมการ
๕.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖.	พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	กรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘** มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนามคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๙** มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ		กรรมการ
๒๒.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู		กรรมการ
๒๓.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส		กรรมการ
๒๔.	พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม		กรรมการ
๒๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส		กรรมการ
๒๖.	พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม		กรรมการ
๒๗.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ		กรรมการ
๒๘.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม		กรรมการ
๒๙.	พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร		กรรมการและเลขานุการ
๓๐.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ		กรรมการ
๓๑.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม		กรรมการ
๓๒.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม		กรรมการ
๓๓.	พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔.	พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม		กรรมการ
๓๖.	พระศรีวิสุทธาภรณ์	วัดบรมนิวาส		กรรมการ
๓๗.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร		กรรมการ
๓๘.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม		กรรมการ
๓๙.	พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙	วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑.	พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙	วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒.	นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓.	นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔.	นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕.	นายแก้ว ชิดตะขบ	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกฯ*

๑.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘.	พระศรีวิสุทธาภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒.	พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓.	พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	ที่ปรึกษา
๒.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะทำงาน
๓.	พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะทำงาน
๕.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะทำงาน
๖.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะทำงาน
๗.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะทำงาน
๘.	พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๙.	พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๑.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะทำงาน
๑๒.	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๓.	พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะทำงาน
๑๔.	พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะทำงาน
๑๖.	พระสุธีรัตนาภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะทำงาน
๑๗.	พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๑๘.	พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะทำงานและเลขานุการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวุธ ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๐. พระมหาวัชระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๑. พระมหาชลอ ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน

๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิดาราม คณะทำงาน

๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน

๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๘ คณะทำงาน

๒๕. นายสำรวย นักการเรียน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธิวงศาจารย์			วัดปากน้ำ	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์			วัดปากน้ำ	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระราชวิริยาลังการ			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๔.	พระราชสุตาภรณ์			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๕.	พระปริยัติกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๖.	พระปิฎกโกศล			วัดปากน้ำ	คณะทำงานและเลขานุการ
๗.	พระวิเชียรกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๘.	พระมหามนตรี	ขนฺติสาโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๙.	พระมหาประนอม	กิตฺติปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมฺมาปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตฺติโชติโก	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณเมธี	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญฺญาวชิโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตฺติเสโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุชิตคนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฺฒโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะทำงาน
๕.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะทำงาน
๖.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	คณะทำงาน
๗.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงาน
๘.	พระราชปริยัติวิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะทำงาน
๙.	พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๑.	พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๒.	พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๓.	พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุทร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔.	พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕.	พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖.	พระมหาบุญเทียม ญาณินฺโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗.	พระมหาสมลักษณ์ คนฺธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๑๙.	พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๒๐.	นายนิมิตร โพธิพัฒน์		คณะทำงาน
๒๑.	ผศ. เวทย์ บรรณกรกุล		คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๙

เจ้าของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ผู้จัดทำ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก
คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง

ที่ปรึกษา
พระพรหมสุธี วัดสระเกศ
พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม
พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน
พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตฺติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)
พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวโส ป.ธ. ๙)
นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙
นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙
นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙
นายแก้ว ชิดตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๘๕